תלמוד בבלי · אחרונים · ראש יוסף

ראש יוסף על ביצה

רבי יוסף תאומים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראש יוסף על ביצה

רבי יוסף תאומים

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראש-יוסף-על-ביצה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ראשון - ביצה 5
דף ב. 5
דף ב: 12
דף ג. 17
דף ג: 21
דף ד. 23
דף ד: 28
דף ה. 33
דף ה: 35
דף ו. 36
דף ו: 42
דף ז. 45
דף ז: 47
דף ח. 51
דף ח: 60
דף ט. 63
דף ט: 66
דף י. 72
דף יא. 79
דף יא: 84
דף יב. 87
דף יב: 92
דף יג. 96
דף יג: 100
דף יד. 101
דף יד: 106
דף טו. 110
פרק שני - יום טוב 111
דף טו: 111
דף טז. 114
דף טז: 115
דף יז. 116
דף יז: 119
דף יח. 123
דף יח: 125
דף יט. 126
דף יט: 127
דף כ. 128
דף כ: 130
דף כא. 132
דף כא: 133
דף כב. 136
דף כב: 140
דף כג. 142
דף כג: 145
פרק שלישי - אין צדין 146
דף כד. 147
דף כד: 150
דף כה. 155
דף כה: 159
דף כו. 160
דף כו: 166
דף כז. 168
דף כז: 169
דף כח. 172
דף כח: 177
דף כט. 180
דף כט: 181
פרק רביעי - המביא 181
דף ל. 184
דף ל: 187
דף לא. 189

דף לא: 192
דף לב. 194
דף לב: 195
דף לג. 198
דף לג: 200
דף לד. 202
דף לד: 206
דף לה. 207
פרק חמישי - משילין 209
דף לה: 209
דף לו. 211
דף לו: 212
דף לז. 214
דף לז: 216
דף לח. 218
דף לח: 220
דף לט. 220
דף לט: 223
דף מ. 226
דף מ: 228

מס' ביצה פרק ראשון

התחלתיו התקל"ז ד' אייר פה לבוב מח"ל.

פתיחת דברים להמחבר נגד מלכים לדבר. מילין יגבר לזרות ולהבר. לפני תלמיד וחבר ולפני זך וחבר גמיר וסבר לפרש מסכת זו כפי כחי וחילי ומאת החונן לאדם דיעה. יתן לי בינה להבין אותה:

אמר הכותב מלת ביצה מבואר מגזרת נחי יו"ד עי"ן. ולדברי האומר כי לא יצדק נחי יו"ד עי"ן יהי' חבר לפתחן וה"א נקבה והעד וביצתה (עיין בחור מאמר ג' עיקר ח' ומאמר ד' עיקר הששי): שנולדה אשר נולדה נולד [שרש] יל"ד ובאות איתן תשתנה יו"ד לוי"ו ולפעמים באים בלא יו"ד בראש כמו [אין לה ולד] (עיין בחור ותראה) אע"פ שאין הוראה על החסרון כי אין לבא בחזקה בתחלה. תאכל ראוי לנקוד שו"א קמ"ץ צירי ואם בחול"ם ופת"ח הוא לומר על הפועל ומסתמא קאי על הפעול והכני מקבל על עצמי בעזר ה' לפרש כפי יד ה' הטובה עלי וה' יעזור לי להתחיל ולסיים אמן:

פרק ראשון - ביצה

דף ב.

משנה ביצה שנולדה ביום טוב. ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל ד' אקומתות ר"נ מוקי במוקצה ורבה בהכנה ורב יוסף משום פירות נושרין. ר' יצחק משקין שזבו. וי"ל עוד אקומתא משום נולד פליגי. ולכ"ע בר מרבה הוה דרבנן. ולרבה ד"ת בי"ט אחר שבת הכנה טבעית נמי ד"ת ובפי' המשניות להרמז"ל משמע לכאורה הכנה טבעיות דרבנן ויבואר בגמרא [באוקומתא] דרבה אי"ה. ומ"מ אין נ"מ בין אי ד"ת או דרבנן שאף ספק דרבנן בדשיל"מ לחומרא ומיהו נ"מ אם נתערבה באחרות למ"ד ס"ס א' בגופו והב' ע"י תערובות לא מהני ובדרבנן בדשיל"מ למאן דמתיר ס"ס בדשיל"מ אפשר דלא בעינן שנולדה ב' ביחד ועמ"א תקי"ג אות ד' ויבואר אי"ה בפריי ועמ"ש בגמרא בהא נתערבה באחרות:

ואומרו ביצה הא אפרוח י"ל כ"ע מותר הואיל ומתיר בשחיטה כשמואל דף וי"ו ב' או לכ"ע אסור כראב"י לקמן שם ועגל שנולד בי"ט לר"נ מצי לומר בעגל וי"ל דבעינן הפריס ע"ג קרקע תנאי עא"ח תצ"ח. וכלו חדשיו. לכן נקט בקצרה ביצה וכן לרב יוסף ור"י משא"כ לרבה א"ש דעגל ל"ש מאתמול גמרה:

ומלת ביו"ט. ה"ה שבת עא"ח שכ"ב א"ב. ולר"נ רבותא אשמעינן אעפ"י שעכשיו נמלך תרנגולת לאכילה הואיל ואתקצי בה"ש משא"כ שבת לא סר המוקצה. דא"א לשחוט

בשבת כן יאמר האומר שאינם דברים מצודקים דודאי לר"נ בשבת מיחלפא שמעתייהו כמבואר ולמה לאטרוחי בכדי ועמ"ש בפתיחה בשיטת הר"ן ורמב"ן בס"פ חביות הביאו הר"ן ז"ל יעו"ש. ולרב יוסף ולר"י נקיט דגזרינן אפילו ביו"ט וכ"ש שבת. ולרבה נמי רבותא אפילו סעודת יו"ט בעי הכנה דל"ת קרא דוהכינו לשבת דחשובה יותר קאי וזה מבואר:

בש"א שאור כו' תלת מילי ביו"ט כפירש"י ותוס' ומיהו יש דברים אחרים הרבה שנוים בעדיות מקולי ב"ש שאין שייכים ליו"ט. ואם קידש אשה בחמץ בכזית לכאורה לב"ש דבר הגורם לממון ויוכל לשהות אחר הפסח ולב"ה צריך לבער וא"צ גט וזה טעות עיין ר"פ בתוס' ד"ה אור דלמא אתי למיכל מדרבנן [צריך] ביעור ומיהו לרש"י שם ט' מדרבנן צריך כדברירנא שם ואם קידש בפני עדים ששהו חמץ בכזית להר"ם ה' חו"מ דלוקה בעשה מעשה מ"מ כי אתשל לענין ב' אתשל וב"ש לקולא וכדכוותי' ריש קידושין יעו"ש:

השוחט חיה ועוף כו' רז"ל שימשו בה"א חוץ מי"ב דמשמשים שלה ה"א דיעבד. עיין תוס' חולין ד' המניח יעו"ש. וי"ל שימוש הה"א כאן הקריאה כמו הקהל השוחט אתה שוחט שבא למלך אומרים לו כו'. ובכוי יתבאר לקמן אי"ה וטעם פלוגתתן לכאורה ב"ש סברי שוחט ומכסה דאתי עשה שוה בכולו ודחי ל"ת ועשה שאין שוה העשה בנשים. וב"ה אומרים דלא דחי. ועיין ריש יבמות גבי זקנו בתוס' יעו"ש ד"ו ב"ש סברי דשוחט לכתחלה ודחי. ודמי למ"ש המרדכי הביאו הב"י או"ח סי' י"ב והביא בש"ע ציצית שנפסקו בשבת דהתורה לא אסרה ללבוש כו'. יעו"ש וקצת כאן נמי. וב"ה סברי דל"ד. אבל אם שחט מודים דעשה דחי כו' אבל בפי' המשניות משמע דב"ש נמי בדקר נעוץ מתירים לכתחלה לא כשאין דקר נעוץ ומ"ש רש"י בגמרא מפרש טעמא שמ"ש דקר נעוץ לא תנאי רק טעם הוא דמש"ה לכתחלה לא ודיעבד ש"ד דודאי משום דרבנן אין לדחות עשה ד"ת. אף דמצינו העמידו דבריהם בשל תורה באם לא הגיע הזמן ועיין בר"מ ה' ק"פ בהא דחל הזאה בשבת ומיהו מצינו כ"פ אף שהגיע הזמן כמו ח"ל מדרבנן אסורים וזה מטעם גזירה שיש כח בידם לגזור בפירוש על דבר מבורר משא"כ עד"מ הזאה שבות בשבת וכי מקלע פסח כה"ג לא גזרו אם הגיע הזמן וכן כאן מלאכה שא"צ אסרו משא"כ כשיש עשה בכיסוי והבן זה:

ולומר ביצה שנולדה ביו"ט בתרנגולת לאכילה ואין לו עפר מוכן וכ"א לשיטתי' לב"ש לא הוה מוקצה ולב"ה התרנגולת מוקצה דא"א לשחוט דאין לו במה לכסות זה שיבוש. ולר"ן פשיטא דלא הוה מוקצה כיון דאיסור כיסוי רביע עלי' ולא נפיק מתורת אוכל וכדבעינן למימר בגמרא מוקצה הוא בעזה"י:

גמרא במאי עסקינן מלה זו במאי עסק אנן. מ"ט דב"ה אוכלא דאפרת כמו פרוד כפירוש רש"י ותוס' בחילוף דטלנ"ת. ול"ש נולד דמעיקרא אוכלא והשתא אוכלא ואי בעי שחיט ואכיל כל מה שבגוה אלא לגדל ביצים מ"ט דב"ש מוקצה [הוא] י"ל או דקאי אתרנגולת דמוקצה תו הוה הביצה נולד וסמך על מ"ש אח"כ נולד אסור דל"ש אכל כל מה שבוה או מוקצה הביצה ובתחלה הקשה ממוקצה ואח"כ כשא"ל דלמא כו' אמר מ"מ קשיא מנולד וממשנה דמגביהין מעל השלחן מסתמא ידע דאין דרך לומר דלא ידע ממשנה שהיתה שגורה בפי כל. וא"כ יש לראות ממ"נ אי הגרסא כמ"ש לפנינו ב"ש לית להו מוקצה וב"ה אית להו דלא כרב נחמן דמהפך א"כ מה פריך מ"ט דב"ש לפי' הב' ואם הגירסא להיפוך איך הונח לו לב"ה הא לית להו מוקצה וי"ל לב"ה משום נולד ונאמר מגביהין עצמות שנפרקו מע"ש (אם נאמר שנפרקו בשבת הוה ליה נולד או דנולד זה דמי למסיקין בשברי כלים ונולד ביצה חמיר טפי כמ"ש התוס' ד"ה קס"ד ולב"ש פריך דידהו אדידהו וע"ז פריך לי' דלמא ב"ש לית להו מוקצה ושאני שבת (דגמירא)[דחמורה] וביו"ט לית להו מוקצה כסברא חיצונה או דפריך לי' איך סתם קושייתו הוה לי' לפרש דקושייתו לר"נ וע"ז אמר דקושייתו לכ"ע אף [אם] הגירסא בש"א אומרים מגביהין מ"מ נולד הוה להו למיסר):

והא דאמר מוקצה הוא כבר עמד הר"ן ז"ל בזה דמשמע מכאן דביצה נגררת אחר התרנגולת הואיל ונולדה ממוקצה חשיב הביצה ג"כ מוקצה והא לקמן פריך שבת תשתרי והא שבת מוקצה מאיסור שחיטה יעו"ש ותוכן דבריו דודאי אין הביצה נגררת אחר התרנגולת ומש"ה לקמן א"ש וכאן מוקצה היא התרנגולת ויצאה מתורת אוכל א"כ הביצה נולד היא דבמעי אמה אין בה תורת אוכל וכשנולדה אוכל משויא ונולד גמור הוי אבל אין כן דעת התוספת ד"ה אוכלא דאפרת ושם אבאר. ורמב"ן ז"ל סובר דכי אמרינן אתקצי לביה"ש אתקצי לכולא יומא דוקא בעשה קצת מעשה כמו נר שהודלק דע"י מעשה אתקצי אף בסור המוקצה אסור משא"כ עז וכדומה בסור המוקצה בלא איסור חוזר להיתרו יעו"ש הר"ן הביאו בריש פרק חביות ושם סותר הר"ן לכאן. שם כתב דחולב עז שמואל לטעמי' דלית לי' מוקצה ונולד יעו"ש מכבה יש מי שחולק. ועיין בהג"א כאן מא"ז דחולב עז ביו"ט מירי הא בשבת אסור החלב דנגרר החלב אחר העז מוקצה מחמת איסור ויבואר לקמן שבת דעלמא כו':

אמר רב נחמן כו' ודאית ליה מוקצה אית לי' נולד ודלית לי' כו' אמר דאית לי' לומר הפך סברא של מקשה דנולד לא חמיר ממוקצה ונולד רק מטעם לתא דמוקצה הוא וכדמפרש ואזיל:

ומי אמר רב נחמן הכי והתנן כו' מדאמר כן ולא פריך ולר"נ קשיא דב"ש אדב"ש. ש"מ דב"ש אב"ש לא פריך דידע ודאי שיש לחלק בין שבת החמור לי"ט הקל וזו סברא חיצונה וגם בהראב"ד לא פריך דאפשר ב"ה מטעם נולד קאתינן (ויהי' מלת ודאית לי' מוקצה לאו הכרח כאמור) אלא דפריך לי' ומי אמר ר"נ ב"ה כר' יהודה והא מהפך שם וב"ה אפילו בשבת לית לי' מוקצה כ"ש יו"ט וכפירש"י ומי אמר ר"נ ב"ה כר"י כדבתיבנא עד דמשני לי' לב"ה הסברא להיפוך שבת דחמיר א"צ להחמיר עוד י"ט דקיל צריך סייג יותר וכ"פ הטור א"ח סי' תצ"ה יעו"ש:

מגביהין מעל השלחן כו' ובה"א מסלק הטבלא כולה ומנערה עיין פירוש המשניות להרמז"ל שבת פירש"י טבלא לוח שמשימין עלי' השלחן יעו"ש ויהי' כעין אצל שרים נותנין השלחן עם רגליו על חתיכת פשתן או בגד או על עץ כדי שכל הפסולת יפלו משלחן שם ועתי"ט י"ב מגביהין מלפני השלחן. וזה כפי' הרמז"ל היינו עצמות הנופלים על הטבלא בארץ לפני השלחן וי"ג מעל השלחן וצ"ל היינו טבלא היינו שלחן ואמנם שלחן זכר וטבלא בא נקבה ויש להמליץ קצת על מ"ש רש"י כאן קליפי אגוזים לא קליפי פירות ובשבת פירש להדיא עצמות שאין ראוין לבהמה דלא תקשה משער של אפונין שראוין לבהמה הא לא"ה לא אף לר"ש. יש לומר התם הגירסא מלפני השלחן מונחים על הטבלא דלא מאיס כ"כ ואין צורך מקומו משא"כ על השלחן הקילו דהוה קצת כגרף של רעי וסובר דרישא מיירי בנפרקו מע"ש דלא הוה נולד. ואי הוה ראוי לבהמה ודאי לית מאן דאוסר. עיין ר"ן בשבת ממשנה דמגביהין וב"י א"ח סימן ש"ח והכריחו לזה דאי בנפרקו בשבת הוה לי' נולד (עיין רא"ש סוף ביצה מה שהוכיח דר"י בנולד כו'. ומ"א ש"ח אות מ"ט) אם כן אין ראי' גבי שבת סתם לן תנא כר"ש דההיא בהמה שמתה בשבת לא הוה נולד. אלא רק מוקצה כדמוכח דוכתא טובא. ול"ד למסיקין בשברי כלים דההוא הוה נולד. וא"כ אין ראי'. דשבת סתם כר"ש. דלוקי מגביהין להפך הגירסא בשביל זה דמעדיות אין ראי' כמו שכתבו התוס' בשבת קמ"ג יעו"ש וע"כ בנפרקו בע"ש מיירי ומאי טעמא דאוסר וע"כ באין ראוין לבהמה אוסר והמתיר אף על פי שאין ראוין כלל. מכל מקום מעל השלחן שרי ול"ד לשער אפונין דמלפני השלחן היינו מטבלא שעל הארץ ואי"ה יבואר עוד בפריי לא"ח ה' י"ט תצ"ה וכאן אין להאריך. ועיין תוי"ט שבת שם:

ואמר רב נחמן אנו אין לנו כו' היינו כדמסיק מנבלה לכלבים מוקי לה לב"ה כר"ש כפירש"י שם. ומ"ש רש"י כאן מרבותינו היינו מה"ט ומעדיות דלא תני לה מקולי ב"ש כתבו התוס' בשבת קמ"ג דמאי אולמי אימא אף דמוכח התם כך הא כאן מפורש דב"ש לקולא. אבל ממחתכין מייתי שפיר ראי' כאמור:

אמר לך רב נחמן כו' העיקר התירוץ דב"ה ל"ק אהדדי דשבת חמירא לא הוצרכו לסייג. וי"ט קיל כו'. רק מנ"ל לומר דב"ה בי"ט כר"י הפך סברא החיצונה דבי"ט ראוי להקל יותר. ולזה אמר אין ברירה. דחזינן דתנא סתם כר"י בי"ט במוקצה. ומיהו אי לא"ה היינו אומרים טעם ב"ה משום נולד הוא. ויש לראות אם כן מה ראי' מייתי די"ט סתים כר"י מאין מבקעים עצים כו'. כפי מה שכתבו התוס' ע"ב ד"ה אין מבקעין כו' דרישא חסרון כיס. אלא מקורה שנשברה והא התם נולד הוא כמו מסיקין בשברי כלים וכדאמר שבת קכ"ד ב' וסבור הייתי לומר דל"ד לשברי כלים. דקורה רק מטעם מוקצה קא אתינן עלי' ומה אעשה שאדונינו המ"א ז"ל בתק"א אות ב' כתב בפירוש שם דקורה שנשברה לתא דנולד אית בי' וצ"ע כעת ואי"ה יבואר בפריי שם בתק"א בזה.

פירש"י בד"ה ביצה לא תאכל בו ביום לא לעולם דמה"ט הוה דשיל"מ ואפילו אם נאמר לידה הוה הכנה סעודת חול לא בעי הזמנה כפירש"י ע"ב ברבה יעו"ש. ובגמרא מפרש טעמא. הרבה אוקומתות יעו"ש:

בד"ה שאור כו' גבי יו"ט איכא טובא בפ"ד דעדיות. אלא גבי יו"ט הנך ג' מילי ויותר ליכא. להכי תנא להו גבי הדדי ועמ"ש בתוספת בד"ה שאור יעו"ש:

ד"ה ומודים כו'. טעמא כשיש דקר זהו הפירוש והטעם הואיל ורק איסור דרבנן להכי שרי כששחט דלא אתי דרבנן ומפקע ד"ת משא"כ לכתחלה וב"ש משום שמחת יו"ט התירו משא"כ אם הי' הטעם דאתי עשה דחי ל"ת כו':

ד"ה ומי אמר ר"נ הכי דב"ה כר' יהודה. אבל ב"ש לא ק"מ דסברא חיצונה דשבת חמיר מי"ט והעד דלא משני כלל לב"ש רק לב"ה היפוך הסברא חיצונה. ויש לומר עוד לב"ש עצמות וקליפין נפרקו בשבת הוה נולד ואסור וביצה הואיל ולית להו מוקצה. אין זה נולד דאי בעי שחיט ואכיל כעין מה שכתב מהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה אוכלא דאפרת הוא ויבואר שם:

ד"ה מגביהין כו' שאין ראוין לאכילה וקליפי אגוזים. בשבת ביאר עצמות דאין ראוין לבהמה גם כן דומיא קליפי אגוזים ובגמ' ביארתיו

ד"ה וב"ה וד"ה אלא מסלק פירש"י מוקצה. וכן לב"ש ולא נולד אולי דסובר נתפרקו מע"ש. וכמו שאיתא בגמ'. ומ"ש תורת כלי עליו ומנערה. טבלא נקבה. ויש לגרוס עלי' ועיין שבת מזה ובגמ' כתבתי מזה:

ד"ה ואמר רב נחמן כו'. קבלנו מרבותינו הטעם או מעדיות או דלא תקשה מנבלה לכלבים כדמסיק בהדיא מוקי לה לב"ה כר"ש:

ד"ה מחתכין תלושים כוון למ"ש התוס' ד"ה דתנן מחתכים דתלושין מע"ש מיירי ושם אבאר:

בתוספת בד"ה ביצה כו' אוסרין ומתירין כו' לאכילה קיימא עי"ל כו'. עיקר קושייתם תחלה לב"ה. ולכן הקדימו אוסרין דלא תאכל משמע טלטול שרי. וע"ז תרצו לרבותא דב"ש והקשו ב"ש במקום ב"ה אין משנה. ול"ש כח המתיר בכאן ולקמן ה"ק לרב נחמן אי תדחוק ולומר גם כאן שייך כח המתיר לפלוג בתרוייהו כו' אבל ודאי באמת ב"ש במקום ב"ה ל"ש כח המתיר. ולכן תירץ ר"י דאורחא דמלתא נקט סתם לאכילה ולא חושש שיטעה אדם. ועוד תירצו דלרבותא דב"ש ומיהו אמר בפירוש בדברו עם ב"ה. ביצה טלטול ואכילה שרי וע"ז פליגי ב"ה בין טלטול כו' וליכא למטעי ועיין מהרש"א ז"ל:

והוי יודע דמדבריהם משמע בטלטול ואכילה אסור אבל בהנאה מוקצה מותר. וכ"כ בפסחים דף כ"ו ב' תנור יותץ דמוקצה שרי בהנאה כדמוכח המבשל בשבת דעצים מוקצה נינהו יעו"ש. אכן המ"א בא"ח שכ"ה אות ט' ותק"א אות י"ב ותק"ז אות ג' כתב דמוקצה אסור בהנאה. הן אמת ראי' מפסחים מ"ז ב' אפיק הבערה ועייל עצי [מוקצה י"ל משום טלטול שמהפך המוקצה (בס' נדפס ימים לא כבירים חמד משה יעו"ש) ואעפ"י שאמר שלש על בישולו היינו טלטול כמו הבערה. והעד אזהרה מל"ת מלאכה והיינו טלטול. דהנאה איך יליף מזה ותדע דאל"כ ד' על בישולו הבערה ג"כ דל"ש הואיל הואיל ומוקצה אסור בהנאה א"כ ל"ש הואיל ש"מ דמוקצה מותר בהנאה. ושייך הואיל רק אטלטול לוקה. ומ"ש רש"י שם דאסור להשתמש במוקצה היינו טלטול. ואמנם מהא לקמן ד' ב' עצים שנשרו מדקל דמסיק דמיקלא איסור' ופירשו שם הפוסקים דהנאה באה אחר שמיקלא משמע דמוקצה אסור בהנאה ושם יבואר ועמ"ש בפריי לי"ד סימן צ"ט בט"ז אות י"ב. ולקמן בעצים שנשרו אבאר עוד בעזה"י:

בד"ה שאור לא שייך הכא מידי כו'. אפשר רמזו דהשוחט יחפור בדקר שייך קצת אי לית לי' עפר מוכן. ותרנגולת לאכילה לב"ש לא הוה מוקצה. ולב"ה מוקצה מחמת כיסוי וביצתה אסור כנראה מדבריהם ד"ה אוכלא דהאי חשיב מוקצה ונגרר ביצה אחרי' אבל שאור לא שייך הכא כלל:

ד"ה אוכלא כו' דאי בעי שחיט כו'. דלא כר"ן כאן דסובר אי תרנגולת העומדת לאכילה. אף בשבת מכל מקום לא נפיק מתורת אוכל הביאותיו בגמרא, גם דלא כרמב"ן כל שאין המוקצה על ידו כשנסתלק המוקצה שרי הביאו הר"ן ז"ל ריש פרק חביות יעו"ש. והא דאמר לקמן שבת דעלמ' תשתרי אף על גב דמוקצה מחמת איסור הוי. יש לומר דאנן קיי"ל בשבת מוקצה ונולד שרי עטא"ח תצ"ה וש"י וכן בשבת חולב אדם עז לתוך הקדרה.

ולא הבינותי דברי הר"ן ז"ל, אלא הא קשיא לכאורה רבה דמוקי בי"ט אחר שבת למה לי' הכנה. ולא מוקצה ביה"ש מ"ש משום איסור שחיטה וי"ל מוקצה לשעבר לא אמרינן ויבואר לקמן שם אי"ה. ודע דלכאורה רבה ודאי אית לי' מוקצה ד"ת אלא שזה פירש"י לקמן ור"ן כתב שהקשו עליו דרבה הדר בפסחים מ"ז ב' וע"ב ד"ה הכנה הן מלאכותיות או טבעיות. והכינו לא פירושו מוקצה או הכנה טבעיות דרבנן וא"כ א"ש שיטת התוספת והבן. ויבואר עוד לקמן אי"ה:

בד"ה דלמא ב"ש כו' מוקצה דבר כו'. עיין מהרש"א ז"ל דוקא יוני שובך כו'. והעד לקמן ע"ב לפלגי בתרוייהו בתרנגולת אלמא אף ב"ח כה"ג לית להו מוקצה. ולקמן ובשבת קכ"ד מורה ר"ש ב"ח שמתו אין דומה לכאן. ומש"ה שפיר כתב מוהרש"א ז"ל בד"ה אוכלא דאפרת. אם לית לב"ש מוקצה אפ"ה נולד אסור. ולא שייך שחיט ואכיל כל מה שבגוה דהא ב"ח כי הכא שרי לב"ש. אלא הואיל ונולדה ממוקצה תו לא הוה אוכלא דאפרת כעין סברת הר"ן ז"ל בשמעתין הואיל ותרנגולת עומדת לגדל יצאה מתורת אוכל ולא אוכלא דאפרת הביצה. ומיהו סברי דבעי נמי אי בעי שחיט ואכיל כל מה שבגוה הא לא"ה הוה הביצה נולד ובזה דלא כר"ן כמ"ש לעיל בד"ה אוכלא דאפרת. ועמ"ש לקמן ע"ב שבת דעלמא תשתרי:

בד"ה קא ס"ד כו' כיון דבליעי לא הי' כלל בעולם מלת כלל מורה דפירכא דעירובין אף לר"נ יתישב אע"ג דלב"ש לית להו נולד בביצה וה"ה לר"ש כה"ג אפ"ה פריך התם דגרע התם אפילו מביצה. ועיין תוס' עירובין שכתבו ומה פריך דלמא ר"ש לית לי' נולד כדאמר במס' ביצה היינו לרב נחמן דכאן. ועיין מהרש"א ז"ל:

ד"ה מגביהין פ"ה כו' למאכל בהמה כו'. כיון דאין ראוין לאדם עכ"ל פ"ה בשבת. ושער של אפונין מוקי לה התם כר"ש. דלית לי' מוקצה. ואפ"ה דוקא ראוין לבהמה וב"ה סבירי דאסור שנתפרקו בשבת דהוה נולד ועמ"ש בפתיחה ועא"ח ש"ח בב"י ומ"א שם:

ד"ה ובית הלל כו'. דהוה שם אוכלין כו' דאין חושש היכן יפלו כפי דעתי. כוונו בתי' א' דטבלא היינו שלחן וכגי' מגביהין מעל השלחן. ובתי' ב' טבלא כפי' הר"מ ז"ל במשניות שבת שם טבלא היינו דף שמניחין רגלי השלחן עליו ונופלין שם הפסולת משיורי אכילה ולא הוה בסיס כיון דאין זה מניח בכוונה שם ובגמרא פירשתיו:

ד"ה דתנן וד"ה ואת הנבלה. עיין א"ח סימן שכ"ד סעיף ו'. ואי"ה יבואר בפריי בה' יו"ט. ובה' שבת וכאן אין להאריך:

דף ב:

גמרא אי הכי אדמפלני כו'. בתרנגולת להודיעך כחו דב"ה דל"ת דוקא נולד אסור משא"כ בלא ר"נ ה"א דוקא בנולד אמרו ב"ה ולא במוקצה ועדיפא לי' למפרך דר"נ אדר"נ תחלה ואח"כ קושית אי הכי דלפלגי בתרוייהו לאו קושיא אלימתא היא כ"כ כמ"ש התוס':

או יאמר דודאי לר"נ הלשון משמע דמוקצה ונולד שוין המה ואין עדיפות מזה מדאמר דאית לי' מוקצה אית לי' נולד כו'. ואדרבא רבותא יותר ביצה כקושית הר"ן. דה"א אין הביצה נגררת אחר התרנגולת דתרנגולת מקצה מדעת ועומדת לגדל אבל דעתי' על הביצים אם ישהה שיאכלנה ואשמעינן דהואיל ותרנגולת לאו אוכל הוא הוה הביצה נולד דבמעי אמן לאו אוכלא והשתא אוכלא כמ"ש הר"ן ז"ל וזה רבותא יותר דל"ת כקושיות הר"ן ז"ל. משא"כ לבתר דאמר שבת דחמירא הפך סברא חיצונה דהא לב"ש לא מקשה ולא מתרץ דב"ש אדב"ש כי סברא פשוטה דשבת חמירא מי"ט וא"כ ודאי יש מקום לטעות ולומר דוקא ביצה אסרי ב"ה משום נולד ולא מוקצה דלא תקשם משבת דב"ה מגביהין וצודק"ה זה לשיטת רש"י ז"ל שפירשתי אליבי' דמיירי בנפרקו מע"ש ואין ראוין למאכל בהמה ומוקצה הוה לא נולד וא"כ טוב הי' להשמיענו בביצה ותרנגולת להודיעך כחן דב"ה ולומר י"ט דקיל אתי לזלזולי בי' ועשו סייג כדאמרן:

אלא אמר רבה בתרנגולת [העומדת] לאכילה ובי"ט אחר שבת ומשום הכנה אפשר דוקא לאכילה. לא בפ"ע. בין לאכילה ולגדל דהשתא ל"ק לפלגי בתרוייהו. דמשמע לי' ב"ש אית לי' מוקצה בי"ט כמו בשבת מההוא דלא יטול אא"כ מנענע ולא מחלק בין ב"ח ולכן מוקי דוקא לאכילה

בי"ט אחר שבת עסקינן ל"ד כדמסיק. אלא העיקר הוא משום י"ט אחר שבת או שבת אחר י"ט ואינך גזרה כו':

ומשום הכנה כפי דרך רש"י ז"ל משמע דרבה סובר מוקצה ד"ת. ויליף מכאן והכינו והזמינו בפה, גרוגרות וצמוקים וכדומה. דמקצה מדעת צריך להזמין מבע"י מכאן אני אוכל למחר ומיום חול דוקא. לא מי"ט להזמין לשבת

הששי הידוע ובימי בראשית ודאי היה **ששי** חול:

ואין י"ט מכין לשבת ומינה דאין שבת מכינה לי"ט אע"ג די"ל סעודת יו"ט לא חשיבה ולא בעי הזמנה סובר דמסתמא שבת ויו"ט כחדא חשיבא ובעי הזמנה ול"ד לסעודת חול וכיון דאשכחן דאין י"ט מכין לשבת בפה ה"ה וכ"ש דהכנה טבעיות בידי שמים כמו ה דביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה אסורה מ"ה מי"ט לשבת וה"ה להיפוך משבת לי"ט. ואמנם הרמז"ל בפירוש המשניות משמע שסובר הכנה טבעיות מדרבנן אסורה

יעו"ש. ולפ"ז הוה גזרה לגזרה וצ"ל גזרה קרובה כי הא גזרינן י"ט דעלמא אטו אחר שבת]. ואפשר ליישב שיטת רבינו אפרים הביאו הרא"ש ז"ל בשמעתין ויבואר לקמן אי"ה דפריך לגזר משום הנך דמתילדן ביומיהון אי"ט דעלמא קאי לפי שגזרו כאן גזרה לגזרה בקרובה וזה קרובה יותר:

והנה לענין הלכתא פסקו כולם כאקומתא דרבה ומן התורה הוי הכנה טבעיות. ואף דמוקצה פסקינן דהוה דרבנן. וכמבואר בב"י א"ח ש"י ודוכתא טובא מ"מ קרא דוהכינו את אשר יביאו. או במלאכה מיירי דאין אופין כו'. או בטבעיות מיירי עיקר קרא. דרבה גופה הדר מזה ואמר מוקצה דרבנן פסחים מ"ח א'. וכמ"ש הר"ן ז"ל כאן שהקשו על רש"י בכאן ופשטי' דקרא במלאכה מיירי ומיני' יליף ה"ה טבעיות או עיקר קרא בטבעיות דלמלאכיות כתיב את אשר תאפו כו':

אמר לי' אביי כו' שבת דעלמא תשתרי הר"ן ז"ל הקשה שבת הוה תרנגולת מוקצה מחמת איסור שוב הביצה אסורה יעו"ש. מה שתירץ ועמי לעיל בתוס' ד"ה אוכלא דאפרת ולדידהו צריך לומר שבת דעלמא תשתרי דרבה הדר בי' בפסחים ומוקצה לא מ"ה. רק והכינו הכנה טבעיות איירי כמו כאן. ומוקצה בשבת שרי אף מדרבנן ופריך שפיר שבת דעלמא תשתרי. או סתמא דתלמודא פריך לדידן דהלכתא כרבה שבת דעלמא כו'. ומ"מ קשה לרבה דמוקי בי ט אחר שבת למה לי' הכנה הא מוצאי שבת מוקצה הוה מחמת איסור שחיטה ושוב התרנגולת אסורה וגם הביצה. ולק"מ. לר"ן אין קושיא (וכן סובר רש"י כאן). הואיל ועומדת לאכילה הביצה לא מוקצה ולא נולד ולתוס' לעיל ד"ה אוכלא דאפרת סוברים כי רבה סובר מוקצה דרבנן וא"כ שבת דעלמא תשתרי או י"ט דעלמא דהוה גזרה לגזרה ומיהו עיקר מי"ט תקשי. ולכך אמר הכנה והוה ד"ת ולעיל כתבנו דהוה מוקצה לשעבר יעו"ש. ואפשר אי מוקצה ד"ת אף מוקצה לשעבר אסור ויבואר בפתיחה ובמקום אחר אי"ה. וזה שכתבו התוספת ד"ה והיה ביום הששי והכינו. ע"כ בא לאשמעינן הכנה בידי שמים לא מוקצה דמוקצה דרבנן ושם יבואר:

ומי גזרינן כו'. משום הנך דמתילדין ביומיהן סובר דזה קרובה יותר לגזור אטו מתילדין מגזרה אטו אחר השבת עיין רא"ש וכ"כ רש"י ותוס' ד"ה נגזור. דברייתא אף בי"ט אחר שבת מיירי דמותרות דלא כרבינו אפרים דמוקי דוקא בי"ט דעלמא. ולרבינו אפרים צריך לומר דנראה לו דהוה למגזר גזרה לגזרה כה"ג דהוה גזרה קרובה. והרא"ש ז"ל נרגש מזה וכתב ראי' מדאמר שבת דעלמא תשתרי גזרה אחר יו"ט ולא אמר אטו י"ט. דשבת ויו"ט גוזרין וקרובים ש"מ דלא גזרינן גזרה לגזרה אף קרובה מאוד ומיהו י"ל דעדיף קאמר אטו שבת אחר יו"ט דהוה מ"ה:

והוי יודע דלרבינו אפרים בי"ט אחר שבת גמורות אסורים דהוה ספיקא ד"ת משום הכנה. והא דלא פריך י"ט דעלמא גמורות אמאי שרי לגזור אטו אחר שבת כמו בנולדה דהוה גזרה חדא. וי"ל דסובר ספיקו ד"ת מ"ה שריא. ומדרבנן אסור כר"מ ז"ל פ"ט מה' טומאת מת וא"כ איך שיהיה הוה לי' גזרה לגזרה. ומש"ה פריך נגזור משום מתילדן ביומיהון. דהוה גזרה קרובה מאוד וגזרינן גזרה לגזרה כה"ג וכדכתיבנא לעיל ואי קשיא. לך א"כ בי"ט אחר שבת אמאי אסור לרבינו אפרים כיון דספק תורה מדרבנן אסור במלתא דלא שכיחא לא גזרו. זה שיבוש דודאי כיון דאמרו חז"ל ספק תורה מדרבנן אסור ודאי אף במעי אמן דלא שכיחא מ"ע ספק תורה היא משא"כ לגזור מחדש בי"ט דעלמא במעי אמן על מלתא דלא שכיחא לחוד לא העמידו גזרתם והבן:

בפירש"י בד"ה ולא מן הקורה שנשברה כו'. אית לי' מוקצה ע"כ עמ"א תק"א נשברה נולד הוא. ומרישא אין ראי' דבהכא כ"ע מודים בסדורות לבנין. כמ"ש התוספת ד"ה אין מבקעין ועמ"ש לעיל ע"א:

בד"ה רבה דאמר בהכנה שאין בידים ממש וד"ה לטעמי' ויליף מוקצה לפירושו. כיון דמוקצה דאקצי מדעת בעי הזמנה בפה ומיום חול דוקא כ"ש הכנה בידי שמים. שמ"מ נעשה גמר מלאכה דבעי מיום חול. ועיין ר"ן שהקשו עליו דרבה הדר בפסחים וסובר מוקצה דרבנן ומפרשי פשוט רבה לטעמי' דדריש הששי חול דוקא ויהי' פירוש הקרא במלאכה גמורה אפי' ובישול וה"ה טבעיות. או פירוש הקרא רק טבעיות דמלאכתיות כתיב אפו כו' וזה פירוש התו' ד"ה והי' עמ"ש שם:

ד"ה והכינו והזמינו כו' ואחשבה לסעודת שבת. מ"ש הזמינו זה למה דסובר רבה מוקצה ד"ת או לאינך פירושים הכנה טבעיות וסעודת שבת ויו"ט חשיב ובעי הזמנה מיום חול אבל סעודת חול לא חשיבא כלל ולא בעי הזמנה כלל ולא שייך אין מכין שבת לחול:

ד"ה שבת דעלמא שאין אחר יו"ט. וד"ה תשתרי לגמוע חי' כו'. לא הבינותי זה אמאי לא פירש תשתרי בטלטול דהוא פירוש מרווח יותר ומשני גזרה כו'. ואף דטלטול דרבנן לא פלוג כמ"ש המ"א תק"א א' בשם הישו"ש. וי"ל דא"כ הוה לאתויי ברייתא דלקמן ג' ב' אחד ביצה כו' ומשמע דאמתניתין מקשה לא תאכל. וודאי בי"ט דעלמא קאמר. ביצה שנולדה בי"ט דאל"כ לא הוה לסתומי כולי האי לכן פירש"י לגמוע ולפירוש רבינו אפרים י"ל דפריך אטלטול ומשני גזרה אלמא גזרינן גזרה קרובה ופריך לגזור משום דמתילדין ביומיהון ועמ"ש בגמרא

ד"ה ומי גזרינן בביצה. ודאי אשכחן טובא אלא בביצה מי גזרינן:

ד"ה והתניא כו'. גזרה לגזרה תריץ מצי לאוקמי' כו' ואשמעינן כו'. היא קושיות תוס' ד"ה נגזור ומלת מצי ל"ד אלא מדתנא סתמא משמע אף י"ט אחר שבת ומסיים רש"י דלפ"ז מתניתא אשמעינן טובא הואיל ואין נולדת לא חשיב גמר. כמ"ש התוס' ד"ה מלתא והרא"ש ז"ל יעו"ש. ופי' זה שמע בשם רבינו. או יותר נכון דבשם רבו שמע הא דאין גוזרין גזרה לגזרה כו' דאין להם רשות יותר והוה בל תוסיף דמשמרת א' נתנה התורה רשות ומלת והא צ"ל הא בלא וי"ו:

ד"ה ואין י"ט מכין לחברו לא גרסינן כו'. עיין לקמן ד' ב'. שני ימים טובים של גליות פלוגתא נולדה בזה הלכתא כרב מותר בשני. (וזה) ואם] נולדה בשני יבואר שם וכאן כתב רש"י ז"ל דע"כ ל"ג לה בלא"ה דהא קרא קדריש ול"ש מ"ה ב' ימים רצופים י"ט אף בר"ה:

בתוספת בד"ה גבי שבת כו' עמ"ש בספרי גינת ורדים וודאי הלכה כת"ק דהוא רבים לגבי יחיד בכל מקום יעו"ש:

ד"ה מוקים לב"ה כר"ש וא"ת מאי אולמא האי סתמא וי"ל דבעדיות כו' יש לראות הא ההוא דמגביהין הוא בדף קמ"ג והך דמחתכין בק"נ. וא"כ מחלוקת ואח"כ סתם אין הלכה כמחלוקת ואנן קיי"ל הלכה כב"ה. וי"ל דב"ש במקום ב"ה אינה משנה והוה סתמא לגבי סתמא,. ומ"מ קשה הא סתמא בתרא אמרינן כ"פ סתמא בתרא עדיף ועיין חולין ריש א"ט:

בד"ה אין מבקעין לא מייתי מרישא כו'. כבר כתבנו בגמרא לעיל דמסיפא מקורה שנשברה נמי אין רא'. דהוה נולד עמ"א א"ח סימן תק"א יעו"ש:

בד"ה והיה ביום הששי. פירש"י וע"כ לאשמעינן הכנה בידי שמים ביצה אסורה כו' רש"י פירש דס"ל מוקצה. וממילא ה"ה הכנה בידי שמים נפיק מהאי קרא. אבל התוספת נקטו בדבריהם רק הכנה בידי שמים ומוקצה ס"ל דהדר בי' רבה בפסחים. ומ"ש התוס' האיך אופין כו' עיין במפרשים ומ"ש דכאן משמע שהמן לא הי' יורד בי"ט היינו דהששי חול וע"ז תרצו דבע"ש י"ט לא הי' יורד הא כשחל י"ט בחול הי' יורד. ולא הבינותי דאפשר בע"ש י"ט נמי הי' יורד לצורך י"ט עצמו ולצורך שבת הי' יורד ביום ה' לחם משנה על יום א' ועל שבת ואי דבי"ט עצמו הוי מוקצה למעלה מעשרה יש תחומין או כעין נולד וסעודת י"ט בעי הזמנה מאתמול א"כ לא תרצו כלום דבי"ט הי' יורד לאיזה צורך ירד בי"ט הא על חול [ירד דלא אכלו] עד למחר ומדברי הר"ן ז"ל למדתי פי' תוספת דמתחלה סברי ששי חול דמן לא הי' יורד בי"ט וא"כ מסתמא דכתיב במן והכינו מאתמול אמן קאי והיינו ביום חול ומדכתבי' גבי מן ש"מ להכי כתבי' לומר מיום חול בעינן או כיון

דיום חול הוא אין לנו לומר מי"ט מכין לשבת וע"ז תרצו דהששי מהה"א דריש שהוא חול כי במעשה בראשית שהי' ששי חול ועיין בר"ן ותבין

בד"ה נגזור כו' משמע אפילו ביו"ט לאחר שבת דלא כר"א הובא ברא"ש ברא"ש ועמ"ש בגמרא מזה וטלטול נמי אסור בי"ט דעלמא משום לא פלוג כמ"ש המ"א תקי"ג יעו"ש. ולרבה י"ל ברייתא לקמן ג' ב' אין מטלטלין בי"ט אחר שבת כדמסיק וספיקא אסורה בי"ט אחר שבת דהוה ד"ת הא בי"ט דעלמא טלטול מותר דהוה גזרה לגזרה וא"כ א"ש במשנה דב"ה לא תאכל הא טלטול שרי כה"ג אלא דלקמן ד' א' אושפזיכני' דרב אדא דהוה לי' ביצים מי"ט לשבת אמר אסורים בטלטול אלמא אף ביצה שנולדה בי"ט דעלמא אסורים בטלטול משום לא פלוג וזה אף לרבינו אפרים:

ד"ה מלתא כו' מספק וי"ל דלא הוה גמר. עיין רא"ש דספקא ד"ת לחומרא וכמ"ש בד"ה נגזר דמשמע לי' אף בי"ט לאחר שבת מותרים. ותרצו כמ"ש הרא"ש ז"ל דבהכי לא הוה הכנה כל זמן שלא נולדה ועיין ברא"ש על הא דעגל שנולדה בי"ט בגמרא לקמן וי"ו א' דביצה לידה ראוי' לגדל אפרוחים והיינו לאחר שיצאה לאויר העולם הלכך הוי הכנה דאתמול הכנה ולפ"ז ביצה דספנא מארעא דאין ראוי' לגדל אפרוחים משתריא וי"ל לא פלוג. או מטעם אחר שכתב הרא"ש שם דטובה יותר כשיצאה לאויר העולם ושם יבואר עוד בעזה"י וכאן אין להאריך:

גמרא רב יוסף אמר כו'. רבה ורב יוסף ורבי יצחק כולהו מודו לר"נ דמוקצה בי"ט אסור אלא נאדו מאוקמתא דרב נחמן כ' קושיין כדמסיק לקמן ולא אמר דלית להו מוקצה. והלכך הלכה כר"נ דמוקצה בי"ט אסור וכ"פ הטור והמחבר בא"ח תצ"ה יעו"ש. ורבה אמר בתרנגולת לאכילה נמי ע"כ סובר יש מוקצה בי"ט דאל"כ הי' לומר בסתם רבה אמר משום הכנה ויהי' בין לגדל או לאכילה ול"ק לפלגו בתרווייהו דאיך יפלגו בתרנגולת. כיון דמיירי נמי בעומדת לאכילה וש"מ ע"כ לרבה נהפוך הוא. דלדידי' כ"ע אף ב"ש מודים דיש מוקצה בי"ט. ולא צריך לחלק בין ההוא דלא יטול אא"כ נענע דמוקצה ב"ח כמ"ש התוס' לעיל ד"ה דלמא ב"ש כו' ולר"נ הוא סברות הפוכות ב"ש מחמרי בשבת מוקצה ומקילי בי"ט. ולב"ה איפכא בשבת מקילין ובי"ט מחמירין קצת דוחק ולרבה משוה מדותיו. ב"ש וב"ה מחלקין בין שבת דחמירא לי"ט דקיל וע"כ בתרנגולת לאכילה לחוד דאל"כ מ"ט דב"ש. ורב יוסף נמי אהא סמיך דבעומדת לאכילה קמיירי. וסתמא דתלמודא מקצר דכבר נזכר כן בדברי רבה. וכמ"ש (רבה) [רש"י] ד"ה רב יוסף וזה שכתב הרמז"ל בפירוש המשניות דביצה מתרנגולת לגדל אין ביניהם מחלוקת ומודים ב"ש

דאסורה ראית להו מוקצה כאמור ומיירי לאכילה וכדכתיבנא ועמ"ש ברש"י בד"ה כי קושיין. דלפלגי בתרוייהו יעו"ש:

דקדוק מלת נושרין א"י כי לכאורה בשי"ן שמאלית ויהי' נגזר [מלה"כ] אם יתפאר המשור על מניפו בשרש נשר בשי"ן שמאלית ומזה מסככין בנסרים ואם שהובא בשורש סר"ן נאמר מלה מורכבת נסרן נסר וסרן וענינו כי המגירה מסיר דבר מדבר כן פירות הנושרין שסרו ונפלו מאילן:

בפירש"י בד"ה רב יוסף אמר כו' הנושרין בשבת תוספת "ה גזרה שמא יעלה ויתלוש סוברים דאי"ט קאי דמתלישה ואילך שרי בי"ט. וקודם לכן מ"ה אסור. ורש"י סובר דאסמכתא הני קראי דירושלמי כמ"ש הטור בתצ"ה בא"ח. וא"כ הוה גזרה לגזרה ולכן פירש בשבת יעלה ויתלוש. וגזרו בשבת ביצה אטו פירות הנושרין בשבת ויו"ט ושבת ויו"ט חדא הוי ולאו גזרה לגזרה:

דף ג.

גמ' כולהו כרב נחמן לא אמרי כי קושיין היינו קושית לפלגו בתרוייהו והא דלא אמרו הטעם משום נולד ולא תקשי לפלגו בתרוייהו אדרבה מוכח מכאן דכולהו סברי מוקצה בי"ט א"כ לפלגי בתרוייהו דלב"ה מוקצה אסור בי"ט. כמו דסתם לקמן אין מבקעין כו' ומיהו לר"ת הובא בטור תצ"ה דסובר מוקצה בי"ט שרי ונולד אסור א"כ קשיא לכל הנך אמוראי רבה ורב יוסף ור' יצחק ור' יוחנן לקמן אמאי לא מוקי מתניתין משום נולד ולא קשיא לפלגו בתרוייהו ומנא להו לחדש גזירות מלבם משקין שזבו או פירות הנושרים. ולזה יש לנו לומר כי קושיין דב"ה אדב"ה דבשבת לית להו נולד מגביהין עצמות שנפרקו היום דהוה נולד וכדאפיך ר"נ כו' ועדיין יש לעיין בזה:

הכנה לית להו או דהכנה טבעית לית להו. או דלא דרשי הששי חול או דסברי מן ירד בשבת. כמ"ש התוס' לעיל ד"ה והוה דמדרשים חלוקים המה. י"א דירד בשבת וי"א לא:

בפירש"י בד"ה ויתלוש דהוה איסור תורה פירשתיו ברש"י ד"ה רב יוסף בשבת איירי ולא הוה גזרה לגזרה:

בד"ה חדא גזרה כו' כשנמנו וגזרו כו' הנה לדעתי ההדיוטית יש בכאן כוונה מיוחדת כמו שאגיד כי התוס' ד"ה גזרה הוקשה להם דכאן אמר שמא יתלוש. ולקמן אמר משום מוקצה ורש"י תיקן זה דכאן בשבת מיירי דמוקצה מותר כר"ש בשבת ולקמן מיירי בי"ט הלכך הטעם משום מוקצה לא יעלה ויתלוש דתלישה בי"ט מ"ה שרי דקרא דירושלמי אסמכתא והוה גזרה לגזרה והלכך כאן עיקר הגזרה משום שבת פירות הנושרין אסור וה"ה ביצה בשבת וכיון שכן אף ביצה בי"ט אסורה דשבת ויו"ט חדא הוה. ומיהו זה

אינו דרש"י פוסק בי"ט ושבת כר"ש דמוקצה שרי ושאני מחובר דמיא לגרוגרת דדחיינהו בידים עיין טור א"ח תצ"ה וכ"כ רש"י לקמן כ"ד ב' אמר ר"פ הלכתא יעו"ש. אלא נאמר דודאי אי טעמא דפירות הנושרין משום מוקצה הוה. לא הוה גזרה חדשה בפני עצמה אלא בכלל איסור מוקצה דחיינהו בידים וכיון שכן אין טעם לאסור ביצה שנולדה בי"ט מתרנגולת העומדת לאכילה דלא שייך בי' מוקצה ולא שייך כולהו חדא גזרה דאי לא הא לא קיימא הא וכדומה דלא גזרו כלל בפירות הנושרין גזרה מיוחדת. משא"כ אי גזרו בפני עצמה על פירות הנושרין משום שמא יעלה ויתלוש אז כשנמנו ועמדו למנין לגזור גזרה זו דפירות הנושרין במשמע נמי ביצה דמיא לפירות הנושרין וצריך לומר לפ"ז דאביי ורב יוסף חולקין על רב פפא לקמן בזה. וסוברים לא משום מוקצה אלא משום שמא יעלה וסוברים דלא דחינהו בידים ול"ד לגרוגרות וצמוקין ועדיין צ"ע:

ד"ה כולהו רבה ורב יוסף ורבי יצחק כו'. דלכאורה רבה אמר טעמא אלים טפי די"ט אחר שבת מ"ה אסור לא מדרבנן ומתיישבא ברייתא לקמן ע"ב וספיקא אסורה. דהוה ספק תורה אלא דרש"י לשטתי' לעיל דרבה יליף מוקצה ד"ת כה"א בפסחים מ"ז ב' א"כ י"ט דעלמא נמי ד"ת. ומיהו זה שיבוש די"מ אמר רבה [בעומדת] לאכילה אפ"ה הוי ד"ת י"ט אחר שבת. אלא דקשיא מנא לי' לבדות סברא גזרה י"ט אטו אחר שבת ולמה לא נימא במוקצה וי"ט דעלמא נמי מ"ה כאמור:

ד"ה כי קושיין לפלוגי בתרוייהו. הנה רש"י פירש ופסק כר"ת דהלכה מוקצה מותר בי"ט ושבת כמ"ש הטור בתצ"ה הביאותיו לעיל. א"כ לוקמי' משום נולד ופירשנו בגמ' כי קושיין דב"ה אדב"ה דהכא אסרי נולד. ושבת מתירין נולד שנפרקה היום ורש"י נטה מזה הפירוש משום דמפרש עצמות שנפרקו אתמול כדפרישית לעיל. או יאמר דרבה דאית לי' מוקצה ד"ת סובר מסתמא הגירסא כמו שהיא שנויה דב"ש סברי מגביהין. וב"ה אסרו. דלא כר"נ דמהפך דסתמא הלכה כב"ה ולזה צריך לומר כי קושיין לפלוגי בתרוייהו דב"ה אית להו מוקצה ג"כ אף שנפרקו מאתמול. וע"כ בתרנגולת לאכילה וליכא מוקצה רק הביצה אסורה משום הכנה:

ד"ה משקין בלועין בחרצין כו' לא הבינותי זה דמשקין בלועין בזגין מבעי' לי'. ועיין פסחים טמא מת שסחט זיתים וענבים. משקין מפקד פקידי:

גמרא ואף ר"י סבר משום משקין כו'. בין רב יוסף לר"י יש נ"ע לדינא בין אילן העומד בחצר. עיין תוס' ד"ה גזרה לרב יוסף שמא יעלה. ולר"י [אין] הטעם שמא יתלוש. אלא משום מוקצה לחוד ועמ"ש בתוס' מזה. ועיין לקמן דף ד' ר"י לית ליה הכנה דרבה נולדה בשבת מותר בי"ט. ולקמן יבואר:

תנן אין סוחטין כו' ורמינהו כו', עיין שבת קמ"ג ולר"י חלוק ר' יהודא אף בזתים וענבים. ואף למ"ד מודה ר"י בזיתים וענבים מ"מ מדגזרינן ביצה אטו משקין זיתים. כ"ש דראוי לגזור שאר פירות קרובים יותר. ואף ר' יהודה לטעמי' דאוסר מוקצה כ"ש נולד. ומשקין מעיקרא אוכלא והשתא משקה הואיל ואי בעי אכיל לאשכול גופא לא הוה נולד וכ"ש הוא מתרנגולת לאכילה דלא הוה נולד מכח דאי בעי שחט ואכל כל מה שבגוה. ועמ"ש בתוס' ד"ה רבי יוחנן במ"ש לדידכו דאסריתו נולד שגירת לישן לכאורה. והטעם משום דלמא אתי למיסחט שוב ראיתי בתוס' שבת קמ"ג ב' ד"ה הלכה שכתבו דלר' יוחנן בשאר פירות הלכה כר' יהודה סובר ביצה דמי טפי לזתים וענבים. א"כ ר"י לשיטתי' מקשה. דחלוק ר' יהודה אף בזתים וענבים לאוכלין מותר ואם גזרינן ביצה כ"ש לאוכלין דקרובה טפי או אם לאוכלין מותר. כ"ש ביצה יש להתיר:

ועוד אמר ר' יהודה מתנה אדם על כלכלה בראשון ואוכלה בשני וכן ביצה כו'. בעירובין ל"ט ב' מצריך כולהו ביצה ה"א שמא נגזור פירות הנושרין או משקין שזבו. ולא הבינותי דפשיטא ממ"נ אם אתמול קודש היום חול. ובחול ל"ש לגזור. ואם אתמול חול נולדה בחול. פשיטא דל"ש למגזר. ואמאי לא אמר דאשמעינן בראשון אסור. אלא דאין נוח לו לדיוקא דמשמע עיקר רבותא משום שני וי"ל דאשמעינן דלא תימא ביה"ש של ראשון מוקצה הוה. קמ"ל דלא אמרינן מוקצה לשעבר כמ"ש התוס'. לקמן ד' ד' ד"ה נימא. מוקצה לשעבר לא אמרינן ושם נקט פירות נושרין ומשקין שזבו. ולא זכר מהכנה ומוקצה דהלכתא כן כמ"ש כל הפוסקים עיין א"ח תצ"ה יעו"ש:

והוי יודע שהר"ן ז"ל בעירובין כתב שם לר' יהודה מותר, ביצה בשני ולא אסרינן לה משום מוקצה. דלא אסרינן אלא בודאי לא בספק יעו"ש היטב. והנה לי העני יראה לפרש דבריו דלא ניחא לי' כפי' התוס' דמוקצה לשעבר לא אמרינן דמ"ש. מ"מ אתקצאי ביה"ש. אלא עיקרן של דברים הכין הוא דכי אמרינן מגו דאתקצאי ביה"ש אתקצי לכולא יומא אע"ג דסר המוקצה אח"כ ה"מ שהי' ביה"ש מוקצה בודאי עד"מ מחובר ביה"ש דאסור מה"ת לתלוש אע"ג דביה"ש ספק הוא מכל מקום ספיקא ד"ת כודאי איסור לרשב"א ולרוב פוסקים ומה"ט ספק א' כגופו והב' ע"י תערובות לא מהני דודאי הוה כודאי איסור כיון שלא נולדו שנין הספקות בב"א. מש"ה אף שסר המוקצה אח"כ אתקצאי לכולא יומא וכח אם לא הי' ראוי לאכילה כל ביה"ש שאקצי מדעתו. תו אתקצי לכולי יומא משא"כ ביצה זו שנולדה ביום א' של יום טוב. דאסורה מדרבנן משום משקין שזבו או פירות הנושרין או גזרה יו"ט אחר שבת. וכדומה כל עיקרה דרבנן. וביה"ש של

יום שני ספק חול. אע"ג דספק דרבנן בדשיל"מ אסור אפילו בדרבנן מ"מ כודאי איסור לא הוה רק מספק אסרינן לי' ביה"ש וכיון שכן לא גזרו ואמרו אתקצי לכולא יומא כה"ג:

ויצא לנו הדין לכאורה לפי זה במוקצה מחמת איסור ביה"ש מחמת איסור דרבנן עד"מ כלי הי' מונח על אילן ביה"ש דאסור ליטלן משם דאין עולין באילן כו'. אם נפל אח"כ לא אמרינן אתקצי לכולא יומא הואיל וכל המוקצה רק מחמת ספק לא ודאי דמה"ט ס"ס בדשיל"מ למ"ד דשרי מהני אף ספק א' בגופו והב' ע"י תערובת כאמור ואדרב' לכאורה נהפוך הוא ביום ב' חמיר טפי דאיקבע איסורא. עיין רש"י שבת במה מדליקין בענין ביה"ש של מוצאי שבת ועיין מקוואות בהא דספק דרבנן באתחזק. ואין להאריך ועיין עירובין בסוגיא נתנו באילן לא דמי לכאן דשם הוא במקום א'. ויבואר עוד לקמן:

שמע מינה חד טעמא הוא. והא דלא מתרץ כרבינא בר רבה בר עולא אמר דטעם משום מוקצה ור' יהודה לטעמי'. וכ"ת דנראה לו דוחק דמיירי דוקא בלגדל, טפי דוחק להחליף. או לדבריהם ולכאורה אדרבה לר' יהודה מוקצה ד"ת כפירש"י לעיל לרבה ויליף מוקצה מהכינו כו'. וא"כ תקשה קושיות הר"ן ז"ל. אמאי לא תאסור בשני משום אתקצאי ביה"ש דהוה ד"ת כאמור. ורבינא ברי' דרב עולא. יסבור מוקצה לשעבר לא אמרינן כסברת התוס' לקמן. או יאמר דא"כ יקשה אמאי נקט רבי יהודה וכן ביצה ולא נקיט תרנגולת עצמה. כי קושיין במתניתין לפלגי בתרייהו:

בפירש"י בד"ה ועוד אר"י ב' קדושות א' חול כו'. וד"ה מתנה כו' מעירוב י"ל ב' קדושת כר"א שם לא א' חול. כמו שבת ויו"ט נמי מערב שני עירובין. לר"א עירובין ל"ח א' יעו"ש. אלא מכלכלה מוכח דסובר א' חול וממ"נ וא"כ הצריכותא א"ש. ויש לעיין בעירובין דמצריך בע"א. ומ"ש רש"י מתנה בשני הי' לומר מתנה בראשון ושני ואוכל בשני. ולכאורה י"ל מתנה בראשון אם היום חול מעשר. ואם קודש יהא מעשר לכשתחשך משמע דאין רשאי לעשות כן. ויבואר במקום אחר ועיין באה"ע ה' גיטין מזה. אם מהני שיאמר שיהי' אח"כ מה שאין יכול לעשות עתה. ומיהו הא ודאי דא"צ למחר לומר אם היום קודש רק אם היום חול. עיין ר"ן עירובין וע"ש:

בתוספת בד"ה גזרה כו'. למה לי טעמא כו'. דהנה בפירות הנושרין בשבת או י"ט יש ג' טעמים א' משום מוקצה ב' שמא יעלה ויתלוש ג' שמא יאמר לגוי לתלוש אם הגוי תלש בשבילו ואי"ה בא"ח ה' יו"ט סימן תקט"ז אבאר זה באורך. ומ"ש עוד י"ל בפירות שייך יעלה ויתלוש כו'. קאי אגוי שהדליק נר דשרי לישראל להשתמש בי' ולא חיישינן דאין מתאוה כ"כ. וכן לקמן מיירי באין מתאוה כ"כ. ולפני מהרש"א ז"ל הגירסא בע"א כמו

שכתוב לפנינו. ומ"ש מענין קצירה אי אסור מ"ה או מדרבנן. ומלת בי"ט הוא לשיטתם. ולרש"י בשבת. ויו"ט ושבת חדא מלתא הוא ועיין א"ח תצ"ה ושם יבואר:

בד"ה מוחלפת כו'. ויפה פי' כו' ובשיטת מאיירא כו'. בעירובין לט א' תוס' ד"ה וכן. כתבו בלא"ה יש לומר איפוך כלכלה דאין להפך כמה בבות. בעירובין ר"י לרבנן והתם יש לומר מוחלפת כלכלה. ור"י אוסר בשניהן ומשום מוקצה לשיטתי'. משא"כ ר"י אוסר רק בראשון ע"כ [בעומדת] לאכילה דאי לגדל יאסור בב' כקושיות הר"ן ז"ל משום מוקצה כמ"ש לעיל יעו"ש:

ובמהר"ם שי"ף ז"ל עיינתי שם לכאורה כוונתו דמוחלפת כלכלה דבלא איפוך א"א לומר מטעם מוקצה דא"כ אמאי נקט ר"י ביצה [הו"ל לומר תרנגולת דר"י אית לי' מוקצה וע"כ לגדל ומשום משקין שזבו והיינו רומיא. משא"כ אי רבנן אמרו ביצה תאכל בשני הם אין סוברים מוקצה ונקטו ביצה דאסורה משום משקין שזבו ור"י אוסר בשתיהן בלגדל משום מוקצה יעו"ש. וא"כ קשה על רבינא ברי' דרב עולא דמוקי הכין אמאי נקיט ביצה. ולכאורה במשנה שפיר מקשה לאשמעינן רבותא טפי לב"ה דאפילו מוקצה לחוד אסרי משא"כ כאן אשמעינן רבותא טפי אפילו מוקצה ונולד אפ"ה שרי בשני ועמ"ש עוד לקמן באוקמתא דרבינא שם:

ומ"ש מהרש"א ז"ל דהנך רבנן לאו הני דלעיל כמו ב"ה וב"ש. יש לעיין כי ודאי מאן דשרי משקין שיצאו מעצמן כ"ש ביצה. ומאן דאוסר ביצה בשני כ"ש משקין שיצאו מעצמן. אבל ב"ש וב"ה י"ל אין ביניהם מחלוקת וכ"ע מודים דמשקין שיצאו מעצמן אסורים רק ביצה מתירין ב"ש דל"ד למשקין שזבו כדאמר נמי לעיל:

דף ג:

גמרא רבינא אמר כו' רבינא ברי' דרב עולא כו' סברי כר"י דביצה משום משקין שזבו ומוקצה ודאי נמי לר' יהודא ובמשנה כאן ע"כ לאכילה דאל"כ לפלגי בתרנגולת רבותא דב"ה. וע"כ משום משקין שזבו ולאכילה והכנה ונושרין לית לי' ובעירובין לגדל. והא דנקט ביצה לרבותא דבשני מותר מוקצה ונולד ועמ"ש בתוס' לעיל ד"ה מוחלפת בשם מהר"ם שיף ז"ל:

אחד ביצה שנולדה בשבת ויו"ט אין מטלטלין כו' אשמעינן דאפי' לכסות כלי לא לצורך המוקצה אסור. דמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו ולא לסמוך כרעי המטה. [ומכאן] אפשר לאשמעינן הא בלא טלטול. מוקצה מותר בהנאה ועמ"א תק"א אות י"ב אי מוקצה שרי בהנאה (ועמ"ש בפתיחה והרמז"ל פ"א מה' י"ט ה"כ השמיט רק כתב אין מטלטלין אותה וכופה עלי' כלי לומר לאפוקי מדר"י או בצריך למקומו של כלי תו רשאי לטלטל

וליתן על הביצה דטעמא דאין כלי ניטל לדבר שלא ניטל הוא משום טלטול הכלי שלא לצורך וכיון דצריך למקומו תו שרי ליתן על הביצה ועיין א"ח ש"י ס"ו דלא יגע במוקצה כשהנגיעה לצורך המוקצה אף הנגיעה אסור וכ"ש ביצה דא"א ליגע אם לא ע"י טלטול ויבואר אי"ה בפריי סימן תקי"ג שם:

בשלמא לרבה כו' ולרב יוסף ולרבי יצחק כו'. נקט קצוות לרבה וראי ניחא בי"ט אחר שבת כמ"ש מהרש"א ז"ל ולדידהו ודאי קשה. וה"ה לר' יוחנן דאית לי' נמי טעמא דמשקין שזבו אלא מכללא מוכח מדרמי להכי נקט ר' יוסף ור"י דלקמן פריך לר' יוחנן מא"ל היינו דידי' אדידי' וא"ל דלר' יוחנן נמי מוקצה ולא ניחא לי' התם בעירובין לגדל דא"כ בשני אמאי תאכל כקושיות הר"ן הביאותיו לעיל גבי מוחלפת השיטה. וע"כ באכילה ומשום משקין שזבו משא"כ ברייתא זו אפשר מיירי לגדל. ומיהו לרב יוסף ור' יצחק אין קושיא דלמא אית להו מוקצה ומשום כי קושיין אמרי טעמא אחרינא ובריתא אפשר דלא שייך לאשמעינן בתרנגולת גופא לגדל אין מטלטלין אותה. דמשום סיפא נקט ביצה נתערבה כו' דבר שבמנין לא בטל ויש לעיין. ולר' יוחנן פשיטא קשה דלמא אמר משום משקין שזבו לא משום מוקצה] כי קושיין. אלא בעירובין ע"כ הטעם משקין שזבו דאי לגדל ומוקצה מ"ט מותר בשני ולתו' לקמן דף ד' דמוקצה לשעבר לא אמרינן א"ש ואין להאריך. ולר"נ יש לומר דמוקצה כעין של תורה דיש לה סמך מקרא והכינו כו' כמ"ש תוספת ישינים וראי' מספק מוכן לקמן כ"ד רצונם דלמאי דס"ד דספק דרבנן לקולא אף בדשיל"מ ספק מוכן במשנה לקמן הטעם משום מוקצה וכעין של תורה והא ליכא למימר דכולהו אית להו הכנה וקשיא להו י"ט דעלמא ולא סברי גזרה דודאי קרובה יותר ממשקין שזבו ומפירות הנושרין:

אי הכי אימא סיפא נתערבה כו' עש"ך י"ד ק"ב אות זיי"ן ומ"ש בפריי שם. ורש"י כאן פי' ספק טרפה ב' תרנגולים א' כשרה ואחת טרפה ונמצאת ביצה וא"י מי הטילה אפשר לומר בכיון פירוש כן דודאי ספקא אסורה בטרפה אין שום שייכות לכאן דאכתי לא שמעינן דספק תורה לחומרא. ובשאר מילי הוה לאשמעינן זה. אמנם תראה שי"ל כוונה מיוחדת והוא דהתנא איידי דאיירי בביצה אמר עוד דין דשייך דוקא בביצה ולא יצויר בשאר מילי כי ביצת טרפה מ"ה אסורה ואם נטרפה ומיד הטילה מדרבנן כמו ביצת נבלה. ומכל מקום אין מקילין בספק זה משום לא פלוג דאטו לא הטילה מיד ונגמרה באיסור. עש"ך י"ד סימן פ"ו אות ח' יעו"ש ובפריי וז"ש איידי דאיירי בביצה אמר דין דשייך דוקא בביצה ספיקא אסורה אף בדרבנן דל"ש בשאר מילי. משא"כ אי איירי שנולדה מתרנגולת ספק טרפה הוה לאשמעינן בעלמא זה דכאן בלאו לא פלוג אסורה

הביצה כמ"ש המהריב"ל בשאר ספק טרפה שבישל בקדרה לאחר מעל"ע תהא הקדרה מותרת. והשיב כל שאנו דנין על ספק תורה תו לא שייך ספק דרבנן לקולא וכמבואר בש"ך ביו"ד סימן ק"י בדיני ס"ס וכמ"ש בפריי שם דזה שוה לספק א' בגופו יעו"ש. ואם כן שפיר פירוש רש"י דוקא כהאי גוונא ואם כן פריך שפיר. דבר שאין לו מתירין הוא. ולא מוכח דינו של הרשב"א כל שאין המתיר בודאי לכך תלה הדבר ביראה לי. ועמ"ש בפריי בי"ד ק"ב. בש"ך אות זיי"ן. וקושיות כרו"פ ותוספת שבת על ש"ך. יש לומר דרשב"א בעה"ק [ס"ל] ספק דבר שיש לו מתירין לקולא ולמה לו יראה לי. ע"כ דספק תורה כמו ספק מוכן דלא ליגע בשל תורה ידע המקשן:

דבר שיש לו מתירין. עיין צ"צ סימן ס"ט טריפה ונולדה ביום טוב סובר דהוה דבר שיש לו מתירין לענין יום טוב. וקשה דלוקי הכא נתערבה ספק טרפה ויום טוב דנהי דמי"ט גופא לא מצי קאי דאיפכא הוה למתני נתערבה קודם ספקא. אבל קשה אימא דקאי אספק וי"ט. ואתי שפיר טובא דשייך ספקא כאן להסמיך נתערבה כאמור. ועמ"ש בפריי בשער התערובת דתליא זה בפירוש הר"ן ורמ"א בטעם דבר שיש לו מתירין יעו"ש. ולדינא צ"ע בזה (ועמ"ש בפתיחה כאן) ועיין לקמן דף ב' ולרב אשי א"ש יעו"ש:

אלא לר' יוחנן כו'. דידי' אדידי' מקשה. דאיהו נמי סבירא לי' לעיל משום משקין שזבו מדקא מרמי אהדדי ועיין מה שכתבתי לעיל מזה.

בתוספת בד"ה ואחרות באחרות כו' ספק ספקא. אבל הא דלעיל וספיקא אסורה נתערבה באלף כולן אסורות לא קשיא די"ל דקאי אודאי טרפה (אי) או ספק א' בגופו חמיר דהוה כודאי איסור תורה מה שאינו כן ב' תערובת דאף הראשון דרבנן דמ"ה חד בתרי בטל דברים החשובים. ולמ"ד ס"ס בדבר שיש לו מתירין אסור בלא"ה לק"מ באמת למאי דמסיק רב אשי דבר שיש לו מתירין ספקו אסור ה"ה ס"ס כאמור:

מה

שכתב מהרש"א ז"ל לרבה ברייתא בי"ט אחר שבת הא י"ט דעלמא אף דאיכא למגזר ספק בי"ט דעלמא אטו י"ט אחר שבת בספק (עיין מים עמוקים) י"ל או דספק תורה מדרבנן לחומרא או דספק נולדה בי"ט או לאו. מלתא דלא שכיחא הוא ולא שייך למגזר בי' ממ"ש לעיל בהא דהשוחט ומצא ביצים גמורת:

דף ד.

גמרא ר' יהודא אומר כו' ור' יוחנן לעיל פסק כר"י אליבא דר' יהושע דיעלו כל שדרכו ובעינן את שדרכו ובברייתא דלעיל נתערבה באלף

כולן אסורת כר' יהודה אליבא דר' יהושע דכל שדרכו אין בטל ועי"ד ק"י.

רב אשי אמר כו' וכן הלכה דשיל"מ ספיקו לחומרא וס"ס עי"ד ק"י ובש"ך שם ועמ"א תקי"ג אות ד' מ"ש בק"ב מיירי בחדש ל"ד אלא ה"ה ביצה דקאי שם בי"ט אחר שבת דהוה ד"ת ולפ"ז ברייתא לעיל נתערבה לרבה מתוקמא אף אספק ולאינך קאי רק אודאי י"ט נתערבה אין בטלה דשיל"מ וספקא בלא תערובת אסורה בדשיל"מ ספק דרבנן ולחומרא ועמ"ש בפתיחה):

תניא אחרים אומרים ביצה תאכל היא ואמה כו' פשיטא כו' בי"ט כדפירש"י דאי בשבת איך יצויר שתאכל אמה ופריך פשיטא אאמה דביצה פליגי ב"ה משום משקין או פירות או הכנה כו' ובעומדת לגדל היא ואמה אסורה דר"א אית לי' מוקצה כפירש"י כאן. ועומד על המוקצה כו':

אמר אביי שלקחה סתם נשחטה הוברה כו' לא נשחטה הוברה כו' הוברר שני ל"ד אלא מסתמא כ"ז דלא נשחטה אסורה מספק. ובדרבנן קיי"ל יש ברירה וכן הלכה ועיין חולין י"ד א' שם אמר אביי סתמא לאכילה יעו"ש ורב מרי אמר בעומדת לאכילה וביצה אצטריך לי' ולכאורה רב נחמן דלא סבר לי' הנך תירוצים ע"כ כתירוץ קמא דלרב מרי ביצה כמ' לא צריך פשיטא בעומדת לאכילה אין שום חולק והפוסקים השמיטו זה דביצה אף לאכילה אסורה כרבה י"ט אטו אחר שבת משום הכנה ובדרבנן יש ברירה כבר הוזכר זה בדבריהם:

אתמר שבת ויו"ט רב כו' לאו סידרא נקט ה"ה איפכא י"ט ושבת וכ"פ הרי"ף ז"ל וכפירש"י בשמעתין דה"א דוקא שבת ויו"ט. בעומדת לאכילה דהשתא נולדה בי"ט שריא בשבת דאפשר בו ביום נמי' שרינן לה לרב ודוקא י"ט אחר שבת או שבת אחר יו"ט הכנה דרבה ד"ת ולא גזור י"ט דעלמא כו'. ולא מתסר בי"ט דעלמא רק בלגדל משום מוקצה כר"נ דהא לר"נ נמי הכין הוא דלית לי' הכנה דרבה ולא גזרה דפירות ומשקין א"כ באכילה ודאי שרי לדידי' כן יאמר לרב וכיון שכן י"ט אחר שבת נמי שרי דל"ש הכנה דלידה די"ט הכין לעצמו מכין נמי לשבת כדבעינן למימר לקמן אי"ה בשם הר"ן ועמ"ש בתוס' ד"ה נימא ודוקא שבת ויו"ט דבשבת הביצה נגררת אחר האם דמוקצה מחמת איסור שחיטה קמ"ל רש"י והרי"ף ז"ל דאינו כן דרב נמי סובר י"ט ושבת דעלמא אסור משום גזרה ונמצא אין י"ט מכין לעצמו ואין מכין לשבת ויש לעיין לעיל דפריך י"ט דעלמא לשתרי אימא אה"נ ואי דמתניתן סתמא תנן משמע י"ט דעלמא המעיין ברע"ב ובתוי"ט ספ"ק מ"א מפרשי למשנה בעיקר הדין בי"ט אחר שבת וכדמשמע לישנא דגמרא בי"ט אחר שבת עסקינן ע"ש והך שבת וי"ט אפילו כשחל שבת ויום א' נולדה אסורה בזה דאעפ"י ב' י"ט של גליות נולדה בזה מותרת בזה כתב לקמן דממ"נ א' חול

וכאן לא שייך זה וכ"כ הר"ן ז"ל והוא פשוט ודע אפילו כשחל יו"ט ה"ו ושבת נולדה בויו"ו אסורה בשבת אף לדידן דבקיאין בקביעא דירחא כאמור והר"ן ז"ל שכתב דשבת ודאי קודש הוא ל"ד וכדכתיבנא דאפילו נולדה בי"ט שני דמנהג הוא אפ"ה אסורה בשבת שאחרי' משום הכנה וכאמור ועיין א"ח סימן תקי"ג:

והוי יודע שיש לומר בכאן כוונה אחרת כמו שאגיד כפי מ"ש הב"י בא"ח תקי"ג בשם רי"ו דשבת ויו"ט א"ב אסור בשני והב"י תמה עליו והתיר בשני וכ"פ הרב ז"ל בהגה"ה תקי"ג ס"ד יעו"ש והי' נראה דטעמו של רי"ו דב' י"ט של גליות שרי בשני דבספק שריא רבנן ובי"ט דעלמא דרבנן בשני דספק לא גזרו בספיקן ומכ"ש לשיטת הרשב"א ז"ל בעה"ק הובא בפר"ח תצ"ז דשיל"מ היכי דליכא לתא דאורייתא שריא בספיקן יעו"ש משא"כ י"ט לאחר שבת דמ"ה אסור משום הכנה י"ט שני החמירו בספקו. או יאמר כיון דגזרינן י"ט דעלמא אטו יו"ט אחר שבת כ"ש דאיכא למגזר י"ט ב' אטו י"ט ראשון בי"ט אחר שבת דהוה חדא גזרה. ולפ"ז שפיר אמר שבת ויו"ט כסדר דרב בבבל הי' ונולדה בזה אסורה בזה בשני הימים לזה כתבו רש"י והרי"ף ז"ל דאינו כן ה"ה איפכא דבאמת נולדה בשבת וי"ט א"ב שרי בשני. והטעם דליכא כאן הכנה ד"ת דנהי דלידה הוה הכנה מעליא מ"מ מ"ה שבת הכין לעצמו וכמ"ש בתוס' ד"ה נימא וא"כ תו הוה גזרה לגזרה ביום שני וכיון דממ"נ מותר דהפסיק יום חול אם היום חול מותר בשני וכפסק הרב ז"ל בא"ח תקי"ג בהג"ה וכדאמרן לעיל בזה:

כתנאי כו. ר' יהודא אומר עדיין מחלוקת שר' אליעזר אומר כו'. הנה כתנאי רב ור' יוחנן וממילא רבה נמי תנאי הוא ת"ק לית לי' הכנה דרבה ור"ז אליבא דר"א אית לי' הכנה דרבה ולעיל דאמר כרבה לא אמרי הכנה לית להו היינו דפסקי כת"ק דר' יהודא נולדה בזה מותרת בזה והלשון דחוק ואפשר דקשיא להו אי משום הכנה לאשמעינן רבותא טפי ביצה שנולדה בשבת אסור בי"ט כפי הנראה מדברי הרע"ב ותוי"ט דלרבה מתני' בעיקר הדין מיירי ונולדה בי"ט אחר שבת ד"ת ונולדה בשבת לית לתא ד"ת כמ"ש הר"ן. וזה שבוש דנהי רבה מוקי כן מ"מ הם נמי מצי לאוקמי בי"ט דעלמא ויותר הי' לסתמא דתלמודא לעיל לומר דהכנה אית להו וגזרה י"ט אחר שבת לית להו ומש"ה לא מוקמי בי"ט אחר שבת דהוה לאשמעינן רבותא טפי נולדה בשבת אסור בי"ט לבית הלל:

לפ"ז יש לומר כתנאי רב ור' יוחנן אבל רבה ככ"ע מצי אתיא דכ"ע אית להו הכנה דרבה מקרא ות"ק לית לי' גזרה י"ט דעלמא אטו אחר שבת ומתני' בי"ט אחר שבת או לגדל ומשום מוקצה ור"י בשם ר' אליעזר עדיין מחלוקת די"ט דעלמא אסור דגזרינן אטו י"ט אחר שבת וא"כ תו נולדה בשבת אסור בי"ט. דשבת לא הכין לעצמו רק לי"ט ואין שבת

מכינה לי"ט ולת"ק שבת דעלמא לאכילה שרי כמ"ש הר"ן ז"ל דאין הביצה נגררת אחר התרנגולת או לית לי' מוקצה וא"כ תו שבת מכין לעצמו ושרי ויבואר עוד אי"ה בתוס' ד"ה נימא:

מהו למטווינהו האידנא ולמיכל למחר שאלתו אי מוקצה אסור בטלטול או לאו אע"ג דמבואר בכמה משניות דמוקצה אסור בטלטול ביצה הי' סבור דרבנן לא גזרו כ"א לאכילה לא למוקצה ויש לראות ממ"נ אי קסבר י"ט ושבת קדושה אחת פשיטא דאסור בשבת כדאמר לעיל ואי ב' קדושות הן האיך אופין מי"ט לשבת ע"י עירובי תבשילין וע"כ מטעם הואיל כדאיתא בפסחים מ"ו ב' וכאן לא שייך הואיל דבו ביום אסורה הביצה ומיהו לפמ"ש התוספת ב' ב' ד"ה והיה דאפילו מאן דלית לי' הואיל אופין ומבשלין דלא הוה הכנה גמורה הואיל ותיקון מלתא בעלמא ע"ש אלא שדבריהם צ"ע שם ועיין ר"ן כתב הטעם מטעם הואיל וכיון שכן קשה ממ"נ כמ"ש וצ"ע:

בפירש"י בד"ה שבת ויו"ט הסמוכים וה"ה יו"ט ושבת פירשתיו בגמרא דה"א דוקא נקיט שבת ויו"ט לזה אמר דל"ד וסמוכים קאמר

בד"ה הכנה דרבה כו' מגזרת הכתוב לכאורה סובר הכא נמי איכא הכנה דאורייתא דלידה פשיטא דחשיב הכנה כתירוץ קמא של תוס' ד"ה אלמא דמ"ה אסור ובתוספת אבאר זה:

בתוספת ד"ה נימא כו' לשעבר כו' דלמא מתרמייא לי' סעודה עכ"ל כוונתם דלא אמרינן מגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולא יומא אע"ג שסר המוקצה דוקא באם הי' מוקצה בכניסת היום ביה"ש דשמא לילה הוא משא"כ כאן המוקצה ביה"ש דלמא עדיין יום הוא. א"כ לא הי' מוקצה בכניסת יום זה שאחריו ומוקצה מחמת מצוה שאני דאי מתרמי לי' סעודה ביה"ש של יום ח' צריך למיכל בסוכה שפיר הוקצה ביה"ש של ח' בידים כאמור ור"ן כתב דמוקצה מחמת מצוה חמיר טפי אמרינן בי' אף מוקצה לשעבר עד שהוקשה לו מהפריש ז' אתרוגים ותי' בשם הראיה ז"ל ולמ"ש התו' ניחא דסוכה צריך לי' כל ביה"ש אי מתרמי לי' סעודה משא"כ באתרוג מיד שיוצא בו שוב א"צ לו וא"ש:

ומפני שיש לי הרהורי דברים בכאן אמרתי אשיחה וירוח לי הנה התוס' הקשו לימא לרב דאית לי' מוקצה סוף שבת מכרכשי דזוזי כו' הטעם משום מוקצה. ולר' יוחנן א"ש דלית להו מוקצה שם ובו ביום משום משקין שזבו והר"ן ז"ל הוקשה לו וא"ת אמאי שרי בשני. לאו לר' יוחנן קא קשיא לי' אלא בשני י"ט של גליות לדידן אמאי שרי בשני נימא מוקצה כו' ולתוספת הונח להם אם נימא מוקצה לשעבר ושאני ב' י"ט של גליות דבקיאין בקביעא דירחא וכדומה ומש"ה שרי ביום ב' משא"כ בשבת וי"ט וע"ז תרצו מה

שתרצו וגם הר"ן ז"ל כתב כתירוצם דמוקצה לשעבר לא אמרינן ובעירובין ל"ט. ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני כתב קצת דברים אחרים הביאותיו לעיל בהא דתאכל בשני ופרישנא התם בענין אחר, והוא כי אמרינן מגו דאתקצאי בה"ש בודאי כמו שהי' דעתו שלא לאכול כל ביה"ש או מחמת מחובר ספק תורה כודאי משא"כ ביצה זו בי"ט איסור דרבנן גזרה אטו י"ט דעלמא או משקין שזבו ובה"ש מספק איסור בודל דשיל"מ ספקו לחומרא וכיון שאין בודל אלא מספק איסור דרביע עלי' לא אתקצאי לכולא יומא ויש נ"מ טובא כמ"ש שם. גם י"ט אחר שבת וי"ט א"ב אסור ביום ב' דמוקצה ביום א' ד"ת הכנה אסור ביום ב' והוה כודאי איסור ספק תורה כאמור ועם זה יתיישב מה שהקשה הב"י בתקי"ג על ריי"ו הביאותיו לעיל נולדה בשבת אסורה בי"ט א"ב דסובר לידה הכנה ד"ת כתי' קמא של תוס' ד"ה אלא וכיש"ש כמ"ש שם. וא"כ הוה כודאי איסור תורה ומה אעשה שכאן כתב הר"ן ז"ל בפירוש הטעם מוקצה לשעבר לא אמרינן וצריך לדחוק וליישב הלשון שבעירובין דכוונתו כמו כאן עם שאין סובל כן:

אמנם עתה ראיתי שהביא הר"ן ז"ל ראי' מעירובין ל"ו א' לגין טבול יום וכפי הנראה גריס שם רבה (ובגרסתינו רב פפא) דמש"ה אין עירובו עירוב דבעינן סעודה מבע"י ואמאי (לא) [הא] בלילה נמי אין ראוי' דאתקצאי ביה"ש ש"מ מוקצה לשעבר לא אמרינן יעו"ש אלמא אע"ג דספקא ד"ת כודאי דטבל הוא שלא הורמה תרומת מעשר אפ"ה לשעבר לא אמרינן והנה אפשר לומר התם ביין ח"ל דתרומה דיליה דרבנן או תרומה בזמן הזה דהוה דרבנן ובכה"ג אין ספקו כודאי ועיין א"ח שפ"ו ס"ט יעו"ש ולגירסא דידן רב פפא ורבא אין ראי' דלדידן מוקצה בשבת מותר יעו"ש ובדף ל"ח ב' אמר שם רבה לגין סעודה הראוי' א"כ א"ש דברי הר"ן ז"ל:

וראיתי להד"מ א"ח תקכ"ד אות א' אהא דאין מקדישין ומפרישין כו' בשם הר"ן ס"פ משילין במזיד לא יאכל בו ביום בשוגג יאכל יעו"ש והנה מזיד לא יאכל בו ביום הא שוגג יאכל בו ביום והר"ן הביא זה ממשנה דתרומות אשבת דלית מוקצה משא"כ י"ט דקיי"ל מוקצה בי"ט איך כתב הרב בשוגג יאכל והיינו בו ביום והא ביה"ש מוקצה הוה מחמת איסור אף פירות דרבנן דשבות ביה"ש אסור רק דמאי הואיל ורוב מעשרין הם. ובירושלמי שהביאו הריי"ף ורא"ש במשילין מה שעשוי עשוי לאשמעינן דמעשיו מהני ולא אמרינן כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכמ"ש הריי"ף שם שמעינן מינה כו' ומד"מ אלו יש ללמוד דלאו דוקא שבת ה"ה יו"ט אם עבר ועשה אסור אף דרבנן אסור במזיד דלא כמ"ש הב"י בסימן תק"ג בסופו בשם הרשב"א ז"ל יעוי"ש. וא"ש דברי הט"ז בסימן תק"ב והא"ר שם השיג עליו דבי"ט דיעבד שרי יעו"ש והנך רואה

מד"מ מדהעתיק דברי הר"ן ז"ל בה' יו"ט שמעינן דסובר אף בי"ט הדין כן ויבואר אי"ה בפריי וכאן אין להאריך בזה:

בתוספת בד"ה אלא בהכנה כו' מ"מ לידה הוי ג"כ הכנה ועוד י"ל כו' לכאורה נ"מ לתי' א' הוה לידה הכנה דאורייתא ולתי' ב' מדרבנן והר"ן ז"ל האריך בכאן ואמר דלית כאן הכנה ד"ת וודאי לידה הי' הכנה מעליא אלא כל ששבת מכין לעצמה דשרי בו ביום אין שבת מכין ליו"ט רק שאסור בשבת אטו אחר יו"ט מדרבנן וליכא הכנה ד"ת יעו"ש (עמ"ש בפתיחה) וכתב שזה דבר ברור ועיין עירובין דף ל"ח ב' אמר שבת מכינה לעצמה יעו"ש ועיין מ"א סימן תקי"ג אות ח' דכאן הכנה דרבנן דלא כיש"ש יעו"ש ויש לראות הואיל ומדרבנן אסורה הביצה שנולדה בשבת תו מן התורה הוה הכנה ד"ת דשבת לא הכינה לעצמה רק לי"ט ועיין משנה למלך ה' גירושין עמד בכלל זה לפעמים אמרינן הואיל ומ"ה שריא לא עבר ופעמים לא אמרינן כן ובדברי מהרש"א ז"ל כאן עמ"ש ע"ב גבי עצים שנשרו מן הדקל בי"ט או בשבת יעו"ש ואי"ה בפריי אבאר זה וכאן אין להאריך בזה:

בד"ה ר' יהודא אומר כו' הא דידי' כו' עיין לעיל ב' ב' בתו' ד"ה לדידי כו' וי"ל דר' יהודא מוקי פלוגתייהו במוקצה אסור בי"ט דעלמא ור"א נמי אית לי' מוקצה ועדיין מחלוקת אפי' בשבת אח"כ משום הכנה (מלת עדיין יורה [אף] כזה דרבנן דאל"כ אין צודק עדיין דכאן עדיף טפי מן התורה וביומו רק דרבנן) אלא כיון דרבינא לא מוקי לגדל כרבינא ברי' דעולא אלא סובר במשנה ע"כ משום משקין כי קושיין ואף לרבינא ברי' דעולא כן הוא א"כ ע"כ ר"י יאמר לא נחלקו בזה מעולם אליבי' דרבינא. ולזה כתבו הא דידי' ומ"מ י"ל ר"י יאמר דב"ש וב"ה אה"נ פליגי בתרנגולת וביצה ממה דנימא לר"י לא נחלקו מעולם:

דף ד:

גמרא הלכתא כרב בהני תלת עיין א"ח סימן תקי"ג ס"ה נולדה בשבת מותר ביו"ט שני אם הוא א"ב מהרי"ל דלא כמהרי"ו יעו"ש בד"מ ופרישנא לעיל דמהרי"ו ס"ל גזרה אטו י"ט א' דהוה ד"ת כתי' א' של תוספת ד"ה אלא. משא"כ ב' י"ט דעלמא י"ט א' גופא דרבנן ועיין א"ר שם אות ה' לפרש דברי מוהרי"ל ויבואר בפריי שם. וב' י"ט של ר"ה אפילו נולדה בשבת וי"ט א"ב וזה לא יצויר רק י"ט ר"ה ה"ו נולדה בה [בה'] אסורה בשבת וזה פשוט ומיהו ב' י"ט של גליות ה"ו מותרת בשבת כמהרי"ל דמפסיק יום חול וממ"נ ובזה אפשר מודה מוהרי"ו והבן:

אמר ר' יוחנן עצים כו' ואל תשיבני ביצה כו' ירצה דל"ק דידי' אדידי'. והנה לפי מ"ש לעיל בשם הר"ן מעירובין ל"ט בהא דביצה תאכל בשני כל דספק הוא לא אמרינן מגו דאתקצי ביה"ש הא כל שאסור בודאי כמו מחובר אמרינן מוקצה למפרע וה"ה עצים

במוצאי שבת ביה"ש הוה ודאי מוקצה מחמת איסור אפ"ה אי לאו גזרה הוה שרי י"ל ר' יוחנן סובר מוקצה שרי בשבת ויו"ט עיין סוף שבת יעו"ש:

ולענין הלכה לדידן עצים שנשרו מדקל בי"ט אסור להסיקן מדרבנן ביומו או משום מוקצה ביה"ש הי' מחוברים וכמ"ש רש"י ד"ה אבל ודרבנן. מוקצה דהכא ואמנם הרי"ף ז"ל כ' דאסור משום נולד ואסרי לה רבנן שמא יעלה ויתלוש ובר"מ פ"ב מה' י"ט הי"א כתב רק טעם נולד וכפי הנראה ברי"ף ה"ק משום מוקצה י"ל ביה"ש הוה רק איסור דרבנן דמ"ה כל המלאכות לצורך אוכל נפש אפי' קצירה שרי רק מדרבנן עיין טור סימן תצ"ה א"כ בדרבנן לא אמרינן אתקצי ביה"ש כמ"ש לעיל כנראה מר"ן עירובין ומיהו י"ל מכשירי אוכל נפש שאפשר מעיו"ט דוחין י"ט מ"ה ויבואר בפריי. ומ"ש נולד הוא דאתמול לא הוה קיימי להסקה וכעין נולד דשברי כלים ומ"ש ואסרי רבנן שמא יעלה ויתלוש אפשר הוא עוד טעם דכ"ע אית להו גזרה דשמא יעלה ויתלוש מדאמר רבי יצחק לא אמר כר' יוסף ולא אמר דלית לי' גזרה פירות הנושרין ועמ"א תק"ז אות (ד) ושם יבואר:

והוי יודע שהתוספת לעיל ד"ה אלא כתבו ב' תירוצים א' לידה הוה הכנה מעליא תי' ב' הואיל ובי"ט אסור כו'. ולכאורה לתי' א' מ"ה אסור ולתי' ב' מדרבנן אבל הר"ן ז"ל כתב דלית כאן הכנה ד"ת יעו"ש. ועמ"ש לעיל בזה אמנם ראוי שתבין הקדמה אחת כפי מה שאגיד לך והוא כי התוספת נמי סוברים כן ובתי' א' כתבו לידה הוה הכנה מדרבנן עכ"פ דכיון דמדרבנן אין שבת מכינה לעצמה אין מכינה לי"ט דודאי לידה הוה יותר הכנה מהא דכל ביצה דמתילדא מאתמול גמרה כו'. ולפ"ז ה"ה עצים שנשרו מדקל בשבת. הנשירה כמו לידה ואין שבת מכין לי"ט ולתי' הב' נמי לידה הכנה הוא אלא דאין לידה חשוב הכנה אלא בביצה דוקא דאי הוה נולדה בי"ט הוה אסורה אף מ"ה בסמוך לשבת וא"כ לידת שבת הועיל לי"ט תו אין שבת מכין לי"ט ומ"מ מדרבנן הוה דמ"ה שבת הכינה לעצמה משא"כ עצים שנשרו בשבת דנהי דהוה כמו לידה מ"מ למ"ד מוקצה ונולד בי"ט שרי עיין טור סימן תצ"ה א"כ אם נשרו בי"ט י"ל דשרי למאן דלית לי' גזרה שמא יעלה ויתלוש תו אף נשרו בשבת שרינן להו בי"ט דל"ש הכנה דאין נשירת שבת הועיל ליו"ט דא"נ נשרו בי"ט הוה שרינן ודוקא ביצה דמתילדא בי"ט אחר שבת אסור דמאתמול גמרה ובלא הכנה דאתמול א"א שתולד היום משא"כ כאן וז"ש מהרש"א ז"ל דא"ש דברי הרי"ף ז"ל דאסר לה משום יעלה יתלוש (ולא) [והלא] בלא"ה אסור דגזרינן אם נתיר ביומי' אתי למשרי' בנשרו בשבת להתיר בי"ט שאחריו (ר"ל ביצה גזרינן י"ט דעלמא אטו י"ט אחר שבת ונולדה בי"ט וכאן נמי יש לגזור אם נתיר בנשרו בי"ט יתירו

בנשרו בשבת ביו"ט שאחריו דזה גזרה קרובה ממה שאמר ר' יוחנן) ולמ"ש התו' ור"ן א"ש דאם יכשרו בי"ט אף בנשרו בשבת מותר בי"ט שאחריו דאין נשירת שבת הועיל לי"ט דכיון דא"נ נשרו בי"ט היו מותרין ולזה הוצרך לומר דבי"ט אסורין משום שמא יעלה ויתלוש או נולד תו בנשרו בשבת הוה הכנה כאמור:

והכנה זו דעצים שנשרו בשבת שאסור בי"ט בטור תק"ז משמע דהוה מן התורה בשם אחיו הר"ר יחיאל ז"ל וסברתו כתי' א' של התוספת לעיל ד"ה אלא דודאי לידה הוה הכנה אלא ביצה לא הוה הכנה ד"ת דשבת מכינה לעצמה מ"ה שריא כמ"ש הר"ן ז"ל משא"כ בעצים דשבת לעצמה לא הכינה דאסור לבערם בשבת תו הוה הכנה ד"ת לי"ט ונ"מ דאסור להרבות עליהם כה"ג דוקא איסור דרבנן מרבה ומבטל במקלי קלי הא ד"ת אף במקלא אסור להוסיף וכ"פ המחבר בסימן תק"ז סעיף ב' ועמ"א שם ד' ובט"ז אות ג' דהוה ודאי מן התורה יעו"ש. ולפ"ז יש כ"מ לעיל בתוס' ד"ה אלא בין תי' א' הוה הכנה זו מ"ה ולתי' ב' הוה דרבנן דבי"ט מ"ה שריא א"כ אין הכנת שבת הועילה לי"ט דא"נ נשרו בי"ט הוה מ"ה מותר ולפ"ז מותר להוסיף לתי' ב' אבל מ"ש לעיל דנ"מ למ"ד נולד שרי בי"ט יש לעיין בי':

ויש לראות כיון דלידה הוה הכנה מעליא. א"כ ביצה שנולדה בי"ט אמאי לא אסורה מ"ה לא מטעם גזרה כיון דאמר קרא והכינו את אשר יביאו סעודת שבת ויו"ט בעי הזמנה ומיום חול דוקא ואין לך הכנה יותר מלידה איך י"ט ושבת מכינים לעצמם. וי"ל דודאי לפי האמת מוקצה דרבנן דרבה הדר בי' בפסחים וקרא מידרש הכי והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו עיקר בא לומר דמחול מכין ליו"ט ושבת לא מי"ט לשבת או להיפוך אבל לעצמם שבת וי"ט מכינים לעצמם הלכך נולדה בשבת או בי"ט מ"ה שריא ולרש"י לעיל שכתב דמוקצה ד"ת לכאורה דלידה לא היה הכנה וצ"ע למה כי נראה דלידה יותר הכנה מאתמול גמרה לה דעיקר הכנה דילה משום לידה דהיום וצ"ע:

אמר רב מתנה עצים שנשרו לתוך התנור מרבה (י"ג מוסיף ומרבה ר"ן) כו'. באיסורא מהפך כיון דרובא כו' והא מבטל איסור כו' בדרבנן כו' אפילו בדרבנן לא בטל כו'. מקלי קלי. הנה מלת לתוך התנור יורה שיש שם עוד עצים וכמ"ש הר"ן ולהוסיף הוא דשרי לא לערובי בידים איסור בעין אף בדרבנן ומקלא אסור ועמ"א תק"ז אות א' ופריך והא מהפך כו' פי' מהר"מ שיף ז"ל דהי' סבר מרבה היתר הוא דהוה זוז"ג (אף דזוז"ג דיעבד שרי לא לכתחלה ועוד דבלא"ה תנור ישן ועצים דאיסורא הוי זוז"ג עיין פסחים כ"ה גבי תנור בקליפי ערלה וצ"ע קצת) ופריך אטלטול ומשני דרובא היתר נינהו הוה כולו היתר וע"ז פריך והא אין מבטל איסור לכתחלה היינו אטלטול ומשני בדרבנן מבטלין יעו"ש. ולפ"ז

צריך לומר הא דפריך ולרב אשי מקלא קלי היינו דקשיא לי' בין אטלטול ובין אהנאה איך שרי אח"כ ליהנות מחומו דסובר מוקצה אסור בהנאה (עמ"ש בפתיחה) ומשני מקלא קלי כלומר דרב אשי לא אמר אלא באוכל גוף האיסור הוא דשיל"מ לא בטל אבל להנות מחומו כה"ג בטל וה"ה טלטול נמי בטל כיון דלא אכל לגוף האיסור רק טלטול בעלמא וכנראה מדברי הר"ן ז"ל בכאן והא דלא אמר אהנאת היסק דהוה זוז"ג י"ל זוז"ג דיעבד שרי לא לכתחלה וישן יוצן. ולפי מ"ש המ"א בתמ"ה אות ה' דזוז"ג בדבר שאין לו ביטול אסור וראי' מפסחים הקדש אפילו באלף לא בטל א"כ א"ש הסוגיא כפשוטה דמשום זוז"ג אין להתיר אם לא הי' לו ביטול (באלף) לולי דמקלא קלי או טלטול נמי בטל כה"ג והיינו באין ניכר עצי האיסור דבניכר ל"ש ביטול ומיהו לאחר שנשרף יראה פשוט להתיר אף בהי' ניכר מעיקרא ובפריי תק"ז יבואר זה אי"ה ומ"א בתק"ז ד' רמז לתמ"ה ובפריי לה"פ עודנו על דברי מ"א שם ובפריי לי"ד צ"ט במשבצות זהב חקרנו על זה יעו"ש בעזה"י:

או יאמר והא קא מהפך כו' דסובר המקשה דביטול ברוב צריך להשליך א' כמ"ש מהר"מ מרוטנבורג הביאו הב"י בי"ד ק"ט ואפשר מ"ה כמ"ש בסנהדרין ע"ו דכל שהמיעוט מתנגד לרוב א"א לילך אחר הרוב מההוא דהנסקלין בהנשרפין (ובספר ש"ה עמדנו ע"ז ובפריי לי"ד בפתיחה לה' תערובת חקרנו ג"כ קצת) א"כ הי' קשה לי' והא מהפך באיסורא והתרצן השיב לו דרובא היתר. שב האיסור היתר כמ"ש הרא"ש ז"ל בפג"ה:

ולרב אשי דאמר דשיל"מ אף בדרבנן לא בטל כו' רב אשי הוא דחדית לן הא מלתא ובלא ר"א י"ל דוקא דשיל"מ דאוריי' לא בטל כו' ועם זה יתיישב מ"ש לעיל אמאי לא משני ספק טרפה ונולדה בי"ט ונתערבה לא בטל כמ"ש הצ"צ בסימן ס"ט הביאותיו לעיל וי"ל לפי מה דס"ד דשיל"מ בדרבנן בטל א"כ מה בכך דספק טרפה נולדה בי"ט כיון דטרפה אין לו מתירין (כ"כ הרשב"א ז"ל) וי"ט דרבנן הוא משום משקין שזבו כו' א"כ תובטל ודוקא לרבה דהוה ד"ת או לר"נ כעין של תורה לא בטל ומש"ה אמר ר"א לעיל דשיל"מ דרבנן נמי לא בטל ופירש"י וה"ה ספק ולא הוה העיקר חסר מן הספר דזה נמי תירוץ הוא דמיירי בספק טרפה בי"ט ואפשר למ"ש הרשב"א ז"ל בעה"ק הביאו הפר"ח תצ"ז ספק בדשיל"מ בדרבנן לקולא י"ל דר"א חדית לן רק בדרבנן לא בטל ומוקי ספק טרפה בי"ט כאמור:

בתוספת בד"ה ותנן כו' דהוה תרומה דרבנן כו' הכי אמרינן לעיל תנא דליטרא קציעות דאפילו בדרבנן תרומת פירות דרבנן מחלוקת הר"מ והר"א ז"ל או תרומה בזה"ז ומהא

דסאה תרומה ל"ק להו דמ"ה חד בתרי בטל י"ל כיון דהתרומה (דחי) [ודאי] אבל מעגול קשיא להו ועיין רא"ש ור"ן ומהרש"א ז"ל ואין להאריך:

שם ולרב אשי כו' משמע דרב אשי חדית לן זה ובלא ר"א הייתי אומר דשיל"מ בטל בדרבנן כמ"ש לעיל. וראיתי להלח"מ פ"א מה' י"ט הלכה כ' על מ"ש המ"מ אם תערובת אסור כ"ש ספקא הקשה דהא מעיקרא ניחא לי' למקשה סיפא נתערבה גם רב פפא הכי סבר יעו"ש ולא הבינותי זה דודאי משמע דר"א חדית לן זה כדפריך ולר"א כו' והמקשה פריך מקודם מספיקא וה"ה מנתערבה קשיא לי' ורב פפא אמר האי תנא ליטרא קציעות כו' דבר שבמנין נתנו חז"ל תורת קביעות עליו מדרבנן אפילו באיסור דרבנן אין בטל דהוה כתערובת חד בחד קבוע דרבנן (עי"ד ק"י ופרישה) משא"כ ספקא דרבנן מותר דל"ש קביעות אבל לר"א דמסיק דשיל"מ לא בטל כ"ש ספק כיון דביצה לא הוה את שדרכו כו' כר' יוחנן א"כ נתערבה איכא בכ"א ספק וביטול ברוב אסורה. כ"ש ספק לחודא. והעד דר"א לא הזכיר כלל ספק והעיקר חסר אלא דכ"ש הוא ומ"ש הלח"מ דנתערבה איכא איקבע אין כ"כ קושיא והבן:

אתמר ב' י"ט של גליות נולדה בזה מותרת בזה והכין הלכתא מטעם ממ"נ דא' חול כמ"ש רש"י ז"ל אבל בלא ממ"נ אע"ג ב' קדושות אסור כמו שבת ויו"ט הסמוכים אע"ג די"ל התם הוה הכנה ד"ת דאי נולדה בשני הוה אסור מ"ה דמאתמול גמרה השתא לידת שבת הועילה ואין מכינה. וכאן אי נימא נולדה בשני מותר מ"ה מ"מ הכנה דרבנן הוה אי לאו דא' חול ממ"נ. ודע דמותרת בשני בלא הכנה ומ"ש הר"מ ז"ל פ"א מי"ט הכ"ד דאם הכין לשני פירש בב"י תקי"ג דאמוקצה קאי והיינו אם עומדת לגדל וכדומה משא"כ נולד אע"ג דבי"ט א' מוקצה מחמת איסור גזרה אטו אחר שבת ארי' דרביעא עלי' וכשסר המוקצה מאיסור א"צ הכנה בפה מי"ט א' לשני. וי"ל לשון הרמז"ל נולד היינו תרנגולת לגדל דהביצה אין נגררת אחרי' אלא נולד הוה דמעיקרא לאו אוכלא כמ"ש הר"ן ז"ל ונולד כזה צריך הכנה בפה מי"ט א' לשני ואי מחשבה מהני עמ"ש בפתיחה:

רב אסי כו' מבדיל מיומא טבא לחברי' כו' ספיקי כו' רש"י פירוש מברך וכבר עמד מהר"מ שיף ז"ל איך יברך מספק יעו"ש ומ"ש בין קודש לחול לא בין קודש לקודש דבשבת וי"ט יש טעם דכוונה בין קידש חמור לקל אלא שאין מזכירין בפירוש דלא להוי זלזול י"ט משא"כ ב' ימים טובים אין טעם בין קודש לקודש אלא בין קודש לחול וקשה קצת איך זלזל בי"ט שני מספק ומיהו יותר קשה איך בירך כמ"ש מהר"מ שי"ף ז"ל:

אמר ר' זירא כו' אמר אביי כו'. ר' זירא לא מטעמי' דרב אסי דמספקא לי' ולר"ז פשיטא לי' וז"ש כוותי' דרב זירא דאסר אהאי קאי לחודא ואביי דייק מדסתם רבינו הקדוש

במשנה בראשונה הי' משיאין כו' מה נ"מ מה דהוה הוה אלא לאשמעינן דאם יתוקן הדבר יחזור הדבר ליושנה:

דף ה.

גמרא ונתקלקלו הלוים בשיר כו' הלשון קצת קשה דאמר היו מקבלים כל היום עד שתחשך כפירש"י שם ומכאן משמע דלא אירע כן דעפ"י הרוב היו באין העדים קודם הקרבת תמיד בין הערביים רק פ"א נשתהו ועיין מהר"מ לובלין ז"ל בפירש"י דבבוקר היו אומרים תמיד שיר של יו"ט משא"כ פ"א כו'. והיו אומרים כל היום של חול ואיכא זלזול כבוד היום התקינו כו':

ולרב ושמואל קשיא מתניתן ל"ק הא לן והא להו רב תנא ופליג אלא לשמואל] קשי' [ומיהו לרב נמי דל"פ על תקנת רבן יוחנן בן זכאי ואין שייך טעם לאסור וע"ז תירוץ ממתני' ל"ק על רב ושמואל והשתא נמי ל"ק דרבה מרב ושמואל דרב' מיירי בא"י ורב ושמואל בח"ל ואי קשיא בא"י פשיטא דלאחר התקנה אין עושין בא"י כי אם יום אחד. י"ל אע"ג דלפעמים עושין ב' ימים אם לא באו עדים עד למחר שהיום לא עשו מלאכה עד הערב אפ"ה ביצה מותרת בשני דבראשון מספק אסורים שמא יבואו וכשלא באו איגלאי למפרע שהיום חול. וכמ"ש התוס' ד"ה הא לן וכמ"ש מהר"מ מלובלין ז"ל:

רב יוסף אמר אף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה אף בא"י וחולק על רבה הואיל ובזמן המקדש הי' ביצה אסורה בכל פעם נולדה בזה אסורה בזה דיום א' מספק ויום ב' ג"כ קודש אם באו מן המנחה ולמעלה אף לאחר התקנה דבר שבמנין כו' ומיהו לא יתכן זה דודאי לבני א"י לאו בכל פעם אלא היכי שבאו ממנחה ולמעלה ואף לאחר התקנה אם באו ממנחה ולמעלה אסורה גם לבני א"י אבל אם באו קודם מנחה בא"י שרי בשני דלמחר חול גמור:

והוי יודע שאפילו בא"י עושין שני ימים ר"ה וכמ"ש הרמז"ל בה' קידוש החודש פ"ה ה"ה מפני שאין שלוחין יוצאין בי"ט. וגם לפעמים באו ממנחה ולמעלה ונוהגין היום קודש ולמחר קודש כמ"ש שם בהלכה וי"ו וזיי"ן וכרב יוסף וכרבא לקמן ע"ב כפירש"י שם דנהי דמונין מהיום מ"מ נוהגין למחר קודש ועיין במ"מ פי"א מה' י"ט הכ"א וא"כ גם בא"י ביצה שנולדה בראשון בר"ה אסורה בי"ט שני של ר"ה:

בתוס' בד"ה ונתקלקלו כו'. והקשה רבינו פרץ כו' די"ל נשתהו מלבא היינו שבאו בין הערביים מתחלת שבע שאז נקרא בין הערבים (עיין מ"כ להר"א אפימנטיל בס' מבוא השמש) ונתקלקלו בשל שחר דעפ"י הרוב היו באין קודם חצות והמתינו עם תמיד של שחר בהקטרה עד חצות (כמ"ד עד חצות עיין ר"פ תפלת השחר) לזה כתבו דאינו כן

ופי' עד המנחה היינו מנחה קטנה ט' ומחצה עיין ר"פ תמיד נשחט יעו"ש ועיין בר"מ ז"ל פ"ג מה' ק"ה ה"ה. הלשון יש בו מקושי ההבנה וסבור הייתי לומר שלא ידעו מה יעשו היינו שעכבו התמיד מזמנו שלא היו יודעין אם מוסף או תמיד והרי אמרו הקלקול בשיר הי' והלח"מ מפרש שם כקושיות רבינו פרץ יעו"ש:

בד"ה הא לן כו' כשלא באו העדים כו' זה הוספה על פירש"י ז"ל והיינו שלא באו כלל עד הלילה דהיום יצא בקדושה מספק שהיו מצפים שמא יבואו היום אפ"ה קמ"ל רבה ביצה מותרת בא"י דמספק הוא ואגלאי מלתא שהיום חול:

גמרא כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אעפ"י שבטל הטעם וכן הלכה ועי"ד קט"ו אות יו"ד בט"ז וקי"ו אות א' בגילוי האידנא שרי ולכאורה שם מפני הסכנה היכי דבטל הטעם כו' משא"כ איסורא צריך מנין אחר אף דאמרו חמירא סכנתא מאיסורא מ"מ לענין זה י"ל להיפוך ועוד י"ל היכי דאמרו בפירוש בשעת הגזרה הטעם מפני כך אוסרין היכי דבטל הטעם א"צ מנין משא"כ היכא שלא אמרו בפירוש אעפ"י שידוע שמפני זה אסרו אפ"ה צריך מנין ואל תגשו אל אשה הוא ענין בפ"ע ומ"מ הכונה ידוע משום תורה:

ועיין בה' ממרים פ"ב ה"ב הרמז"ל סובר דמנין אחר צריכין שיהיו גדולים בחכמה ומנין הא לא"ה לא מצי מבטלי כדתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול בחכמה ומנין ואעפ"י שבטל הטעם (וכתב הכ"מ הא דאמר לעיל והאידנא דבקיאין בקביעא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומא אעפ"י שאין גדולים כמו דור שגזרו. מ"מ הי' לראשונים להתנות ולהטיל תנאי אם יהיו בקיאין יעבדו חד יומא יעו"ש והאי דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם לזריזות בעלמא. דבלא"ה לא הי' יכולין לבטל כיון שלא התנו בעלי התקנה ולא הטילו תנאי) והרא' ז"ל בהשגות כתב דוקא דלא בטל התנאי צריך גדולים בחכמה ומנין הא בטל הטעם א"צ גדולים בחכמה ומנין וראי' מריב"ז שביטל תקנה דכרם רבעי יעו"ש ומשמע אף שקטן מחברו יכול לבטל יעו"ש:

אמר ר' יוחנן כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות רש"י ד"ה במזרח לוד הביא פלוגתא חד תני נטע רבעי וחד תני דוקא בכרם נוהג רבעי לא בשאר פירות ואין מקומו כאן רק אהא דר' יוחנן הי' לציין דנקט לעטר שוקי ירושלים בפירות סתם משמע דנוהג אף בשאר פירות. או מדלא אמר הטעם כמ"ש בירושלמי ר' הילא אמר על ענבים תקנו שיהא יין מצוי לנסכים ש"מ דעל שאר פירות נמי אמר ונוהג בשאר פירות ועיין ר"ש פ"ה דמעשר שני מ"ב ותי"ט שם:

דף ה:

גמרא וביקש להפקירו לעניים ופירש"י ויאכלוהו שם דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ואע"ג דבמגלה אמר דר"א אית לי' לא קדשה לע"ל הא דחי לה התם בדף יו"ד ע"א יעו"ש ולמ"ד לא קדשה לע"ל אסור לאוכלם האידנא בלא פדיון אף בירושלים והמעות יוליך לים המלח כמבואר ביו"ד סי' רצ"ד כו' יעו"ש ורש"י ציין דבריו אהא דנמנו והתירוהו לעלות הפדיון לירושלים וא"ת כו' דקשיא לי' דליכא למימר התירוהו לפדות במקומו ויוליך לים המלח המעות דא"כ א"צ מנין אחר דתקנה ראשונה לא היתה רק אפירות רבעי שיאכלוהו בירושלים בקדושתן. אבל הני פירות אי מסקי לירושלים נמי אסור למיכל בלא פדיון אי לא קדשה לע"ל על זה לא הי' כלל התקנה לזה אמר דקדשה לע"ל. וה"ה דהוה מצי לציין דבריו אר' אליעזר וכאמור אבל התוספת סוברים דאפילו לא קדשה לע"ל התקנה לא זזה ממקומה וצריך להעלותן לפדותן שם אי לאו דנמנו והתירוהו ועיין מהר"מ שי"ף ז"ל:

וכי תימא למצות עונה כו'. עיין מהרש"א ז"ל דה"ק מנלן דצריך מנין אחר להתירו דלמא א"צ וקרא אתי דלהוי נאמרה ונשנית ולנהוג מצות פו"ר גם בבני נח ומשני מקרא במשוך היובל נפיק דצריך מנין אחר א"כ תו צריך נמי שובו לכם למישרי תשמיש וכיון דצריך למלתייהו תו לא הוה נאמרה ונשנית ואין נוהג בב"נ ויש לראות דבכ"מ דמייתי ואומר אין קושיא למה לי ראי' ראשונה י"ל דה"ק לדידי ראי' א' נמי ראי' הוא ואם יש אדם להקשות ולדחות מביא ראי' שני' משא"כ כאן ראי' א' אין כלום דאימא לנאמרה ונשנית כקושיות הגמרא בסנהדרין נ"ט א' וא"כ לא הי' להביא רק ראי' שני':

רבא אמר אף מתקנת ריב"ז ביצה אסורה וכן הלכה ואפילו חל ר"ה ה"ו ביצה אסורה בשבת שאחריו דב' ימים חדא קדושה היא ונולדה בזה אסורה בזה והא דאמר רבא הלכתא כרב בהני תלת בין לקולא היינו נולדה בי"ט א' של גליות שרי בשני דלא כרב אסי ויש לראות לדידן אמאי לא מבדילין מי"ט לחברו דלא אשכחן מאן דפליג ארב אסי בהא דהי' מבדיל מי"ט לחברו מספק כ"ש לדידן דבקיאין בקביעא דירחא ולחומרא מי"ט לשבת לאפוקי מר' יוחנן וב' י"ט של ר"ה אסור לאפוקי מדרבי דאמר מתקנת ריב"ז ביצה שריא כו':

בפירש"י בד"ה למה לי כו' עד אחד בחודש שהוקם המשכן כו' הצאן אל ירעו נסתלקה במשוך היובל כו' תירץ קושיות ד"ה מכדי יעו"ש אלא שהתוספת הכריחו דע"כ נסתלקה שכינה לאחר לוחות ראשונות דהא כתיב במשוך היובל כו' והיינו מיד בלוחות ראשונות דא"ל דקרא בא להורות כיון שנמשך היובל אעפ"י שעדיין לא נסתלקה שרי לעלות א"כ

פשיטא דהוצרך במשוך היובל. ועוד דבלוחות שניות לא היו קולות אפ"ה אסר הכתוב לעלות יע"ש ומ"ש רש"י ממסכת תענית אפשר כונתו מדהביא ב' קראי א' מלוחות אחרונות וא' מלוחות ראשונות ולא נקט ב' קראי דלוחות ראשונות דכתיב נמי אם בהמה אם איש לא יחי' במשוך היובל המה יעלו אף הצאן ובקר אלא דבמשוך קאי אחר לוחות שניות. נקט לה הכי. או יאמר מדלא נקט תרווייהו מן לוחות שניות אל ירעו מול ההר ההוא ש"מ דההוא לאו מפורש הוא אלא דיוקא:

דף ו.

גמרא. אמר רבא מת בי"ט א' יתעסקו בו עממים מת בי"ט שני יתעסקו ישראל ואפילו בר"ה. בהא שמעתין אית לן תרי ותלת מילין לברורי עפ"י הפשוט ברי"ף וכן בשבת קל"ט ב' ל"ג ב"פ מת רק מת בי"ט א' יתעסקו עממין בשני וכו' ולפי גירסתינו אפשר דלאו בחד גוונא מיירי כדבעינן למימר לקמן אי"ה לכן אמר כן ורש"י ד"ה מת פירוש המוטל לקברו והיינו באשתהי שמת אתמול. וכן פירש"י להדיא בשבת קל"ט ב' ד"ה מת שנשתהה כו' לא כפשוטו שמת ביום א' דאלו כן כ"ע מר זוטרא ורב אשי מודים דאפילו עממין לא ולקמן יבואר עוד. ומ"ש ואפילו בר"ה לכאורה אין כאן רבותא דודאי האידנא דבקיאין בקביעא דירחא ואפ"ה עושין ב' י"ט השני ג"כ קודש מד"ס וביצה דשריא בשני [אף] דליכא ממ"נ מ"מ הואיל ועשאום חז"ל מחמת הזהרו ממנהג אבותיכם לא החמירו, בה יותר מקודם לזה שהי' בספק [יו"ט ספק] חול ושרי ממ"נ וא"כ מה אפילו וי"ל דל"ת ר"ה כיומא אריכתא ואין סברא להקל כלל בשני מבראשון קמ"ל לגבי מת הקילו בשני: **אמר** מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי. אבל לא אשתהי משהינן ורב אשי אמר אע"ג דלא אשתהי נמי לא משהינן לי'. הנה יש בכאן ב' שיטות ואבארם יש אומרים דמר זוטרא אריבא ואסיפא קאי דלא אשתהי אסור ע"י עממין ור"א מודה לי' בי"ט א' ובשני חולק אע"ג דלא אשתהי דכחול כו' (ויש לנו בזה ב' אנפי או דבי"ט ב' למר זוטרא יתעסקו עממין או שוה לא' בזה היכי דלא אשתהי ור"א חולק אי"ט ב'. גם ב' אנפי או דע"י ישראל או דוקא ע"י עכו"ם ובי"ט א' אפילו ע"י עכו"ם לא) אבל הר"ן ז"ל כתב דמר זוטרא לא קאי אלא אי"ט ב' דבלא אשתהי אסור ע"י ישראל אבל בי"ט ע"י עממים בי"ט א' נמי שרי ור"א חולק בי"ט ב' שרי ע"י ישראל בלא אשתהי:

והנה לכ"א מהשיטות קשה קצת לשיטת הר"ן ז"ל מאי האי דסיימו מר זוטרא ור"א בהיפוך דמר זוטרא סיים משהינן והא ע"י [עממין] שרי מכ"ש די"ט א' ולא הוה לסיים רק לא אשתהי לא ופירוש ע"י ישראל לא ור"א הי' לסיים אפילו לא אשתהי נמי פירוש ע"י ישראל ולא משהינן משמע ע"י גוים דוקא. וליש מפרשים א"ש דמר זוטרא אריבא קאי

דמשהינן ואסור ע"י עכו"ם ובסיפא נמי משהינן לי' ור"א חולק בסיפא דלא משהינן ע"י עכו"ם בלא אשתהי אבל ע"י ישראל אסור וזה דעת ר' אחא משבחא בשאלתות הביאו הר"ן ז"ל וכחול שויא רבנן לא יתישב לשיטה זו דמשמע לגמרי אפילו יש עממין שרי ע"י ישראל כמ"ש הר"ן ז"ל עוד קשה דהי' לר"א לפרש י"ט שני כיון דאין חולק אי"ט א' ומר זוטרא אכולה קאי ולר"ן א"ש דמר זוטרא רק אשני קאי גם לר"א ליש מפרשים מימרא דרבא לאו בחד גוונא די"ט א' באשתהי וי"ט ב' אף בלא אשתהי ולר"ן שפיר בחד גוונא לר"א מימרא דרבא. מיהו לר"ן למר זוטרא מימרא דרבא לאו בחד גוונא דרישא בלא אשתהי וסיפא באשתהי וי"ל מש"ה נקיט רבא מת בי"ט שני ולא כללי' לומר דלאו בחד גוונא אלא קושיות הר"ן דהוה לר"א לפרושי בי"ט שני דבריו:

ומה שהזקיקם ליש מפרשים כתב הר"ן ז"ל משבת קל"ט ב' ר' יוחנן כו' או שבת מלפניו או מאחריו ואמר יתעסקו עממין מדקאמר שבת כו' היינו דוקא באשתהי ור"ן דחה זה דהשואל מסופק כו' יעו"ש והנה לפי דברי הר"ן ז"ל לי"מ בההוא דשבת הוא כך אי י"ט מלפניו וי"ו י"ט ואח"כ שבת ומת בי"ט א' (ר' יוחנן בא"י רק יו"ט א' גליות) ואשתהי עתיד לשהות בשבת. או שבת ויו"ט א' ומת בשבת. וגם זה הי' מסופק האיך הי' אי מת בי"ט או בשבת ולפ"ז מה מקשה מבני בשכר דלא אשתהי איירי וצ"ל דגם בני בשכר אשתהי איירי וגם לר"ן צ"ל כן יעו"ש אמנם מהרש"א ז"ל בשבת קל"ט ב' בדברי] רש"י שם מת בי"ט א' ונשתהה כתב מה מקשה מבני בשכר דדוחק לומר בני בשכר אשתהי וי"ל מי"ט שני מקשה יעו"ש והיינו רבא אליבא דרב אשי כאמור. וא"כ קשה קצת אמאי לא הזכיר רב אשי דלמר זוטרא אין קושיא. ולפ"ז שיטת רש"י שם כיש מפרשים שהזכיר הר"ן ז"ל כאן דמר זוטרא אכולה קאי ור"א רק אסיפא חולק ומודה ברישא ויש לראות מי הזקיקו לרש"י לזה עד שיקשה עליו קושיות הר"ן דר"א הי' לפרש בי"ט שני ומר' יוחנן אין ראי' כמ"ש מהרש"א ז"ל דדוחק דבני בשכר באשתהי וא"כ מה מקשה מר' יוחנן וע"כ מעשה שהי' כך הי' ומה בי"ט בודאי רק מסופק אי י"ט אחר שבת או קודם. ועתיד לשהות אין סברא ודוקא אשתהי כבר ואיכא בזיון נדחה י"ט א"כ אין ראי' ליש מפרשים. ע"ז נאמר דראיית רש"י מדסיים מר זוטרא משהינן ור"א לא משהינן כדכתיבנא לעיל דע"כ מר זוטרא אי"ט א' נמי קאי דע"י [עכו"ם] אסור ומשהינן וממילא וה"ה בי"ט שני משהינן לגמרי ור"א חולק רק אי"ט ב' כר' אחא משבחא ע"י עכו"ם לא משהינן הא ע"י ישראל אסור וע"כ בי"ט א' ע"י עכו"ם נמי אסור בלא אשתהי דאל"כ מה אריא י"ט שני בחול הא אפילו י"ט ראשון נמי ומנין למר זוטרא אפילו בי"ט שני ע"י עכו"ם לא בלא אשתהי. זהו מה שרצינו לבאר בכאן ועמ"ש ברש"י ד"ה לא אמרן בזה:

והוי יודע דלמ"ד לא אשתהי אסור ע"י עממים. ואפילו מאן דמתיר דוקא ע"י עממים הא ליכא עכו"ם אסור בי"ט א' יש לשאול הא אמרינן ולאחותו לנזיר וכ"ג ועושה פסח דוחה מת מצוה דאיכא עשה ול"ת כ"ש כאן ועשה דקבור תקברנו ביומו אמאי לא דחי עשה ול"ת די"ט וי"ל דהתם שיש חשש שיטלוהו גזלנים או יאכלוהו חיה ולא ינתן לקבורה הוא דדחי לא בע"א ועמ"ש בפריי בא"ח סי' תרפ"ז במת מצוה במקרא מגלה ובספר שושנת העמקים בכלל גדול כבוד הבריות הארכנו בזה וכאן אין להאריך בזה:

בפירש"י בד"ה אמר רבא מת המוטל לקוברו כו' כמ"ש בשבת קל"ט ב' דמר זוטרא ור"א בסיפא פליגי ובריש כ"ע מודים דאשתהי ומת בשבת לפניו או כדומה וז"ש המוטל לא שמת היום:

בד"ה משא"כ בביצה לא הקילו להשוות כו' ויש לראות הא כבר אמר לעיל הלכתא כרב בהני תלת ועיקר חדושי' כאן במת ודוחק לומר דאשמעינן רבא כאן בשבת ויו"ט א"ב אסור אף בשני דגם זה פשיטא הוא עיין א"ח תקי"ג ס"ה:

בד"ה דלמא מעברי לאלול כתקנה ראשונה כו' ולא באו עדים עד ל"א הנה י"ל דסברי דמספק נמי חד קדושה כמ"ש התוס' לעיל ה' ב' ד"ה מי לא מודה יעו"ש. וממ"ש כתקנה א' לא א"ש וי"ל דה"ק הרחוקים מוועד אף בא"י (שאין שלוחים יוצאים בר"ה) עושים ב' ימים שמא יחזרו לתקנה ראשונה אף לאחר שתיקן ריב"ז כרב' לעיל מ"מ עדיין שמא ימלכו הב"ד ויחדשו תקנה א' עד המנחה מטעם מהרה יבנה המקדש כעין מ"ש לעיל ה' ב' וא"כ עושין מספק שמא יום ארוך הוא כו' ולא יתיישב לא באו עד ל"א וצ"ל דה"ק ביאתם לא הי' ביאה ועיין מהרש"א ומהר"מ מלובלין ז"ל בזה:

בד"ה לא אמרן דיתעסקו בו ישראל כו' (רב) מר זוטרא אכולה קאי כמ"ש רש"י בשבת קל"ט ב' וכמ"ש לעיל באורך וכמ"ש הרא"ש ז"ל כאן בשמעתין אלא דבא לתרוצי קושיות הר"ן ז"ל דאי מר זוטרא אכולה קאי ור"א רק אסיפא פליג לא הוה לר"א למסתם והי' לו לומר ר"א אמר בי"ט שני כו' ולכך מפרש דזה פשוט בעיניהם דבי"ט א' דוקא באשתהי ומר זוטרא מפרש י"ט שני ועלי' פליג ר"א כאמור ולעיל פירשתיו בגמרא. ולרב אחא משבחא שכתב בי"ט ב' ע"י ישראל היכי דליכא גוים הא איכא גוים אסור ע"י ישראל ומינה בי"ט א' דוקא עכו"ם הא ע"י ישראל אפילו ליכא עכו"ם אסור א"ש לישנא משהינן ולא משהינן ואין להאריך כאן ואי"ה בפריי תקי"ג אבאר זה:

בד"ה דאיכא חברי כו' חציבת קברו כו' משמע בי"ט שני אף מלאכה ד"ת שרי ע"י ישראל ובמ"ק פירש"י דוקא אסא שטרחתו מועטת לא חציבת קברו עיין ר"ן כאן הביאו וצ"ע:

בתוספת בד"ה מימות כו' אר' יוסי שהוא תנא כו' ר' יהודא חולק התם ומתיר בשני אלא כיון דסתם רבי במתני' כחכמים איך פליגי נהרדעי על סתם מתניתין כו':

בד"ה והאידנא כו' ועברה החששה עבר הטעם עכ"ל דבר שבמנין אע"ג דעבר הטעם כל שלא אמרו לזמן צריך מנין אחר להתירו אלא החילוק יראה דוקא כשגזרו בודאי משא"כ כאן הגזרה משום חששא שמא שתה הנחש וכיון דמשום ספק אסור כשעברה החששא כו' ועי"ד קי"ו ט"ז א' כן כוונתו יעו"ש קט"ו אות יו"ד בגבינות עכו"ם הואיל ויש מיעוט שעושין היום כן אע"ג דלכתחלה גזרו משום ספק חששא מיעוט המצוי שהיו מעמידין בעור קיבת נבלה עכשיו דלאו מיעוט המצוי הואיל ומיעוטא דמיעוטא [יש]. תו צריך מנין אחר להתירו משא"כ בגילוי אין מצוין כלל נחשים ואי"ה בספר שושנת העמקים אבאר זה:

גמרא רבינא כו' חזייה כו' א"ל רב מרדכי בפירוש אמר לי מר כו' חזייה פירש"י רבינא לר"א וכן מוכח לא להיפוך ואמר לי' רב מרדכי תלמיד של ר"א לרבינא לא תותבי' לר"א מנהרדעי דבפירוש אמר לי מ"מ הוא ר"א שהי' רבי דלא סבר כנהרדעי א"כ לא יכול להניח

אתמר אפרוח שנולד בי"ט כו' הרי"ף לא הכריע וסתמ' לחומר' דא' רב ושמואל הלכה כרב ואי רב ור"י הלכה כר"י וספק בדשיל"מ אפילו בדרבנן להחמיר ושמעינן מזה אפילו ספק פלוגתא ספקו לחומרא וה"ה ספק דגוף המעשה אבל הרשב"א פסק לקולא דאזיל לשיטתי' דפסק רק בספק צידה לקמן דיש בו איסור תורה יעו"ש ורב אשי לעיל אליבא דמ"ד הכנה שרי. ולדידן א"ש ברייתא דספקא אסורה כר"נ או הכנה עיין פר"ח תצ"ח בשם עבודת הקודש ואי"ה בפריי יבואר ואפרוח זה יש בו תרתי מוקצה ביה"ש אין ראוי לכלום ונולד ג"כ ואפילו מאן דפסק מוקצה שרי בי"ט אפ"ה אסור כאן משום נולד כאמור עיין תצ"ה:

והוי יודע דבסי' תקי"ג ס"ח אפרוח שנולד בי"ט אסור ואם נולד בשבת אסור בי"ט שאחריו. כתב הט"ז אות י"א הכנה ד"ת דלידה חשוב הכנה יעו"ש ול"ד ללידת עגל כמ"ש הרא"ש דבמעי אמו נמי ראוי לכל מילי משא"כ אפרוח מעיקרא אין ראוי לכלום יעו"ש וזה לתי' א' שבתוספת דף ד' א' ד"ה אלא בהכנה כו' ולתי' ב' שם דא"נ נולד בי"ט לא הוה אסור מן התורה כ"א מדרבנן אם נולד בשבת הוה הכנה דרבנן עיין ר"ן בנולדה בזה אסורה בזה יעו"ש. והב"י שם הקשה דא"כ למ"ל לרב טעמא משום

מוקצה ולא משום הכנה ועוד שמואל ור"י מ"ט שרי הא הוה הכנה יעו"ש. שהאריך והט"ז והמ"א הרבו להשיב אפם עליו יעו"ש:

ואני העני אומר כל להציל למאורן של ישראל רבינו המשביר אפילו ההדיוט כמוני רשאי. כי הנה מלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין ועגל מותר כו' ולא שייך הכא הכנה יורה כפשטי' דאמאי שרי בנולד בי"ט. והוה למגזר אטו נולד בשבת ואחריו י"ט דהוה ד"ת כמו ביצה דדוחק לומר דל"ש הכנה בנולד בשבת ואחריו י"ט דא"כ הוה לפרושי מקודם נולד בשבת שרי בי"ט ול"ש הכנה. אלא דמהכא מוכח לה מדשרי ביומו ואי הוה אסור בנולד בשבת בי"ט שאחריו הוה לן למגזר י"ט אטו אחר שבת ונולד בשבת. (וז"ש מהרש"א ז"ל בההוא דנשרו מדקל דמקשים על הרי"ף ז"ל תיפוק לי' מטעם גזרה אטו נשרו בשבת ואחריו י"ט כמו כאן ולמד מרא"ש ז"ל) ומ"ש המ"א דלא אמרינן גזרה כזו. וכ"כ הט"ז והמ"א הראה מקום לתק"ז ס"ב ויראה כוונתו דעצים שנשרו בי"ט טעמא דיעלה ויתלוש ולא משום גזרה כו' הא לק"מ כמ"ש מהרש"א ז"ל דאי בי"ט שרי בשבת אחר י"ט נמי שרי דל"ש לידה דא"נ נולד בי"ט הוה שרי כתי' הב' של תוספות ד"ה אלא בהכנה דרבה כו'. משא"כ אפרוח שאסור בי"ט. ה"ה בשבת ואחריו י"ט אסור וסובר הב"י כיון דבי"ט חז"ל אסרוהו תו כשנולד בשבת הוה הכנה ד"ת כדאמרן ומ"ש הב"י מ"ט דשמואל ור"י דשרי אע"ג דר"י ליתּ לי' הכנה מ"מ כתבו התוס' כאן דר"י ושמואל לדברי ר"י קאמרי דאית לי' מוקצה וא"כ איך שייך הואיל ומתיר בשחיטה ומ"מ לרב הכנה ולזה תירץ דהואיל ומתיר אזיל מוקצה הואיל ואתקן כו' תו ליכא הכנה משבת לי"ט דא"כ נולד בי"ט הוה שרי כאמור וכל זה לתי' ב' של תוספות לעיל משא"כ לתי' א' לידה הוה הכנה ובעגל ל"ש הכנה כמ"ש הרא"ש ז"ל. משא"כ אפרוח א"כ תו הי' ד"ת בשבת ואחריו י"ט והוה למגזר י"ט אטו נולד בשבת ואחריו י"ט כדאמרן:

וכי מה בין זה לעגל כו'. שנולד מטרפה כו' עגל מכשרה מבואר לקמן ב' ברייתות דשרי. ואמנם עגל מטרפה בברייתא א' מבואר ההיפוך הואיל ומתיר בשחיטת אמו הא טרפה לא ושני' דתניא סתם הואיל ומוכן כו' משמע אף מטרפה נמי מבואר מוכן אגב אמו דוקא. ובברייתא שני' באפרוח הואיל ומתיר כו' ולולי פירש"י הייתי אומר דלא ידעי מברייתות כלל והקשו לי' שידעו שמודה רב בעגל אף מטרפה והטעם הואיל ומתיר עצמו בלידתו בשחיטה אתקן נמי למוקצה ועם זה יש ליישב מה שמקשין דלמא רב ס"ל ד' סימנין מכשיר בי'. אלא דמ"מ האם מוקצה מטרפה ועגל גריר אבתרי' כמ"ש לעיל בתרנגולת לגדל מוקצה וביצה גרירא אבתרא (עיין שם דפירוש נולד הוא. אפשר כאן אמר אוכלא לכלבים לא הוה נולד גמור יעו"ש) אלא א"כ מטעם הואיל ומתיר עצמו בלידתו דאין ד' סימנין אכשיר בי' כו' והשתא בלידה הוא דאתקן ובתוס' ד"ה וכי יבואר עוד וכאן אין להאריך:

פירש"י בד"ה לעגל שנולד דתניא לקמן כו'. כבר כתבנו אם ידעו מברייתא א' מבואר אפרוח אסור ובברייתא שני' נמי מוכן אגב אמו כרבה ור' יוסף. ועוד ליקשו ליה מברייתא והא תניא אפרוח מותר וצ"ע:

בד"ה הטרפה כו' עובר ירך אמו כו' לא זכיתי להבין זה דמאי שאייטיה דעובר ירך אמו לכאן ביצה ירך אמו לא עובר ולד טרפה שרי ואין שחיטת טרפה מהני לעבו"ר דכמו דלא אהני לעצמה רק לטהר מידי נבלה ה"ה לולד עיין י"ד סי' י"ג ומ"ש בפריי שם והא דולד ניתר בשחיטת אמו מגזרת הכתוב בהמה בבהמה תאכלו לא מחמת עובר ירך אמו וצ"ע: ד"ה לכלבים כו' ואף לא הי' ראוי הלכך נולד הוא מ"ש לא הי' ראוי היינו לאדם. ומ"ש נולד הוא ורב אמר מוקצה. לכאורה עגל מטרפה נמי קצת נולד וזה נולד גמור דמעיקרא לאו אוכלא כלל ומ"מ קשה:

בתוספת בד"ה אפרוח כו'. דאתרמי שנפתחו עיניו כו' דהלכה כראב"י אף בברייתא ועיין ר"ן ורא"ש דאין הלכה כראב"י ועיין א"ח תצ"ח ושם יבואר ומיהו הא אפשר לומר דנ"מ לב' י"ט של ר"ה נולדה בזה אסורה בזה. ופתח עיניו ביום ב' אלא דזה דוחק:

ד"ה הואיל כו'. לר' יהודא. וברא"ש לדברי רב קאמר אפילו לדידך לשתרי ואפשר כתבו כן לתי' א' לעיל ד' א' ד"ה אלא בהכנה דרבה. א"כ לרב לידה הוה כמו הכנה וגזור י"ט אטו אחר שבת ורב דאמר מוקצה חדא מתרי טעמי נקיט דאיך שיהי' בי"ט הוה דרבנן. וא"כ שייך לדברי רב. ולכן כתבו אפילו לרבי יהודה ועיין שבת קכ"ז דייק ר' יוחנן לית לי' מוקצה ומקשה מקורה שנשברה וכאן מסיק בריש הסוגיא די"ט חמיר לי' והתוס' הקשו כאן לפי סוגיא דהתם:

בד"ה וכי כו' ותרצו ג' תירוצים ועיין מהרש"א ז"ל כתב דין מחודש אם נולד עגל קודם י"ט ולא ידעינן אי כלו חדשיו ויום שמיני בי"ט דאסור דהוה מוקצה ביה"ש ולא שייך מוכן לכלבים ביה"ש דמה דחזי לאינש לא מוכן לכלבים ולפי מ"ש לעיל בשם הר"ן ז"ל בעירובין ל"ט דמספק י"ל דלא הוה מוקצה רוב בהמות בן קיימא הן ומדרבנן בעינן ח' ימים וביה"ש ספק ומיהו זה טעות דבין אי יום אי לילה עדיין אסור מדרבנן ואין להאריך. והנה בפריי לי"ד ט"ו חקרנו אי בעינן מעל"ע והנה שם יש ט"ס ותקנתיו בספר ש"ה בתחלתו יעו"ש ומ"מ לא בעינן זיין מעת לעת שלימים. וכ"כ התב"ש וכ"מ בלבוש שם וכ"כ כולם ליל שמיני מיד ויום הלידה בכלל. וא"כ הוה מוקצה לשעבר וי"ל דגזרת הכתוב הוא מיום השמיני והלאה ירצה ולא יצא מספק נפל עד צאת הכוכבים של ליל שמיני ולו ביה"ש כולו לילה אפ"ה עדיין לא יצא מכלל ספק נפל ובכתבי א"א הרב

ז"ל בחידושיו לביצה כמדומה שכיוון לזה אולי אזכה להדפיסו במהרה ובפריי תצ"ח יבואר זה:

דף ו:

גמרא עגל שנולד מותר אפרוח אסור כו' זה מוכן אגב אמו בשחיטה קשה דאפילו נולד מטרפה שרי כאמור. ומה אריא מוכן אגב אמו בשחיטה וי"ל דברייתא סוברת מוכן לכלבים לא הוה מוכן לאדם ואידך ברייתא סתמא תנא הואיל ומוכן אגב אמו אף מטרפה ורב פסק בחדא כברייתא זו ובחדא באפרוח כברייתא דלעיל:

אמר רב הונא אמר רב כו' ומותרת לאוכלה בי"ט כו' מני לא ב"ש ולא ב"ה סוגיא זו צריכה עיונא ודקדוקא רבה ואפרש כפי כחי הנה לרש"י ז"ל הפ' אסורה בי"ט אם נמצאת בפנים במעי אמו ודוקא מצאה שריא דהיינו מצאה מבע"י של חול הא במעי אמן ושחט בי"ט אסורות ובתרנגולת לאכילה. דאל"כ איך שחט לאמה ואפילו תאמר שעבר ושחטה פשיטא כבר אשמעינן רב מוקצה אסור (שבת קנ"ו ב' ומן סתם לקמן קורה שנשברה) וע"כ לאכילה ואפ"ה ביצה אסורה ולא שייך משקה שזבו ולא פירות הנושרין דבמעי אמן הוא וע"כ משום הכנה כלומר גזרינן אטו י"ט אחר שבת. ונמצא במעי אמן דאסור מספקא ד"ת שמא אלו לא שחטה ילדתה ומאתמול גמרה לה כסברת רבינו אפרים לעיל ב' ב' וע"ז מייתי ברייתא דסתמא תנן אפילו י"ט אחר שבת דלא חשיב גמר כ"ז שלא ילדה כמ"ש רש"י ותוס' ורא"ש שם ולרבינו אפרים דאוסר בי"ט אחר שבת ובריתא בי"ט דעלמא אין להקשות דלמא ברייתא בי"ט דעלמא ורב בי"ט אחר שבת ממ"נ אי ה"ק עם יציאתה נגמרה שיצאה מעי"ט הא נמצא במעי אמן בי"ט ושבת אחריו אסור בשבת דלמא ילדתה בי"ט ולידה הכנה זה שיבוש. דהא קמן דלא ילדה. ור"א בנמצא במעי אמן י"ט אחר שבת דאפשר מאתמול גמרה. והא ליכא למימר דרב אשמעינן עם יציאתה נגמרה דלידה חשיב הכנה ולאפוקי עגל וכמ"ש הרא"ש בשמעתין דעגל שנולד הא כבר אשמעינן רב לעיל נולדה בזה אסורה בזה. ומיהו י"ל דמהתם ה"א הטעם כתי' בי' בתו' ד' א' ד"ה אלא בהכנה דרבה והוה הכנה דרבנן. משא"כ לידה נגמרה לגדל אפרוחים וטוב לאכילה כתי' א' שם הוה ד"ת לסברת יש"ש. (עמ"א תקי"ג אות ח') ונ"מ בין ד"ת לדרבנן בביטול אי ד"ת אסור בטלטול בביטול ואין מבטלין ואי דרבנן מוסיף ומותר בטלטול כנראה מסוגיא דעצים שנשרו או ספק א' בגופו והב' ע"י תערובת למאן דשרי בדשיל"מ אי הוה מ"ה אסור ולפי שהדברים ארוכים אמרתי לקצר פה ואי"ה בפתיחה ובפריי לה' י"ט אבאר בזה:

או יאמר דהכי קשי' לי' וכ"ת במעי אמן אסורה אם נמצאו בי"ט דגזרינן אטו מתילדן והתניא דלא גזרינן דמלתא דלא שכיחא הוא כדמסיק לעיל ויש עוד מקום לומר במעי אמן אסורות דהיום גמרה ואלו לא שחטה ילדה למחר ואין י"ט מכין לעצמו אלא מבע"י וחול דוקא. תרתי בעי כנראה מדברי רש"י ב' ב' ד"ה והכינו והזמינו יעו"ש. ומיהו יראה ודאי דבשבת וי"ט מכינין לעצמן אלא כמ"ש מעיקרא:

וכ"ת קמ"ל בברייתא כו' לפירש"י בלשון תימא ודאי ברייתא משובשת היא וכבר הקשו התוס' ד"ה וכי תימא ושם יבואר ומיהו הא דמקשה מאי אריא נולד אפילו במעי אמן דלמא מתני' בי"ט דעלמא והוה גזרה לגזרה ורב בי"ט אחר שבת. ונמצא בי"ט במעי אמן אסור לה דלמא ילדה היום דמתני' נמי מיירי בכל גוונא עתיו"ט פ"ק מ"א יעו"ש ומ"מ יש ליישב פירש"י דלמאי דמסיק נולדה הא במעי אמן משמע שריא דדוחק לומר רבותא דב"ש במקום ב"ה. וא"כ מנ"ל דברייתא משבשתא היא ואי"ה בתוספת ד"ה וכי תימא אבאר בזה:

למאי נפקא מינה למקח וממכר לכאורה אין ענין בהאי מסכתא ואמאי לא [אמר] דנ"מ בהאי מסכתא לענין עגל שנולד בשבת דשרי בי"ט מטעם שכתב הרא"ש ז"ל דלידת עגל אין חשוב הכנה דטוב במעי אמו כמו בילדה וגם אם נשחטה האם ויצא חי מגדל וולדות וא"כ הא אשמעינן אלא דוחק לומר לדיוקא ביצה עם יציאתה נגמרה הא עגל לא ומש"ה אמר לענין ביצה ג"כ למקח וממכר:

ואגב גררא ראיתי להזכיר מה דקיי"ל בסי' תצ"ח ס"ה עגל בשבת מותר בי"ט היינו בעומד לאכילה האם או טרפה עומדת לכלבים ומוכן לכלבים הוה מוכן לאדם הא עומדת לגדל או לחרישה וכדומה כיון דנולד בי"ט אסורה תו שבת מכין לי"ט דראוי לחוש לב' תירוצים של התוס' ד' א' ד"ה אלא בהכנה דרבה וכן משמעות ש"ע שם דקאי אדלעיל דאמר עומדת לאכילה שרי בי"ט הא לגדל אסור בנולד בי"ט. ה"ה שבת אחר י"ט כה"ג אסור ובפריי שם יבואר אי"ה ועפר"ח תצ"ח עיין לקמן:

בתוספת בד"ה ביצים גמורות כו'. וי"ל דרבנן כו' לפירוש מהרש"ל ה"פ דהוקשה להם אמאי לא גזרינן אם יאכל ביצה גמורה במעי

אמן יאכל בשר עוף גופא ותירצו דהוה גזרה לגזרה משא"כ ביצת נבלה אטו נבלה ד"ת. (ולפי"ז למ"ד חיה ועוף מ"ה אסור לאכול ביצה גמורה במעי אמן בחלב) והקשו אההוא דעירובין מאי אפילו דמשמע דפשיטא הוא דשרי ולית חולק אדרבא פשיטא דהוה הוראה דר' יעקב אוסר ותירצו דהתם אפילו גמורות הוה אפילו. דר' יעקב מודה דשרי ומה שסיימו דב"ה גזרו אטו ביצת טרפה אין לו פירוש וי"ג ועוד י"ל ואקושיא

ראשונה קאי ודוחק דהוה לשנויי לעיל מיד ועוד דאכתי מאי אפילו למ"ד חיה ועוף מ"ה אסור בחלב לתי' א' ועוד מה ס"ד מעיקרא דקשיא להו מר' יעקב דהתם בגמורות במעי אמן איירי (ומיהו ילדה ודאי מותר להורות בפני רבו דאין כאן הוראה ויבואר לקמן). ולפירוש מהרש"א ז"ל ה"פ דקשיא להו מר' יעקב בתרתי א' מדאסר מעורות ע"כ סובר בשר עוף ד"ת דאל"כ הוה גזרה לגזרה כפירש"י לקמן דגזר אטו בשר עוף כו' יעו"ש ד"ה אלא לענין אסורה וא"כ אפילו אין מעורות לגזור כמו ביצת נבלה דתרוייהו ד"ת. ועוד מאי אפילו בעירובין ואהא תירצו בע"א דלכ"ע מודים אף ב"ה ומ"ד חיה ועוף מ"ה אפ"ה גמורות שרי בחלב וב"ה לא גזרו אטו בשר עוף אלא אטו ביצת טרפה דגמרה באיסור דאסורה מן התורה:

בד"ה וכי תימא כו' אבל במעי אמה מודים דאסור כו' עיין מהרש"ל ומהרש"א. והנה לומר במעי אמן חמורה מנולדה צריך סברא לומר כן כי הוא נגד סברא האמיתית וי"ל בלגדל י"ל נולדה לא נגררה ביצה בתר אמה. ומשא"כ במעי אמן. כעין שחקר הר"ן ז"ל במשנה בריש מכלתין מההוא דחולב עז יעו"ש. או דבמעי אמן גזרינן אטו יאכל האם דמוקצה היא דהוה כעין של תורה ולא הוה גזרה לגזרה וכה"ג כתב מהרש"א ז"ל גבי וספקא אסורה יעו"ש ולפירוש מהרש"ל ז"ל השתא ס"ד דרבותא טפי למשרי במעי אמן מנולדה ובריייתא ב"ש היא ולב"ה אוסר נולד וכ"ש במעי אמן ולזה הכריח דרב בנולד כב"ש ובמעי אמן (כב"ה דאי כב"ה מה קמ"ל השתא נולד אסרי ב"ה כ"ש במעי אמן יעו"ש) ולא ידענא להולמו א"כ מה פריך ממתניתין דנולדה רבותא דב"ה דאפ"ה אסרי וכ"ש במעי אמן לא כחא דהיתרא דב"ש אדרבא לב"ש רבותא טפי אפילו במעי אמן שריא ואמנם סברת מהרש"א ז"ל הוא כך דודאי יש סברא לכאן ולכאן וסברא הפשוטה אשר יפול רוב בני אדם עלי' הוא כפשוטו דנולדה חמור מבמעי אמן. וזו סברא פשוטה וחזקה. אמנם יש קצת סברא להיפוך דאפשר במעי אמן אסורה יותר מנולדה (וכבר כתבנו בסמוך קצת סברא כזה) ולזה אמר דלמא ברייתא, ב"ש ואשמעינן קצת רבותא דל"ת במעי אמן אסורה לב"ש ואי קשיא אדרבא הוי למתני רבותא גדולה כפי הסברא האמיתית דאפילו נולדה שרי ב"ש לזה אמר זה א"צ להשמיענו שכבר שנאה במשנה ואשמעינן ברייתא קצת רבותא כפי סברא ההפכיות מה דלא אשמעינן במשנה. לזה מקשה דא"א לומר כן דא"כ תקשי במשנה אמאי לא נקט לב"ה רבותא טפי במעי אמן דאסרי דודאי יותר הי' למנקט רבותא בצד זה סברא האמיתיות מן קצת רבותא נולדה נמי אסרי כפי סברא ההפכיות וכ"ת דתנא כח המתיר עדיף טפי ורבותא דב"ש ניחא לי' נולדה שרי כפי סברא האמיתית אכתי נה דנסבול דוחק זה ב"ש במקום ב"ה כו' אכתי

לאשמעינן רבותא שלימה ביצה שנולדה או במעי אמן ב"ש שרי דהוה רבותא נמי כפי סברא ההפכיות כח המתיר בכל צד ומייתר נמי עפ"י הדין לב"ה דאסרי בכל צד רבותא כפי סברא אמיתיות. ונהי לעיל ברב נחמן י"ל דל"ק לי' כ"כ לפלוגי בתרוייהו דלב"ש אין רבותא בתרנגולת. (יש לעיין בהא) משא"כ כאן וע"כ במעי אמן ליתא סברא ההפכיות א"כ ברייתא אמאן תרמייה ואין להאריך יותר:

דף ז.

גמרא למיתב לי' דביני ביני כו' דספנא כו' הנה כל שאין מום בגוף המקח אין יכול לחזור ונותן לו המותר ומיהו י"ל דוקא כי הכא דבעי לאכילה רק שהם מוטעמים יותר אין קפידא כ"כ משא"כ בלוקח עד"מ בגד שהוא טוב ונתן לו גרוע חוזר ממקח כי אין רוצה רק טוב ולענין אם נתאנה שתות עיין ח"מ ואין כאן מקומו וספנא פירש"י מלשון ספונ"י טמונ"י חו"ל היינו כיסוי. וכן פירש"י שם וספינה מעין זה שמכוסה מכל צד שלא יכנסו המים עיין אהלי יהודא ותרנגולת שקולטת מארעא מתכסית גופה בעפר עד שנתחמם ודקדוק יציאתה נגמרה תי"ו נקבה וה"א במפיק יציאה שלה:

ואיכא דאמרי כו'. ולאפוקי מדר' יוחנן ואפ"ה הלכתא כר' יוחנן דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש כאן דאיכא למימר דרב נמי כר' יוחנן ס"ל וכ"פ הטור והמחבר בא"ח תקי"ג ושם יבואר:

האוכל מנבלת עוף טהור מן השלל עצמות גידין ובשר שנתלש מחי טהור מאשכול מקורקבן ובני מעיים המיחהו החלב וגמעו טמא. שלל חבור כמו שלל כובסין שמחבר בגדים יחד בעת הכביסה שלא יאבדו והיינו מעורות בגידין עצמות וגידין של עוף מיירי דהא האוכל תניא ואלו בהמה טומאתה במגע לא באכילה וכן מבואר ברמז"ל פ"ג מה' שא"ה הלכה יו"ד וכתב עצמות הרכים דקשים פשיטא שטהור דל"ש אכילה עכ"מ שם. והיפך הסדר עצמות גידין שלל ואפשר לא זו אף זו שלל טהור ומ"מ ברייתא לא תניא כך והמחהו חלב היינו שומן דאעוף קאי כפירש"י כאן ד"ה שהמחה ובבהמה נמי אם המחו וגמעו חייב כרת מנפש. וה"ה כאן והנפש. והר"מ ז"ל שם כתב דשתי' בכלל אכילה וצ"ע דבעור ורוטב מפיק מנפש וה"ה כאן כמ"ש רש"י בת"כ דשתי' בכלל אכילה דבר ששייך רק שתי' [כגון] משקין אבל דבר העומד לאכילה ועשאו משקין מנפש. כמ"ש תו' ק"כ יעו"ש ודם העוף טהור הוא עיין בר"מ שם והמחהו באור [טנא] ובחמה כבר הסריח הר"מ שם ובכ"מ [רשם] ביצה. ולא מצאתיו כעת ומן הקורקבן ובני מעיים עיו"ד פרישה דקורקבן אין מחזיקין בו דם ודחו זה מדאמר כאן קורקבן ובני מעיים. אלמא קורקבן לאו בכלל בני מעיים ויש בו דם. וכן הלכתא עמ"ש בפריי שם:

והוי יודע שבפריי חקרנו גידי בהמה ועוף הנמצאים בחלב וכדומה אי יש בהן טעם לאוסרה או לאו והנך רואה מכאן אפילו גידי עוף כל שאין בשר עליהם אין בהם טעם כלל ואין אוסרין פליטתן דהרי האוכל גידי עוף טהור שנתנבלה טהור ולשון רש"י דקסבר אין בגידין במתן טעם קשה קצת דבשלמא בבהמה הוה א"ש יש מחלוקת בב"ה אי יש בו טעם או לאו ומדסתם משמע אף ג"ה טהור הוה שייך שפיר וקסבר משא"כ דאעוף קאי כמבואר א"כ היה לומר דאין בגידין טעם ומ"מ דבר חידוש הוא בעיני כי לכאורה דגידי עוף רכים הם ובפריי חקרנו בזה וכעת לא מצאתיו מקומו ואי"ה יבואר עוד:

אמר לי' אביי ממאי כו' לאביי ר' יעקב סובר בשר עוף בחלב מ"ה אסור ולרב יוסף ולאידך לישנא יש לומר דבשר עוף בחלב דרבנן ועיין לעיל תו' ד"ה ביצים גמורות ובמהרש"א ז"ל שם:

כל שתשמישו ביום נולד ביום למאי נ"מ כו'. הנך רואה אפילו מיעוטא דמעוטא ליכא בנולד בלילה דהא יצאה רובה וחזרה מעוטא דמעוטא כמ"ש הר"ן ז"ל וכנראה מפירש"י לקמן ע"ב ד"ה דר' יוחנן לא שכיחא ושכיח טפי ספנא [שתלד] בלילה [מיצאה רוב כו'] דהאי מיעוטא והאי מיעוטא דמעוטא ואין לצרפו אימור לא בדק יפה:

בדק קינה מעי"ט כו'. ופירש"י ביה"ש דשוב לא ילדה אלא בלילה וכן העתיק הר"ן ז"ל ודע שאני נסתפקתי אם יצויר שתלד תרנגולת ביה"ש (כי ביה"ש יש בו מן היום ומן הלילה וספק ג"כ ואפשר תשמישו ביום נולד ביום יום ברור לא ביה"ש) אם יש לאסור ביצה שנולדה עי"ט ביה"ש גזרה אטו י"ט אחר שבת ונולד מ"ש ביה"ש דהשתא ודאי אסורה מנולדה ביה"ש ע"כ יום שבת הוא עדיין ולידה הוה הכנה ונאמר כיש"ש בתי' א' של תוס' ד' א' ד"ה אלא בהכנה דרבה דהוה ד"ת וא"כ איכא למגזר כדאמרן או ביצה דספנא מארעא דמיעוטא יולדת בלילה וכ"ש ביה"ש ונולדה ביה"ש מעי"ט מהו. ומיהו כה"ג ודאי ממ"נ אסורה חדא דספק מוכן דשיל"מ ספקו אסור ושמא ביה"ש לילה ואפילו תאמר דספק מוכן שרי כדעת הרשב"א בעה"ק (ואין הלכה כן) מ"מ איכא למגזר אטו י"ט אחר שבת דממ"נ אסור אי בין השמשות יום לידה משבת ליו"ט הכנה ואי לילה מאתמול גמרה לה בשבת ועמ"ש בפתיחה מזה

גם אי בביצה דספנא מארעא אומרים כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ומסתימת הפוסקים שלא חילקו משמע שאין לחלק ואיש ההמוניי כמוני שדרכי החכמה נעלמו ממני כ"ש לדבר חוץ לשכל אנושי ובפריי אבאר:

בפרש"י בד"ה מעורת כו' והאוכל אחד מהדברים הללו ממנה כו' כל הני השנויין כאן כולהו אעוף קאי כדפרישית בגמרא ובר"מ פ"ג מה' שא"ה ה"י מבואר זה:

בד"ה מן השלל כו' כבושין ושלולין וקבועין בשדרה כו' כלומר כו' לישנא טפוי. א"י מה הוא כבושין שלולין לישנא דחבורי הוא שלולין שלל כובסין. כבושין מחוברין ואחוזין (כמו לכובש כעסו ביום דין ע"ד האוחז ביד מדת משפט ב"ו כיון שיצא א"א להחזירו) [וקביעין] בשדרה א"י מה הוא ואיני בקי בהן כי לכאורה ביצים מונחים בשלחופית ועשה כלומר כי מן השלל הי' לומר האוכל ביצים שלולים וכדומה:

בד"ה בשר שנתלש מן החי לאו נבלה הוא בשר מהחי אף בבהמה אין מטמא ויותר הוה למתני בברייתא רבותא טפי אפילו אבר הפורש מהחי דאלו אבר מה"ח בבהמה מטמא כנבלה וכי ימות מן החי כו' ואבר הפורס מעוף טהור יראה דאין בו טומאה בבית הבליעה. נבלה וטרפה לא יאכל וזה לאו נבלה היא וצ"ע:

בד"ה ואפושי טומאה אע"ג כו' לישנא דאפושי מפרש דודאי מצינו שגזרו אף מדרבנן ולא בכ"מ ומה שאפשר למעט בטומאה שלא לגזור מדרבנן צמצמו ומשום הפסד תרומה וקדשים:

בד"ה מערב י"ט ביה"ש דשוב לא ילדה אלא בלילה לכאורה שבדק סוף בין השמשות דהשתא ודאי א"א אלא שילדה בלילה מאחר שבדק ולא מצא אפ"ה תלינן שיצאה וחזרה ושוב אפשר שיצאה בלילה דכבר הוה הלידה

ביום ואם לא בדק סוף ביה"ש ונולדה ביה"ש כתבנו בגמרא מזה וב' י"ט . גליות ויצאה רובה בא' וחזרה מותרת בשני ופשוט הוא:

ודע דאיכא דאמרי דלעיל דרב פליג אר' יוחנן ואמר יצאה וחזרה לא הוה לידה אפ"ה לא פליג אברייתא זו. דנ"מ מצא בלילה בליל א' של יו"ט ביצה ולא בדק מעי"ט לא הוה ספק מוכן דודאי בעי"ט ילדה דאין יולדת בלילה וי"ל אמאי לא אמר בגמרא כן. ולכאורה סיוע מזה לרשב"א בעבודת הקודש הביאו הפר"ח תצ"ח א"ח דספק מוכן דלית לתא ד"ת שרי ומיהו ע"ב משמע דספק מוכן כה"ג אסור:

דף ז:

גמרא מאי אריא בדק כו' דר' יוחנן לא שכיחא הנה מבואר מכאן דספק בדשיל"מ אסור אף דלית לתא ד"ת וכ"ת היינו דמשני אימור מאתמול הא בורכא דא"כ מה פריך א"ה אימא יצאה רובא כדר"י לו דשכיח קצת הוה מיעוט המצוי מ"מ רובא אין יוצאה וחזרה ואזלינן בתר רובא ואסור אף מדרבנן ולמה למימר לא שכיחא משמע דהוה מיעוטא דמיעוטא ולפירש"י דאימור מאתמול ל"ד אימור אלא רובא יולדת ביום אף ספנא דספנא נמי רובא ביום כמ"ש הר"ן יעו"ש ופריך א"ה כי בדק נמי אימר כדר"י הואיל ואמרת ספנא רובא ביום א"כ אימא כדר"י ומשני לא שכיחא והוה מיעוטא דמיעוטא ועיין פר"ח

תצ"ז אות ב' הביא דברי הרשב"א ז"ל בעה"ק ומודה הולדה בי"ט אסור משום לתא ד"ת דגזרינן אטו י"ט אחר שבת.,

והרשב"א לשיטתי' בתה"א ספק תורה מ"ת להחמיר ועיין ד' א' תו' ד"ה אלא בהכנה):

ומהא מלתא יש לכאורה ללמוד דין מחודש כמו שאגיד והוא דאם דר' הוה מיעוט לחוד לא מיעוטא דמיעוטא הי' מותר אף דהוה לכאורה דבר השקול. מיעוטא דיצאה וחזרה ומיעוטא דיולדת בלילה ומה חזית דהאי מיעוטא נימא מהאי מיעוטא מ"מ נאמר תרנגולת זו לא יצאה מהרוב ספנא דיולדת ביום וביצה זו אירע בה מיעוטא שיצאה וחזרה ממה דנימא שתרנגולת יצאה מהרוב וילדה בלילה אי לאו דר"י מיעוטא דלא שכיחא כפירש"י מה שכיח טפי וכמ"ש הר"ן ז"ל דהוה מיעוטא דמיעוטא ועיין ריש האשה שהלכה יבמות קט"ו א' ובס' ג"ו בארנו ואי"ה בס' ש"ה אבאר עוד:

והוי יודע שהר"ן ז"ל כתב בכאן דברים דאיכא למשמע מהם הלכתא גבורתא דספק מוכן אסור והולכין בתר רובא היכי דלא אתחזק איסורא ושאני דשיל"מ דאין בטל דאתחזק איסורא יעו"ש והנה הלשון מסופק ויש לפרשו בב' אנפי. הפן הא' כפשוטו דלא אתחזק דאי אתחזק כמו דרשיל"מ באלף לא בטל שלא הלכו בו אחר הרוב דאיקבע איסורא שיש כאן א' של איסור ה"ה אתחזק איסורא כן הפן הב' דה"ק דבפריי ביו"ד כתבנו סימן ק"י מדרבנן סמוך מיעוטא לחזקה והוה פלגא דרבנן להחמיר זהו באיסור תורה ובאיסור דרבנן ל"ש זה. דלו פלגא הוה ספק שקול בדרבנן ולקולא. ואמנם בדשיל"מ וכדומה דלא אמרינן ספק לקולא אף בדרבנן כל שיש רובא וחזקה מנגד תו אסור ונ"מ טובא בגבינות עכו"ם דלא שרי ספק דרבנן משום לתא דאורייתא שמא בקיבת נבלה כמ"ש האו"ה הביאו הש"ך בי"ד ק"י. א"כ להפן הא' שרי דלא הוה דשיל"מ ולא אמרו כלל סמוך באיסור דרבנן ולהפן הב'

אף גבינת עכו"ם אסור כה"ג דאמרינן סמוך והוה ספק השקול והבן:

עוד אבאר לך כי מחלוקת הפוסקים הוא איסור דרבנן היכי שיש חזקה אי מקילין בספקו או לאו עיין יו"ד ק"י ובפריי שם ומ"מ רובא ודאי אף בספק דרבנן לחומרא דרובו ככולו:

בכתבי א"א הרב ז"ל כתוב לאמר כל שתשמישו ביום נ"מ למאן דבעי ביעי דדיכרא ויהיב לי' הנולד בלילה לא מצי לומר של זכר הם וקשה אמאי לא אמר נ"מ זו] ותי' דאימר יצאה רובה וחזרה ואין הולכין בממון אחר הרוב ורשמתי שם דתוספת ר"פ המניח הטעם דסמוך מיעוטא לחזקת מרי' והו"ל פלגא ומיעוט' דמיעוטא לא אמרינן סמוך וזה הוה מיעוטא דמיעוטא כמ"ש הר"ן ז"ל וכנראה מרש"י ובס' ג"ו וש"ה דברנו מזה ואי"ה כשאזכה להדפיס ספריו אבאר זה וחתמתי שם שמי יוסף מלמד בן המחבר:

פסקא ב"ש אומרים שאור בכזית מ"ט דמסתבר טעמייהו דב"ה דמסתבר להשוותן תרורייהו בכזית והציון א"י דהוה לומר מלת כו' וקאי אחמץ בככותבת דהוא עיקר הקושיא:

לכתוב רחמנא חמץ כו'. ואי דאין מזהירין מן הדין י"ל לתוס' פסחים כ"ט ב' ד"ה רב אשי דחמץ אין לוקה אף בקנה דניתק לעשה ולא יצויר בטלו לחכמים דהשבתו בכל דבר (א"נ אכלו זהו ביעורו) א"ש ולהרמז"ל פ"א מחו"מ דקנה לוקה י"ל לשטתי' בפ"ב מהמ"א דבר הנאסר בביאור אפשר ללאו שלהן לבא מק"ו כמ"ש בשרש התשיעי ממנין המצות א"כ הא כתיב אך ביום ראשון תשביתו שאור כו'. וי"ל מנלן דאיכא עשה בחמץ דקיל משאור וי"ל מדרשא דר' זירא ועמ"ש בתוס' ד"ה דאמר ועמ"ש בפתיחה לה' פסח:

ובית הלל צריכי כו'. לכאורה יראה טעם פלוגתתן לב"ש בראי' אין זה פרכא דראוי לאכילה ודאי לענין אכילה צריך למכתב כל מחמצת ונכרתה דל"ת דאין ראוי לאכילה משא"כ ראי' וב"ה סברי עיקר טעמא דב"י אסרה תורה משום הרחקה שלא יבא לאכול כמ"ש הרשב"ץ בספר יבין שמועה במאמר חמץ (דלא כתוס' רפ"ק דפסחים שנראה מדבריהם להיפוך וע"ש בחדושינו) וא"כ שאור דאין ראוי לאכילה ליכא למגזר אטו אכילה. או ב"ה אמרי דלא נימא למטעי דטעם האיסור משום אכילה לכן כתיב שאור ואין ראוי לאכילה ש"מ גזרת הכתוב הוא והלכה כב"ה דתרורייהו בכזית ואי דקשיא מה נ"מ כיון דאין לוקין ח"ש אסור מ"ה י"ל דל"ש חזי לאצטרופי כזית כא"פ (עמ"ש בפריי לי"ד ובס' ג"ו וש"ה) או דנ"מ שיהא מוזהר באזהרת לאו דח"ש אין בו רק איסור לחוד עיין תוס' שבועות כ"ג ב' ד"ה דמוקי ולפ"ז ע"כ מוכח כר"מ ז"ל דבר הנאסר בביאור דאל"כ מה נ"מ בפלוגתתן דאין מזהירין מהדין אפילו אזהרה נמי רק כח"ש. ולתו' פסחים מ"א א' דנראה דלא סברי כהר"מ בעשה דצלי קדר י"ל דסברי אזהרה יליף מק"ו לא מלקות ובריייתא השנוי' בת"כ אותה תאכלו לא בהמה טמאה אזהרה מניין אמרת ק"ו הובא בכ"מ פ"ב ממ"א היינו לאזהרה ועיין קרבן אהרן וכבר ביררנו ענינים אלו בס' ג"ו וש"ה ואי"ה יבואר עוד וכאן אין להאריך:

דאמר ר' זירא פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך זהו שאור וזהו חמץ כו' הנה רש"י ז"ל פ' בא פי' דמיתורא דקרא כ' כל אוכל מחמצת ונכרתה ידעינן באא"ע דקאי אשאור דבחמץ כתיב אזהרה לאוכל ועונש כרת וכ"כ כאן ד"ה וסיים דהא אתיא עונשו עם אזהרתו (ירצה בחמץ כבר אתיא עונשו ואזהרתו) אלא מדכתיב כל מחמצת ולא כתיב שאור דל"ש באא"ע ככל מקום דהא פתח בשאור הוה לסיים בשאור ש"מ לומר להשוותן דשיעורן א' הוא. ומשני לב"ש באכילה אה"נ ובראי' חלוקין והשתא צריכא דרשא דר"ז

ומש"ה פתח הקרא כו' כן דל"ת יליף אכילה מראי' שהן חלוקין ולב"ה מסברא שווין המה וי"ל דצריך קרא לאזהרת אוכל שאור בלאו דעונש שמענו אזהרה לא שמענו (עיין ר"מ בשרש התשיעי בהא דלא ענש אא"כ הזהיר אם שייך בכרת כו' פסח ומילה כו' ומ"מ צריך היקשא ללקות על האוכל שאור דלא ידעינן למה אם לא מהיקשא) ועמ"ש בתוס' ד"ה דאמר:

בפירש"י בד"ה שיעורו כו' דיו כו' הלמ"מ עכ"ל עיין מהר"מ שי"ף דהכי ניחא דקרא לשאור גופי' והלמ"מ הקשו תו' ד"ה לומר קרא למ"ל וי"ל דמהלמ"מ אין מזהירין ועונשין רק מה שבא בפירוש לאו והלמ"מ דינו כמ"ש וכבר דברנו מזה בס' ג"ו וש"ה:

בד"ה וסיים כו' דהא אתיא עונשו עם אזהרתו פירשתיו בגמרא ד"ה [דאמר ר"ז] דלחמץ ל"צ דאתיא לי' כבר עונשו עם אזהרה והמפרש דקאי אשאור אין לו מובן ועיין רש"י בא פסוק י"ט וכ' כל מחמצת לא תאכלו לאזהרת שאור יעו"ש מלשון מחמצת שמחמץ אחרים עיין רא"ם שם ועיין פסחים כ"ח ב' ואלו עוברין אמר דצריך לנתחמץ מחמת ד"א וצ"ע וע"ש בתוס' ד"ה דאמר:

בד"ה לענין אכילה כו' כי היכי דבאכילה השוה הכתוב אכילת חמץ לביעור שאור מלת לביעור אין לו מקום כאן וצ"ל אכילת חמץ לשאור ששניהם שיעורן בכזית לענין אכילה יעו"ש:

בתוספת בד"ה דאמר ר' זירא כו' וא"ת למה להו לב"ה דר' זירא וי"ל לא היינו משים כרת אלא בחמץ עכ"ל. הנה לב"ש דבראי' חלוקי' שאור מחמץ שזה בכזית וזה בככותבת וה"א דיליף אכילה מראי' שיהיו חלוקין דאכילת שאור בכזית ואכילת חמץ בככותבת כמו ראי' להכי צריך דרשא דר' זירא פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לענין אכילה שווין משא"כ לב"ה מסברא שווין המה כיון דאית להו הצריכותא ולמה לי דרשא זו ואהא תרצו דאצטריך לפשוטו לחייב כרת על השאור ולא כרש"י בחומש יעו"ש ומהרש"א ז"ל הוקשה לו דא"כ מה פריך לב"ש מר"ז דלמא נמי לחייב כרת על השאור לא להשוותן ואי דלב"ש דלית להו צריכותא א"צ לחייב כרת על השאור דנפיק מק"ו דחמץ שאין סוברין פירכא זו דאין ראוי לאכילה אכתי אי מק"ו הייתי אומר דיו לבמ"ה להיות כנדון בכותבת (דיליף אכילה מראי') לכך כתב בהדיא כל מחמצת לומר דשיעורו זה לא כשעורו זה. ואהא תירץ מהרש"א ז"ל דאדרבא קרא מדפתח בשאור וסיים בחמץ ודאי היקש' משמע להשוותן יחד א"כ אדרבא מגרע גרע מה, שכתב בפירוש אלא ע"כ האי כדיני והאי כדיני כמו שחלוקין בראי' א"כ לא לכתוב כלל כל מחמצת כרת על השאור ונילוף מק"ו דחמץ ול"ש דיו דאוקמי' כל חד אדיני' כמו בראי'. וזה דפריך וב"ש לית

להו דר"ז. ומשני באכילה כ"ע לא פליגי דבכזית ובא הכתוב להשוותן שיהיו שניהם בכותבת באכילה דיליף אכילה מראי' בחמץ ומינה לשאור דאתיא מיני' נמי אין חייב כרת עד שיאכל כותבת וראי' לוקה על שאור בכזית ושאני כרת כו'. וה"ה לענין מלקות על אכילה שיעוריהן שווין בכזית וביעור פליגי כו'. ונראה שט"ס כפל בדפוס במהרש"א במ"ש דאי מדר' זירא וצ"ל דאי לאו דרבי זירא יעו"ש ואין להאריך:

ולפי מ"ש בגמרא איכא לעיונ' בי' דלענין אכילה למילף כרת שאור מחמץ י"ל דגם לב"ש פרכינן שכן אין ראוי לאכילה ולא נהנה ודוקא בראי'. י"ל דאין זה פירכא דלאו בטעמא תליא מלתא או דאין עונשין מן הדין אף עונש כרת כנראה מתוס' חולין קט"ו ב' יעו"ש ועיין זבחים ברש"י ספ"ק ועמ"ש בס' ג"ו כלל א' יעו"ש ולענין ב"י ילפינן (ב"ש) שאור מחמץ דאזהרה בלא מלקות ילפינן שפיר לשיטת התוספת כמ"ש בגמרא:

פסקא ומודים שאם שחט כו' והוא שיש לו דקר נעוץ מבע"י והא עביד כתישה כו' הנה מלת מבע"י אפשר לאו דוקא וכאלו אמר שיהא דקר נעוץ כבר ולתו' ד"ה ואינו דמבע"י הזמנה דלא למהוי מוקצה ואמנם ראוי שתדע דלאו דוקא לב"ה ה"ה לב"ש לכתחלה דוקא דקר נעון הא לא"ה לא ישחוט די"ט עשה ול"ת ולא דחי לה עשה דכיסוי ואע"ג דצורך אוכל נפש הוא ולמ"ד קצירה וכדומה מדרבנן אסור והא ב"ש מתירין איסור דרבנן לצורך שמחת י"ט י"ל בנין ואריגה אע"פ לצורך אוכל נפש מ"מ אסורין מ"ה כמ"ש המ"מ הביאו הב"י ריש סימן תצ"ה ויבואר בפריי ובפתיחה אי"ה. והא דפריך והא עביד כתישה יש לראות דחופר לאו בעידנא משא"כ כותש בהדי דכתיש מכסי כמ"ש לקמן ח' ב' יעו"ש וי"ל:

דף ח.

גמרא החופר וא"צ אלא לעפר פטור ופירש"י דהוה מקלקל כו' ותו' פירשו ד"ה ואינו דהוה מלאכה שאצ"ל ובאמת רש"י פי' לכ"ע אף לר' יהודה וכדאיתא בחגיגה יו"ד א' והרי הרמז"ל פסק בפ"א משבת כר"י רק במקום שמקלקל חצרו אז פטור וכיון שכן טוב יותר לפרש אליבא דהלכתא וכפירש"י כאן:

פסקא שאפר כירה מוכן הוא כו' ואפר כירה כו' שי"ן במקום וי"ו אמר ר"י אמר] רב הוסק בי"ט אסור היינו לכתחלה לשחוט אבל אם שחט לא העמידו דבריהם איסור מוקצה נגד כיסוי תו' ד"ה אמר ר' יהודא בשם ירושלמי וכ"פ המחבר בתצ"ח סט"ו יעו"ש ושם נאמר בהג"ה דטוב לכסות בדקר נעוץ מאפר שהוסק בי"ט וא"כ הי' מקום לדחוק ולומר שאפר טעמא יהיב למלתי' אם אפר כירה בי"ט מוכן הוא לדבר זה שמותר לכסות אם שחט אע"פ דמוקצה כעין של תורה (עיין לעיל גבי ספקא אסורה ובמהרש"א שם) כ"ש

דקר נעוץ דרק איסורא דמקלקל או מלאכה שאצ"ל פשיטא דשרי דיעבד באם שחט אלא דלישנא שאפר כירה מוכן הוא משמע לכל מילי והיינו אף לכתחלה ולהכי צ"ל שי"ן במקום וי"ו ועלה אמר ר' יהודא ל"ש אלא מעי"ט כיון דלכתחלה מיירי:

ואמר ר' יהודא מכניס מלא קופתו עפר כו' לרש"י אשמעינן מה שלא אשמעינן בברייתא דלא בטל אג"ק דהתם הכניס הרבה לגנתו מכסין בו אעפ"י שלא ייחד קרן זויות הא מעט לגנתו בטל הוא הואיל ולגנה הכניס ומלא קופתו אף מעט שרי בייחד לו קרן זויות ומ"מ בין הרבה לגבה או מלא קופתו עושה כל צרכיו ול"ד לכסות בו כן פירש"י להדיא ד"ה הכניס דעתו על כל צרכיו. אבל התוס' ד"ה ואמר ר' יהודא פירש"י דלגנה דוקא לכסות שרי הא לכל צרכיו לא ומלא קופתו לכל צרכיו וזה יורה כפי' ר"ת לקמן ט' ב' ד"ה מוחלפת השיטה דלב"ה לכתחלה שרי בדקר נעוץ משום שמחת י"ט ה"ה מוקצה (עמ"א תצ"ח אות ל"א דמוקצה קיל לי' מדקר יעו"ש ומיהו מתוספת שם מוחלפת מוכח כפי' הב"י דטפי עדיף דקר נעוץ ממוקצה שהרי כתב ר"ת דמוקצה אסור לשחוט לכתחלה יעו"ש ויבואר עוד שם). ועט"ז תצ"ח אות י"ז תמה על מ"ש הב"י בשם הרשב"א דלגנה דוקא דיעבד מכסה. ובגמרא משמע לכתחלה וכפירש"י יעו"ש אמת שרש"י פי' דעתי' לכל צרכיו וכמ"ש המחבר שם אבל התוס' כתבו דוקא לכסות ומיהו התוס' לפי' ר"ת כ"כ וכדכתיבנא אבל הרשב"א סובר מוחלפת השיטה לא כפי' ר"ת מדאסר לכתחלה. ע"כ קשיא לי' שפיר להט"ז ואמנם מותר לכסות אין מוכיח דלכתחלה קאמר אימא אם שחט קאמר דמכסה בה. ועמ"ש בסמוך בהא דפריך ולכסייה כר' יהודא:

ואי איתא לכסייה כר' יהודא לפירש"י קאי אדיעבד. אם שחטו אין מכסין ולתוס' ד"ה ואי איתא אריש פריך וכפי' ר"ת לקמן כו' ויש לראות לרש"י א"ש מברייתא דלגנה כו' עפר הרבה אבל מלא קופתו בטיל אג"ק וליתא לדר' יהודא משא"כ לתו' ד"ה ואמר ר' יהודא דברייתא דוקא לכסות ורב יהודא בהזמין אף כל צרכיו א"כ מברייתא נמי ידעינן דמלא קופתו עכ"פ לכסות שרי ותקשה מברייתא לברייתא דכוי ואם נאמר לכסות דיעבד קאמר לא לכתחלה וכ"ד הרשב"א הובא בט"ז תצ"ח אות י"ז ואף שפירש בע"א הרי הפר"ח שם אות י"ז פירש דברי הרשב"א דלכתחלה אסור. (ומיהו הט"ז חולק בין גגו ומיד לסוד ביתו בין לגנה ואין ראי' מירושלמי ואי"ה בפריי יבואר זה) והפר"ח בתצ"ח כתב דמתוספת משמע אף לכתחלה מכסין בהכניס לגנה והרי אתה רואה לכאורה שאינו כן דא"כ תקשה מברייתא דהכניס לברייתא דכוי דשכיח הוא שמכניס מלא קופתו עפר ואמאי אין מכסין בו אלא ברייתא דיעבד באם שחט וקושית הגמרא מרישא אין שוחטין. ולכך פריך מרב יהודא וי"ל בדוחק דודאי הכניס מלא קופתו עפר והזמין מהיכי תיתי

דאין שרי לעשות כל צרכיו (אלא כפרש"י דל"ת דבטל אג"ק והתוס' הוסיפו לומר דכאן אף כל צרכיו) ובברייתא דוקא לכסות. אבל מודים לרש"י דרב יהודא אשמעינן דל"ת דבטל הואיל ומעט הוא ומש"ה פריך מר' יהודא:

ולטעמיך לכסי' באפר כירה או דקר נעוץ כו' כ"ה הגירסא ברש"י דקאי אדיעבד ויש אין גורסין ד"נ. ותו' מקיימין הגירסא לפיר"ת ארישא כו' והנה ספק ד"ת אי מ"ה לחומרא אי לאו מחלוקת ישנה הוא כידוע ולמ"ד דרבנן א"כ כוי מ"ה א"צ כיסוי כ"א מדרבנן וא"כ א"א לגרוס ד"נ דמאי חזית לעבור דרבנן בקום ועשה ד"נ מלאכה שאצ"ל או מקלקל כו' מוטב לדחות כיסוי דרבנן בשוא"ת דהכי עדיף טפי כר' יהושע בעירובין ק' א' ובזבחים מתן ד' במתן א' שוא"ת עדיף והכין הלכתא בכל האיסורין וכ"ת כי אמרינן ספק מ"ה שרי בלאוין לא בקום ועשה. הא בורכא דלאו ל"ת חגמר מעשה כבריש יבמות. ואפ"ה למדו מלא יבא מותר ודאי הא ספק יבא לשאר איסורין כ"ש בעשין כה"ג אלא כדאמרן: והוי יודע שרש"י כתב הגרס' לכסייה בדקר נעץ או אפר כירה ולכאורה בכיוון מהפך הגירסא דסובר לא זו אף זו ד"נ או אפר כירה הוסק בי"ט וא"ש טובא דאפר כירה בי"ט שכיח טפי ממלא קופתו עפר אלא ע"כ דלית לי' ובגברא ערטלאי ה"נ דלית לי' מלא קופתו ועיין תוס' ד"ה אי הכי ומה אעשה שרש"י פי' ד"ה ה"ג כו' דבהדיא תנן דמוכן הוא (ואלו) [ואולי] כוונתו אפר שהוסק בי"ט ואסיפא פריך לשיטתי' ושרי דיעבד בהוסק בי"ט ולא זו ד"נ אף בהוסק בי"ט (כמ"ש הרב בתצ"ח סט"ו) הא במשנה מיירי בהוסק מעי"ט ומוכן הוא אבל בי"ט לאו מוכן הוא אלא דכיסוי ד"ת עיקר מוקצה דרבנן והתוס' ד"ה א"ה לשיטתם בד"ה ואם איתא לכסייה שפירשו קושיות הגמרא ארישא א"ש א"ה משא"כ לרש"י דהקושיא אסיפא לא יתיישב א"ה דבלא ר' יהודא נמי תקשה מ"ש ספק מודאי דודאי אפר שהוסק בי"ט שכיח עכ"פ כמו מלא קופתו עפר ויבואר בתו' אי"ה

ואגב גררא ראיתי להעיר בכאן הערה אחת וזו תוארה דע דהמחבר בתצ"ח סט"ו פסק דאמר כירה שהוסק בי"ט. אם אין ראוי לצלות בו ביצה אין שוחטין לכתחלה ואם שחט מכסה בו והרב מדשתק אודי לי' בזה ובסימן תמ"ו ס"א מוצא חמץ בביתו כתב שאסור לטלטלו וכתב מ"א דטלטול דרבנן דחי לעשה תשביתו וכמה תירוצים נאמרו בזה יעו"ש וכל התירוצים שייכים גם כאן. ואמנם למ"ש המ"א דהמשהה ודעתו לבערו אין עובר עליו א"ש. יעו"ש ומ"ש בפריי שם ואמנם הרמז"ל הביאו הפר"ח דבריו סובר כל שאסור משום מוקצה אסור לכסות בו וכתב הטעם דיש כח ביד חז"ל לעקור דבר מ"ה בשוא"ת כדאיתא באשה רבה וכמ"ש התוס' ע"ב ד"ה תני ר' זירא יעו"ש:

והנה יש לחלק ודאי יש כח ביד חז"ל לגזור גזירה שראו שיש צורך בגזרה זו שלא יבואו להתיר חלבו וכדומה בשוא"ת. משא"כ מוקצה דלאו אמצות כיסוי בפירוש גזרו אלא בדבר הרשות אמרו מוקצה אסור וא"כ היכי דיש מ"ע דכיסוי כל בד"ת הוה דחי עשה ה"ה כאן. אלא די"ט עשה ול"ת. וראי' משופר דאין מפקחין כמ"ש המ"א בתמ"ו בשם הר"ן ז"ל:

ודע דהרמז"ל פ"ג מה' י"ט ה"א כתב בפירוש דעפר או אפר שאסור לטלטלו אם עבר ושחט אין מכסין בו דלא כירושלמי שהביאו התוס' ד"ה אמר רב יהודה. ועיין בהגמ"י שם אות א' וא"כ ע"כ אף בדקר נעוץ מבע"י שהוכן עכ"פ יש בו איסור דרבנן דעביד גומא וכדר' אבא אלמא התירו איסור דרבנן בדיעבד עכ"פ לכסות. ואמאי באפר מוקצה העמידו דבריהם. וע"כ צריך לחלק במוקצה החמירו דהוה כעין של תורה וראייתו מגמרא דתניא כוותי' כשאמרו אפר כירה מוכן מעי"ט. אבל בי"ט לא. משמע אף דיעבד נמי לא וגם לא הי' צריך לומר שי"ן במקום וי"ו אלא כמ"ש ולפ"ז יפה כתב בב"י ונמשך אחריו הרב בתצ"ח סט"ו דטוב בדקר נעוץ מאפר מוקצה שהרי הרמז"ל אוסר אף דיעבד במוקצה ונהי דלית הלכתא כוותי' מ"מ טוב לצאת ידי כולם בשיש ד"נ ואי"ה בפריי יבואר עוד וכאן אין להאריך:

בפירש"י בד"ה והא קעביד כתישה לרב יהודא פריך כו' דכבר חפור ועומד הוא אבל בלא רב יהודא י"ל דעשה דוחה לל"ת כדרבא שבת כ"ד ב' די"ט ל"ת לחוד דלא כרב אשי שם (עתו' ח' ב' ד"ה סוף סוף יעו"ש) ומיירי אי משהה לערב יהא נבלע בקרקע וכדבעינן למימר לקמן אי"ה ופליגי ב"ש וב"ה דלב"ש שרי לכתחלה לשחוט דלא אמרה תורה אסור לשחוט אלא כששחט כסה וכשישחוט ידחה עשה לל"ת וב"ה סברי לכתחלה לא ישחוט אבל אם שחט חופר ויכס' דידחה עשה לל"ת אבל לר' יהודא קשיא ועמ"ש בגמרא די"ל דקר נעוץ בעינן דבעידנא משא"כ כתישה יעו"ש:

והוי יודע דבירושלמי דפרקין אפסקא דאפר כירה מוכן הדא דאמרת שהוסק מבע"י (כרב בגמרא דילן) בד"א שלא שחט אבל שחט מוטב שיטול אפר הוסק בי"ט ממה שיחפור בדקר ויכסה הביאו הפ"ח, והנה פשט דבריו משמע דאד"נ קאי כרב זריקא ואפ"ה טוב באפר מוקצה דלית בי' דררא ד"ת מחופר וא"צ אלא לעפרא דיוכל לבא לידי איסור תורה זהו שיטת הב"ח והמ"א והפר"ח בתצ"ח והביא דעת הרשב"א כן בסמוך אבאר שי"ל) אבל הב"י והט"ז שם אות מ"ו פירשו הירושלמי דהא דעדיף מוקצה ונולד חפירה היינו באין ד"נ אבל ד"נ עדיף מנולד וכ"כ הרב בהג"ה בתצ"ח. סט"ו יעו"ש והנה י"ל הירושלמי חולק עם ר' זריקא וסובר אף באין ד"ה נמי שרי דיעבד דליכא ד"ת דחופר וא"צ אלא

לעפרה פטור אבל אסור אפילו באין ד"נ דבד"נ נמי כל שסביבו קשה שייך חופר כדמסיק וכמ"ש התוס' ד"ה בעפר ומיהו כתישה שייך באין ד"נ אם לא בעפר מפורר ויבש מיד כשחופר נפרר ממילא או חפור ועומד ואין דקר נעוץ שלא הזמין אז איכא תרתי מוקצה ואיסור חפירה דרבנן משא"כ נעוץ דהזמין עדיף חפירה מנולד וכ"ז מפני שסובר שסברא פשוטה היא בעיני הב"י דחפירה דרבנן קיל טפי לענין כסוי מנולד ומוקצה דאית סמך מ"ה מקרא והכינו דמוקצה הוה כעין תורה (וז"ש כ"פ מדרבנן ואסמכינהו אקרא נ"מ להחמיר בספיקן וכדומה ואי"ה בש"ה יתבאר זה)

וראיתי להט"ז בתצ"ח אות י"ו דברים מקושי ההבנה לא זכיתי להבינם לכאורה במ"ש חופר הוה ד"ת ומ"ש לר"ת לב"ה שרי חופר ממש המעיין בתוס' ט' ב' ד"ה אמר ר"י כו' כתבו דב"ה בעי ד"נ וכבר ראיתי בספר נדפס מחדש ביקש מחילה מאדונינו המלך דוד ואין צורך לו כי דברי הט"ז שרירין וקיימין כי ר"ת לפירושו מוחלפת וב"ה סברי שוחט לכתחלה ויחפור כו' ובטעות נשנה בעדיות כו' פסק,, וכן שמע מאביו דא"צ הכנה כלל כי ב"ה מתירין לחפור ממש וכ"ש שא"צ הכנה כלל והתוס' דחו פירוש ר"ת. במ"ש. ומיהו אפילו לפי פירושו כו' לא שרי ב"ה אלא בד"נ ור"ת אין סובר כן והעד דרב יוסף ורבה אמרי שחוט חפור כו' אע"ג דמלת חפור כפשוטו אין ראי' דמיירי בלא ד"נ דמתני' נמי אמרי יחפור בדקר אלא מדאמר. מר גזר דלמא ממלך ולא שחט וחופר בחנם ומר לא גזר והא הוה גזרה לגזרה (דא"כ) [דא"נ] חפר בד"נ אין כאן איסור תורה דלגזור וש"מ שהם סוברים דחופר ממש ואיכא כתישה ברגבי אדמה המחוברים יחד (וודאי איכא נמי כה"ג דפרוד מיד) וכן לקמן ט' ב' אר"י מוחלפת השיטה ארומיא דב"ה מלא יחפור אלמא ס"ל דב"ש וב"ה באין ד"נ והגמרא מדחה ממאי דלמא ד"נ כר' זריקא. ומש"ה לא אמר אלא וממאי בלשון דחי'. היינו אפילו לר' זריקא נמי ע"כ מוחלפת השיטה ולידע הדין אליבא דכ"ע. אבל פשטות הלכה דאפילו בלא ד"נ נמי וחופר ממש וכותש או בשדה דאיכא חורש איסור תורה נמי שרי לב"ה אפילו לכתחלה כרבא בשבת כ"ד ב' די"ט ל"ת לחוד ומצות כיסוי א"א להמתין במקום שיבלע הדם לערב וכדבעינן למימר קמן בעזה"י וא"כ כן מתפרש הירושלמי כאמור באופן שדברי הט"ז שרירן וקיימין ואי"ה בפריי אבאר עוד:

והנה יש מקום אתי לומר דירושלמי ל"פ אר' זריקא מגמרא דילן וגם סברת המחבר נכונה שהרי הרב אומר כן הוא הר"מ ז"ל בפ"ג דמוקצה אוסר דיעבד לכסות וד"נ אפשר לכתחלה שרי (עיין ר"מ פ"ב מה' י"ט הח"י ומ"מ יעו"ש) וא"כ נהי דאין הלכה כדברינו מ"מ חפירה דרבנן קיל ממוקצה וכ"ש מנולד כי הא ור"ז כפי מה דמהפך לר"ת לקמן ואי

ר"ז אב"ה (ואף שהציון אמודים י"ל כן) ור' זריקא אלכתחלה קאי לב"ה דהלכתא כוותי' מש"ה אין מתיר תרי איסורין לכתחלה חפירה דרבנן בעפר תיחוח ומוקצה. משא"כ דיעבד אפילו תרין איסורין דמ"ש חד דרבנן מתרי דרבנן לא העמידו במקום תורה כה"ג (כמו שיתבאר לקמן בתו' ד"ה ואינו יעו"ש) וירושלמי נמי ה"ק אפר כירה מוכן לשחוט לכתחלה בעיו"ט. אבל ביו"ט לא. דנולד חמיר מחפירה דרבנן דבד"נ שרי לכתחלה ונולד (וה"ה מוקצה) אסור. בד"א לכתחלה אבל שחט מוטב יכסה בנולד ואל יחפור בדקר באין ד"נ דתרתי איכא חפירה דרבנן ומוקצה וודאי נולד לחוד קיל טפי. אבל ד"נ דרק חפירה דרבנן קיל מנולד אלא שהמחבר פוסק דלא כר"ת בש"ע תצ"ח סי"ד דבד"נ לכתחלה לא. וא"כ א"א לפרש כן. וי"ל דירושלמי מפרש מוחלפת השיטה כפי"רת והמחבר מחמיר בזה והבן ועט"ז אות י"ב יעו"ש

ומה שהביא הפר"ח ראי' מרשב"א שכתב ויראה שאם שחט ויש לו אפר שהוסק בי"ט מכסה. ולא עוד אפילו יש לו ד"נ ואפר בי"ט יכסה באפר י"ט ולא בד"נ הפך סברת המחבר אין ספרו כעת ת"י (לא בתה"א ולא בעה"ק) ומכל מקום אם כך הואיל ולא סיים ד"נ מבעוד יום יש לומר ד"נ מימים ימימה ולא הוכן דאיכא תרתי מוקצה וחפירה כדכתיבנא:

בד"ה והא עביד גומא וחייב משום בנין בבית. ובשדה משום חורש, ומיהו [הא] דמשני פטור כו'. אבית דמקלקל הוא וא"צ לגומא משא"כ בשדה א"א שיחפור רק לכסות. ויניח שם עפר וחייב משום חורש כמ"ש הרמז"ל פ"א משבת דהלכה כר' יהודא משאצ"ל חייב מ"ה עיין מ"ש בתו' ד"ה ואינו. ולפ"ז צ"ע בדין זה בשדה או בבית דאין מקלקל בגומא שטוב לו אלא מלאכה שאצ"ל אי שריא בכסוי אפי' דיעבד ויבואר בפריי:

בד"ה פטור כו'. דאינו בונה ולא חורש אלא מקלקל הכין מסיק שם אפילו למ"ד מלאכה שאצ"ל חייב כה"ג מקלקל הוא ומ"ש ולא חורש עמ"ש לעיל בסמוך די"ל בשדה כה"ג חורש הוא א"א שלא יניח מעט עפר יעו"ש.

בד"ה מאן כו' טעמא דיהיב למלתי' כו' כבר פירשתיו בגמרא די"ל טעמא יהיב אם אפר כירה בי"ט מוכן לכיסוי מוקצה ונולד כ"ש ד"נ חפירה דרבנן קיל וכפסק הרב בתצ"ח סט"ו בהג"ה ועיין הגמיי' פ"ג מי"ט אות א' רבינו יהודא התיר במוקצה דיעבד ד"נ שרי והיינו כמ"ש דכ"ש הוא והגהות דחו זה דסברי דמוקצה חמור וכפסק המחבר

בד"ה מותר כו' מנח לי' נמי אדם והיינו דנולד עיקר דרא דילי' משום מוקצה וכל דחזי למידי תו ליכא מוקצה ושרי אף דלמאי דלא הוי חזי מאתמול:

בד"ה הכניס עפר הרבה כו' לכל צרכיו לגנ"ה ולחורב"ה הרבה דוקא הא מעט בטל אג"ק ובהרבה כל צרכיו שרי וכ"פ המחבר בתצ"ח סי"ו. ודוקא לגנה ולחורבה דלאו מוקצה אבל לטוח גגו או לסוד ביתו לא דמוקצה. ואסור לכתחלה וכמו שהגיה הט"ז בתצ"ח אות ברשב"א יעו"ש. והפר"ח כתב דברייתא הכניס דיעבד. אין ראי' דאיך יאמר מכניס משמע שמזמין לכך אלא הכניס ואין דעתו רק לגנה אפ"ה עושה כ"צ כו':

בד" ה והוא ובעפר תיחוח שאין מחוסר חפירה וכתישה הא מחוסרת חפירה אף תלוש חייב משום חופר (דוקא קמח ושאר דברים כו'). עמ"ש בתוס' ד"ה בעפר תחוח יעו"ש. וא"י למה לא פירש כן בהכניס עפר לגנה:

בד"ה ואם איתא כו' אפילו הוא בהמה לכסייה כלומר בספק דבהמה אסור לכסות בחול שיבואו להתיר חלבו דאפשר שיאמרו שזה נולד מחיה ודוגמת בהמה וכוי מסיק לקמן בחול שרי. ומיהו לנקר שרי ועי"ד צ"ח:

בד"ה ה"ג ולטעמיך לכסייה בד"נ או באפר כירה דבהדיא תנן במתניתן דמוכן הוא אאפר כירה קאי דבד"נ י"ל דיעבד שרי מוקצה ואף תרין איסורי' אלא אאפר כו' ולכאורה דארישא קשיא אמאי אין שוחטין ועיין תוס' ד"ה ואי איתא דל"ג ד"נ וזה שכתב רש"י ה"ג ומהפך ד"נ ואח"כ אפר כירה פירשתיו בגמרא ואין להאריך:

בד"ה ואפילו ודאי כו' כב"ה דאסרי ואפילו דיעבד בלא ד"נ הנה בלא ד"נ כ"ע מודים דאסור דיעבד ואף ב"ש (ומיהו לר"ת לקמן ט' ב' ד"ה אמר ר"י משמע לב"ש אף בלא ד"נ שרי ומש"ה א"צ הזמנה לדידן) ומ"ש כב"ה קיימא לן היינו לשיטתי' לקמן במוחלפת דב"ה דוקא דיעבד לא כפי"רת. ויראה לפרש א"ה לפירושו א"ה דאיתא לדרב יהודא דכל צרכיו אף לספק וכאן לית לי' מלא קופתו א"כ קשיא אריש מה אריא ספק אפי' ודאי נמי אם שחטו אין מכסין דב"ה אסרי היינו לכתחלה בד"נ. וא"כ איך מתוקמא ברייתא דכוי וכ"ש סיפא קשיא מה אריא כו' דאסרי ב"ה דיעבד בלא ד"נ וה"ה ב"ש. משא"כ אי ליתא דרב יהודא מתוקמא ביש לו מלא קופתו עפר ומוכן לודאי ולא לספק. ויש לו ומש"ה כוי אין שוחטין כו'. ולקמן מסיק דרב לכל צרכיו וודאי לא לספק. ואמנם כ"ז איננו שוה לי אלא דרש"י מפרש אסיפא פריך וה"פ דכב"ה קיי"ל דאסרי לכתחלה ורק דיעבד מתירין לשטתי' לקמן מוחלפת וע"ז קא ר' זריקא והוא שיש דקר נעוץ דכב"ה אמרה למלתי' וודאי ואפילו דיעבד אסרי כ"ע בלא ד"נ בין ב"ה וב"ש. וא"כ קשיא שפיר אי הכי וז"ש מהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה ואי איתא. וכן פירש"י בהדיא וע"כ צריך לומר כן דאל"כ מה פריך לכסייה בד"נ משמע ודאי דפירש"י הוא לאו מהכי גרסינן ד"נ ואפר כירה אלא ממ"ש כב"ה קיימא לן דאסרי כו'. והשמיט מהרש"א ז"ל ואפילו דיעבד דעיקר

כוונתו דכב"ה היינו לכתחלה לא וע"כ ר' זריקא אדיעבד בעי ד"נ וש"מ דקושית א"ה אסיפא דאי ארישא אפי' כב"ש או ר"ל מוחלפת כפר"ת נמי בעינן דוקא ד"נ זהו מה שרצינו לבאר:

בתוספת בד"ה בעפר תחוח והא קעביד גומא כו' אבל הכא מיירי שהוא קשה סביב כו' כשמגביה הביצה כו'. ויהי לפ"ז והא קעביד גומא כדר"א משא ומתן הוא. לא קושיא. ותי' ומוכרח לומר כן דאי עפר תחוח שנופל סביבו ג"כ מ"ט דב"ה דאסרי תחלה מאחר שא"כ מוקצה ולא חופר דרבנן. ומלת ביצה שגירת לישן הוא איידי דשבת ואם תחוח אף סביבו שאין כאן איסור דרבנן א"צ ד"נ דחד איסורא שרי לב"ש תחלה. ולב"ה דיעבד. יש"ש הביאו המ"א תצ"ח אות כ"ה וכתב שם משום שמחת י"ט מותר ומהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה ואינו [כ'] בדיעבד ל"ש שמחת י"ט אלא משום מצות כיסוי. ובתוס' ד"ה אמר רב יהודא פירש"י כן משום ירושלמי שלא לעקור מצות כיסוי לא משום שמחת י"ט. ועיין תמ"ו בהמוציא חמץ בפסח והביאותיו לעיל והא פשוט דאם תחוח סביבו וד"נ שוחט לכתחלה דאין כאן איסור כלל בזה:

בד"ה ואינו כו'. משום שמחת יו"ט שרי אפילו לכתחלה עיין מהרש"א ז"ל דתו' לשיטתם לקמן ט' ב' ד"ה אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה דב"ש וב"ה ל"פ אלא בד"נ דלא כנראה מר"ת שם דר' זריקא רק לב"ה אמד והוא שיש ד"נ (עט"ז בתצ"ח אות י"ב האריך כן וא"ש דבריו באות מ"ו הביאותיו לעיל) וכתבו שפיר דשרי לכתחלה לב"ש אבל לב"ה דיעבד מצות כיסוי כו'. וכתבו וא"ת כו' הקישור בלא"ה מוקצה משא"כ השתא דמותר אימא חפירה לב"ש משום שמחת יו"ט ולב"ה מצות כיסוי מה לי חד איסור או תרי ולזה כתבו דיש חילוק ואפילו דיעבד אסור תרין איסורין וכ"פ המחבר בתצ"ח סי"ד עיי"ש במ"א

ודע דיש לי הרהורי דברים בדברי קדשו של הט"ז בתצ"ח אות י"ב והנני פורטם. מ"ש בסוף להתיר באם שחט משום שמחת יו"ט לכסות באין עפר מוכן כלל. שמחת יו"ט בשכבר שחט ליתא. ונאמר דסובר דלא כמהרש"א ז"ל (דדוחק לו' שהתוס' (לב"ש) כתבו דבריהם לב"ש ולב"ה סמכו דכיסוי דוחה כו') וכנראה ממ"א שם אות כ"ה. ומ"ש דמותר לכסות באין מוכן דיעבד זה מבואר בסט"ו הוסק בי"ט ולזה נאמר דתרין איסורין מתיר חפירה דרבנן ומוקצה ורמוז במלת כלל לסמוך על ר"ת דיעבד שסובר דר' זריקא אדיעבד קאי ומאן דמתיר לכתחלה אף בלא ד"נ. ומכל מקום לא זכיתי להבין בדבריו במ"ש דעשה דחי לל"ת כרבא ומשמע דלהלכה מתיר הט"ז כיון שהסכימו הסמ"ק עם רבו. והסמ"ק היינו איסור תורה. הא רב אשי בתרא פסק בשבת י"ט עשה ול"ת הוא ואמאי ל"א דסמ"ק וסמ"ג התירו תרין איסורין דרבנן לא איסור תורה די"ט עשה ול"ת הוא.

וכפי הנראה שהב"י לא רצה לפרש דברי סמ"ג כפי' הד"מ דמיירי במוקצה לחוד דא"כ אמאי לא הביא ירושלמי מפורש שהביאו התוס' כאן ד"ה אמר רב יהודה שהתירו דיעבד מוקצה וע"כ פירש דתרתי איסורי (דרבנן. לא איסור תורה וא"ר אות כ"ח וכ"ט העתיק ט"ז מתיר באין ד"נ ויפה כיון דמוקצה לחוד ירושלמי הוא (אלא) [לא]תרין איסורין ומ"מ הי' לבאר היכי דשייך חופר ד"ת מהו. ואי"ה בפריי יבואר ובש"ה באורך אי י"ט עשה ול"ת אי כרבא וכאן אין להאריך:

ד"ה ואינו תרין איסורין לא והא מוקצה מאיסור גומא הוא ביה"ש ואם נאמר איסור דרבנן ביה"ש אין מוקצה כמ"ש בדף ד' מוקצה לשעבר א"ש כאן ומיהו בט"ז תצ"ח אות כ"א תירץ זה להמעיין שם דהואיל ומעט עפר בלא גומא לא מוקצה אזיל לי' המוקצה אפילו נוטל הרבה שעושה גומא והרמז"ל חידש ספ"ב אם נתקו קודם שחיטה באיסור אפ"ה שוחט לכתחלה ומכסה והבן

בד"ה אמר רב יהודא לא שנו כו'. דמעיקרא עצים והשתא אפר כו' לטלטל כו' הנה לכאורה עצים ואפר הוא הנולד וה"ה גחלים עוממות נולד הוא אפילו לר"ש (עיין תוס' ב' א' ד"ה קס"ד) ולפ"ז אם ראוי לצלות בו שרי היינו הואיל וראוי לדבר אחד לטלטל תו הותר לכל מילי וכנראה מפי' רש"י ד"ה מותר כו'. ואמנם ז"א דא"כ איך מותר לצלות בו הא מוקצה אסור לבשל כמ"ש המ"א תק"ט אות ט"ו באורך דוקא טלטול מותר (כמה משניות אין נוטלין עצים ממוקצה וכדומה) גם מוקצה לדבר זה אף שאין מוקצה לדבר אחר אסור. כמ"ש אפר כירה מוכן לודאי כו' אלא העעם דמאתמול להסקה ולבשל ועכשיו לתשמיש אחר. זה הוי נולד ואם ראוי לצלות לאו נולד הוא דבמלתי' קיימא וא"כ גחלים עוממת במלתי' קיימי דראוי להבעיר ולבשל בהם (משא"כ אפר קר אעפ"י שיכול להחמם אין עושין כן. כי אפשר לבשל בעצים דמחמם לאפר כו') וצ"ע על מ"ש המ"א תצ"ח אות כ"ט דגחלים עוממת אסור דאם אפר אם מקרי מלאכתו ראשונה כ"ש גחלים עוממת כאמור. ועיין מהרש"א ז"ל דאסור לשחוט באין לו עפר מוכן דכיסוי לאו אוכל נפש הוא והיינו כמ"ש המ"א בתק"ט אות ט"ו בשם הב"ח. וכמ"ש הרא"ש ז"ל דכיסוי מכשירי אוכל נפש מקרי (עיין חמד משה שם) באופן דלב"ח ומהרש"א ז"ל שימוש מוקצה ג"כ שרי לצורך אוכל נפש ומכשירי אוכל נפש אסור מוקצה אף בטלטול והנאה או אכילה מוקצה אף להב"ח אסור מכמה משניות אין מבשלין בעצי מוקצה. ולמ"א יש ה' הדרגות במוקצה א' נגיעה ב' טלטול ג' שימוש ד' הנאה ה' אכילה ונגיעה וטלטול שרי לצורך אוכל נפש, ואפשר אף במכשירין ומשימוש ואילך אסור מוקצה אף לצורך אוכל נפש (עמ"ש בפתיחה).

והוי יודע לר"ת לקמן ט"ב ד"ה אמר ר' יוחנן דלב"ה לכתחלה שרי אף בלא זימון והיינו היכי דלית איסור חפירה כ"א מוקצה לחוד אפר כו'. דאם חפירה דרבנן שרי כ"ש מוקצה לכתחלה והתוס' דחו זה דסוברים מוקצה חמור כפסק הרב בתצ"ח סט"ו וכמו שבארתיו בגמרא ואמאי לא הקשו לר"ת מרב יהודא אמר רב דאם אין ראוי לצלות אסור לכסות והא מוקצה שרי לכתחלה כב"ה (התוס' לקמן הקשו מרב יהודא כל צרכו. והתם י"ל כ"צ דברי רשות כו') ולזה יש לנו לומר דמודה ר"ת נולד חמור ממוקצה. ולפ"ז יצא לנו דין חדש דמ"ש הרב שם דטפי עדיף ד"נ מאפר זה אבל מוקצה וד"נ י"ל קיל טפי ויבואר בפריי וכאן אין להאריך:

בד"ה ואמר ר' יהודא כו' א"נ. מ"ש א"נ כל צרכיו לא וכאן אפילו כל צרכיו אפשר מותר לכסות דיעבד. לא לכתחלה דמוקצה הוא לגנה כו' וכירושלמי כו' א"נ כר"ת שמחת י"ט התירו ד"נ וה"ה מוקצה לכתחלה ושאר צרכיו דאין בו שמחת י"ט כ"כ אסור ומלא קופתו כ"צ ורש"י לשטתי' מוחלפת כו' ומותר לכסות משמע לכתחלה ולכן פירש ה"ה כל צרכיו וכ"פ המחבר בתצ"ח סט"ו:

בד"ה ואי איתא כו' פירוש [רש"י] בהדיא [כו'] ועוד. עיין מהרש"א ז"ל וכבר בארתיו יפה ברש"י ד"ה ואפילו ודאי דכב"ה קיימי לן דאסרי ואפילו דיעבד בלא ד"נ אין חוזר לב"ה אלא לכ"ע וכוונת רש"י דל"ת מוחלפת השוחט אלא קיי"ל ב"ה הוא דאסרי לכתחלה וממילא ר' זריקא אב"ה ואדיעבד קאי ואסור אפילו דיעבד בלא ד"נ. והיינו דסובר דקושיא רק אסיפא דאי אריש אפילו ר"ז אלכתחלה קאי עכ"פ בלא ד"נ אסור והבן:

בד"ה אי הכי כו' דשכיח הוא טפי כו' מכאן יש לומר הוכחה להר"מ ז"ל דפסק בפ"ג מה' י"ט מוקצה אסור לכסות אפילו שחט כבר דלא כירושלמי הוא מדפריך מאי אריא ספק כו' והא ודאי אפר כירה שהוסק שכיח טפי מכל הני ר"ל ד"נ ואפר בעי"ט ואפר לגנה כו' ומש"ה ודאי אם שחט מכסין במוקצה משא"כ כוי דהר"מ ז"ל לשטת, בפ"ט מה' טומאת מת דכל ספקא מ"ה שריא ומדרבנן אסור וכו' רק מדרבנן צריך כסוי ומש"ה ספק אין מכסין דשו"את עדיף אלא ע"כ דאפילו ודאי אין מכסין במוקצה וגורס ולטעמיך לכסי' בד"נ ואסיפא ע"כ קאי (דלא כר"ת דהא פסק סוף פ"ב דאסור לכתחלה) ויש לו הוכחה כדאמרן:

דף ח:

גמרא מכלל דרישא בדאית לי' כו'. בקצת נוסחאות ל"ג דרישא אלא מכלל דאית לי' ואסיפא קשיא לי' דע"כ בדאית לי' ורישא ניחא בדלית לי' ואשמעינן אפילו כוי דה"א

לשחט ולא לכסי. ומ"ש רש"י באפר כירה. צריך ישוב דמרב יהודה לחוד קשיא לי' ואפר כירה לית לי' ואי דאית לי' לכולהו א"כ דקר נעוץ נמי יקשה דרש"י גריס לעיל ד"נ יעו"ש **אפר** כירה מוכן לודאי לא לספק כו' עיין מהרש"א לעיל תוס' ד"ה אי הכי דקושטא אמר רבה דלמסקנא דרב יהודה מוכן לודאי לא לספק ה"ה אפר כירה דכוותי' דמ"ש ומכל מקום קשה קצת דאין צורך לו להזכיר כלל אפר כירה והוי יודע דלמסקנא לא קיי"ל כן אלא אפר כירה. וה"ה דרב יהודה בסתמא דעתו אספק נמי וכוי משום גזרה הוא דאסור:

לספק מ"ט לא דעביד גומא וודאי נמי כו' כדר"א כו' אלא אמר רבא אפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק המקשן הביא דאין דעתו לספק כלומר לא מהני דעתו ואין מועלת הזמנתו וכפירש"י וע"ז שקיל וטרי מ"ש ודאי מספק והוה למ"ד ספיקא ד"ת מ"ה לחומרא וכו'. מ"ה בעי כיסוי פריך שפיר דמ"ש. ומשני דעתו של המכניס אפילו בסתם רק לודאי לא לספק והוה מוקצה. ואי דבירושלמי פסק דמצות כיסוי דוחה מוקצה י"ל בודאי לא העמידו דבריהם הא בספק העמידו דבריהם ולמ"ד ספק מה"ת שריא וכוי מדרבנן כיסוי. אם כן מה פריך ספק נמי כדר"א וכיון דכיסוי דרבנן וחפירה דרבנן שוא"ת עדיף וי"ל משום שמחת יום טוב הוה למשרי כיסוי דיעבד לט"ז ומ"א בתצ"ח דיעבד נמי שייך שמחת יום טוב דלא כמהרש"א לעיל תוס' ד"ה ואינו. או דפריך אלכתחלה כו':

והנה מדפריך בפשיטות ספק נמי כדר"א אלמא איסור חפירה דרבנן מתירין אף בספק ואלו דעתו לודאי לא לספק הוה מוקצה אלמא מקילין בחפירה דרבנן ממוקצה וזה יורה כמ"ש הב"י והרב בתצ"ח סט"ו בהג"ה ד"נ קיל ממוקצה (ול"ד מנולד ה"ה ממוקצה לחוד כמו שאתה רואה כאן) ולמ"א שם ולב"ח יש לומר דמשני דאין דעתו לספק ומיירי נמי שיש איסור חפירה כדר"א ותרין איסורין אפילו בודאי אין דוחין אפילו דיעבד כמ"ש הרא"ש ז"ל עיין תוס' לעיל ד"ה ואינו ואם כן ודאי שרי כדר"א דליכא אלא חד איסורא משא"כ כוי דאית תרתי חפירה ומוקצה דאין דעתו על הספק ומש"ה אפילו שחטו אין מכסין דמו וכדכתיבנא:

יום טוב עשה ול"ת בשבת (משמע) בכ"ד שם מחלוקת רבא ורב אשי כמ"ש התוספת כאן ד"ה סוף סוף ולענין הלכה אי"ה יבואר בש"ה ולענין אי יכול לקיים עשה אח"כ אי מקרי דחי' הואיל ועכשיו אין עושה והוא מצווה מיד נמי תלוי בפלוגתא בשבת שם ועפר"ח סימן תצ"ח כתב אעפ"י שיכול לכסותו לערב בשבת מוכח דזה הוה דחי' כו'. היינו רב אשי אמר י"ט עשה ול"ת הא לא"ה שריפת נותר דוחה יום טוב דעשה מצוה בכל שעתא דוחת ל"ת ואף רבא דסובר כל שיכול אחר כך לקיים אין דוחה מכל מקום זה לדחות ל"ת ד"ת אבל אודאי בלא ל"ת פשיטא שבכל שעה המצוה מחויב עליו ולפ"ז כוי

אם לשחטו על צחיח הסלע שלא יבלע עד לערב י"ל דשרי. דל"ש התרת חלבו שיכסה לערב. גם דחי' ליכא ולרא"ש משמע כן שכתב בכלי אין שוחטין משמע דאי שרי יוכל לשחוט ולכסות לערב. אבל ממ"ש הפר"ח משמע דאין לשחוט אף כהאי גוונא דמ"ע מיד לכסות. ויבואר אי"ה בתצ"ח סי"ח וכאן אין להאריך:

אלא אמר רבא כו' ואזדא רבא לטעמי' כו' תסתיים כו'. רמי ברי' דרב ייבא אמר כו'. הנה כפי תירוץ רבא יש קולא וחומרא ולרמי' ברי' דרב ייבא נמי קולא וחומרא. לרבא הכניס עפר לודאי אסור לכסות צואה כמימרא דילי'. ואפילו בסתם נמי אין דעתו על הספק. ואזדא כו'] אע"ג דאין דומה דהתם הכניס בפירוש לודאי אבל הכי בסתם מכל מקום קצת לטעמי' הוה דלא רמי דעתו אספק כפירש"י ד"ה ואזדא הרי חומרא קולא הכניס בפירוש לכוי מכסין דמו כו'. ולרמי חומרא הכניס בפירוש לכוי אין מכסין משום התרת חלבו הא חומרא קולא אם שחט באמצע חצרו דמאיס הוא והוה כגרף של רעי. אם שחט שרי לכסוי אפילו באפר כירה ודרב יהודא דעתו אף על הספק וחולק עם רבא. והפוסקים השמיטו הא דאפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק בתצ"ח סי"ח יעו"ש במ"א ופר"ח משום דפסקו כרמי דמשום התרת חלבו. אבל דעתו נמי לספק. ומיהו מימרא דרבא אמת הכניס לודאי בפירוש אין דעתו על הספק אבל בסתם דעתו אכל מילי וז"ש המחבר בתצ"ח סי' י"ז הכניס עפר בסתם עושה כ"צ. והיינו אפילו ספק עיין מ"א שם אות ג' יעו"ש. ותימה למה השמיטו הפוסקים זה, והפר"ח שם כתב דרשב"א סובר דרמי ל"פ על רבא ואפר כירה בסתם אין דעתו על הספק אלא חולק עליו אף הזמין לספק אין מכסין כוי משום התרת חלבו ואי [כן] דעת הרי"ף כו' שהשמיטו זה. וא"י דא"נ דרמי חולק ארבא מכל וכל ואפר כירה בסתם דעתו על הספק אמאי השמיטו. אם הכניס לודאי אין מכסין צואה כמימרא דרבא. וא"ל דמלתא דפשיטא הוא כיון דרבא השמיענו זה הי' להפוסקים לכתוב זה וכמו שהניח מ"א בצ"ע:

ולי ההדיוט יש מקום עיון בזה דאימא רמי ורבא אין חולקין כלל ודרבא איתא דאפילו בסתם אין דעתו על הספק ודרמי נמי איתא אפילו שחט באמצע חצר דהוה מאוס. כמ"ש א"ר בתצ"ח סי"ח אפ"ה כוי אין מכסין מטעם רבא אין דעתו על הספק. ואפילו הזמין על הספק ובאמצע חצר אם שחט מכסין. ומיהו לשחוט לכתחלה כהאי גוונא באמצע חצר י"ל אין עושין גרף של רעי לכתחלה. ויבואר אי"ה בפריי שם וכאן אין להאריך:

תני ר' זירא לא כוי בלבד אפילו שחט בהמה חיה ועוף כו' לפירש"י כאן ד"ה לא כוי. הטעם משום טרחא. והדין עמו דאפילו אפר המוכן לכוי ממש. אפ"ה אסור משום טרחא דאפילו בהמה וחי' דאיכא ודאי מצות כסוי כל שיש טרחה משום בהמה נמי

אסור והעמידו דבריהם במקום כסוי כ"ש כוי דספק שמא בהמה לגמרי והרי אמרו אפילו משמע דבהמה וחי' יותר ראוי להתיר ואפ"ה לא וכ"ש כוי מה"ט גופא. ולפ"ז אין צורך לכל התירוצים משום התרת חלבו וכדומה ומיהו שחט כוי באמצע חצר ודאי שרי דמאוס הוא והוה כצואה דמותר לכסות מה"ט, ועט"ז תצ"ח אות י"ט ואות כ"א לדידן דפוסקים בתערובות שאסור א"כ כ"ש בכוי מטעם טרחא ושם באות כ"א תי' זה. ושם יבואר אי"ה וכאן אין להאריך. ומ"ש הט"ז ממשנה דכוי מאי אריא כוי לאשמעינן רבותא טפי אפילו תערובת אסור ש"מ תערובת מותר היינו מסיפא קשיא לי'. ואם שחטו דרישא ה"א לשחוט ולא לכסי ואי"ה שם בפריי יבואר על נכון

ודע אם הזמין עפר לכוי מותר לכסות בו צואה אעפ"י דאסור לכסות הוי משום התרת חלבו או טרחא. נימא דהזמנה דילי' לאו כלום הא בורכא דמ"מ לא אקצי דעתי' מיני', והזמין על הספק ממילא הוכן לכל ספק אף לכסות צואה ומיהו אם הזמין על כוי לשחוט באמצע חצר יראה דהוה הזמין לודאי דלא מטעם ספק מכסה אלא דמאוס כמ"ש הרב בתצ"ח סי"ח ואם כן אסור לעשות בו ספק דבזה אף לדידן אסור כמ"ש המ"א שם אות ל"ג הא דאמר רבא אפר כירה דעתו לודאי לא על הספק סברא דנפשי' קאמר דלתרוצי כוי י"ל דהזמין עפר לודאי ולכך אין שוחטין כוי דלא הזמין לספק אלא מסברא קאמר הכי. ובזה לית הלכתא כוותי' דבסתם דעתו אף על הספק. אבל אם הזמין לודאי בפירוש אסור לעשות בו ספק כמ"ש המ"א וכמימרא דרבא הכניס עפר כו' וכדכתיבנא:

אטו שתי דקירות מה שיש לעיין בזה אי"ה יבואר בפריי תצ"ח ס"ט בזה:

דף ט.

גמרא גלגל עיסה מעיו"ט. אין רשאי להפריש חלה, ביום טוב ומיהו יש תיקון אפי' בא"י שילוש עוד ויפריש על הכל. כמבואר בא"ח תק"ז ס"ג ודוקא כשלש ונגמר עיסה מעיו"ט הא מערב יום טוב. ונגמר הלישה בי"ט שרי. עיין תוס' כאן ד"ה גלגל ויבואר שם בפריי:

משנה בש"א אין מוליכין כו'. אבל מטהו וב"ה מתירין לקמן אמרינן בשל שובך פליגי. אבל של עליה לכ"ע אסור והיינו לל"ק ברשות הרבים שפיר. ולל"ב דב"ה פליגי נמי דוקא של שובך דברשות הרבים גופא קיל איסורי'. דהא שובכו מוכיח עליו ולכך הקילו ברשות היחיד אלא דא"כ לא הוה מקשה מרב דאמר אפילו בחדרי חדרים אסור ולפי מ"ש המ"מ בפ"ה מהי"ט ה"ד לתרץ שיטת הר"מ ז"ל וכדבעינן למימר לקמן אי"ה. כך יש לתרץ זה ומה שנרשם בעין משפט ע"ד הרמב"ם פ"ה מה' י"ט הר"מ פסק כל"ב וכמו שיתבאר לקמן בזה

גמרא אמר רב חנן בר אמי כו'. הנה סוגיא זו קצרה בכמות וארוכה באיכות. ואבאר עפ"י פשוטה תרי לישנא דרב חנן פליגי לענין דינא. דל"ק סובר לב"ה בשובך אפי' ברשות הרבים שרי דשובכו מוכיח עליו וברה"י אפשר דב"ש מודים דשרי ולאו ודאי קאמר רב חנן דאפשר דב"ש כראב"ש סבירא להו דאוסרין. אלא רב חנן פוסק כת"ק. ומש"ה אמר כן ונ"מ בסולם של עלי' לב"ה דברה"י שרי כת"ק והא דמוקי כן פלוגתייהו ולח כאידך לישנא דמפיק למלתי' מרב שהי' רשכבה"ג וסובר פירושא דמתני' דפליגי ברה"ר ה"ה רב חנן מוקי הכי אלא דחולק עם רב דרב פסק כר"א ור"ש ורב חנן פסק כת"ק כאמור. ול"ב נמי מוקי רב חנן. בסולם של שובך וברשות הרבים אסור לב"ה. וברשות היחיד פליגי. ול"ב מחמיר לענין רשות הרבים. ופסקו הפוסקים כל"ק מטעם בדרבנן לקולא (אף בדבר שיש לו מתירין בספק פלוגתא כ"ש כאן דל"ש בזה דבר שיש לו מתירין) ועיין רא"ש והוה קשיא לי תיפוק לי' בלא"ה דהלכה כרב כל מקום שאסור אפילו בחדרי חדרים אסור וע"כ פלוגתייהו דמתני' ברשות הרבים. ושוב ראיתי שכ"כ הר"ן ז"ל. ולזה י"ל דל"ת כמ"ש המ"מ בדעת הרמז"ל. דאף לרב שרי כאן ברשות היחיד משום שמחת י"ט. אבל ברשות הרבים אסור לזה כתב הרא"ש ז"ל בדרבנן ספקו לקולא ולל"ב פריך דרב חנן אדרב. דרב ודאי מוקי פלוגתייהו בר"ה ושרי ב"ה. ואם כן איך חולק רב חנן אדרב לענין דינא ואוסר לב"ה ברשות הרבים. ומשני תנאי הוא וכפירש"י שעשה כלומר דמדחזינן ת"ק דמתיר ברשות היחיד מראית עין. וסברא חיצונה ודאי דכל מקום שאסרו מפני מ"ע ראוי לאסור אף ברשות היחיד משום לא פלוג וע"כ סובר ת"ק דברשות הרבים אין סברא להתיר אף בשובך דשובכו מוכיח אין סברא. וע"כ פלוגתייהו דב"ש וב"ה ברשות היחיד ומש"ה פסק ת"ק כב"ה דברשות היחיד מותר ור"א ור"ש מוקי פלוגתייהו ברשות הרבים ורב כר"א ור"ש סובר. ורב חנן כת"ק סובר וקצת דוחק. ולכך י"מ כפשוטו, רב כר"א ור"ש סובר. וכב"ש. וע"ז כתב רש"י דפשיטא קשה דרב ור' ור"ש שבקו ב"ה ועבדי כב"ש. וליל"ק אתיא כפשטי' תנאי הוא דבין רב חנן ורב מוקי פלוגתייהו דב"ש וב"ה ברשות הרבים אלא רב חנן פסק כת"ק דר"א ור"ש דברשות היחיד לכ"ע שרי ורב פסק כר"א ור"ש:

ומפני שיש לפרש ל"ב דל"פ אל"ק רק בפירושא דמתני' לל"ק מוקי בשל שובך. וברשות הרבים פליגי וברשות היחיד לכ"ע שרי כת"ק דר"א ור"ש ול"ב מוקי פלוגתייהו בשל עלי' ורשות הרבים ודאי אסור ופליגי ברשות היחיד ופריך דרב אדר"ח דאוסר ברשות היחיד וע"כ מוקי פלוגתייהו בשל שובך וברשות הרבים כו' ומשני תנאי כלומר ת"ק דמתיר ברה"י הפך סברא הפשוטה. משום דמוקי פלוגתייהו דב"ש וב"ה בשל עלי' וברשות

היחיד פליגי ופסק כב"ה. ור"א ור"ש מוקי פלוגתייהו בשל שובך וברשות הרבים דא"כ קשיא לת"ק מ"ט מתיר ברה"י היפך סברא הפשוטה דראוי לאסור בכ"מ מפני לא פלוג ואי דמוקי פלוגתייהו בשל עלי' קשה וודאי מסתבר יותר לאוקמי מתניתין בשל שובך וכדמשמע יותר לישנא משובך לשובך (עיין לקמן) ממה דנוקי בשל עלי' וב"ה מתירין ברה"י הפך סברא הפשוטה דראוי לאסור אף ברשות היחיד ולכך מסתברא דלל"ב נמי בשל שובך מוקי לפלוגתייהו אלא דת"ק סובר שובכו מוכיח אין זה סברא כלל. ע"כ ברה"י פליגי ושרי ב"ה ור"א ור"ש סברי דברשות הרבים פליגי ומתירין ב"ה דשובכו מוכיח עליו ורב חנן כת"ק ורב כר"א ור"ש ועמ"ש ברש"י במשנה [ד"ה] בשל שובך ועיין מהרש"א שם:

ודע דהרמז"ל בפ"ה מ"ה יו"ט ה"ר יש לו שיטה אחרת בסוגיין וכפי מ שביאר המ"מ שם ובקצרה דודאי אקומתא דרב חנן בל"ב דפליגי ב"ש וב"ה ברה"י אבל ברה"ר אף לב"ה אסור בשל שובך אמת ויציב ורב אין חולק ע"ז ומוקי נמי פלוגתייהו בהכין ושאני כאן. משום שמחת יו"ט שרי ב"ה ברה"י בצירוף שובכו מוכיח עליו. (ועלי' אף ברה"י אסור. דשמחת יום טוב לחוד בלא טעם שובכו מוכיח עליו אין להתיר ברה"י לרב דכל מקום שאסרו אף בחדרי חדרים אסור) והמקשן פריך מרב חנן ארב דלא ניחא לי' לומר משום שמחת יו"ט שרי ב"ה דאין זה סברא (ועוד מכח קושיא דלקמן ע"ב שהוצרך לומר מוחלפת מכח זה ויבואר שם) וא"כ קשיא דרב חנן אדרב. ומשני תנאי הוא כפשטי' לא (כלומר) כפירש"י אלא ה"ק בין רב חנן ורב מוקי פלוגתייהו דב"ש וב"ה ברשות היחיד שזה סברא מוכרחת בעיניהם לל"ב דברה"ר אין סברא להתיר משום שובכו מוכיח. והרואה אומר להטיח גגו ראוי לאסור. אלא ברה"י פליגי. ומיהו רב אית לי' הכרח דכאן שאני משום שמחת יום טוב דפסק כר"א ור"ש והם ע"כ סברי חילוק זה דשמחת יו"ט. דאל"כ ר"א ור"ש עבדי כב"ש. ומיהו הא דאמר איכא דאמרי ברה"י פליגי דב"ה לית לי' דרב. וב"ש אית לי' דרב אם נאמר [דהיא] דברי הגמרא דמפרש כן הכין. י"ל באמת לא קיימא הכי אלא רב חנן מוקי פלוגתייהו ברה"י ודכ"ע אית להו דרב ושאני כאן משום שמחת יום טוב. ואם הוא דברי גופי' ה"פ דרב חנן סובר כת"ק דמותר ברשות היחיד בלא שמחת ופוסק כת"ק אמר דב"ה לית לי' דרב להורות דהלכה כן אף בלא שמחת יום ורב סובר כר"א ור"ש ושאני משום שמחת [יו"ט] לל"ק אין סברא כלל שמחת יום טוב עיין לח"מ שם:

בפירש"י בד"ה אין מוליכין קס"ד בשל שובך וניכר שהוא של שובך כו' משום שמחת יום טוב כו'. עיין מהרש"א ולכאורה באמת נמי בשל שובך מיירי פלוגתייהו ואי לל"ב

בעלי' פליגי ופוסק כל"ב וכהר"מ בדרך זה. ולהכי כתב קס"ד דהמעיין ברש"י ד"ה תנאי הוא דרב פליג עלי' ואם כן רב חנן אף לל"ב מוקי בשל שובך. ומ"ש וניכר משום דיש של שובך מיוחד ומ"מ מראהו כעין של גג. ונ"מ. זה תורת כלי עליו ר"ל של שובך. וזה ר"ל של גג אין תורת כלי עליו ויבואר לקמן ע"ב ובר"מ פכ"ו מהלכות שבת הלכה זיי"ן וכאן אין להאריך:

בד"ה לימא רב כו' לרב חנן פריך כו'. דאי ברשות הרבים אסור כו'. מ"ש לרב חנן פריך רצה לשלול פי' הרמז"ל בפירוש המשניות ובה' יום טוב פ"ה ה"ד דמפרש דרב חנן מוכרח הוא סברתו דברשות הרבים אסור דאין סברא שובכו מוכיח וע"כ אף כן. ואם כן פריך ורב לימא כב"ש. ומשני תנאי ומשום שמחת יום טוב. ולזה פירש"י דרב אדר"ח פריך. ובאמת רב מוקי פלוגתי' דב"ש ברשות הרבים כמ"ש בד"ה תנאי הוא ומלת דאי עד סוף יראה מיותר לכאורה אלא דלא תימא דר"א מוקי בשל עלי' לל"ב. ורב בשל שובך ואין מחלוקת לדינא בזה בין רב חנן ובין רב לז"א דגם בזה מחלוקת "ח נמי בשל שובך מיירי כדפרישנא בגמרא:

בד"ה תנאי הוא עשה כלומר כבר ביארתיו בגמרא דא"כ מ"ט דת"ק דמתיר ברה"י היפך סברא החיצונה דראוי לאור אף ברשות היחיד אלא דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה ברה"י ופוסק כב"ה ור"ח ור"ש מוקי ברשות הרבים והלכך ברה"י בעלמא אסור:

דף ט:

גמרא מתניתן דלא כי האי תנא כו' דברי הכל אסור עיין מהר"מ שי"ף ז"ל. כי אם נאמר בעלי' דברי הכל אסור אפלוגתו קאי. אחזרה. י"ל אבל להוליכו שרי ב"ה בעלי' משום שמחת יום טוב וב"ש אסרי כה"ג. וזה מתניתן דידן בעלי' מיירי וכמשמעות דברי הכל אבל מהר"מ שיף ז"ל כתב דהי' לומר מחלוקת כו' יעו"ש וזה שרש"י ז"ל ד"ה אבל של עלי' אסור השמיט מלת דברי הכל להשמיענו זאת דאכולה מלתא קאי דבשל עלי' אף להוליכו אסור. ומיהו לל"ב לעיל איכא למימר מתני' בעלי' וברה"י דב"ש אית להו דרב וב"ה לית להו דרב (וכ"ש לפירוש הרמז"ל דהכין הלכתא משום שמחת יו"ט. כמ"ש המ"מ פ"ה ה"ד מה' יו"ט) אם כן בעלי' שרי ב"ה ברה"י משום שמחת יום טוב ובריית בשל שובך הולכה שרי. וחזרה פליגי ולא אמר מחלוקת דאכולה קאי. אף הולכה אסור בעלי' ברה"ר כאמור

אלא דהר"מ ז"ל לשיטתי' בפכ"ו מה' שבת הלכה ז' דשל עלי' אין תורת כלי עלי'. וכמו שכתבו המ"א בש"ח אות ל"ח וי"ט דהוה כדלתי הבית יעו"ש ואם כן א"א לאוקמי' מתניתן כלל בעלי' דליכא מאן דשרי כאמור. אבל רש"י ד"ה אבל בשל עלי' דלהטיח גגו

הוא צריך חולק אהר"מ ז"ל וכן הטור בש"ח חולק עליו בזה. ויבואר לקמן אי"ה ולפ"ז ע"כ הר"מ ז"ל. סובר כר"ת בתוס' ד"ה מאי דקשרי כו' דשל בית ושובך חדא מלתא הוא דאי כפי' הר"א מבורגיל. ויש חילוק דבית דומה לשל עלי' דרואה אומר להטיח. ודוקא בניכר של שובך כפירש"י לעיל ע"א ד"ה אין מוליכין. וד"ה שובכו מוכיח וניכר שהוא של שובך כו'. יעו"ש אכתי תקשה לוקי מתניתן בסולם של בית. אלא דהיינו של שובך הואיל ואין גדול כ"כ. אין כאן להטיח כו' ולדידן דפסקינן כל"ק דרב חנן דברה"ר מחלוקת יש מקום לפי' הר"א מבורגי"ל ומתני' דלא כי האי תנא בסתמא דהלכה כל"ק וכדכתיבנא:

סולם בא לידינו כו'. איכא דאמרי הטוי סולם של עלי' בא לידינו כו' לל"ק נמי הולכת סולם של עלי' כפירש"י ועיין מהרש"א ז"ל דודאי לא הוה טעו למפסק דלא כסתם משנה. אלא הולכת סולם של עלי' הוה מעשה. ופסקו בזה כת"ק דברייתא דאף של עלי' שרי ומתני' מסייע כך דתנן סתמא אין מוליכין. וב"ה מתירין ולא פירש של שובך. ולא היא דשל עלי' לכ"ע אסור. ואיכא תרי לישני כאן לל"ק י"ל ר' דוסא לאו לאפלוגי ומפרש דברי ר' יהודה דסמוך לי'. ואמר בשל עלי' ד"ה אסור הולכה. אבל הטוי מותר בשל עלי'. וללי"ב ר' דוסא לאפלוגי ארשב"א דשל שובך הולכה אסור הטייה שרי, ומתני' י"ל ברה"י מיירי ובריייתא ברה"ר. ועמ"ש בתוס' ד"ה מאי דקא שרי יעו"ש ולענין הלכה להרא"ש דכתב לעיל. דהלכה כל"ק בדרבנן לקולא אם כן מ"ה כאן י"ל הטוי סולם עלי' שרי בי"ט. והר"ן ז"ל דכתב כאן ומוכח בגמרא דהטוי נמי אסור. י"ל לשטתי' דכתב הלכה כל"ק דרב חנן מכח דרב. כל מקום שאסרו כו'. ומיהו קשה הא בדרבנן בדבר שאל"מ ספיקא לקולא וגם הרמז"ל בפכ"ו מה"ש ה"ז. כתב הטוי סולם עלי' אסור. וכתב המ"מ זה למד רבינו מי"ט ולמה פסק כל"ב לחומרא. וי"ל דגם דרב חנן פסק כל"ב לחומרא. והמחבר בש"ח כתב כר"מ. דשל עלי' הטייה אסור ובתקי"ח ס"ד סיים של עלי' אסור בטלטול משמע לכאורה בהטי' שרי כל"ק. ובב"י כתב דברי הר"ן ז"ל יעו"ש. גם אם כן מהיכן למד דבשבת הטי' אסור דמ"מ כתב דלמד כן מי"ט ופסק לחומרא כל"ב דר' חייא. ולמה זה פסק כל"ק דרב חנן לקולא. ולזה יש לנו לומר דל"ק לא פליג אל"ב דאפשר לל"ק נמי הטוי סולם עלי' אסור דר' דוסא ארשב"א קאי ול"ק אמר דמעשה שהי' בהולכת סולם עלי' הוה. וטעו דתנא קמא מתיר כו' ומיהו אף הטוי אסור לפי האמת דר' יהודה מפרש כו'. של עלי' אסור לגמרי. וכל"ב דאין חולק על ל"ב בזה:

בפירש"י בד"ה מתניתן דקתני בהולכת סולם פליגי כו'. משום דיש לפרש דלא כהאי תנא נמי דלא כר' דוסא דאמר רק הטיי' שרי לא הולכה. אלא מדלא אמר דלא כהני תנאי ש"מ ארשב"א קאי משום דיש לומר דר' דוסא אר' יהודא קאי דבעלי' הטי' שרי לכן

אמר עכ"פ מתני' דלא כהאי תנא דרשב"א דאמר בחזרה פליגי ובהולכה כ"ע מודים והא דאמר מתניתן לא כהאי תנא. דנ"מ לב"ה. דחזרה אסור. ולא ידענא למה השמיטו הט"ו בתקי"ח זה דחזרה אסור בשל שובך:

בד"ה אבל של עלי' אסור דההוא ודאי להטיח גגו הוא צריך פירשתיו בגמרא דהשמיט מלת ד"ה להשמיענו אף בהולכה אסור לכ"ע. ומה שכתב אמרי להטיח גגו כו'. חולק אהרמז"ל בפכ"ו משבת שכתב הטעם דאין תורת כלי עליו. וכמו שכתב המ"א בש"ח אות ל"ח דהוה כדלתי הבית שנתפרקו דאסור לטלטל אפי' בשבת ואפשר דסובר של בית שאין גדול כ"כ כעלי'. אפי' הכי אסור וחד טעם לתרוייהו דאל"כ לוקי מתניתן בשל בית ומלת ודאי שכתב רש"י אין לכאורה פירוש דכפי הנראה ה"ה של בית כמו שכתבנו:

בד"ה ולא היא מאי דקא שרי תנא קמא כו'. ובשל עלי' לא איירי כלל. ואם כן אין הכרע בשל עלי' להתיר הטוי דאימא אסור ויש לומר דבעלי' נמי מותר דא"נ ר' דוסא ארשב"א קאי ואמר הולכה אסור. רק הטי' שרי ואפשר ה"ה בעלי' שרי ועמ"ש בתוס' ד"ה מאי דקא שרי תנא קמא אסר ר' דוסא:

בתוס' בד"ה מאי דקא שרי תנא קמא קא אסר ר' דוסא כו'. בשאר סולמות כו'. לא נחלקו בדבר זה כו'. מה שכתב בשאר סולמות. כפיר"ת דל"ד ניכר של שובך. אלא שאר סולמת שאין גדולות לתנא קמא שרי דמוכח לשובך שאין ראוי להטיח גגו ומה שכתבו בדבר זה דר' דוסא אפשר מוקי פלוגתייהו בהטוי בית שמאי אוסרין ובית הילל מתירין או לא נחלקו מעולם ובגמרא פירשתיו די"ל מתני' ברשות היחיד וכאן מיירי ברשות הרבים:

בא"ד משמע דקיי"ל כר' דוסא כו'. והר"א מבורגי"ל כו' ולפי זה אסור סולמות שלנו דשמא הלכה כר' דוסא מה שכתוב דמשמע הלכה כר' דוסא יש לפרש היינו בהטוי עלי' דאסור מדאמר ר' דוסא מטהו בשובך משמע הא עלי' אסור. ואין חולק על ר' דוסא בזה בעלי'. ומה שכתבו להר"א מבורגיל אסור לטלטל סולם שלנו. דשמא הלכה כר' דוסא היינו בהטוי עלי'. וסולם שלנו של בית. נמי דיני' בעלי' דלהר"א מבורגי"ל אין חילוק רק בין שבת ליום טוב ובין הניכר של שובך. לשל בית דאסור דהוה כעלי' וברא"ש לא סיים דשמא הלכה כר' דוסא דאין חולק עליו. דאין לפרש דהלכה כר' דוסא. אף בשובך הולכה אסור רק הטוי שרי. דאם כן מאי אריא שאר סולמות. אפי' של שובך נמי אסור הולכה. ועוד דודאי אין הלכה בזה כר' דוסא אלא כסתם משנה דהכא וכאמור:

ומפני שיש לי הרהורי דברים בדברי הפוסקים ז"ל אמרתי אשיחה וירוח לי. הנה הרמז"ל בפכ"ו מה"ש ה"ז. כתב סולם עלי' אסור לטלטלו. שאין עליו תורת כלי. ושל שובך מותר להטותו. אבל לא יוליכם משובך לשובך שלא יעשה כבחול ויבא לצוד. והמ"מ כתב

עלי' אסור. למד מי"ט. דהטוי אסור כל שכן שבת. ושובך שם ברשות היחיד שרי. משום שמחת יום טוב. ושבת ל"ש שמחת שבת יעו"ש. הנה סובר דעלי' הטוי אסור. ומה שכתב הרמז"ל לטלטל ל"ד. ה"ה הטוי אסור דודאי הכין הוא דאין תורת כלי עליו אסור אפי' הטוי (ומוקצה נמי אפי' להגביה צד אחד אסור דוקא נגיעה שרי) ומה שכתב שובך כו'. לשטתי' בפ"ה מי"ט דפסק כל"ב וכרב ומשום שמחת יום טוב ובשבת ל"ש זה ולי העני תמוה דא"כ איך כתב הרמז"ל ט"א [שלא נזכר) כלל. שלא יבא לצוד ועובדין דחול ונראה לומר דהרמז"ל סובר כהר"א מבורגיל דיש חילוק בין שבת ליום טוב. ומש"ה הוצרך לטעם עובדין דחול ומיהו הר"א מבורגי"ל סובר דבשבת עלי' שרי בטלטול דהוה תורת כלי עליו (ומלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו ומקומו) וביום טוב אסור עלי' בהטוי דכיון דאסור בטלטול ברשות היחיד כל מקום שאסרו כו' מוקצה הוה ואסור אף הטי' משא"כ שבת שרי בטלטול., ברשות היחיד דל"ש כל מקום שאסרו כו'. ולפי זה בין ר"ת להר"א מבורגיל קולא וחומרא. קולא דבשבת עלי' שרי בטלטול וביום טוב של בית אסור בטלטול כמו עלי'. ולר"ת קולא וחומרא. קולא של בית הוה כמו שובך. וחומרא דשל עלי' בשבת אסור. ולהרמז"ל עלי' אסור בשבת ויום טוב שאין תורת כלי עליו כלל. ואסור אף בשבת. ושובך אסור שיבא לצוד ועובדין דחול. והטוי שרי בשובך. ולפי זה אין להרמז"ל שום מקום מורה לומר מהיכן למד כן הן בעלי' והן בשל שובך וזה יהי' באפשר השגות הר"א ז"ל א"א אין כאן מקום לזה ומלת כאן אפשר ל"ד. ועיין מגדול עוז. ובשל בית לא ביאר הרמז"ל דעתו בשבת מה דינו. דיש לומר דשל בית תורת כלי עליו. וגם שרי לטלטלו ממקום למקום. להביא פירות וכדומה. והמחבר בש"ח סי"ט. כתב סולם עלי' שהוא גדול ועשוי להטיח גג אסור לטלטלו ושובך כו' לצוד. הוסיף על לשון הרמז"ל שהוא גדול ועשוי להטיח גג להורות של בית אין הדין כן. והשתא אם נאמר דפוסק כר"ת יהי' בשבת ג' דינים. עלי' גדול להטיח גג אסור בהטוי דאין תורת כלי עליו. כמו שכתב המ"א שם אות ל"ח ושובך בהטוי שרי לא הולכה דיבא לצוד (להמחבר ל"ש טעם המ"מ דפסק בה' יום טוב כל"ק דרב חנן) ושל בית אף בהולכה שרי לצורך פירות וכדומה דשל בית נמי שוה לשובך. ומשובך לשובך אסור שיבא לצוד וביו"ט רק ב' דינים עלי' אסור בהטוי. ובית ושובך תרוייהו שרי משובך לשובך. ואם נאמר דפסק כהר"א מבורג"ל. בשבת ג' דינים. עלי' אסור בהטוי דאין תורת כלי ובית שרי בטלטול. דל"ש הרואה וכל מקום שאסרו. ושובך אסור טלטול שיבא לצוד וביו"ט עלי'. הטוי אסור בית. הטוי שרי. טלטול אסור הרואה כו'. שובך טלטול שרי כו'. ואם כן הי' להמחבר לבאר בי"ט דין הבית דאסור בטלטול ושבת שרי. והרי כלל אמר בתצ"ה. כל שאסור בשבת

אסור ביום טוב. ויש מותר בשבת. ואסור ביום טוב כמו המוקצה והי' לבאר כאן סולם של בית שרי בשבת ואסור בי"ט, ולר"ת א"ש דשל בית שרי בשבת ויום טוב. והמ"א תקי"ח אות ז' פירש בהמחבר דסובר כר"ת וא"י מניין לו. ואי"ה בפריי יבואר זה:

גם דברי הב"י בש"ח שכתב על דברי הטור דביום טוב שרי משום שמחת יום טוב ולא בשבת. אף על גב דבי"ט. אף רשות הרבים שרי וליכא הוכחה משום שמחת יום טוב. מכל מקום בגמרא מוחלפת משמע טעמא דשמחת יום טוב. ומכל מקום קשה. אם כן של עלי' בחצר אמאי שרי לדעת הטור בשבת. ועיין ד"מ פירש אפי' של בית כו'. ויראה דשל שובך אפשר אפי' לטלטלו בחצר לצורך דבר אחר אסור ול"ד משובך לשובך. ולכך פי' כן ואי"ה יבואר בפריי

פסקא אבל מטהו מחלון לחלון וכו'. ורמינהו כו' לל"ב. לעיל מקשה רק ב"ש אב"ש. וב"ה ברשות היחיד מתירין כת"ק דראב"ש. דלית להו כל מקום שאסרו כו'. וללר"ת פריך לתרוייהו ולהרמז"ל פ"ה מהי"ט ה"ד. אף לל"ב פריך דטעמא דבית הילל משום שמחת יום טוב יעו"ש. ולפי זה יש לראות למאי דמסיק מוחלפת כל לפירש"י. ולהוה אמינא סולם. וכל שכן אם נאמר אף באמת מוחלפת כל הני משניות כמו שכתב מוהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה אמר ר' יוחנן. א"כ אמאי לא תנן בעדיות סולם מקולי ב"ש וחומרי ב"ה. וכ"ת שהם בסוג א' עם השוחט כמ"ש מהרש"א בתוס' ד"ה אר"י. אכתי י"ל לב"ה ברשות היחיד שרי כת"ק דראב"ש ולא נשמע מהשוחט דנהי דמשום שמחת יום טוב. לא התירו ב"ה דרבנן. מכל מקום ברה"י י"ל שרי אף בלא שמחת יום טוב. דלית להו כל מקום שאסרו כו'. אם נאמר מוחלפת השיטה. אף סולם. אך באמת י"ל הא דר' חייא לעיל ת"ק סבר בעלי' פליגי. ע"כ עבדי בני ר"ח כברייתא לא כמשנה גם [בדין] הטוי יש לעיין ואין להאריך:

דלמא ע"כ לא אמרי ב"ש אלא ד"נ כו'. שובכו מוכיח עליו הנה מפירש"י כאן ד"ה וממאי דמוחלפת דליכא צד איסור יראה מפורש. דלפ"ז ליתא לסוגיא דלעיל ח' א'. כדרבי אבא. דב"ש איסור חפירה דרבנן לא התירו משום שמחת יום טוב דכאן סולם נמי לא התירו משום שמחת יו"ט. דהרואה אומר כו' ועכ"פ הם בפלס וסוגח' (דמה"ט לא שנאה בעדיות כמו שכתב מהרש"א ז"ל) וע"כ מתניתן דהשוחט בעפר תיחוח לגמרי שסביבו נופל ואין בו שום צד איסור דרבנן כמו שכתבו התוס' ח' א' ד"ה בעפר תיחוח יעו"ש וב"ה אסרי גזרה זימנין דאתי למיעבד כתישה. וב"ש לא גזרו כו'. וכיון שכן אנן דפסקינן לכל הני משניות כמו שהן שנויות לפנינו ואין מחליפין שום א' מהן אף תריסין כדבעינן למימר לקמן אי"ה (דגרס א"נ בתריסין או צרכי רבים) ע"כ כל הני שינויא קיימא במסקנא ומתני'

דהשוחט בעפר תיחוח לגמרי שסביבותיו תיחוח ולית כאן חפירה דרבנן וד"נ שאין בו מוקצה. אם כן למה זה פסק המחבר בתצ"ח סי"ד, דשרי בד"נ ועפר תיחוח אף שסביבו קשה כמו שכתב המ"א שם אות, כ"ה דסתם המחבר והא לפי המסקנא כאן לא שרי ב"ש לכתחלה אלא גזרת כתישה. וב"ה אסרי ודיעבד שרי ב"ה בכל סביבו תיחוח. הא דר' אבא לא אף דיעבד ולזה יש לנו לומר מירושלמי יש ראי' דמתיר מוקצה דיעבד כל שכן איסור חפירה כמ"ש המחבר סט"ו. והרב בהג"ה שם. ואמנם למ"א שם אות ל"א דמוקצה קיל מחפירה. וגם להר"מ ז"ל פ"ג ה"א מהי"ט דאוסר במוקצה דיעבד דלא כירושלמי ואפי' הכי נראה שמתיר בחפירה דרבנן סוף פרק שני מהי"ט ומנא לי' זה לפי המסקנא. ולזה יש לנו לומר שסוברים פירוש אחר בסוגיא דלא כפירש"י ז"ל. אלא סוגיא דלעיל ח' א' קיימא במסקנא וב"ש לכתחלה התירו איסור חפירה דרבנן ואפי' הכי בסולם חמיר טפי דרואה אומר להטיח גגו ויבוא להתיר מלאכה דאורייתא ביום טוב וזה גזרה קרובה יותר ועפר"ח בתצ"ח בלשון הרמז"ל ואי"ה בפריי יבואר:

בפרש"י ד"ה מוחלפת כאן כו'. לא ההוא דהשוחט מכח קושיות התוס' דשנוי' בעדיות. וודאי דקדקו בה דכל העיד הלכה היא וניחא להפך כמה משניות כו' ולמ"ש התוס' לא מתהפכא אלא חדא יעו"ש:

בד"ה וממאי כו'. דליכא צד איסור פירשתיו בגמרא דלפ"ז לא קאי סוגין דלעיל ח' א' דבדרבי אבא [פליגי] וב"ש לא התירו אלא בעפר תיחוח שסביבו ג"כ תיחוח ולית ביה איסור דרבנן יעו"ש:

בד"ה אא"כ נענע מבע"י דחייס ומימלך וכדמפרש לקמן דמטלטל מוקצה לא דעשו גדר לשמחת יום טוב. דאם כן לא הוה מקשה מידי ובסמוך יבואר עוד מזה:

בתוספת בד"ה אלמא כו' מביצה כו'. הנה מוקצה אסור באכילה ביום טוב אלא דלמ"ד משום משקין ור' יוחנן נמי אמר כן אם כן ב"ש משום שמחת יום טוב מתיר או י"ט דעלמא אטו אחר שבת ואסולם גזרו וע"ז תירצו דמשקין ב"ש סברי דלא דמי למשקין ולא לפירות הנושרין ולא משום שמחת יום טוב התירו דהא רב יוסף ור' יצחק לא סברי אהדדי כו'. וב"ש לית להו כתרוייהו:

בד"ה אמר ר' יוחנן מוחלפת כו' ואומר ר"ת כו'. על מה הוצרכו העולם הכנה יש לראות דודאי ב"ה מתירין לכתחלה משום שמחת י"ט. אם לא הזמין מאתמול שמותר לשחוט ולכסות. אבל ודאי לכתחלה מצוה יותר שיזמין עפר מבע"י ולמה זה יעבור על דבריהם מוקצה הואיל ויכול לתקן בלי שום דחי' שמחת יו"ט. ואם נאמר כוונת ר"ת שתמה למה נוהגין להחמיר אם לא הזמין שאין שוחטין כנראה מרא"ש ושאר פוסקים בסוגיא דמודים

(ח' א') אם כן מה מקשה תוס' לקמן מרב יהודא מכניס מלא קופתו דההוא לכתחלה ממש וודאי עדיף טפי וצ"ע:

בא"ד ומיהו זה אינו דלפי' פירושו כו'. התוס' מקשין על ר"ת כו' והנה שיטת ר"ת י"ל בתרי אנפי או דסובר אמר ר' זריקא לעיל ח' א'. לא קאי רק אמודים. אבל מאן דמתיר לכתחלה אף בלא ד"נ הוה. דחו התו'. דאין סברא לומר כן דלשיטת ר"ת מוחלפת השוחט אם כן ר' זריקא קאי אב"ש זה אין סברא כלל. ושמא תאמר דר"ת הכי קאמר כיון דב"ה לכתחלה שרי חד איסורא חפירה דרבנן ה"ה וכל שכן מוקצה לחוד דסובר דמוקצה קיל מחפירה דד"ת (כשיטת הב"ח, ומ"א בתצ"ח אות ל"א) לזה כתבו דכאן מסיק דב"ש מתירין היכי דליכא שום צד איסור דמיירי בעפר שסביבו ג"כ תיחוח כו'. ולמאי דמפיך ב"ה סובר כן הא [אפי'] חד איסורא אין מתירין. ולזה י"ל דר"ת סובר דלמאי דמפיך קיימא לן כסוגיין דלעיל ח' א' דפליגי בחד איסורא לכתחלה ועיין מהרש"א ז"ל. דהנך שינויא דחיקי היינו ב"ה אדב"ה שובכו מוכיח כו'. אבל ב"ש אף אם מחליף. מכל מקום הכין הוא דמיירי דליכא. שום צד איסור וכבר כתבנו דלדידן אינו כן דאף דאיכא צד איסור. עכ"פ דיעבד מתירין. וה"ה לב"ש לכתחלה מתירין. ואין להאריך כאן. ועב"י מ"ש בשם סמ"ק. וכתב דסומכין דיעבד על ר"ת היינו אף בתרין איסורין ויבואר שם וכאן אין להאריך:

(**ועיין** מהר"מ שי"ף ז"ל מ"ש למה לי הכנה לב"ש וב"ה ביונים ותי' ב"ח יעו"ש. וכבר כתבנו דמוקצה אסור באכילה רק טלטול התירו ופליגי ב"ש וב"ה. אי שימוש מוקצה ג"כ שרי משום שמחת יום טוב או לאו. עיין מ"א סימן תק"ט שהאריך ועמ"ש לעיל בסוגיין דמודים אם שחט ויבואר עוד בפריי בתצ"ח וכאן אין להאריך. ועיין ב"י תצ"ח). אופן ג' דמוקצה חמור מחפירה וד"ת מפרש ד"נ משום חפירה להדיא גרע מגומא ושפיר למד מוקצה שרי ומדייק בטור שא"צ לחפור ושם אבאר עוד בעזה"י:

דף י.

גמ'. אבל היכא דליכא ד"נ לא וכפירש"י והא נמי להא דמיא דלמא ממליך כו'. דבטלה הזמנה כו' הרמז"ל בפירוש המשניות פי' בע"א כי שמא קודם יום טוב ממליך ואחר הכנסת י"ט ימלך שנית ומוקצין, והר"ן פי' דהזמנה בטעות יעו"ש. וזה כוונת רש"י דהזמנה דלעיל בטלה דהוה הזמנה בטעות אבל אם ודאי הכין ולמחר נתחרט ואכתי חזר אין מוקצה לחצי שבת ויום טוב וכאן שאני דהוה הזמנה בטעות וכדכתיבנא ועמ"ש בפתיחה:

משנה ב"ש אומרים לא יטול כו'. ובה"א עומד ואומר זה וזה אני נוטל כו'. הנה ב"ש אומרים לשון שלילה. ובה"א במחויב כי ב"ש אומרים אם לא נענע אסור ליטול בי"ט דל"ת דיעבד משום שמחת יו"ט לא גזרו וכמו דמקשה לעיל מתניתן דהשוחט אהך דהכא וב"ה אומרים אומר זה וזה כו'. ואי לא אמר כן אף דיעבד אסור. דאדברי ב"ש קאי. ול"ש שלילה כי הם מקילין ואומרים דסגי בזה וזה וכו'. ומיהו ודאי אם לא הזמין מאתמול זה וזה רק מכאן אף דיעבד אסור אף לשנויא לקמן אתי למנועי משמחת יו"ט. דאם כן מה הועילו בתקנתן ולא יאמר כן וכ"ה ודאי דאב"ש קיימי ועיין תוס' ב' א' ד"ה דלמא הקשו דב"ש איתי להו מוקצה מכאן (וכל שכן לרב נחמן דמוקי לגדל) ותירצו ב"ח היינו בריכה א'. ועיין מהרש"א שם. ומיהו אין לומר דב"ש ליתי להו מוקצה והכא משום דמטלטל טרחא שלא לצורך או לאמנועי משמחת יום טוב. וסברי בזה וזה אכתי חייס עלי' ולכן צריך לנענע וי"ל. ודע דהא דאמרי ב"ה זה וזה אני נוטל הטעם דלמא מטלטל מידי דלא חזי היינו מוקצה ויש מי שפירוש טרחא שלא לצורך ואבאר לקמן אי"ה. אבל לא מטעם דחייס עלי'. דב"ה לא גזרו זה כלל כדמסיק בגמ' דאי גזרו וודאי מודי דבעינן נענע ומש"ה אין חילוק אף בריכה שני' בעינן זה וזה אני נוטל כדמסיק ובהא דאמר דלמא אתי לאמלוכי פירש"י לעיל דהוה בטלה הזמנה למפרע היינו הזמנה בטעות. וכמו שכתב הר"ן ז"ל והרמז"ל בפירוש המשניות פירוש שמא ממלך קודם יום טוב וישכח שנמלך וביום טוב יקח יעו"ש ויבואר אי"ה:

גמרא הא אתמר עלה לטהר מכאן ולהבא כו'. רבא אמר לעולם למפרע כו'. לכאורה רבא דבתרא הוא הלכה כוותי' ולב"ה למפרע נמי טהור דיש ברירה ובר"מ פ"ז מה' ט"מ ה"ב משמע דפסק כרבה ור' הושעיא מכאן ולהבא הא למפרע לא יעו"ש. והיינו אי כל הפתחים מן התורה הלמ"מ. עיין לקמן ל"ח א'. בגמ' מבואר כן לא תיפוך. וכי לית לי' לר' הושיעא ברירה בד"ת וכ"כ רש"י עירובין ס"ח א' הביאו התוי"ט אהלות פ"ז מ"ג (ע"ש פ"ג מ"ז ובר"מ שם דמפרש בקבר סתום) ואם נאמר הלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך דוקא א"ש. וסבור הייתי לומר דרבא קאמר לעולם כו' דחוי הוא ובאמת סבור גם כן כרבה ור' הושעיא. ואמנם הר"ש שם באהלות פ"ז מ"ג כתב רבא מסיק דלמפרע פליגי. ולפי זה לרבא ע"כ טומאת כל הפתחים דרבנן דבד"ת קיי"ל אין ברירה. ולר' הושעיא נאמר דסבר טומאת פתחים ד"ת. וזה שכתב רש"י כאן חכמים גזרו היינו לרבא דהלכתא כוותי', ועיין עירובין ס"ח א'. ובתוס' שם דגרסי שם רב אושעיא וכאן רבי אושעיא יעו"ש. ומיהו אף לתי' רבי ור' הושעיא וכנראה שכ"פ הר"מ ז"ל בפ"ז מט"מ ה"ב. אפי' הכי ע"כ טעמא דמתני' דזה וזה בעיין הוא דלא לטלטל מידי דלא צריך או לאמנועי משמחת יום

טוב דהא אנן קי"ל בדרבנן יש ברירה. וזה שאמר רבא לעולם למפרע כלומר דאף לרבה ולר' הושעיא ע"כ הכי הטעם דמטלטל מידי דלא חזי לי' דהא רב הושעיא סובר לקמן יש ברירה כדמסיק בדף ל"ח ע"א יעו"ש:

בפירש"י בד"ה עומד ואומר מבעוד יום כמו לב"ש דביה"ש לא כלום:

בד"ה גזרינן והוה לי' טלטול שלא לצורך הנה לעיל ולקמן פירש משום מוקצה. לא דהוה שלא לצורך ואם הזמין לכולם וצורך לכולם שרי עכ"פ ומכאן משמע דהוה טרחא דלא צריך ועב"י ופ"ח תצ"ז בזה:

בד"ה לית להו ברירה כו'. אלא כדי צרכו דאם הזמין כולם וצריך להם ודאי אין צריך שיאמר זה וזה משא"כ הכא דאין צורך לו יותר ואי הזמין כולם. ואין צריך לו אלא ב'. או ג. עיין ב"י ופר"ח תצ"ז. מ"ש בדברי רש"י אלו יעויין שם:

בד"ה ולו פתחים הרבה נעולים או פתוחים. עיין פירוש המשניות להרמז"ל פ"ז מ"ג דאהלות מה שפירש לענין קבר סתום ולא הי' לי פנאי כעת לעיין בי' כראוי יעויין שם:

בד"ה כולם טמאים כו'. חכמים גזרו עתוי"ט אהלות פ"ז מ"ג ולקמן ל"ח א'. ועירובין ס"ח א' משמע מן התורה כל הפתחים שתחת המשקוף טמאים וכבר דברנו מזה בגמ' דאפשר לרבא הוא דמדרבנן דבד"ת קיי"ל אין ברירה:

בד"ה נפתח אחד מהם אחר מיתת המת. משמע הא קודם לא מהני כיון שלא הי' מחשבה להוציא דרך זה. ואפשר דחישב דב"ה לאחר שימות המת ה"ה נפתח לאחר שימות וזה דוחק ויבואר עוד אי"ה:

בד"ה אף משימות המת. וקס"ד דבברירה פליגי ובכלים שהי' בין מיתה למחשבה כו' ולא ירדה טומאה (כ"ה הגי' דפוס ברלין ובד"א הואיל וירדה טומאה. (טומאה) לפתחים ולפי זה מלת ל"א ט"ס ויראה דגי' ברלין נכונה ומלת הוא"י נפל טעות והדפיסו הואי"ל) ולמאי דס"ד השתא בנפתח א' מהם נמי פליגי וטהורים דתנן לעיל לדברי הכל מכאן ולהבא עיין מהרש"א ז"ל. דתוס' ורש"י כחדא הם (ומלת נוטה י"ל) ואמנם ראוי שתדע כי אין לומר לס"ד דלב"ש אין ברירה וממילא מכאן ולהבא נמי טמאים דתלוי חדא באידך הואיל וירדה תו אין מחשבה מועלת להוציא אף מכאן ולהבא ולב"ה יש ברירה ולמפרע טהור וכל שכן מכאן ולהבא דהשתא לא קשיא קושיות תוס' לפלוגי בנפתח דנקט פלוגתייהו בחישב לב"ש טמא אף מכאן ולהבא ולב"ה אף למפרע טהור ונקיט מלתא דפסיקא זה ודאי אין סברא דמנלן לאפושי פלוגתא כ"כ אימא רק מכאן ולהבא פליגי בחישב ולא הוה מקשה מידי ואמנם מהרש"א ז"ל הקשה דלמא כ"ע סברי יש ברירה אף ב"ש. אלא דלב"ש מחשבה אין מועלת להוציא מידי טומאה הואיל וירדה תחלה טומאה

לפתחים. ואף מכאן ולהבא טמא. מכל שכן למפרע דל"ש ברירה בכאן דמחששה אין מועלת כלל להוציא מידי טומאה. וב"ה סברי מחשבה מועלת מכאן ולהבא וממילא למפרע טהור דיש ברירה ולא קשה קושיות התוס' לפלגי בנפתח דכ"ע אף ב"ש מודים דטהורים למפרע דיש ברירה, דגם זה אין סברא דאי הוי עולה על דעת המקשן דסברא נכונה הוא לב"ש דאין מחשבה מועלת. אם כן מנ"ל להקשות אימא דכ"ע אין ברירה ופליגי בהא ב"ש וב"ה מכאן ולהבא בחישב לב"ש לא מהני מחשבה מכאן ולהבא. ולב"ה מהני מכאן ולהבא:

עוד הקשה דלמא בנפתח כ"ע מודים ב"ש דיש ברירה על ידי מעשה הוברר הדבר. אבל בחישב סובר דמחשבה כל דהו לא הוברר למפרע. ומש"ה ל"פ בנפתח דודאי אין לחלק כלל. אי מודים ב"ש דחישב מכאן ולהבא טהורים ויש ברירה בנפתח פשיטא דה"ה חישב דיש ברירה למפרע. ועל זה הוקשה לו. א"כ הדרא קושיות התוס' לדוכתי' לפלגי בנפתח דמסידר פלוגתייהו בחישב י"ל דטעמא משום מכאן ולהבא פליגי ב"ש וב"ה. אבל למפרע אף ב"ה מודים דטמא טוב הי' להשמיענו פלוגתייהו בנפתח וליכא למטעי. דע"כ בלמפרע פליגי ומטהרי ב"ה דלהבא ודאי אף ב"ש מודים דטהור בנפתח. וכ"ת דה"א בחישב אף בית היילל מטמאין להבא זה אין תלוי בפלוגתא זו לאשמעינן זה במקום אחר וכאן בעיקר פלוגתא הי' להשמיענו בנפתח למפרע כאמור. וע"ז תי' התוס' רבותא אשמעינן בפלוגתא לב"ה אף חישב אמרינן הוברר למפרע ועל זה הוקשה מהרש"א דודאי אין לחלק בין נפתח לחישב אי מכאן ולהבא טהור פשיטא דלמפרע טהור למ"ד יש ברירה כמו נפתח ותי' מכל מקום קצת רבותא יעויין שם. ועמ"ש בתוס' מזה יעו"ש. ומה שכתב רש"י וטהורי' דקתני לעיל. לד"ה מכאן ולהבא. לרבה ור' הושעיא פשיטא דהכין הוא אלא לס"ד ל"ת דטהורים לעיל לד"ה למפרע הוא דכי פליגי בחישב לב"ש לית להו ברירה. אבל בנפתח אף לב"ה ברירה אלא דז"א דאין לחלק בין נפתח ובין חישב כמו שכתב מהרש"א ז"ל:

בתוס' בד"ה בית שמאי כו' לפלגי בנפתח כו'. דאין לומר דה"א חישב מכאן ולהבא נמי טמא אף לב"ה זה הי' להשמיענו במקום אחר דל"ש לפלוגתא דהשתא נמי דנקט בחישב י"ל דפליגי אי מהני מחשבה וע"כ דלא חייש לטעות זה דלמקשה אין זה סברא כלל. דודאי מהני מכאן ולהבא כו'. ותירצו דרבותא אשמעינן דאף חישב הוברר אף דאין לחלק. מכל מקום קצת רבותא. ועיין מהרש"א ז"ל ברש"י ד"ה אף משימות יעויין שם:

ע"א גמ' א"נ כו'. ואתי לאמנועי משמחת יום טוב. עיין ב"י תצ"ז וש"ע שם. מכל מקום טרחא דל"צ. ואפי' הזמין כולם וצורך לכולם יעו"ש ויבואר בפריי שם:

משנה זימן שחורים כו'. הך מתני' אית דברים בגווה ואפרש כפי כחי בעזה"י. הנה מיירי במדדין או מופרחין קצת. דאלו מופרחין גדולים אמרינן לקמן הצד יוני שובך ואסורים משום צידה (עמ"ש בדף י"א א' ברש"י ד"ה מפורחים גדולים כו'. ומיהו במדדין אם אין בחמישים אמה שובך או בקרן זויות שרינן כי מצא לבינים במקום שחורים ושחורים במקום לבינים. אבל במופרפין קצת אסור דמעלמא אתי וטעם האיסור הואיל ומצאו שלא במקומן שהיו בקינים מובדלים (עיין רש"י י"א א'. וכאן ד"ה כגון שהם בקנים מובדלים. ועיין הג"א ובש"ע תצ"ז) וע"כ יש ריעותא ומסופקין אי איתהפיכי או מעלמא אמרינן רוב וקרוב הלך אחר הרוב אפי' קורבה דמוכח כי הא שמצאו שחורים ולביני' ועיין תוספות ב"ב כ"ג ב' ד"ה רוב כו'. ואפי' ליכא דף ולא ב' קנים זו למעלה מזו הכין הוא לדידן דקיי"ל כר' חנינא דרוב וקרוב הלך אחר הרוב:

והר"מ ז"ל בה' יום טוב פ"ב ה"ו כתב זימן שחורים כו' שאני אומר כו'. וכל ספק מוכן אסור וכנראה מפי' המשניות דמשום ספק אסר לה. ואף על גב דקיי"ל כר"ח שכ"פ בפט"ו מה' גזלה ואבדה ופ"ט מרוצח כר"ח. וכ"ת דנ"מ במדדה. ויש תוך חמישים שובך מועטים מכאן. אפי' הכי אסור משום ספק הא ליתא דקורבה ד"ת היכי דליכא רובא. ויש לומר דנ"מ ב' קינין זה אצל זה ושווין וקרוב והוה ספק מוכן ואסור. א"נ למ"ש ביו"ד רצ"ד בחביות בכרם של ערלה דשרי מטעם דגנב לא מטמין שם. ומה"ט ענבים אסורים וזה מרמז"ל פ"ו ממ"א. וע"כ דיותר סברא מקורבה דמוכח עט"ז שם אות י"ז א"כ י"ל שחורים ולבינים אפשר הוי יותר מקורבה דמוכח ובאמת דחי לה בדף כו' אבל למאי דקיי"ל כרב אשי ספק מוכן אסור. דל"ד בקרוב ליגע בשל תורה דלא כרשב"א בעה"ק. אם כן אתיא מתני' כפשטא בלא דף ואסור מטעם ספק מוכן וכדכתיבנא (דברי הלח"מ פ"י ממ"א הי"ג לא הבנתים כעת. מ"ש. דמש"ה צריך טעם בחביות דיי"נ יעויין שם וענבים טעמא בעי ואי"ה יבואר דל"ש בהו יי"נ):

והמחבר בא"ח תצ"ז סעיף י"ב היפך וכתב זימן שנים ומצא שלשה או שחורים ולבינים אסורים. וא"י על מה. שהר"מ ז"ל וטור העתיקו כסדר ואולי אם נאמר דשחורים ולבינים מטעם רוב וקרוב כו'. יהי' זה דין פשוט בכל איסורין ול"ד בדשיל"מ. ואמנם הדין הב' שנים ומצא שלשה רק בדשיל"מ עד"מ אם נשחטו שוגג דבטלי חשיבות ב"ח. בשאר איסורים מותרים. וכאן דשיל"מ החמירו דלא ליבטל (עיין תו' ד"ה איכ' חד וי"ד סימן ק"י ס"ב יעויין שם) ואם כן הוה לא זו אף זו וכאמור. אבל המחבר יאמר כרמז"ל דספק מוכן אסור. אם כן הוי איפכ' לא זו אף זו. דשנים ומצא ג' אסורים ממ"נ ואפשר יש ב' ספקות לחומרא דלמא כולהו אחריני או חד דמערב. וגם אתחזק איסור דשיל"מ לא

בטל. משא"כ שחורים ולבינים י"ל ספק מוכן דלא אתחזק איסור' מקילין בדשיל"מ. אפי' הכי אסור. ועיין לח"מ פ"א מי"ט הלכה כ' ובגמ' לעיל רב אשי דשיל"מ ג' א' שם. ואחד כל הדברים האלו אכתי למה במשנה נקט על סדר זה והמחבר היפך. וכל שכן הרמז"ל שמרא דשמעתתא משום ספק מוכן הי' לו להפך:

בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים כיון שהפסיק רשות אחר. אבל על פתח הקן רשות אחת היא ומקום לאו ריעותא. עיין בש"ע תצ"ז. ומ"ש ואם אין שם אלא הן מותרים מוקי לקמן מדדה ובקרן זויות:

גמרא לימא מסייע לר"ח השתא דמוקי כן דהוה קורבא דמוכח עיין תו' ב"ב כ"ג ב' ד"ה רוב וא"ל דהכא מספיקא אסר לה למ"ד ספק מוכן אסור. אפ"ה מסייע לר"ח דאיכא מ"ד שם דקורבא דמוכח עדיף מרובא. אם כן לא הוה ספק מוכן והוה למשרייי'. ועיין מהר"מ שיף ז"ל:

מה נפשך אי אחריני נינהו כו' איכא חד כו' לכאורה אמר כן לרבי ולרבנן לקמן הניח מנה ומצא מאתיים דלרבנן הכל חולין ה"ה כאן הנך אזלי והני אחריני נינהו כולם ולרבי איכא חד. ונ"מ לדידן כרבנן אפילו נאבד א' כולם אסורים. אלא דז"א דבמעות הטעם דאין דרך להניח חולין אצל מעשר כמ"ש רש"י ד"ה הכל חולין. ותוס' ד"ה הכל חולין ועיין מ"א תצ"ז אות י"ד יעו"ש ועיין י"ד ק"י בש"ך אות נ"ז לרמ"א דס"ס לא מהני בדבר שיש לו מתירין אפילו תערובת השלישי כ"ש נאכל שוגג דאסור. בדבר שיש לו מתירין. אם לא לצורך יעו"ש:

ודע אעפ"י ששנאו רבי הנך תרין בחד בבא שחורים ולבינים ושנים ומצא שלשה אסורים. שהבדל ביניהם. כמו שאגיד. כי שנים ומצא שלשה אף ביום טוב שני אסור. דאיכא חד דמעלמא ושחורים ולבנים אם הוא ספק מוכן. ע"ד שציירנו לעיל במדדה. ואין רוב בתוך חמישים אמה רק שקול דבי"ט [א'] אסור משום ספק מוכן ויו"ט שני שרי כמ"ש המחבר בתצ"ז ס"ד. אבל אם יש רוב וקרוב אף בי"ט שני אסור דהלכה כר"ח וזה פשוט:

והא אתמר עלה כו'. אמר רב אשי כו' קושיות הגמרא דר' יוחנן ור' אלעזר תרוייהו משני דלדדות הא חד מנהון מוקי פלוגתא דרבי ורבנן בכיס אחד. אבל ב' כיסין ד"ה מנה מונח ומנה מוטל כו'. ותי' רב אשי דמ"ד בכיס א' מחלוקת כעין כיס א' ב' קשורים אבל ב' כיסים נפרדים מודי רבנן דמנה מונח. ומתני' משמע להאי מ"ד דתנן סתמא אף מקושרות שרינן ומש"ה צריך לשנויי לדדות ולפ"ז ע"כ מסברא דנפשי' משמע לי'. דמתני' אף מקושרות מיירי דאי מחמת קושיא למ"ד בכיס א' אין קושיא ולפ"ז לכאורה יש לתמוה על מ"ש הב"י בתצ"ז להר"מ דפסק בפ"ו ממעשר שני כע"ד ב' כיסים נפרדים מחלוקת

לדידי' אין הכרע לאוקמי' במקושרין מתני'. בשלמא אי הוה אמר אמורא אחרינא כן בדורות הראשונים והוה מקשה מינה לאמורא בדרא בתראי דמוקי בכיס א'. והוה משני להך. אמורא ע"כ אמורא בדרא קמא הוה ידוע לי' מאיזה הכרח דמתניתן במקושרות מיירי שפיר. דלמ"ד ב' כיסין מחלוקת אין הכרע משא"כ דההוא אמורא גופא דמוקי בכיס א'. מוקי לדדות וע"כ סברא פשוטה דמשמע לי' כן. ומנלן דאידך פליג עלי' בהכי ואמנם מדברי פר"ח תצ"ז הבנתי זה דלמ"ד בכעין כיס א' מחלוקת. ע"כ בהכרח מתני' במקושרות מיירי. דאל"כ מה אשמעינן מתני' השתא ב' כיסין נפרדים כ"ע מודים מנה מונח כ"ש יונים וא"ש ואי"ה יבואר בפריי:

בפירש"י בד"ם זימן שחורים ולא היו שם עוד כו'. ודאי המזומנים הלכו כו'. וכן שנים ומצא שלש. ואין מכיר המוכנים כו'. מ"ש ולא היו שם עוד. י"ל ה"פ דאי הי' בכל קן ב' זוג שחורים ולבינים ממ"נ אי הזמין כולם. ובא' נשאר שחורים ובא' לבינים מותרים דבהנך ליכא ריעותא ואמרינן ב' זוג הלכו להם ואלו נשארים. ואי לא הזמין רק בא' שחורים ובשני לבינים. ונשארו במקום שחורים רק לבינים וכן להיפך: פשיטא דאסורים דאמרינן המוקצין נשארים אלא אפילו לא היו עוד. אפ"ה לא אמרינן אתהפך רק מעלמא אתו רוב וקרוב כו'. ועיין פר"ח תצ"ז פי' בע"א וב"ח אין בידי כעת. ומ"ש ודאי המזומנים הלכו להם. כבר נתבאר שהר"מ כתב ספק מוכן ובארתיו ומ"ש שנים מצא שלשה ואין מכיר המוכנים זה פשוט. ויותר הי' להשמיענו דאין מכיר השלישי דאי מכיר השלישי שמעלמא לא דידי' וב' הנשארים אין מכיר שרינן דטעמא דחד מערב (כו') [ליכאן]. ואם נאמר כטעם הנך אזלי לעלמא כולהו הוה א"ש. אלא שהמ"א בתצ"ז אות מ"ד לא כ"כ הביאותיו לעיל:

בד"ה זימן בתוך הקן. ומצא לפני הקן ובתוך הקן לא מצא כלום דאי מצא בתוך הקן לאו ריעותא הוא. בזה מותרין כמו שלשה ומצא שנים או שנים ומצא שלשה ומכיר הג' שמעלמא כמ"ש לעיל

בד"ה הכל חולין כו'. שאין מניח חולין אצל מעשר והוה ודאי ושרינן איסור תורה וכמ"ש התוס' ד"ה הכל חולין ולמ"ד בכעין כיס א' מחלוקת בסיפא (ה"ז)] ה"ה] ברישא אבל ב' כיסים נפרדים רבנן מודו מעורבים ולמ"ד ב' כיסים נפרדים מחלוקת ה"ה רישא הכל חולין אף ב' כיסים נפרדים ועיין ר"מ פ"ו מהלכות מעשר שני פסק כמ"ד ב' כיסים נפרדים יעו"ש ועכ"מ שם. ויראה מדאמר כאן לימא מתניתן רבי הוא וכיחידאה בפירש"י ד"ה לימא כמו שהגיה מהרש"ל ז"ל. אם כן מבואר דהלכה כחכמים דברייתא ועיין ירושלמי כאן ואין להאריך:

בתוספת בד"ה איכא חד וד"ה חד כו'. כבר פירשתיו בגמרא וספק מוכן דלא אתרע די"ל שנים נשארו במקומן שרי אף בשל תורה כל דלא אתרע ויונים עשוי' לדדות אחד אחד כאמור:

בד"ה הכל חולין כו' וי"ל כו' תלינן הכל חולין. תלינן ל"ד ודאי הוה דשריין ספק תורה. ועיין מהרש"א ז"ל דלפ"ז בהניח מאתיים ונמצא מנה הכל חולין נמי ודאי דאין מפרידין זה מזה. אם כן מה פריך מתני' דלא כרבנן. בשלמא לרש"י פריך שפיר כמו שדרך שלא להפרידן. ה"ה דרך לפרוח כולהו בצוותא חדא. ומתרץ ר"י ור"א יונים דרך לדדות א' א'. ושנים נשארו. משא"כ לתוספת ע"כ ודאי הוא וביונים אין ודאי עכ"פ. ואיך פריך מהתם לכאן ואי ספק מוכן אסור. מכל מקום מהתם אין קושיא:

דף יא.

גמרא לימא מסייע לר"ח כו'. אמר רבא ב' קינין זו למעלה מזו כו'. סרוכי סריך כו'. לכאורה מכאן מוכח דספק מוכן אסור דלא כרשב"א בעה"ק הובא בב"י תצ"ח. ומ"מ פ"ב מי"ט ופר"ח תצ"ז דספק מוכן שאין קרוב ליגע באיסור תורה שרי דאם כן מ"ט כאן אסור. י"ל בקן שאין מזומן הי' ד' זוג וכאן זוג א' ולא מצא באין מזומן כלום (דאי מצא אין שם ריעותא. ואמרינן מסתמא הם שהיו מאתמול הם כאן. ואם כן אותם שלפני קן מתוך הקן הם. ומותרין משא"כ שלא מצא באין מזומן כלום ע"כ הלכו ממקומן אמרינן דאסורין שלפני הקן) אמרינן שפיר דאסורין. דרוב וקרוב הוא. ואי [קשי'] פשיטא י"ל דה"א מדדין אין דרכן לאשתרבובי או סרוכי בכותל השוה ממטה למעלה או להיפך. קמ"ל, ואדרבא לכאורה מכאן ראי' לרשב"א דספק מוכן באין קרוב ליגע בשל תורה שרי דאל"כ לוקמי' בפשיטות ב' קינין זו אצל זו ושניהם שווין וקמ"ל ספק מוכן אסור. אלא ע"כ ספק מוכן שרי. ואי דבא' רוב פשיטא: דלפני הקן דרך להיות קצת דף בולט כמ"ש רש"י כאן. ואם כן מדדין מקן זה לזה. ולכך צריך לומר ממעלה למטה או להיפוך בעלי' והבן:

והוי יודע שבב"י ס"ס תצ"ז. על מ"ש רי"ו דין דרבא כתב דלר"ח א"צ לזה. וכוונתו דמדדה ואין תוך חמשים שובך. ויש למעלה או למטה ומצא במזומן לפני הקן שרי דאין דרך לאשתרבובי או לסרוכי ומ"ש הב"י מצאו במקומן. צריך לדחוק דל"ה אלא לפני הקן דבמקומן פשיטא מותרים לכ"ע דלא הוחזק ריעותא. ועט"ז. ופר"ח כתב דרבא מסברא פשוטה אמר דמחמת קושיא מנלן חלוקה שני' סרוכי והמעיין ברש"י כאן ד"ה ולא מבעיא דאשתרבובי פשיט לי' מסברא דנפשי' דדרך הוא עד דלא הוצרך לתנא לאשמעינן ועיקר רבותא סרוכי ולפ"ז לר"ח דקיי"ל כותי' סרוכי שרי ואשתרבובי אסור. ולרבא אין שם אלא הם אשמעינן אפילו שיש רובא דעלמא הלך אחר הקרוב. ומיהו לר"ח מוקי לה

בקרן זויות ויבואר אי"ה בפריי בתצ"ז. וכאן אין להאריך. ומ"ד ספק מוכן אסור י"ל דלא מוקי זה אצל זה דכבר אשמעינן לקמן בדף כ"ד ספק מוכן ואין לחלק בין קרוב ליגע בשל תורה או לאו והבן:

מתניתן ב"ש אומרים אין נוטלין העלי לקצב בשר. וב"ה מתירין יש בכאן שלש שיטות השיטה א' הוא פירש"י כאן. ע"ד א' ד"ה את העלי וד"ה תורת כלי דעלי זה רק מלאכתו לאיסור אית בי' לא מוקצה מחמת חסרון כיס והרי אקומתא דשבת קכ"ג ב' אוקומתא בתרייתא לא אוקומתא קמייתא שם א' דהוה כסיכי זיירי ומזורי כו' (משום דאוקומתא קמייתא הוא. אם נאמר מוחלפת או ההוא דהשוחט או הנך משניות) ופלוגתייהו כלי שמלאכתו לאיסור לב"ש לצורך גופו ומקומו אסור. ולב"ה לצורך גופו שרי אף בלא שמחת יום טוב והו"מ לאשמעינן זה בשבת וכדומה אם לא רבותא דב"ש, עיין תוס' שבת קכ"ג ב' יעו"ש. ומיהו י"ל דאשמעינן כאן דין דלא נימא דב"ה חיישי לטרחא יתירא כובד הדף צריך טרחא וחיישינן דלמא ממליך ולא יקצב עליו בשר. ואף דנשמע ממוליכין טבח וסכין ובהמה. אפשר זה חייס על העלי שלא יקלקל מקופץ והוה טרחא שלא לצורך קמ"ל דלא חיישינן להכי:

שיטה הב' הוא שיטת התוספת כאן ד"ה אין נוטלין דאוקומתא קמייתא עדיפא ומיירי במוקצה מחמת חסרון כיס ואפ"ה מתירין ב"ה משום שמחת יום טוב (וזה עפ"י שיטת ר"ת לעיל ט' ב' ד"ה אמר ר' יוחנן דבאמת מוחלפת ההוא דשוחט. וב"ה מתירין משום שמחת יו"ט. ה"ה חסרון כיס מתירין משום שמחת יום טוב ואף בראש"ש איתא זה שיטת ר"י. וכנראה שר"י חולק על ר"ת לעיל עיין רא"ש היינו דחולק דבעי הזמנה באפר אבל על פירוש מוחלפת אין חילוק יעו"ש ויבואר לקמן):

שיטה הג' הוא פירוש הר"ן ז"ל. במתניתין דב"ש דאוסר מטעם עובדין דחול יעו"ש. ולפ"ז לק"מ לפלגו בשבת וכדומה או לפלגו בלצורך מקומו דהוה רבותא לב"ה אף שאין צורך שמחת יום טוב שרי. די"ל דאשמעינן דל"ת דהוה עובדין דחול תרתי. עלי מלאכתו לאיסור. וגם עובדין דחול אפ"ה שרינן יעו"ש. ועיין או"ח סימן תצ"ט בט"ז ו'. יש ליישב דבריו. אבל מ"ש המ"א אות י"א דאפילו בסיכי ומזורי שרי כמ"ש התוס'. ובאמת לר"ת יצדק זה. משא"כ לדידן דלא מחליפין שום אחת מהמשניות והשוחט נמי כדקאי קאי. ע"כ צריכין להנך שינויא דלעיל דתורת כלי עליו ומלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו ומקומו כפירש"י שם ועיין פר"ח וצ"ע :ועיין תוי"ט כאן ובספר חמד משה ואי"ה יבואר בפריי בתצ"ט ס"ה. ומ"ש הרע"ב דעלי אין תורת כלי עליו זה לא כאוקומתא בתרייתא

ואוקומתא קמייתא שם דמשני בסיכי כו'. לא שאין תורת כלי עליו. ואפשר באין תורת כלי אסור אפילו משום שמחת יום טוב אפילו מאן דמהפך ההוא דהשוחט:

ודע דהרא"ש ז"ל. הביא סייעתא מירושלמי שמבואר שם דאפילו העלי דהוה כסיכי יורי ומזיירי נמי שרי לב"ה יעו"ש. והנה י"ל זה אם נאמר מוחלפת ההוא דהשוחט ועוד דהירושלמי לשטתי', כפי הנראה שם עלה דמתני' השוחט חי' ועוף יחפור בדקר חברייא אמרין עשה דוחה ל"ת כו' דלא כר' זריקא לעיל זיין ב' אלא באין לו ד"נ וחופר לכתחלה ופליגי ב"ש וב"ה בהא לב"ש מותר לשחוט דלא אסרה תורה לשחוט. ומאחר שישחוט תו מ"ע דכיסוי דוחה לל"ת דיו"ט (כרבא דשבת כ"ד ב' די"ט רק ל"ת לחודא) וב"ה אוסרין לשחוט דלכתחלה לא ישחוט ולא לכסי ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה חפירה גמורה דעשה דוחה ל"ת דיעבד. וא"כ תו לא קשיא כלל הך דהשוחט אמתני' דהעלי דודאי משום שמחת יום טוב התירו ב"ה שבות דרבנן מוקצה דסיכי זיירי ומזורי לא איסור תורה שידחה לכתחלה עשה לל"ת. אבל לדידן לתלמוד בבלי דר' זריקא אמר והוא שיש ד"נ ואין חולק ע"ז א"כ בהכרח אם אין מחליפין שום א' מהמשניות ודאי דכפירש"י הוא וכ"ה דעת הרי"ף. והמחבר שזכר רק מלאכתו לאיסור. לא מוקצה מחמת חסרון כיס כאמור:

והוי יודע שבשבת קכ"ג א' הגירסא איתבי' בית שמאי אין נוטלין העלי ובית הלל מתירין ושווין כו'. ומהרש"ל מחק המשנה דאין קושיא קושיא רק מהברייתא והנה י"ל דמקשה ממתני' נמי דמפלגי בי"ט לא בשבת ש"מ בית הלל מתירין משום שמחת יום טוב אלמא מלאכתו לאיסור לצורך גופו אסור אלא דמוחק זה דאם כן איך משני אמתני' בסיכי זיירי ומזורי והא למאי דלא מחליף ההוא דהשוחט ששנוי'. בעדיות ודאי לאו בטעות נישנית שבעדיות דקדקו וכל העיד הלכתא וע"כ מתני' רק במלאכתו לאיסור. רק מברייתא ושווין מקשה דאסור להחזיר. וע"ז משני שפיר דברייתא מיירי בסיכי כו'. וברישא תרי תנאי אליבא דבית שמאי ובית הלל בפלוגתא דהשוחט דודאי מתני' לא מחליף מאחר ששנוי', בעדיות מקולי ב"ש כו'. ולברייתא. תנא דברייתא אומר בהיפוך דב"ש לחומרא בשמחת יום טוב וב"ה לקולא. ולכן אפשר [לאוקמא] בסיכי ומזורי אבל המשנה א"א לאוקמי' בהכי אלא כאקומתא בתרייתא דלקמן מחמה לצל ואי"ה בפריי יבואר וכאן אין להאריך וכדכתיבנא:

ומהא מוכח כמ"א סימן תק"ט אות ט"ו דמוקצה אין שרי לצורך אוכל נפש אלא בטלטול לא בשימוש (דמה"ט אסור לכסות במוקצה לשחוט לכתחלה ע"ד כן) דמדפריך לעיל מתני' דהשוחט אמתני' דהעלי. ומאי קושיא הא מוקצה מותר בטלטול לאפות

הפשטידא, כמ"ש התוס' דף ח' לעיל והכא ודאי לאו מכשירי אוכל נפש אלא אוכל נפש בעצמו שהרי המלאכה נעשית באוכל נפש. ומיהו י"ל דהטלטול, בשעה שמטלטל הוה במכשירין ה"נ בטלטול האפר לצורך אוכל נפש משא"כ כסוי אין זה באוכל נפש עצמו ועדיין צ"ע ויבואר:

גמרא תנא ושווין שאם קצב שאסור לטלטלו הא אוקמוה בשבת קכ"ג א' בסיכי זיירי ומזורי אף לצורך גופו ומקומו אסור וע"ב מוקמי' לה במחמה לצל. ורש"י שפי' כאן דאתעביד צורך יו"ט. כפשוטו הוא. דהיינו שוב אין צורך בו ואסור במלאכתו לאיסור. כמ"ש במשנה והא דלא התירו סופן משום תחילתן דיוכל לקצב בצל. עמ"א חצ"ז אות י"ט ויבואר שם אי"ה:

ואמר אביי כו' מלאכתו לאיסור כו'. יש לראות וכי טעמא דב"ש אתי לאשמעינן דלבית הלל אפילו עלי שרי כ"ש תברא גרמי חדתא. ואפשר דל"ת דפלוגתייהו הוא בחיישינן לאמלוכי והוה טרחא יתירא לטלטל דף כבד ועב שלא לצורך ובית שמאי אסרי. ובית הלל מתירין. ואם כן לק"מ לפלגי בשבת במלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, די"ל דאשמעינן הא מלתא בחיישינן לאמלוכי בטרחא יתירא דבית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין ולא חיישינן לאמלוכי אף בטרחא יתירא כזו ולכן אמר דבתברי גרמא אף חדתי מודו ב"ש דמותרת ולא חיישי לאמלוכי וע"כ פליגי בסיכי זיירי ומזורי דאם כן לפלוגי בשבת וזה יצדק לפי שיטת התוס'. ולרש"י י"ל דרבותא דב"ה אשמעינן דלא חיישינן [אפי'] לטרחא גדולה דלמא אתי לאמלוכי:

והנה תברא גרמא ודאי אף להחזיר שרי. אע"ג דהוה טרחא. אין בכך כלום תדע דאל"כ למה דחק בב' אוקמתות בשבת ק"ג א' ב' ושווין שאין מחזירין. מה קושיא דהוה טרחא. אלא ודאי דשרי. ויש לראות למה מותר. דב"ה דמתירין טבח וסכין היינו דלא חיישי לאמלוכי הא לא"ה לא. ומסתברא ודאי דתברא גרמא אם אין צריך לגופו ומקומו אסור ובשבת פריך דהוה ס"ד דאף לצורך גופו ומקומו אסור פריך שפיר ומשני בסיכי או מחמה לצל ואה"נ דמחמה לצל אף תברא גרמי אסור להחזיר. וצ"ע דבסימן תצ"ט לא הזכיר מזה כלום ויבואר שם בפריי אי"ה וכאן אין להאריך. ומיהו הג"א כתב להחזיר מותר ועיין מ"ש לקמן מזה:

תברא גרמא כתב הג"א. דמותר להחזיר משמע ללא צורך כלל וצ"ע. ובחמד משה תצ"ט אפילו מחמה לצל. קשה מאי אפילו מחמה לצל י"ל התירו סופן משא"כ ללא צורך ואביי אברייתא דלהחזיר אסור אמר תברא גרמא שרי. אפי' להחזיר אם כן מה פריך פשיטא דלהחזיר לא שמעינן ממתניתן וצ"ע:

תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי תנא אין מולחין חלבים כו'. הנה מליחת העור מלאכה ד"ת מעבד. ומליחה מועטת אין מעבד ומותר ע"י הערמה ומליחת אוכלין אין בו משום מעבד. ומש"ה מערים ומלח גרמא גרמא לקמן ומליחת חלבים. עיין ר"ן י"א דהוה מעבד הואיל ואין אוכלין ממש הוה מעבד. ועמ"א תצ"ט אות ז':

והוי יודע שמה שאמרו מולחין עליו מליחה מועטת היינו להניח עליו ממש הא למלוח תוך ידו באויר יש לומר דאסור. כמו חלבים שאסור למלוח באויר בשר ליפול המלח ג"כ על החלבים. כמ"ש הטור והמחבר בתצ"ט סעיף ד. ואמנם יש להתיישב בדבר דהטור כתב חלבים האויר אסור. למלוח בשר משום עיבוד דמהני להו מליחה מועטת. משמע בא עור אפילו באויר שרי אבל מהר"ן נראה הטעם (דאם הניח בשר ע"ג חלב כחוש ממש למ"ד מליחה ב"נ) באויר אסור דמוכחא מלתא משא"כ ע"ג העור (אסור) והט"ז שם אות ה' משמע בעור באויר שרי יעו"ש ויבואר שם בפריי:

עוד אבאר לך דמולחין בשר ע"ג עור ממש כתב המג"א בתצ"ט אות ד' וז"ל וצריך לומר דמונח העור בשפוע. דאל"כ הוה כלי שאין מנוקב (ושייך ליורה דעה) ויראה דהיינו אם העור נכפלת קצת. אבל אם מתוח היטב אפשר דהוה כמו דף חלק ברהיטני דשרי. אפי' אין מדרון כמבואר ביו"ד. ואמנם אגיד לך דבר אחד שייך להלכות מליחה. והוא הא דמולחין בשר ע"ג עור ממש מליחה מועטת הא מליחת קדרה לא. ואי בחול מלח ע"ג העור מליחה לקדרה דיעבד שרי. וכ"ת עור יש בו דם כמבואר בי"ד גבי חלדה והוא מגמרא מדמו ולא דם העור כו'. (עמ"ש בפריי שם) ויוצא אחר שיעור מליחה מעור לבשר. י"ל חדא דמליחת הבשר אין מפליט הדם מעוד ואף לדידן דמליחה מועטת נמי מ"מ פולט ציר מעל"ע כו' ומיהו אם מלח ע"ג עור בשר נבלה ונבלע בעור ציר נבלה. ואח"כ מלח עליו בשר כשר איכא לעיונא בי' דקיי"ל אין מליחה לכלים להפליט. עי"ד ק"ה מה"ט כלי עץ שמלח עליו איסור אם מלח עליו אח"כ כשר אין מזיק. דאין מפליט דהוה כטהור מליח וטמא תפל אבל בעור מספקא לי. אי דין מאכל יש לו לענין זה שטבע המלח להפליט ממנו. או דין כלי (כמו כלי עור) ואין מפליט ואע"ג דחזינן דמלח מעלי לעור לענין עיבוד אלמא פועל בו עדיין. אני מסופק בזה. ואם היינו אומרים דין כלי יש לו אף דם אין פולט במליחה כמו לכי כמבואר בק"ה. ויראה דכל זמן שלא עבדן דין אוכלין יש להעור לענין זה דמפליט שפיר ע"י מליחה ואי"ה יבואר בפריי ה' יו"ט. ובשו"ת מגידות ארשום זה:

דף יא:

משנה ב"ש אומרים אין מסלקין כו'. אף להחזיר מיירי ביש ציר באמצע לא מן הצד. דביש מן הצד אף ב"ה אסרי להחזיר.

ובאין ציר כלל אף ב"ש מודים דמחזירין כ"פ ביש באמצע כדמסיק לקמן בגמרא ויבואר שם:

גמרא ואמר עולא שלשה דברים התירו כו' ברש"י גרס הותרו ויבואר שם. ומדלא אמר נעי בשלשה בבי"ת. ודאי דה"ק. הנך ג' דברים שהותרו הוא רק משום תחלתן כדמסיק אח"כ והתירו הוה משמע דבא להודיענו גוף הדין דמותר להחזיר וכבר אשמעינן כדפריך אלא השמיענו שהותרו רק משום תחלתן וכדמסיק:

ורחבא אמר כו' י"ל הא אין הלכה כר' יהודה אלא כחכמים. (ומהני) ומאי נ"מ] בזה ואי הוה אמרינן ברגל. ודאי כולם חבירים ומטהרים עצמן מכל טומאות [ולכן ס"ל לר"י יגמור] שאין כאן טומאה לחול וחכ"א לאחר הרגל גזרו משום לא פליג אע"ג דביום טוב אין שם טומאה כלל. (וכנראה מר"מ ז"ל פי"א ממטמאי משכב ומושב הלכה ט"ו. וע"ש בטומאת אוכלין פי"ו הלכה יו"ד. ובמשנה למלך) הוה א"ש קצת דה"א דברגל טהרה גמורה היא. ונ"מ לחכמים, דאף מי שרוצה להחמיר על עצמו אין צריך דטהורים הם ברגל ולכך אשמעינן רחבא דאינו כן וברגל משום דלא ליתו לאנצוי ור"י דמתיר לאחר הרגל משום תחלתן כו' אבל הגמרא לקמן כטהרה שויא רבנן בכף הדמיון וכפירש"י שם. קשה. ועמ"ש ברש"י שם:

קמ"ל התירו סופן משום תחלתן דחניות אין דבתים לא. עיין או"ח סימן תקי"ט ס"א. והמתבאר להלכה מדברי הר"ן ז"ל, ושאר מפרשים הוא כך, דודאי אין בנין וסתירה בכלים אף מדרבנן: אלא להחזיר ביש ציר אסור גזרה שמא יתקע בחוזק וחייב משום מכה בפטיש או כה"ג יש בנין אף בכלים. (עיין שבת קכ"ב ב' ברש"י ור"ן שם וא"ח ש"ח ס"ט יעו"ש). אבל לסלק לא שייך האי גזרה. ואין סתירה בכלים. שרי כמבואר בשבת קכ"ב ב' ובא"ח ש"ח ס"ט ואף דבתי שרי לסלק אפילו בציר מצדדים. אבל להחזיר אסור אף ביש ציר באמצע בבתי. דגזרינן אטו מן הצד. ואף דמהצד גופא רק גזרה שמא יתקע והוה גזרה לגזרה אפ"ה גזרו בזה דהוה גזרה קרובה אבל בחניות התירו סופן משום תחלתן כהאי גונא בציר באמצע להחזיר ולא גזרו אטו מן הצד. וזה אשמעינן עולא דבתי אסור ביש ציר באמצע אטו מן הצד הואיל ולא שייך סופן משום תחלתן בבתים נמצינו למדים שב"ש וב"ה פליגי בתרתי דב"ש סברי ביש ציר באמצע אף בחניות דאיכא שמחת יום טוב וצרכי רבים. אפ"ה אין מסלקין דגזרו אטו מן הצד דסברי יש בנין וסתירה בכלים

וכו'. וב"ה סברי אין בנין וסתירה בכלים הלכך לסלק אף בבתים שרי (רצוני לומר כלי הבית שאין מחוברים בקרקע) ולהחזיר לב"ש אסור בחניות ג"כ. לא מבעיא ציר מהצד דהוה בונה לדידהו אפילו באמצע דגזרו אטו מן הצד וחייב ד"ת. וב"ה לא גזרו בשל חניות באמצע. אבל מהצד אסור שמא יתקע כדמוכח ברייתא לקמן ובבתי אף באמצע אסור לב"ה גם כן דגזרינן אטו מהצד ועם דהוה גזרה לגזרה כדכתיבנא וזה מוכח מעולא אבל באין ציר כלל אפילו באמצע כ"ע ב"ש וב"ה מודים דשרי להחזיר אף בבתים כ"כ הרי"ף ור"מ וכולם והיינו דלא אמרינן בבתים טורח שלא לצורך הוא להחזיר. וליחוש משום טרחא וכנראה מרש"י לעיל יו"ד א' ד"ה אף להחזיר וכדבעינן למימר לקמן ברש"י אי"ה וראייתם נראה משבת קכ"ב ב' דאמר שידה תיבה ומגדל אין מחזירין דשמא יתקע. ולא משום טרחא שלא לצורך. וא"כ היכי דלית ציר כלל שרי אף להחזיר בבתים ואכתי קשה דלמא התם בעומדין ברה"ר דחיישינן לגנבי. ומשום צורך שבת התירו נמי סופן משום תחלתן לא בע"א. ויבואר בפריי אי"ה:

מחזירין רטי' במקדש כו'. רש"י פירוש מע"ג ידו שלא יהא חציצה בין ידו לעבודה ועיין בר"מ ז"ל הלכות כלי מקדש פרק עשירי ה"ז. דבכל הגוף אין רשאי חציצה בינו לבגדים. ואפי' נימא חוצץ ושלא במקום בגדים. בע"ג הוה יתיר בגדים יעו"ש. וחזרת רטי' יבואר ברש"י:

דאין שבות במקדש כו'. עיין מהרש"א ז"ל. ועיין מהר"מ שי"ף ז"ל. וכוונתו דלכתחלה להניח רטי' יש גזרה שמא ממחק. משוה גומות ברטי' וזה גזרה קרובה גזרו אף במקדש וחזרת רטי' הוא משום שחיקת סממנין ושבות כזה לא גזרו במקדש. ולכך מחזירין לא מניחין. ואם לכתחלה כאן וכאן אסור. היינו להניח לכתחלה. ומה שפירש"י שם בע"א בעירובין היינו [לפי] האמת. אבל לפי ה"א מפרשינן לכתחלה ממש. ועם שמוכח מרישא מחזירין דרך (לשבות) [לשנות] מה דאתיא מדיוקא. עיין תוספת פסחים ר"פ כ"ש. ועיין מהר"מ שי"ף עוד במ"ש לתרץ קושיות התוספת ט' ב' אמר ר"י כו' א"י דאמאי אסרי לסלק. דלא שייך שמא יתקע. ועל כרחך משום יש בנין וסתירה בכלים. ועוד דברייתא בשבת קכ"ב ב' מבואר דמותר לסלק אף דבתים כאמור:

מתניתן דלא כי האי תנא דאמר דלסלק ב"ש מודים דשרי ופליגי רק להחזיר ואף דלכאורה אין נ"מ בזה דלב"ה להחזיר שרי י"ל דנ"מ טובא דה"א דמתניתין ובריייתא ל"ק ובריייתא ביש ציר באמצע ומתניתין ביש ציר מהצד דהשתא במתניתן מהצד ב"ש אין מסלקין דיש בנין וב"ה מתירין להחזיר דאין בנין ולא גזרינן שמא יתקע ובריייתא באמצע דכ"ש לסלק שרי ול"ג אטו מהצד ולהחזיר גזור וב"ה מתירין להחזיר וא"כ ה"א מהצד

לב"ה נמי שרי קמ"ל מתניתן ובריייתא דפליגי אלא הנך ברייתות לא פליגי וכדמפרש אביי דבציר מהצד ב"ה מודים דאסור להחזיר (אבל לסלק שרי ב"ה דאין בנין וסתירה ויתקע ל"ש בלסלק) ואין ציר כלל אף ב"ש מודים דשרי להחזיר אף בבתים וכ"פ באמצע. וממילא מתניתן ובריייתא פליגי ובקבלה הי' לאביי כן או מסברא דב' ברייתות ל"פ אהדדי ומתני' ובריייתא אין חשש כ"כ אם פליגי ובפריי בתקי"ט יבואר עוד. וכאן אין להאריך:

בפירש"י בד"ה חניות כו' ואין מחוברת לקרקע דאי מחוברת הוה בנין וסתירה ואסרי ב"ה ועיין מ"א תקי"ט אות א' ויש לראות אכתי נהי דיש כה"ג בנין וסתירה מ"מ באמצע פליגי ב"ה ושרי אף להחזיר דלא גזרו אטו מהצד ולפי הגרסא ביו"ד א' א"כ דאין בנין וסתירה בכלים היינו דמקשה השוחט דאין מתיר ב"ה איסור דרבנן או גזרת כתישה מהא דתריסין דראוי ג"כ לגזור אטו מהצד אלמא משום שמחת יו"ט לא גזור כו' ולדידן דלא מתהפכא חדא מהנך משניות ע"כ באין מחוברין דאין בנין כו' הא במחוברת לקרקע דיש בנין מודים ב"ה דאסור אף בחניות אבל למ"ש הרא"ש ז"ל בשם הר"ר יוסף בדף ח' א' עלה דאפר כירה דשאני חניות דצרכי רבים וא"א לעמוד בהם רוב הצבור א"כ אפשר אף במחוברין לקרקע שרי ב"ה ומוחלפת השיטה כאן הוחלפה דב"ה מקילין משום צורך רבים והטור פירש דבריו וכתב דוקא שאין מחוברת בקרקע והמחבר סתם ויש להקשות להרא"ש בשם הר"ר יוסף אין ראי' וכמ"ש וא"כ מנ"ל להטור זה וצ"ע ובפריי אי"ה יבואר:

בד"ה תריסין. דלתי פתחיהן ה"ה דשתי החלונת כי פתח משמש כניסה ויציאה וחלונות הוא שם לחלל בכותל להכניס אור וכדומה וע' ירושלמי בשמעתין אמר שמואל המלחם (המדבק) תריסין חייב משום בונה וקשיא ב"ה מתירין התירו סופן כו' יראה לפרש המלחם בכח כמו יתקע חייב משום בונה (כמ"ש הר"ן בשבת פרק כל הכלים או מכה בפטיש או בונה) ופריך כיון דאם יתקע חייב משום בונה איך התירו ב"ה להחזיר ולא גזרו אטו יתקע בשלמא לסלק אין כאן חשש דאין בנין בכלים. משא"כ להחזיר ומשני התירו סופן כו' ופליג אבבלי דמשמע במהצד אסור להחזיר רק באמצע פליגי או דפריך אמאי לא גזר אטו מהצד והמפרש (בד"ב) פירוש דלסלק שרי דאוכל נפש וא"י מי הכניסו לתגר זה דבנין ואריגה לצורך אוכל נפש לוקה ועמ"ש בפתיחה ועמ"ש המ"מ פ"א מי"ט ולמה לא כדכתיבנא:

בד"ה התירו כו' ובד"ה משום ואי כו' כתב הותרו במקום התירו ואי במקום דאי להודיענו שאין זה הודעת דבר לומר שחז"ל התירו זה דמה קמ"ל אלא עולא אמר טעמא דהתירו

ג' אלו שלא הותרו רק משום תחלתן ולדידן הא היכי דליכא משום תחלתן לא ומש"ה כתב [ואין] לא דאי כאמור. שאין זה נתינת טעם כדכתיבנא:

בד"ה דאין בנין כו' בתיבת הבית שרי לסלקו ולהחזיר אע"ג דלאו שמחת יו"ט קמ"ל כו'. אע"ג דאין בנין קאסרי לה מדרבנן כו' צרכי רבים כו'. הנה מ"ש צרכי רבים יורה כפי' הר"ר יוסף שהובא ברא"ש ח' א' גבי אפר כירה ולג' לעיל יו"ד א' א"כ אלא מוחלפת כאן מקילין ב"ה משום צרכי רבים אבל דבתים דליכא צרכי רבים לא התירה התורה ואמנם מ"ש כלי הבית לסלק משמע דבאמת כלי הבית לסלק אסור והא קיי"ל אין בנין וסתירה בכלים כמבואר בשבת קכ"ב ב' דנוטלין כלי הבית אבל לא מחזירין. גם מ"ש דה"א כלי הבית שאין שמחת יו"ט שרי משמע דעיקר הטעם דכלי הבית אסור הוא משום שאין שמחת יו"ט והא כתב דוקא צרכי רבים שרי (ולעיל יו"ד א' כתב. במקשה. דחזרה ודאי טרחא שלא לצורך ואפ"ה שרי ב"ה ולא פירוש דהמקשה קשיא לי' דלא גזור אטו מהצד (דחוה) דהוה] בפלס גזירת כתישה וכדומה וצ"ע בזה) ומלשונו כאן משמע דאף דאין בנין בכלים. מ"מ מדרבנן יש בנין בכלים וההוא דשבת ביש ציר באמצע ולא משמע כן וכל זה צ"ע:

ודע דרי"ף ז"ל כתב התירו סופן משום תחלתן הוא דלא פתח הואיל ועומדין ברה"ר ויגנבו ולפ"ז ברה"י במקום דאין חשש זה אסור להחזיר. ולרש"י י"ל משום צרכי רבים התירו ועדיין זה בלסלק לא בלהחזיר ועט"ז תקי"ט ויבואר שם וכאן אין להאריך:

ציר מהצד אם באמצע הוא שיש עושין כעין מסמר יוצא לאורך הדלת ותחוב באסקופה תחתונה ובעליונה וזה הוי בנין במחובר לקרקע ובכלים אין בנין ובאמצע הוא בענין אחר שעושין ברזל מדובק בית ידות בדלת באמצע וכפוף ויוצא לא באורך ובאמצע אסקופה למטה ולמעלה במשקוף נקוב באשנב ותוחבין שם כעין שעושין אנו לדלת החלונות שאין זה בנין ושרי אף במחובר לקרקע ועט"ז שי"ג ומ"א ש"ח ס"ט בקוואטיר בשבת ויש לעיין דשלנו אין תחובת בחור ואפשר אין דומה לבנין וצ"ע ויבואר אי"ה בפריי תקי"ט:

בד"ה מהו דתימא משום שחיקת הסממנין ולעיל פירש ממרח ולמ"ש מהר"ם שי"ף ז"ל והביאותי דבריו לעיל א"ש דבא לתרץ דלא מוכח ממתניתין דעירובין לכתחלה אסור דממרח הוא ושבות קרובה אסור.

דף יב.

משנה ב"ש אומרים אין מוציאין קטן ולולב וס"ת וב"ה מתירין פלוגתייהו במתוך כדמסיק ואף ר"י סבר במתוך פליגי והנה יש בכאן שערורי' בין הפוסקים (עמ"ש בפתיחה) וכאן אקצר מסוגין משמע דבכל מלאכות המיוחדות באוכל נפש כמו שחיטה

ואפי' ובישול וכדומה שהותר הכתוב בהן לצורך אוכל נפש אמרינן לב"ש דוקא אוכל נפש ממש הא שאר צרכי היום לא. ולב"ה מתוך שהתיר הכתוב מלאכות המיוחדות באוכל נפש התירה אף לצורך היום קצת לפירוש תוס' ד"ה ה"ג ולרש"י אף שלא לצורך היום כלל (רק מדרבנן אסור שלא לצורך כלל) וכדבעינן למימר ברש"י אי"ה ופירוש הכתוב כך הוא אך אשר יעשה לכל נפש. כלומר מלאכות המיוחדות באוכל נפש מסתמא כמו שחיטה וכדומה הוא לבדו יעשה לכם אותן המלאכות הותרו לגמרי אף שלא לצורך כלל מן התורה ומדרבנן אסור שלא לצורך כלל. לרש"י. ולתוס' ה"פ הוא לבדו יעשה לכם להנאתכם צורך היום קצת אבל בנין ואריגה וכדומה שמסתמא הם מיוחדות לשאר צרכים אפילו עשאם לצורך אכילה כגון בנה כירה ותנור ביו"ט לאפות שם לוקה הואיל ומלאכות אלו הם מיוחדות לשאר צרכים דקרא במלאכות המיוחדות באובל נפש קמשתעי כאמור והוצאה והבערה הי' ראוי לאסור אותם אף לצורך אוכל נפש. כי אין מיוחדות כ"כ לאוכל נפש. (ונהי שאין מיוחדת נמי לשאר צרכים מ"מ ל"ד לשחיטה ואפי') אפ"ה הוצאה שרי הואיל ונעשה באוכל נפש עצמו ועדיף משחיטה שאלו שחיטה דומה קצת למכשירין שהוא רק הכנה לאוכל נפש. לכן מותר בי"ט וההבערה הוא מביום השבת האמור בקרא בשבת כו' (עמ"ש בפתיחה מזה ועמ"א תקי"ח ותבין) ומסוגיין דגמרא כאן משמע דלב"ה דאמרי מתוך הוא בהוצאה והבערה לר' יוחנן וכ"ש באפי' ובישול ושחיטה כדאמר דהשוחט עולת נדבה ב"ש הוא דלב"ה מתוך שהותרה שחיטה לצורך כו' ואוונם לפסק הלכה כפי מה שמתבאר מר"מ ז"ל פ"א מה' יו"ט ה"ד ובמ"מ שם ובתקי"ח בא"ח ובב"י שם מבואר (דאטו) [דאנן] פסקינן דבהוצאה והבערה אמרינן מתוך (ומ"ה שרי לגמרי (בתוך) [במתוך אלו] שניים כפירש"י בשמעתין אף שאין צורך כלל מכמה הוכחות מר' יוחנן מבשל גיד ומפסחים ה' ביעור חמץ ביו"ט יעו"ש) משא"כ בשחיטה וכדומה לא אמרינן מתוך והיינו מחמת קושיות התוספת ד"ה ה"ג מפלוגתא דרבה ור"ח המבשל מי"ט לחול או האופה מי"ט לחול לר"ח לוקה ואף לרבה מטעם הואיל הא סמוך ללילה שאין שהות לאכול או מבשל נבלה דבר איסור לוקה דל"ש הואיל והא מתוך כו' בין לפירש"י שלא לצורך כלל כמי שרי ובין לפירוש התוספת דבעי צורך היום קצת. מ"מ אמאי לא אשמעינן רבותא טפי לרבה אפילו בישל דבר איסור לרבה אין לוקה מטעם מתוך אלא ש"מ דמתוך דוקא בהוצאה והבערה הותרה כמ"ש המ"א הטעם דוקא לשני אלו וכמ"ש הב"י בתצ"ה והטעים דבריהם המ"א בסי' תקי"ח (עמ"ש בפתיחה) אלא בהוצאה והבערה וז"ש הרמז"ל בה' יו"ט פ"א הט"ו המבשל לגוים אין לוקה מטעם הואיל וכרבה הא סמוך ללילה או דבר איסור לוקה דלא אמרינן מתוך כה"ג

בשחיטה ואפי' ובישול ועמ"א בסי' תקי"ח משמע בבישול אמרינן מתוך ובסי' תקכ"ז מבואר דאף בבישול לא אמרינן מתוך רק בהוצאה והבערה דממ"נ אי אמרינן מתוך בבישול ה"ה בכולהו או דוקא בשנים אלו שיש טעם לדבר כמ"ש המ"א ולקמן דאמר ר' יוחנן פוק תנא לברא הבערה ובישול אינו משנה ובישול אפשר דלא גרסינן לה והבערה לבד אין משנה וכדכתיבנא ודחינן סוגיין דכאן דמשמע לב"ה אף בשחיטה אמרינן מתוך מקמי פלוגתא דרבה ור"ח:

ודע דהפר"ח בתצ"ה האריך והקשה על שיטה זו וראיתי לכתוב בקצרה המעיין בב"י בתקי"ח מבואר דעת הרי"ף ורמז"ל וכמ"ש הר"ן בשמעתין כרש"י יעו"ש ואף שהרא"ש הביא דברי הרי"ף ופירשה לפי דעתו (כתוס' ד"ה ה"ג) מ"מ פשטות דברי הרי"ף מורין כרש"י ור"מ ז"ל וכמ"ש המ"מ ומ"ש הרא"ש אמאי אין שורפין קדשים בי"ט לדידי' נמי הא צורך היום קצת הוה וצריך לחלק בין ביעור חמץ (פסחים) דהוה צורך קצת שעובר בב"י (אלא שהתוס' כתבו בכ"ט ב' ד"ה רב אשי שהמשהה ודעתו לבערו אין עובר כלל עמ"ל פ"ח מהלכות חו"מ) לשרפת קדשים סובר דא"צ קצת. ואמנם רש"י ביצה כ"ז ב' תי' זה דרחמנא אחשבי' וכ"כ מגיני שלמה בכאן אלא שזה יצדק לתנא דבי חזקי' דאמר מקרא עד בוקר או מהוא כרבא. אבל לרב אשי דמסיק בפסחים פ"ג ב' ובמה מדליקין כ"ד ב' די"ט עשה ול"ת. א"כ קשה כיון דלית לי' קרא דעד בוקר הא שריפה הותרה במתוך אף שאין צורך היום כלל לרש"י וכן הרמז"ל פ"ג מה' יו"ט ה"ח חלה שנטמאת א"א לשורפה די"ט עשה ול"ת הוא כרב אשי וקשה כדכתיבנא הא הבערה מותר מתוך. אם לא שנאמר דמאן לימא לן דשריפת בשר נותר בי"ט לית בי' בישול וכן שרפת חלה טמאה ביו"ט לית בה אפי' וכה"ג הבערה דבישול פתילה בריש יבמות (ובהקטרת אימורין ע"ג [מזבח] נמי י"ל בישול הוא בתחלתו) וא"כ שפיר אמר עשה ול"ת דמתוך לא אמרינן אלא בהוצאה והבערה גרידא לא היכי שיש בישול ואפי' וזה סיוע לומר דלא כסוגיין דשמעתין דאף שחיטה וכדומה אמרינן מתוך אלא דוקא הוצאה והבערה גרידא (בענין משאצ"ל פסק הרמז"ל דחייב וכאן י"ל דהוה צריכה לגופא) ויבואר עוד אי"ה:

הן אמת שבירושלמי בפרקין הלכה ג' ובשבת פרק כלל גדול פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש הביאו הפר"ח ג"כ דלר' יוחנן בישל נבלה בי"ט אין לוקה מתוך שהותר בישול לצורך וריש לקיש אמר לוקה והיינו דפליגי אי אמרינן מתוך חוץ הוצאה והבערה ואע"ג דהלכה כר"י שאני הכא דרבה ור"ח סוברין כוותי' דר"ל ואין להאריך יותר ומהשוחט מסוכנת מוכח דבשחיטה לא אמרינן מתוך:

גמרא דאמר לך מני ב"ש כו' הותרה שחיטה שלא לצורך הארכנו במתני' דמכאן משמע אף בשחיטה אמרינן מתוך ופסק הלכה
דוקא הוצאה והבערה לבד ויש טעם לזה כמ"ש המ"מ פ"א ה"ד מי"ט וב"י תצ"ה ותקי"ח ומ"א תקי"ח ותקכ"ז יעו"ש:
לוקה משום מבשל גיד בי"ט ומשום הבערה לדידן בב' התראות הא בהתראה א' אין לוקה ב' בי"ט על בישול והבערה עיין מכות כ"א ור"מ פ"א מי"ט ה"ג ומיהו לרש"י בלא"ה אין לוקה על הבערה וה"ה לתוס' דהוה צורך קצת. וכדאמר ר"י פוק תנא לברא הבערה כו' ומבשל בשר בחלב ואוכל קסבר יש בגידין בנ"ט ולדידן אין בגידין בנ"ט. ואין חייב במבשל גיד בחלב משום בשר בחלב ולא נאסר בהנאה רק באכילה ועי"ד ומ"ש בפריי בסי' פ"ז:
בפירש"י בד"ה. לא את הקטן. כל מילי דלאו צורך אכילה אפילו יהי' צורך היום קטן למולו. וכדומה אפ"ה לב"ש אסור וב"ה מתירין ויש בהו צורך כמ"ש רש"י לקמן ד"ה אלא מדלא אפליג באבנים והעד מדפרט ג' אלו ש"מ משום ב"ה ועיין ר"ן וב"י תקי"ח. י"א כלים אפילו אין בהם צורך כלל שרי לרש"י אפילו מדרבנן ולקמן מבואר דוקא שיש בהם צורך קצת ויבואר בפריי שם:
ד"ה עולת נדבה דאלו עולת חובת היום כו' היינו קרבנות היום של צבור. אבל עולת ראי' לב"ש לא כמ"ש התוס' ד"ה השוחט ומלקא נמי לקי על עולת ראי' כדבעינן למימר שם בס"ד:
ד"ה לוקה משום לא תעשה כל מלאכה (שמות כ"ף) סבור הייתי לומר דמלאכת עבודה רק שאר דברים אבל מלאכות העשויות באוכל נפש כמו שחיטה אין בכלל מלאכת עבודה ואין בו לאו אף בעולת נדבה כ"א בפסח לא כתיב עבודה כ"א לא תעשה כל מלאכה הכל בכלל ואוכל נפש הותר מאך כו' ועולה צורך גבוה לא הותר ובאיסורו עומד ומה אעשה שסתם אמר לוקה משמע בכל י"ט (עמ"ש בפתיחה בזה):
ד"ה ואין עירוב כו' ואע"ג דויעבירו נפקא בא ירמי' ופירש כו' יראת לפרש דאי הוצאה בכלל לא תעשו מלאכה בשבת י"ל בי"ט שרי הוצאה דלאו מלאכת עבודה היא דמלאכה גרועה הוא אלא אפילו מויעבירו דאמר בשבת צ"ו ב' גמר [העברה העברה מיוה"כ מה להלן] ביום אסור א"כ י"ל ה"ה י"ט בא ירמי' ופירש די"ט שרי ומיהו יש לראות בי"ט משמע פסח ועמ"ש ברש"י ד"ה לוקה (עמ"ש בפתיחה).
בד"ה פליגי כו'. ויעבירו כו' וירמי' הי' מזהירן על השבתות. עיין מהרש"א ויראה לפרש דאי ירמי' הי' מזהירן מ"ה או דלא גזרו עדיין על שלא לצורך כלל אף מדרבנן ביו"ט.

א"כ הי' להוכיח סתם לא תעשה מלאכה ביום השבת דמסתמא ל"ד הוצאה עברו אלא ודאי מזהירן בהוצאה שלא לצורך כלל כי סתם משא היינו שלא לצורך היום כלל. ואמר הלואי שבת חמורה לא יזלזלו בה שהוא איסור תורה. וכמתמיה נהי שבי"ט אתם עוברים הוצאה שלא לצורך כלל שאסור מדרבנן הלואי תזהירו ביום השבת אבל אי הוצאה לגמרי מותר בי"ט בא להורות

דין דשרי בי"ט ועיין מהרמשי"ף ז"ל ואין להאריך:

בתוספת בד"ה השוחט כו' ר"ע כו' בהדיא כו' לדיוקא דשלמי נדבה פטור כו'. וא"ת אפילו ב"ה כו' דלא אהדרי' עכ"ל. מ"ש ר"ע בפסחים ה' ב' אמר רבא כו' וזה לשיטתם שם דביעור הוי צורך היום קצת. (עם דהוי ב"י ניתק לעשה ואין עובר המשהה ע"מ לבערו) אבל לרש"י י"ל מר"ע אין ראי' דלית לי' מתוך היכי דליכא צורך קצת ולדידן גם זה אליבא דרש"י ועולת נדבה ודאי צורך קצת הוה שלא יהא כירת רבך ריקן כמ"ש התוס' לקמן ד"ה ה"ג. ואמר ב"ש הוא דלית להו מתוך אף צורך קצת כל מילי דלאו אכילה קטן למולו ולולב כו' ומ"ש דלוקה על עולת ראי' אע"ג דחגותם לאו הבא מכלל עשה מ"מ כל שלא בא היתרו בפירוש רק ספק הוה אי עולת ראי' קריבה ביו"ט מלה' או לאו בא הכתוב ואסור מחגותם וודאי בירור הספק אהדרי' ללאו קמא משא"כ לב"ה מתוך כו'. הותר בפירוש עולת נדבה דהוה צורך קצת כמ"ש לקמן ד"ה ה"ג ובא הכתוב ואסר מלכם. לא אהדרי' לאיסורא קמא רק עשה. (עמ"ש בסי' ג"ו וש"ה בזה) ותירצו דאתא לאשמעינן שלמי נדבה פטור לב"ה דאית בהו צורך הדיוט אכילה ממש רק מלכם לא אהדרי' לאיסורא קמא ומוכח מדאמר עולת נדבה ולא אמר רבותא (שלמי נדבה אבל אי אמר עולת חובה הא שלמי נדבה חייב ורבותא) עולת חובה דל"ת כל דלה' משא"כ עכשיו עולת נדבה ודאי גרע משלמי נדבה וכח דהיתרא דפטור ממלקות עדיף טפי ועיין לח"מ פ"א מי"ט הט"ו ודבריו צ"ע וישוב דעת. דמה קשיא לי' בדברי הרמז"ל יותר מרבה ור"ח דאית להו מתוך כב"ה כמ"ש התוס' לקמן ה"ג ועוד דודאי דוקא בהוצאה והבערה אמרינן מתוך לא בשאר מלאכות דלא כסוגיין וכבר ביארתיו בגמרא גם משנה לקמן כ"ג השוחט המסוכנת אם יש שהות לאכול בעינן מטעם הואיל (עב"י תקי"ח) לא מטעם מתוך ואפילו אין שהות דיש צורך קצת הפסד ממון דהא מפתח של כלים אם מתירא שיגנוב שרינן בסימן תקי"ח דהוה צורך קצת כ"ש מסוכנת ש"מ דבשחיטה וכדומה ואף בבישול לא אמרינן מתוך. והרמז"ל נמי סבר לא אהדרי' היכי דהי' היתר מפורש וכדכתיבנא:

בד"ה דלמא כו'. שאין לצורך י"ט כלל עיין ר"ן. ותקי"ח אי כלים שאין בהם צורך כלל אסורין מדרבנן. לרש"י דוקא אבנים:

ד"ה ה"ג כו' ביארתיו בגמרא ובאורך. (עמ"ש בפתיחה) וכפי הנראה הכין הלכתא לדידן כרש"י ודוקא הוצאה והבערה אמרינן בהו מתוך אף שלא לצורך כלל מ"ה. ומדרבנן אסור שלא לצורך כלל אף בכלים כל שאין בהם צורך כלל ויבואר אי"ה בפריי ובתקי"ח וכאן אין להאריך:

דף יב:

משנה ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן. וב"ה מתירין מלת חלה ה"א נקבה. והעד חלתה ועיין ש"ך יו"ד שכ"ד אות ב' ובצוהר התיבה ועמ"ש במלת ביצה ג"כ הא נקבה:

אמר הכותב הך מתניתן ושמעתין דילן יש בהם קצת מהעומק והעיון ואפרש כפי חילי. ואקדים הקרמה אחת וזה תוארה דבר ידוע שאין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת ויו"ט אבל מתנות זרוע כו' אפילו נשחטו מאמש מותר להפרישן בי"ט שאין טובלין וגם ניכרין הם עמ"ש ברש"י מזה) וחלה יש לה דין ממוצע בלש ביו"ט מפריש לש מעיו"ט אין מפריש ביו"ט זהו תורף הקדמת הזאת שרצינו לבאר ואמנם תצטרך לתוספת ביאור כי בטעם מחלוקתן אין מוליכין יש לומר ג' טעמים א' שלא התירו חז"ל רק הפרשת עיסה לתקן אבל לא להוליך ב' מפני הרואים שיסברו בלש אמש שהפריש היום ונותן לכהן דאל"כ הי' נותן מאתמול ונמצא יבאו להתיר הפרשת עיסה שנילושה מאתמול להפריש היום ביו"ט וזה הטעם שייך במכ"ש בתרומה כאמור וזה כרמז במ"ש התוס' ד"ה אין מוליכין שיסברו שתרם היום וכדכתיבנא. ג' גזירה הולכה אטו הפרשה שאם תתיר הולכה לכהן יבא להתיר אף הפרשה ואמנם ב' טעמים אלו לא שייכים אלא בתרומה ועיסה שנילושה מאתמול ובמתנות אין שייך כלל דמותר להפריש בי"ט אף נשחטו מאתמול משא"כ לטעם שלא התירו חז"ל רק ההפרשה לא הולכה צודק אף במתנות כאמור ולפ"ז ב"ש דאמרי אין מוליכין חלה ומתנות לכהן לא זו אף זו קאמר לא מבעיא חלה דאיכא למיחש לב' טעמים אחרונים ואפילו לש היום איכא חששא יאמרו מאתמול לש והיום תרם אפילו מתנות שאין חשש זה דמותר להפרישם בי"ט אפילו נשחטו אתמול אפ"ה לא התירו רק הפרשה אבל לא הולכה:

והך מתניתן אדחייה מהלכה ממה דמסיק לקמן דהלכה כר' יוסי דאף בתרומה מתירין ב"ה וחלה ומתנות אף ב"ש מודים דשרי וכ"כ הרמז"ל בפירוש המשניות. והנה יש מקום לומר לקיים שניהן ובריתא מיירי בלמוד לאכול אצלו לפירוש התוס' כאן ד"ה אין מוליכין ומתניתן באין למוד לאכול אצלו (פירוש למוד רגיל הכהן לאכול בבית של זה או רגיל בעה"ב זה לשלוח לכהן מזונות תמיד משל חולין ואתכא דידי' סמיך תמיד).

ולפ"ז בלמוד אין כאן חשש הרואים שיסברו שחולין שולח לו או הולך לביתו שרגיל כו'. ולכך אפילו תרומה מתירין ב"ה. וב"ש אוסרין הואיל ואין זכאי בהרמה אין זכאי בהולכה. אבל מתנות וחלה שזכאי בהרמה זכאי בהולכה ומתני' מיירי באין רגיל אצלו דבתרומה ב"ה מודים דאסור הולכה או לבא לביתו מפני הרואים שיאמרו תרם היום ויגביהו תרומת ומעשרות בי"ט. ואם היא גזרה לגזרה קרובה היא אבל בחלה ומתנות פליגי לב"ה אין חשש הרואים דיאמרו נילושה היום וב"ש אמרי אדרבא הרואים יאמרו שמאתמול נילושה והופרשה היום אלא דמשמע לי' לתלמודא דמתני' ובריייתא תרווייהו באין למוד או תרווייהו בלמוד. ועוד דעכ"פ מתניתן קשיא אהדדי דל"ש כלל ב' טעמים אחרונים רק אי התירו הולכה או לאו וע"כ פריך ממתניתן ואמר דלא כר' יוסי ולזה יש רמז ממאי דאמר קס"ד שנשחטו מאמש ולא הזכיר נילושה מאמש דעיקר הקושיא ממתנות כדכתיבנא

והנה בדמאי פ"ד מ"ד מי שקרא שם כו' הובא בתוספת כאן ד"ה אין מוליכין. מחלק בין אין למוד לאכול אצלו אסור ובלמוד מותר וכתב הר"ש שם והתיו"ט דלמסקנא דהלכה כר' יוסי הך מתניתן דדמאי כב"ש ולא כב"ה יעו"ש. ולפ"ז אדחייא מתני' דדמאי מהלכה או כר' יהודא ואחרים כמ"ש הר"ש שם. ואמנם הרמז"ל בפכ"ג הי"ו עשבת העתיקה ופסקה להלכה ובפ"ד מ' י"ט הכ"ו פסק כר' דב"ה מתירין אף תרומה להוליכה לכהן צריך להשוותם יחד ואמנם כפי הבנת הר"ש ז"ל שם בדמאי דאתיא כב"ש או כאחרים ור"י החילוק בין למוד לאכול אצלו הוא כפשוטו דבלמוד אין כאן נתינה תרומה לכהן בשבת רק כאוכל חולין אצלו מאחר שלמוד לאכול אצלו ובאין רגיל הוא נתינה ממש ולא התירו חז"ל נתינת תרומה לכהן וכ"ש להוליך לביתו של כהן בשבת ויו"ט. אבל הרמז"ל יסבור כפירוש התוספת כאן ד"ה אין מוליכין דג"ה דהכא מיירי בלמוד הוא דשרי בתרומה וב"ש אסור אף בלמוד ומתני דדמאי ע"כ דוקא כב"ה אתיא לא כב"ש כמ"ש בירושלמי ישפא הדא מהדא והדא מהדא (עיין ר"ש שם) כלומר דמאי לטלם היינו לתנם כיני מתני' כו' וכאן יליף משם דל"ד אין מוליכין ה"ה לבוא הכהן לביתו של ישראל אסור לב"ש בכל גווני ולב"ה באין למוד וכאן בריייתא דר' יוסי בלמוד מתירין ב"ה ובה' י"ט פ"ד הכ"ו סתם וכתב מוליכין תרומה סמך אמ"ש בשבת דלמוד מיירי כו' (לשון שכתב בשבת פכ"ג הי"ו אעפ"י שייחד לו מקום לכאורה לטל"ם ממש ואינו אלא לתנם וצריך ליישב הלשון שם:

ומעתה דברי המחבר בא"ח תק"ו ס"ג שהתחיל הלש עיסה בי"ט יכול להפרישה ולהוליכה לכהן בי"ט. ואם לש מאתמול אין מפריש בי"ט סתרי הדיוקים ועיין בטור

מזה כתב הלש בי"ט יכול להפרישה ולהוליכה בי"ט וכן מתנות כהונה יכול להוליכה לכהן אפילו הורמו מאמש מב"י שם. והנה פשטות דברי הטור משמיעין דיש חילוק בין מתנות לעיסה והוא כמו שאגיד דבעיסה בלש בעיו"ט ויוליך ביו"ט איכא חשש הרואים שיאמרו שתרם היום (דאל"כ הי' מוליך מאתמול) משא"כ מתנות יכול להפרישה היום אפילו נשחטו מאמש ויכול להוליכה בי"ט כפירוש התוס' כאן ד"ה אין מוליכין ומיירי באין למוד כו'. והמחבר נקט קצוות בלש היום יכול להוליכה בי"ט אף באין למוד דליכא חשש הרואים כה"ג דידעו ג"כ שלש היום ובלש מאתמול אין יכול להפרישה היום ולא סיים דאין מוליכה דבלמוד אצלו שרי כפירוש התוס' ועט"ז שם ופר"ח שם האריכו בזה לחלוק על פי' התוס' ולמ"ש הרמז"ל כפי' התוס' דהעתיק למשנה דדמאי ובריייתא דר' יוסי. (ומיהו אכתי י"ל דלמוד פירושו כמ"ש הר"ש דלא הוה נתינה שאוכל מעצמו לא חששא חדתא גזירת הרואים שיסברו שתרם היום) והמחבר כתוספת ומשום גזרת הרואים ואין מוליכין בין לביתו של כהן או של בע"ה. אם למוד הכהן לאכול בביתו של בע"ה ליכא חששא דרואים דיאמרו שיאכל סעודתו שם מחולין ובין רגיל הבע"ה לשלוח לביתו של כהן נמי אין חשש כו' ועיין מהר"ם מלובלין ז"ל אין כעת לפני והנלענ"ד כתבתי ובתוספת אבאר עוד וכאן אין להאריך ואי"ה בפריי יבואר:

לימא מתניתן דלא כר"י בארתיו יפה במשנה בס"ד בזה:

אמר רבא שהורמו היום ונשחטו מאמש. הנה רבא לשיטתי' ט' א' גלגל עיסה מעיו"ט מותר להפריש חלה ביו"ט יהי' בא"י או בח"ל מתוקמא מתניתין בחד גוונא ושפיר גרס שהורמה היום (ביש ספרים הורמה ובס"א הורמו) ולפ"ז אין ראי' מכאן לדידן דגלגל עיסה מעיו"ט אין מפרישין בי"ט אפילו חלת ח"ל דאוכל והולך ואח"כ מפריש. אפשר ה"ה מתנות אין מפרישין היום אם נשחטו אמש ומ"ש המ"מ פ"ד מיו"ט הכ"ו היתר הפרשה אעפ"י דנשחטו אמש מבואר בגמרא ולמ"ש. מרבא אין ראי' למה שפסק הרמז"ל בפ"ג מיו"ט ה"ח דגלגל עיסה מעי"ט אין מפריש בי"ט אף ח"ל ועם שיש חילוק דאין טובלין כלל מ"מ אין ראי' וצ"ע כעת:

בפירש"י ד"ה אין מוליכין שלא התירו אלא הרמה לא הולכה ביארתיו במשנה באורך דיש ג' טעמים בחלה ובמתנות אין שייך רק טעם א' דלא התירו הולכה רק הפרשתן:

בד"ה מתנות כו'. דאיך יאכל ועובר בעשה כו' כ"כ הר"ן ולא זכיתי להבין זה דבחולין קל"ב מבואר דשרי לאכול כך דניכרין הם וכ"כ הרמז"ל פ"ט מבכורות הי"ד ובטור כתב בסי' ס"א דמ"מ מצוה להפרישם והב"י לא הראה מקומו. ומ"מ אין עשה וצ"ע:

בד"ה על המתנות כו' וה"ה לחלה וחדא מינייהו נקיט די"ל דוקא מתנות דאין חשש הרואים משא"כ חלה אף גלגל היום הרואים יאמרו מאתמול לש והופרש היום והעד בתרומה דוקא פליגי לא בחלה:

בתוספת בד"ה אין מוליכין ל"ד אין מוליכין ה"ה לביתו כו' יאמרו שתרם כבר פירשתיו יפה במשנה יעו"ש וכתבו ל"ד דנ"מ לדידן לב"ה באין למוד דאף לביתו של בע"ה אסור ומ"מ מה שחידשו סברא דיאמרו שתרם אין מוכרח וכמ"ש במשנה ועיין מהרש"א ז"ל ומהר"ם מלובלין ז"ל ואין להאריך ואי"ה בפריי יבואר:

גמרא אמר רבא מוללין מלילות וכן הלכה ומיהו י"א ע"י שינוי ובשבת ע"י שינוי נמי אסור וי"א דבשבת ע"י שינוי מותר ובי"ט בלא שינוי וכ"פ המחבר בסי' תק"י ס"א. ועיין תו' י"ג ב' ד"ה כיצד מולל ושיטת רש"י כאן ד"ה מוללין דדש כלאחר יד בשבת אסור ובי"ט שרי הוא בתו' לקמן ועיין ר"ן כאן וכן פירש"י לקמן י"ג ב' להדיא כיצד מולל ביו"ט יעו"ש ועיין שבת קכ"ח א' ברש"י ד"ה שלא יקטום מולל בזרע מן השרביטין. ועיין ר"ן כאן ויש ב' פירושים א' מולל דשבת לרכך. וב' פירוש הרז"ה שאני סאה איזוב. ואפשר פירש"י כבעל המאור וראיתי להמ"א או"ח שי"ט אות חי"ת על מה שמפרקין קטניות מערביז שוטין. ולא הבנתי דלאכול מיד הכל שרי דלא אסרה התורה עלינו אכילה בשבת באיזה צד שנרצה לאכול אוכלין אם הוא מיד לאכילה כמו מזריע בצנון ובורר לאכול מיד כמבואר בסי' שכ"א שם סעיף י"ב ואע"ג דהמחתך ירק חייב משום טוחן כו' אלא דוקא להניח לאחר זמן אף לבו ביום אבל לאותה סעודה שרי מכ"ש שמפרקין ואוכלין מיד ולפי זה מוללין בי"ט היינו אף להניח לאחר שעה בלי שינוי שרי לדידן ובשבת מפרק גמר אם לאכול מיד שרי כמו במזריע של צנון ואי"ה בפריי בשבת יבואר זה. ועמ"ש ברש"י ד"ה מוללין בזה ובר"מ פכ"א משבת הלכה י"ד מולל ע"י שינוי שלא יהי' נראה כדש משמע דבלאו שינוי נמי אין דש ממש רק נראה כדש וא"י מה הוא אם שרוצה לומר דכל שמולל ביד הוה הכל כלאחר יד או שמא כשרוצה לאכל מיד וצ"ע כעת:

איידי דתנא רישא מע"ש תנא סיפא מעיו"ט. עיין ר"ן בשמעתין ולמאן דאמר בשבת אפילו ע"י שינוי אסור א"ש ולמ"ד ע"י שינוי מותר מיירי ברייתא בלא שינוי דאסור בשבת:

בפירש"י בד"ה מהו לפרוכי כו' דאפשר מעיו"ט כו' וקפשיט לי' דמוללין ע"י שינוי דוקא דבשבת פטור אבל אסור בי"ט שרי הא מפרק ממש אסור בי"ט דאפשר לעשותו מעיו"ט אלמא באוכל נפש נמי יש חילוק בין אפשר ללא אפשר אם הוא מלאכה מ"ה וי"א באוכל

נפש עצמו אין חילוק רק במכשירין ודישה ומפרק הואיל ודרך לעשות להרבה ימים ועיין סי' תצ"ה ואי"ה יבואר בפריי:

בד"ה מוללין דדש כלאחר יד הוא כו' הכין הוא ודאי אף למאן דמתיר בלא שינוי אפ"ה ע"כ טעמא דלאחר יד הוא המולל דמפרק גמור עכ"פ איסורא איכא להניח לאחר זמן או מ"ה או מדרבנן אלא לקמן י"ג ב' פירש"י כיצד מולל בי"ט ע"י שינוי יעו"ש:

בד"ה אם כן דמוללין כו'. דסתם שבלין לא מפרישין תרומה עד שיעשה דגן כו' פירוש דכ"ז שלא דיגן ומרוח בכרי אין חייב בתרומה ומעשר (ואם הפריש בשיבולין חל שם תרומה מ"מ אין מפרישין בשבולין) וא"כ כשמולל בי"ט זהו גרנן וחייב עכשיו בתרומה ויכול להפריש בי"ט כיון דעכשיו חל החיוב לא קודם י"ט כמו עיסה שגלגל היום יכול להפרישה ה"ה זה. ומיהו אי אין מוללין לא יצויר שחל חיוב תרומה בי"ט דאי אידגן מעיו"ט נתחייב אתמול ואין רשאי להפריש ביו"ט וגם אין רשאי לדוש ביו"ט וכ"ת אכתי בדש בעיו"ט ובי"ט הביא לבית דכ"ז שלא ראו פני הבית אין חייב כמבואר בר"מ פ"ג מה' מעשר הלכה דה"ו וכדבעינן למימר לקמן אי"ה י"ל דודאי הביא מאתמול לבית דבי"ט הוה מוקצה וי"ל דאומר מכאן אני נוטל למחר וצ"ע ועמ"ש לקמן:

דף יג.

גמרא הא רבי הא ר' יוסי כו'. הנה צריך הקדמה אחת והוא דאין חייב בתרומה כ"א בנגמר מלאכתן יתחייב וזה ברוצה למכור בשוק הא רוצה להביא לבית צריך גמר מלאכה וראיית פני הבית כמ"ש במציעא פ"ח ע"ב. ואמנם ר' אושעיא אמר מערים על תבואה ומכניסה במוץ. וסברת התוס' במציעא שם פ"ח ב' ד"ה משיפקסו דוקא פירות וכדומה אם הכניסן בלא גמר מלאכה לבית ובבית נגמר מלאכתן חייב בתרומה ומעשר משא"כ דגן דאין דרך להכניס לבית בשיבלים אם הכניס בשבלים ומירוח בבית עדיין פטור מ"ה ממעשר ואוכל עראי אא"כ הוציא והביא דרך פתחים. וזה שאמר רב אושעיא מערים על תבואה דאלו אם נאמר דהכנסת הבית בשבלים ואח"כ מירוח בבית חייב מ"ה מה הערמה שייך אם לזרות אח"כ מעט מעט בלא כרי ומירוח זה יכול לעשות בשדה לזרות מעט מעט ולהביא לבית כ"ז שאין גמר מלאכה יעו"ש. אבל מר"מ פ"ג ממעשר הלכה דה"ו משמע שאין חילוק. ואף דגן נמי אם הכניס בשבלים לבית ואח"כ מירוח בכרי בבית חייב מ"ה בתרומה ומעשר ולפי שיטת הר"מ ז"ל וכנראה שזו שיטת רש"י בשמעתין פריך שפיר וה"פ רבי ור' יוסי פליגי בהא. אם הכניס בשבלים למרח. והיינו לעשות עיסה אוכל מהן עראי כ"ז שלא נתמרח בכרי וה"ה קבע מ"ה ומדרבנן אסור קבע. אבל אם הכניס ע"מ למלול רבי סבר מיד נתחייב בהבאה דזו גרנן והוה כפירות שנגמר

מלאכתן ואף קודם מלילה כבר נתחייבו במעשר בראיית פני הבית לבד ולרבי מצינו זכאי בהרמת תרומה שהכניס מאתמול לבית וביו"ט מולל שנותן עכשיו תרומה ולרבי יוסי פטור מתרומה (ואוכל אף קבע באפשר) אף לאחר שימלול דאין זה דיגון כו' ומתני' דאין זכאי בהרמה ר' יוסי ופריך לר' יוסי נמי משכחת שהכניס ע"ד למרח וירדה תורת תרומה עליהם, אם הי' ממרח בבית אח"כ ונמלך למלול ביו"ט דהבאת פני הבית מועיל למלילה דעכשיו וחייב עכשיו בתרומה ביו"ט ומצי להפריש ביו"ט. וזה לפי שיטת רש"י ורמז"ל משא"כ לתוס' במציעא לא יצדק זה דאף אם הכניס בשבלים ע"מ למרח ואפילו מרחו אח"כ בבית פטור ממעשר כמ"ש שם. וע"כ לא רצו לפרש כרש"י כאן. ואדרבא הקשו עליהם בד"ה הא ר' יוסי דנהפוך הוא לר' יוסי מצינו שזכאי בהרמתה ביו"ט שהכניס מעיו"ט ע"מ למלול א"כ פטור ממעשר מ"ה וביו"ט מולל ורוצה לאכול קבע הרבה אז מדרבנן חייב וחל החיוב ביו"ט לאחר מלילה א"כ זכאי בהרמת תרומה כמו חלה. ולרבי דחל החיוב מהבאת פני הבית א"כ מאתמול הביא השבלים לבית ואסור להפריש ביו"ט דמצי להפריש בשבלים מאתמול דודאי הכין הוא דאי בהביא היום א"כ מצינו זכאי בהרמה לכ"ע ביו"ט שמירוח בכרי ע"פ השדה בגורן וביו"ט הביא לבית דבראיית פני הבית חל החיוב אלא ודאי מסתמא הביא מאתמול וא"כ נהפוך הוא. לכן פירשו באמת להיפוך לר' יוסי זכאי בהרמה ולרבי לא זכאי בהרמה ופריך לרבי נמי מצינו זכאי בהרמה שהכניס ע"מ לעשות מירוח והיה פטור ממעשר אתמול. וביו"ט נמלך למלול וחל החיוב מדרבנן בקבע עתה וזכאי בהרמה וא"ש שיטתם דמציעא וכדכתיבנא ויש להם הגירסא לקמן ולרבי נמי לא ולר' יוסי נמי והא רבי והא ר' יוסי מפרשים להיפוך זהו הנראה לי לפרש בכאן כ"א לפי שיטתם:

וראיתי להמחבר ביו"ד של"א סעיף פ"ד הביא הא דר' אושעיא מטרים. וסיים דזורה מעט מעט כו' ויורה לשון זה כר"מ ז"ל דאם מירח אח"כ בב"א אף שלא הוציא לחוץ חייב וכנראה מפירש"י בשמעתין דפירוש דפריך לר' יוסי נמי אם הכניס ע"מ למרוח ירדה תורת תרומה וביו"ט נמלך למלול חייב כשמולל אלמא אף דהבאה הי' לשיבלים חייב כה"ג. וה"ה הכניס ע"מ למרח ומירח אח"כ בבית דחייב וסיים שהרי אינו מתחיל לגמור הכל והוא ממשנה דמשיפקסו (בבית) כדמוקי במציעא ואין חילוק בין פירות לתבואה ובבאר הגולה שם כפירש"י שם היינו ברכות ל"א ושם לא פירש רש"י כלום ואמנם בפסחים ט' א' פ' בהדיא כתוספת מציעא דאפי' מירח אח"כ בבית שרי מ"ה דבעינן מירוח ואח"כ ראיית פני הבית לא להיפוך וא"כ יהי' דברי רש"י פסחים וכאן סתורים

ועש"ך שם ומה אעשה שעוונותי גרמו ולא זכיתי להבין כל זה. אולי אזכה לפרש זה במקום אחר:

ולרבי יוסי ברבי יהודא נמי זהו גירסת רש"י ז"ל וצריך לפרש דאע"ג דהכניס ע"מ למרח הואיל וירדה תורת תרומה בהבאה זו. תו אם נמלך למלול מהני הבאה זו למלילה ולתוס' א"צ לדחוק בזה תו ועמ"ש בסמוך:

מיתבי מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל יש לראות דלמא שאני תלתן דמעט מעט הוא כו'. דהא ללישנא קמא אמר כל שכן תלתן א"כ י"ל לל"ב דוקא מקטניות אבל תלתן דומה לשבלים ואפשר עדיף משיבלים. ומה חזית שבלים דוקא אימא קטניות דוקאף **בפירש"י** בד"ה הא כו' לתוספת בהיפוך הוא מתניתין רבי הוא יעו"ש:

ד"ה אוכל כל זמן שלא דשן ומרחן משמע אם דש אח"כ ומירח בבית חייב כר"מ פ"ב ממעשר ד"ה ו' דלא כמ"ש בפסחים ט' א'. וכבר התבאר זה באורך בגמרא יעו"ש:

בד"ה רבי מחייב שהכנסתן הוא גמר מלאכתן קודם המלילה כפירות גמורים עמ"ש בגמרא מזה:

בד"ה ופרכינן כו'. ירדה תורת תרומה פירשתיו בגמרא דכיון דהבאה היה ע"מ לממרח א"כ ע"י הבאה זו יש מקום לחול עליה אם ימרח ועכשיו שמולל כבר הבאה היה שדיגון וראיית פני הבית עם מלילה דעכשיו חל חובת תרומה עלי' ולתוס' א"צ לזה יעו"ש:

ד"ה אלא מאי תרומה כו' משמע מדבריו דאי אירע שמלל בי"ט מותר להפריש תרומה בי"ט ולא אמרינן דכיון דרוב הם מעי"ט, אף מיעוט שעושין בי"ט הוה בכלל גזרה דאין מגביהין ועיין לעיל ט' א' בזה: בתוס' בד"ה הא ר' יוסי כו'. פירשתיו יפה בגמרא דהתוס' לשיטתם במציעא פ"ח ב' וכפירש"י בפסחים ט' א' ולכן פירשו בהיפוך וגרסי ולרבי נמי ואין להאריך:

גמרא מתיבי מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל כו' לא טבל תרומת מעשר כו' הנה תלתן מרש"י ד"ה כותש משמע תלתן דרבנן ולזה י"ל דסובר דוקא דגן תירוש ויצהר מ"ה ועיין פ"ב דתרומת בר"מ ה"א ובכ"מ שם מחלוקת הר"מ והר"א אבל ירק לכ"ע דרבנן וקטניות יש לעיין בי' אי הוה בכלל תבואה או בכלל ירק ומדפריך בפשיטות חבילי תלתן טבל האיך משכחת לי' ולא אמר אש ומלח ש"מ דאף אש ומלח אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ועיין פ"ב ממעשר בר"מ הלכה ג' ובכ"מ ולפי מ"ש מוכח מכאן:

לא טבל של תרומת מעשר כו' מדברי רש"י כאן ד"ה שמו טובלו ובמיתה מבואר דמ"ה הוה טבל. ובר"מ ה' מעשר פ"ג הלכה י"ט כתב מכין מכות מרדות כתב המ"ל דחולק עם רש"י וסובר דמדרבנן הוקבע ולקמן אמר הואיל ונקרא עליו שם מעשר פירש"י ורחמנא

אמר מן המעשר יראה מיתורא דקרא דהוה מצי לכתוב והרמותם ממנו מעשר כו' ועמ"ל שם. ואמת ממכות מרדות:

כותש למה לי אמר רבא קנסא תניא נמי הכי כו' לא הבינותי אמאי לא כל"ק כותש לרבותא דאין מפריש מהעץ אע"ג שטעם עצו ופריו שווין וי"ל דמלת כותש מיותר הול"ל חבילי תלתן טבל מפריש מזרע לא מהעץ אלא כותש דוקא ורבא דאמר קנסא פירש"י על שהערים וגרם לעבור על ד"ת שהקדים מעשר לתרומה והר"מ ז"ל פ"ג מתרומת הי"ד פירש קנסא שגרם להפקיע מכהן תרומה גדולה ולולי דמסתפינא הייתי גורס ברש"י על שהקדים והערים דגרם לעבור על ד"ת שלוי הערים להפקיע תרומה גדולה מכהן וגרם לישראל לעבור על לאו ד"ת כו'. ואמנם הקושיא מבוארת במה דמייתי תנ"ה ומסיים כשם שתרומה גדולה מן הגמור ה"ה לתרומת מעשר כו' וזה סותר למ"ש רבא דאלו מטעם קנס היכי דישראל הפריש תרומה גדולה בשיבולים ומעשר ראשון ללוי בשבלים מטעם קנסא לית כאן בלוי קנס. ולטעם ברייתא כשם שת"ג מגמור ה"ה תרומת מעשר. וכבר עמד בזה המ"ל בפ"ג דתרומת הי"ג עיי"ש. ולבי אומר לי דפריך כותש למה לי הא בעי כתישה דתרומת מעשר בעי מדידה או אומד הקרוב למדידה ואיך יוכל לאמד בעודו הזרע בשרביטין דא"א כלל לאמד יפה ויראה לי דאסיפא דהתם פרק עשירי דתרומת משנה ו' כותש כו' ואם הפריש לא יאמר אכתוש ואטול העץ אלא נותן העץ עם הזרע דמיותר והי' ראוי לומר ואם הפריש כו' אלא נותן הכל אלא ודאי אף בהפריש בעודו בעץ או שיבלים צריך לכתוש ואח"כ ליתן העץ והזרע שניהם לכהן וכן מבואר ברמז"ל פ"ג מה"ת הי"ד אם הפריש שיבלים תרומת מעשר הרי זה כותש ונותן לכהן הזרע עם התבן. (עתוי"ט שם דלא כהרב דתבן בשבלים אין בה שום קדושה רק הכל קנס) ומפני מה קנסוהו כו'. ויהי' לפ"ז ודאי בעדיין לא הפריש הלוי תרומת מעשר צריך לכתוש וליתן אח"כ כשם שת"ג מגמור. ה"ה תרומת מעשר. אלא בהפריש בעודו בשבלים דיעבד מה שעשה עשוי כה"ג בישראל אם הפריש בשבלים. משא"כ בלוי קנס הוא שצריך יפה לכתוש וליתן התבן והזרע שניהם כתושים לכהן והשתא ודאי רק מטעם קנסא דאי כשם שת"ג זה שייך בלא הפריש משבלים משא"כ אם כבר עשה ועבר והפריש תרומת מעשר בשבלים אפ"ה קנסו וצריך לכתוש. ואתא פריך כותש למה לי היינו בכבר עבר והפריש שבלים ומשני קנסא ואדרבא הקנס הוא שצריך לכתוש ואח"כ כשחל עליו שם מעשר ממש כבר פטור מתרומת מעשר שכבר הפריש בשבלים תרומת מעשר וצריך אח"כ כשכותש להפריש תרומה גדולה כדעת הירושלמי הובא במ"ל שם ובריייתא בעדיין לא הפריש משבלים תרומת מעשר אז הטעם כשם שת"ם. ומה אעשה שהר"מ ז"ל שם בה'

י"ד כתב ברישא כותש ג"כ מטעם קנס ושם עדיין לא הפריש בשבלים תרומת מעשר ותיפוק לי' מטעם כשם שת"ב מן הגמור ה"ה תרומת מעשר וצ"ע:

והוי יודע שהמ"ל שם בה"ג האריך בזה בדבר הירושלמי דשם דסובר היכא שאין חיובא דשניהם בבת אחת כל שהפריש תרומת מעשר בשבלים כשמירח דאז כבר נפטר מתרומת מעשר חייל עליו ת"ג יעו"ש (ומדויק לשון הגמרא דלקמן מן המעשר ולא ת"ג מן המעשר אלא ה"ק ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר ביחד הא בזאח"ז חייב וכירושלמי) והמ"ל הקשה מה קנסא. אדרבא יניחנו להפריש תרומת מעשר בשבלים. ואח"כ יחוייב ת"ג כו' ולדידי י"ל דמיירי בלא ראה פני הבית דא"נ מפריש לאחר מירוח תרומת מעשר כשיראה פני הבית אז מכבר נפטר מתרומת מעשר חייב בת"ג וכי אמר הירושלמי דכשהפריש אחר המירוח דפטור מת"ג (לשון) [לשוק] או כשהוא תוך הבית למ"ד כה"ג מהני ראיית פני הבית כדכתיבנא לעיל:

דף יג:

גמרא גופא כו'. שמו טובלו כו'. רש"י פירוש מקרא מעשר מן המעשר מיותר מן המעשר ובר"מ משמע מדרבנן עמ"ל פ"ג מה' מעשר הלכה י"ט יעו"ש ויראה להר"מ ה"ה אידגן ולא ראה פני הבית והפריש ממנו מעשר ראשון דשמו טובלו לתרומת מעשר דרק מדרבנן:

ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן. רש"י פי' ומה ראית ולא איפכא והתוס' ד"ה הקשה ע"ז. ועיין מהרמשי"ף ז"ל והנה כפי משמעות רש"י ע"א בהא הא רבי והא רבי יוסי דמשמע מדבריו הכניס בשבלים ומירוח בבית נתחייב לא כשיטת התוס' מציעא פ"ח ב' ולא כמ"ש רש"י בעצמו פסחים ט' א' מערים כו' יעו"ש א"כ יש ב' דברים הגורמים חיוב מעשר א' מירוח ב' ראיית פני הבית פריך כפשוטו. ומה ראית לומר באירגן לחוד אעפ"י שלא ראה פני הבית דעדיין לא נתחייב במתנות לומר דהקדימו הלוי למעשר קודם ת"ג חייב בת"ג אימא כה"ג פטור והחיובא בכבר בבית ועודנו בשבלים דחייב כה"ג מה לי זה או זה ומשני האי אידגן ופירש"י חלה עליו חובת כהן. היינו באין מחוסר מעשה כ"כ גם אי מימלך לשוק כו' משא"כ בלא אידגן והרמז"ל פ"ג מתרומת הלכה י"ג כתב שכבר נתחייב משמע דוקא בשכבר ראה פני הבית. וכמ"ש התוספת בשבת קכ"ז ב' ד"ה האי אידגן יעו"ש:

והנה כפי דעת הירושלמי שכל שהפריש תרומת מעשר בעודו שבלים מחויב אח"כ ליתן ת"ג כמ"ש המ"ל שם פ"ג מתרומת הי"ג יעו"ש א"כ יש לפרש ומה ראית להיפוך כשנטלו בכרי וראה פני הבית פטור מת"ג דמעשר מן המעשר ולא שניהם כאחד מעשר

מן המעשר ות"ג כו'. משא"כ אם הקדימו בשבלים והפריש שם תרומת מעשר בעודו שיבלים אזי מחויב אח"כ ליתן ת"ג ג"כ או דגזרת הכתוב הוא אם הקדימו בשבלים שצריך להפריש מיד תרומת מעשר וכשימרח ת"ג או דמקיים קרא דכל תרימו הכל היינו אם אירע שהפריש תרומת מעשר בעודו שיבלים דצריך אח"כ לאחר מירוח להפריש ת"ג כסברת ירושלמי ומשני מסתברא האי אידגן וראה פני הבית אין סברא לומר מאחר שכבר נתחייב בתרומה גדולה וחלק הכהן בתרומה זו איך יפטור מה שקדם הלה ולקח קודם אלא ודאי כה"ג חייב בת"ג. ואהא מתוקמא רבויא דכל וקרא דמעשר מן המעשר לא ת"ג ותרומת מעשר מן המעשר מירי בשבלים או קודם ראיית פני הבית דפטור מת"ג אם הפריש תרומת מעשר אחר מירוח וראיית פני הבית כדכתיבנא:

תנן הקם המקלף שעורים מקלף אחת אחת ואוכל כו' רש"י פירש בשלא נתמרחו כו'. ותוס' פירשו במקלף הסובין מהם. והקשו על פירוש רש"י דבשבת אסור והיינו שרש"י פירש כיצד מוללן בי"ט ע"י שינוי הא שבת אפילו ע"י שינוי אסור וזה ודאי צ"ע. ואמנם קשה בלא"ה לרש"י היכי מירי אי בבית הא רבי מחייב לעיל בהכניס למלילות הבאתך זו גמר מלאכתן ואי בשדה א"כ מצינו לאוקמי' אפילו במירחן כבר ודעתו להוליך לבית דאוכל עראי כל זמן שלא ראה פני הבית:

דף יד.

משנה. בית שמאי אומרים תבלין וכו' פירוש המלות בדוכן שרשו דו"ך דכא דכה עיין במאיר נתיב (הקונקורדנסיוש) דו"ך מנחי עין ענין שחיקה וכתישה ודכא או דכה מכחי למ"ד א' ה' הוא ענין כתישה ושבירה ויראה דוך שחיקה שהוא דק כקמח נמי שרי ודוך הוא הבוכנא ומדוכה המכתשת בה"א הנקבה ופך הוא כלי חרס או קערה ובעץ הפרור וי"ו הפירוד ירצה ב"ש סוברים תבלין שינוי קצת ומלח בעי שינוי גמור כי תבלין נדוכין במדוך אבן והבוכנא יהיה עץ ומלח צריך מכתש חרס או במכתש אבן ובוכנא עץ הפרור עתוי"ט מזה ושם תבלין כולל לכולן יהיה פלפלין. מוריקא שום וכדבעינן למימר לקמן בגמ' אי"ה וב"ה סברי תבלין א"צ שינוי כלל ומיירי כדרכן במדוך של אבן לאפוקי ברחיים כחכמים לקמן כ"ג. וכמ"ש המחבר בתק"ד והנה שחיקת תבלין הוא טוחן אב מלאכה כמ"ש הרמז"ל פ"ח משבת הט"ו. ואפ"ה בי"ט שרי וכבר הודעתיך בפתיחה שיש מחלוקת י"א דמ"ה אסור המלאכות שקודם לישה כמו טחינה וי"א מדרבנן וכמ"ש המחבר תצ"ה. ולדברי האומר טחינה מ"ה אסור איך הותר בי"ט טחינת תבלין כדרכן. בשלמא לאכול מיד שרי אף בשבת עיין א"ח שכ"א דלא אסרה התורה האכילה לאכול ע"י מלאכה רק מניח לאחר שעה יש חיוב חטאת בשבת (ובי"ט [וי"ל דביו"ט] אף שה

מוסר הואיל וא"א לעשות מעיו"ט ומ"מ קשה מלח גס דיש בו משום טוחן דלאו פירי הוה (דאין טחינה באוכלין משא"כ זה. ועוד באוכלין גופא יש דעות) ולא מיפגם כלל והטייה בעלמא זה אין מוציא מידי חיוב ועוד די"א דרב ששת ור"א מחמרי אנפשייהו ושמואל אמר דא"צ שום שינוי וא"כ קשה. משא"כ למ"ד כל המלאכות אפילו קצירה שרי מ"ה רק מדרבנן כמ"ש הרמז"ל פ"ה מי"ט ה"ה וכ"פ המחבר בתצ"ה מטעמים המבוארים שם ובמלח אין שייך טעמים אלו:

ודנה מלח ותבלין אי הוה מכשירי אוכל נפש או אוכל נפש ממש המה בדדו ז"ל בזה. והר"ן ז"ל בשמעתין כתב דמלח אוכל נפש עצמו הוא יעו"ש. והתחיל בתבלין ומלח וסיים במלח. ואח"כ כתב עוד תבלין. באופן כי י"ל מלח הוה אוכל נפש עצמו היאכל תפל מבלי מלח ותבלין י"ל דהוה מכשירין ואם תבלין אוכל נפש כ"ש מלח. ולפ"ז יש מקום לומר דמלח קיל מתבלין כי באוכל נפש עצמו אין חילוק בין אפשר מעיו"ט או לאו משא"כ מכשירין כמ"ש המחבר בתצ"ח (ע"ש בהג"ה) ומתני' אמרה להיפוך כי מלח העור מתבלין. וי"ל להיפוך אדרבה כי המלח מאוכל נפש עצעו הוא ותבלין בכלל מכשירין הוא. ומש"ה כי גזרו על קצירה וטחינה וכדומה שאין בהם הפסד ושלא יעשה בי"ט כי ימנע משמחת י"ט כמ"ש הרמז"ל פ"א מי"ט ה"ה וכיון שעיקר הקצירה בדברים שאפשר מעיו"ט ל"פ וגזרו על החלק ממנה ר"ל התלישה בפירות תולדת קוצר אף שהם כעושים מעיו"ט מחמת ל"פ. וא"כ המלח שהוא ג"כ מאוכל נפש עצמו הוא בכלל הטחינה. ומכ"ש שאין מפיג טעמו משא"כ תבלין שהם מכשירין לא הוה בכלל גזירת טחינה שהוא באוכל עצמו ולא גזרו כמו על הפירות וכ"מ מהמ"מ פ"א ה"ד שם. ועיין בלח"מ פ"ג הי"ב ותבין זה. ועמ"ש בגמרא מזה:

גמרא דכ"ע מיהת מלח בעי שינוי מ"ט כו'. לא אוכל לכוין הלשון ודהוה להקשות מ"ש מלח מתבלין בין לב"ש ולב"ה ומדאמר דכ"ע מלח בעי שינוי משמע דרק אמלח קשיא לי' למה לי שינוי במלח ואפילו לב"ש כי המלח אוכל נפש עצמו אין חילוק בין אפשר מעי"ט או לאו כי י"א כך וכ"פ המחבר דאם כן לא משני שאין מפיג. או ידע מה בכך:

חד אמר שמפיגין (כו' וח"א דלא ידע) [איכא ביינהו] דידע א"נ מוריקא הנה יש ג' מיני תבלין א' תבלין שמפיגין ממש. ובכלל זה פלפלין ומוריקא אפשר דאין מפיג כלל או מפיג פורתא. (עב"י וכ"מ פ"ג מי"ט הי"ב ועמ"ש לקמן מזה). ושום ושחליים מפסידין ביותר ובשורש מי"ר במאיר נתיב מי"ר חליפין. וז"ש רש"י כאן מפיגין ממירין וראי' וריחו לא כמר מתרגמין פג. והענין כי השמן הטוב ריחו טוב וכשהוא נתון במקום גרוע או כלי גרוע הוחלף ריחו לרע ובאש. ובמלת מפיגין נכלל. אף שום שאם מעיו"ט מפסיד

ביותר שנחלף מטוב לרע. כי הפרש יש בין חסר והסרה (עיין רש"י ויפג לבו) כמ"ש פירוש המשניות כאן חסר טעמו יעו"ש. ולפ"ז יש מקום לומר דלמ"ד ידע א"כ שום אם ידע. ומסתמא [כן הוא] שהכל רגילין בזה אסור. אף שמפיגין ממירין ועמ"ש ברש"י בזה ובתוס' ד"ה איכא:

ועיין כ"מ וב"י בפ"ג מי"ט הי"ב ובטור סי' תק"ד. ואני ההדיוט מבין קצת מדבריו דודאי תרי לישנא דבכ"א קולא וחומרא אין לברור ב' הקולות וגם קולא א' אין ברירה מי הוא המגיד של מי לברור וראוי לברור ב' חומרות כנראה מתוס' ד"ה איכא בינייהו כו' יעו"ש. ואפ"ה פסק הרמז"ל מפיגין עיקר והשוה דעת הרי"ף כן הוא דמ"ד מפיגין הוא סברא פשוטה לחלק בין תבלין למלח ומ"ד לא ידע ומני' נפיק חומרא בידע. הוא סברא מחודשת ועליו להביא ראיה אלא דסובר דתבלין אין מפיגין טעמן בנכתשין מעיו"ט. ולכך הוצרך לומר דידע ומני' קולא וחומרא כו'. ומאחר דלחוש ידוע דמפיגין לכן בחר כמ"ד כן יעו"ש. ויבואר עוד לקמן:

אמר אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנדוכין [נדוכין] כדרכן ואפילו מלח יש בזה ב' שיטות או דשמואל בלא הטיי' אמר וחולק על רב אחא ברדלא ורב ששת. (י"ג רב והלכתא כוותי' לגבי שמואל) או דגם הוא בהטי' קאמר וכדרכן בלא שינוי דמתניתין. או דרב אחא ורב ששת לא מדינא אלא החמירו על עצמן. וכלישנא ההוא לאו מביתאי. (דאל"כ הי' לשאול מי הוא זה שעושה דבר איסור ביו"ט עיין ר"ן). ומדאמר כל הנדוכין ואפילו מלח ולא אמר מלח נידוך כדרכו דתבלין מבואר במשנה לב"ה. או דבא לומר דשווין המה ובתבלין נמי בעי הטי' או דה"ק כמו שאין תבלין בעי הטי' ה"ה מלח וחולק על ר"ש או דל"ת מלח קיל דהוה אוכל נפש עצמו משא"כ תבלין דהוה מכשירין. לכן אמר כל הנדוכין ואפילו מלח ועם שהוא כ"ש אמר תבלין ג"כ דל"ת להיפוך כאמור:

כי דייכת אצלוי ודוך היינו מלח כפירש"י וכמ"ש הרי"ף בתבלין לא בעי הטיי' כדמוכח דפריך ודלמא תבלין הא נמי בעי הטיי' יעו"ש והמיי' לא הוי שינוי כמו מדוך של עץ דאי תימא הטיי' חשוב שינוי כמו מדוך של עץ א"כ איך אמר לא נחלקו בתבלין כדרכן היינו בלא מדוך של עץ דב"ה אמר הכין במשנה תבלין כדרכן ומלח במדוך עץ וא"כ על מה נחלקו במלח דלב"ה כדרכן בלא מדוך עץ. וה"ה בלא הטי' אם איתא דשווין המה וע"כ הטי' הוא שינוי מועט יותר ממדוך של עץ ולא בעי ב"ה מדוך של עץ אבל הטי' בעי. וע"כ אני העני תמה. על מה שראיתי כתוב לרבינו המשביר בב"י תק"ד דלתו' שפוסקין כר"ה ור"ח כתנא דמתניתן והטי' שוה למדוך עץ ור"ש ור"א אצלוי אצלי כתנא דמתניתן א"כ ברייתא דלא נחלקו בתבלין כדרכן היינו בלא מדוך עץ כלל לב"ה כמו מתניתן ומני'

על מה נחלקו במלח לב"ה אף הטי' א"צ שוב ראיתי שדברי אדונינו אשר ברגע כל סוקר הוטבעו על אדני פז וזה שתמהנו אין כלום דודאי אי הלכה כברייתא ואפ"ה אצלוי ודאי הכין הוא דהטי' קיל ממדוך עץ. אלא דלשיטתי' דתוס' פוסקין כתנא דמתניתן והוא שיטת ר"י בעל התוספת ד"ה איכא דפסקו כר"ה ור"ח וממילא רב אחא ורב ששת דפסקו אצלוי במלח דהוא שוה למדוך של עץ דלא כברייתא דלא כשמואל ועם הבנתי דברים במ"ש דשיטת ר"י הוא דהלכה כתנא דמתני' ומנא לי' זה. אלא ממ"ש התוספת ומיהו מהאי פיסקא לא נפקא לן מידי דקיי"ל כשמואל הא נ"מ בהטי' וכמ"ש מהרש"א ז"ל והר"ן עד דהקשה למה השמינו הרי"ף ז"ל פלוגתא דר"ה ור"ח. אלא ש"מ דשיטת התוספת הוא דר"י פוסק כר"ה ור"ח וכתנא דמתני' כו' ורב אחא ורב ששת (וי"ג רב) אצלוי מדינא הוא דשוה הטי' למדוך של עץ ולא כברייתא. והתוס' כתבו דאנן כברייתא ור"ש ור"א כברייתא ואדרבה מדגררי בתר ברייתא (המסדר הביא דבריהם כאן לא על המשנה משמע דכברייתא סברי) ואפ"ה הטי' שנוי קל בעי לחומרא בעלמא וזה דוקא מלח לא תבלין הואיל וחומרא בעלמא הוא והטי' ג"כ אין זה שינוי חשיב רק חומרא בעלמא וז"ש התוספת דגררי ושם יבואר בעזה"י:

ודלמא תבלין הוה לב"י שכתבנו בסמוך לפירוש התוספת דהטי' ומדוך של עץ שווין המה א"ש דלמא תבלין דע"כ כי דייכת רק אמלח. משא"כ לרי"ף ואינך מנא לי' לסתמא דתלמודא כי דייכת אמלח דלמא תבלין נמי (וזה כדוכן) והוה לפרושי תחלה לא אמרן אלא מלח כו':

בפירש"י בד"ה ומדוך בוכנא מלח גסה כו' מדוכה של אבן [אינו רשאי] לב"ש וגסה היא מלח שלנו שמבשלין אין טחינה דדוקא דבר (שגיחלו) [שגידולו] במקובץ לא קיבוץ מלאכתיי. ועיין הלכות שבת סי' שכ"א סעיף ח' בהג"ה מלח שלנו (טאלפין) מותר לחתוך בסכין משמע במדוך לא וי"ל בין שבת לי"ט:

ד"ה מפיגין ממירין לא נמר לא פג בארתיו בגמרא אפשר אפילו שום שממירין ונתקלקל מטוב לריח רע אפ"ה אסור לל"ב ואין מוכרח כ"כ ועיין במאיר נתיב פג העדר הבישול התאנה חנטה פגיה ולא הביא הא דיפג לבו ואפשר סובר זה ארמית המובא בתורה נחלף כו' וי"ל ויפג לבו לא עשוי פעולתו לבשל הדמים ולחלק ולפי שאני ההדיוט ברי' שפלה אין לי עסק בזה לא אאריך בזה אולי יזכני ה' לבאר קצת בענינים אלו:

בתוספת בד"ה איכא בינייהו כו' פסק ר"י כו' מהאי פסקא לא נ"מ לן מידי די"ל מוריקא אסור ול"ד למלח שהוא אוכל נפש עצמו משא"כ מוריקא מכשירי מקרי לזה כתבו דאינו כן דאוכל נפש עצמו חמור כה"ג עמ"ש מזה לעיל. ועיין דף ג' מזה בתוס' שכתבו טחינה

ד"ת. ומה שכתבו דאין נ"מ ואמוראי כברייתא משמע לר"י פסק כתנא דמתני' וכר"ה וכר"ח ב' חומרות וע"ז כתבו דלא נ"מ בזה דהלכה כברייתא ואצלוי חומרא בעלמא כו' אבל הטור סובר דמדוך עץ והטי' א' הוא והנהו אמוראי כמתני' ומש"ה פריך דלמא תבלין בפשיטות דבמשנה מבואר תבלין א"צ מדוך עץ. וה"ה דלא בעי הטי' ואין להאריך:

ת"ר אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת איכא תרי אקימתא אבייי ורבא. ולאבייי תרתי מילי קתני טיסני אין עושין ולא תנא במכתשת אלא אין עושין משמע דלא מתעביד כלל טיסני אפילו בקטנה. ואין כותשין שאר כתישות כמו טרגיס וחלקא ודייסא במכתשת גדולה הא בקטנה שרי שאר כתישות וההפרש בין טיסני שהוא אחד לארבעה טורח גדול אסור בקטנה נמי משא"כ טרגס א' לג' וכ"ש לב' שרי בקטנה ובגדולה אסור ועיין לח"מ פ"ג מי"ט הי"ג ואע"ג דטחינה בי"ט אסור לי"א מ"ה ולי"א מדרבנן. צריך לומר טיסני וכדומה אפשר מפיגין טעמן. או דמכתשת שינוי הוא והא דאין כותשין טיסני דטורח הוא. ולרבא מה טעם קאמר וחדא הוא דטיסני וחלקא אין כותשין בקטנה נמי במקום דשכיחי עבדי ולרש"י משמעות דלרבא טיסני אין בו איסור טורח רק שוה לדייסא והטעם לפי שאין כותשין שום כתישה בקטנה היכי דשכיחי עבדי כו' ולפ"ז פליגי אביי ורבא בתרתי לאביי טיסני אסור בקטנה אפילו ל"ש עבדי ודייסא שרי בקטנה אפילו שכיח עבדי ולרבא טיסני היכי דל"ש עבדי שרי ודייסא היכ' דשכיח עבדי אסור ופסק הרי"ף ז"ל כרבא לגבי אביי וכ"פ הרמז"ל והט"ו בסי' תק"ו ולא הזכירו חילוק בין טיסכי לשאר (אלא שמחולקין בפירוש הא לן והא להו) אבל מדברי הר"ן ז"ל נראה דטיסני איכא טעמא טרחא יתירה כעו לאביי ורבא ה"ק מה טעם כלומר אין עושין טיסני מה טעם משום דאין כותשין כו'. כמו טיסני דאסור בקטנה ודאי משום טירחא ה"ה דייסא נמי אסור בקטנה והיינו בעבדי. ולפ"ז יש חילוק בין טיסני לדייסא בל"ש עבדי דטיסני אסור משום טורח ודייסא שרי. ומה טעם פירוש דיש עוד טעם משום דאין כותשין שום כתישה ולפ"ז בטיסני אין מחלוקת בין אבי' ורבא דלכ"ע אסור בקטנה היכי דל"ש עבדי רק בדייסא פליגי היכי דשכיח עבדי ולפירש"י הי' לומר אין עושין דייסא ולא הי' צריך לומר אין כותשין תו. משא"כ לר"ן א"ש אי אמר אין עושין דייסא ה"א בגדולה לכך אמר טיסני דודאי בקטנה אסור דטורח ואמר דיש נמי בהטעם אחר משום דאין כותשין שום כתישה בקטנה והיינו בעבדי כו' מ"ש רש"י ד"ה תרתי טיסני הא חלקא ודייסא היינו א' לב' והשמיט טרגיס א' לג' כו' עיין במועד קטן י"ג ב':

דף יד:

גמרא הא לן והא להו ג' פירושים יש פירש"י ופירוש הרמז"ל בפ"ג מי"ט הי"ג דבא"י טובה ואין מפיגין אסור בקטנה ול"ד למלח דכל קדרות צריכין מלח וא"א בלא"ה. ושל בבלא מפיג טעמו שרי בקטנה לא בגדולה דדמי לעובדין דחול עלח"מ שם. והראב"ד פי' לא"י קטנה לאו שינוי הוא יעו"ש וטור כרא"ש ורש"י והמחבר בתק"ד ס"ג כר"מ ז"ל יעו"ש והשמיטו הא דעבדי אע"ג דרב פפי מסיק בהדיא דשכיחי עבדי י"ל דבדרבנן פסק לקולא כתירוצא קמא דדייק טובא והרי"ף הביא הא לן ורב פפי נמי י"ל דפירוש כר"מ הא לן (ורב פפי נמי) יעו"ש ועכ"מ דפריצותא דוקא הא סתם עבדי לא. ומש"ה השמיט הרמז"ל זה

משנה הבורר קטניות כו' בש"א בורר אוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו בחיקו כו'. הך מתניתן צריכא עיונא ודקדוקא רבא ובעו"ה אין הזמן מסכים אמרתי אקצר הנה בשבת בורר אב מלאכה עפ"י תנאים כמו שאגיד. בורר ביד להניח לבו ביום לסעודה אוחרא חייב חטאת ואם לאכול א"צ מיד בורר ביד ונותן לתוך פיו דמותר בשבת דאין זה בורר כלל רק מניח לפיו לאכול אלא אפילו מניח הרבה לאכול באותו סעודה מותר אבל פסולת לברור אפילו לאכול מיד חייב חטאת כ"כ הרמז"ל פ"ח משבת והוכיח זה מירושלמי בורר תורמסין מפסולת ביד חייב שהפסולת ממתק התורמסין והוה התורמסין פסולת וע"כ בורר לאכול מיד דאי לאחר זמן אפילו אוכל מפסולת חייב יעו"ש וכ"כ המחבר בשי"ט יעו"ש ובקטן ותמחוי אפילו מניח לאחר זמן פטור אבל אסור ובנפה וכברה חייב חטאת והשתא בי"ט פליגי לב"ש ברירה בי"ט אסור כמו בשבת (עיין ירושלמי בשמעתין כמו קצירה למ"ד מ"ה ה"ה ברירה) לכך צריך בורר אוכל דוקא ואוכל לאלתר דזה בשבת נמי שרי אבל לברור פסולת אפילו לאלתר חייב בשבת. ה"ה בי"ט אסור וב"ה מתירין בורר כדרכו דסובר בורר מותר בי"ט כמו בישול ואפיה ואפילו פסולת מאוכל שרי ובחיקו ובקינון היינו להניח הפסולת בחיקו. או בקנון ותמחוי ולא בנפה וכברה דדמי לעובדין דחול כפירש"י ז"ל י"ב ב' ד"ה אבל לא בטבלא דמתיר דעביד לצורך מחר הא לא"ה שרי ברירה ודעת הרשב"א ז"ל הביאו המ"מ פ"ג מי"ט והב"י בסי' תק"י דברירה בי"ט אסור ומש"ה בטבלא אסור ובקנון מותר דבשבת פטור אבל אסור הא ביד לזמן אחר לסעודת ערבית דבשבת חייב חטאת. בי"ט אסור. וב"ה מתירין היינו לאכול לאלתר ופליג אב"ש דלב"ש אוכל דוקא בורר לאכול לאלתר הא פסולת לא. ולב"ה בורר כדרכו פסולת מאוכל ובתנאי לאכול לאלתר ואפשר דסובר הרשב"א דפסולת מאוכל לאלתר לאו בורר הוא ותורמסין אתיא כב"ש שוב ראיתי שזה ליתא דבשבת ע"ד מבואר

חזקי' אמר הבורר תורמסין חייב וע"כ פסק כהלכה כב"ה וי"ל לרשב"א חייב מכות מרדות מדרבנן פסולת מאוכל לאכול לאלתר ומצינו כ"פ חייב (פסחים מ"א חייב מכות מרדות) וכיון דבשבת פטור אבל אסור בי"ט שרי וברא"ש שבת ע"ד חייב חטאת ובטור שי"ט פסולת מתוך אוכל שרי בשבת. אם טורח אוכל מרובה ומביא הא דתורמסין וצ"ל שיש לו פירוש אחר בתורמסין עב"י שם. ובש"ע שי"ט כתב פסולת מאוכל חייב ואפשר מדרבנן ואין זה נכון והדברים ארוכים אולי אזכה לבאר במקום אחר:

גמרא מי איכא מאן דשרי כו'. ה"ג רש"י ותוס' כאן. ולפ"ז פסולת מרובה בטל אוכל ואסור לטלטל. וכ"פ הרא"ש וטור אבל הרי"ף ור"מ ומחבר בתק' גורסין פשיטא מי איכא מאן דשרי מי איכא דטעי למשרי ליטול פסולת ומשני כו'. ולפ"ז בין אוכל מרובה בכמות או פסולת מרובה בכמות אם טרחת שניהם שווין הולכין אחר הכמות ואם א' נפיש בטרחא הולכין אחר הנפיש בטרחא ובוררין הקל בטרחא אפילו נפיש בשעורי': בתוספת בד"ה הבורר קטניות כו' ולאו היינו ברירה ותימא כו' נראה מתוס' סוברים טעמא דב"ש הוא דאוכל מפסולת לאו בורר הוא ואוכל ל"ד לאלתר אלא אפילו להניח לבו ביום שרי כה"ג ובה"א בורר כדרכו פסולת (אבל לפי מ"ש במשנה י"ל הטעם דאוכל לאלתר) והקשו איך קאמר פסולת מרובה ד"ה בורר אוכל והא נהפוך הוא לב"ש בורר פסולת כה"ג וזה קושיות התוס' בשבת ע"ד א' אבל מהרש"א ז"ל פי' דקשיא להו דהוה להקשות אף לב"ה איך אמר פסולת מרובה ד"ה בורר אוכל הא לב"ה שרי כדרכו פסולת וכ"ש בפסולת מרובה יברור הפסולת דהוה שלא כדרכו. ולא הי' פנאי כעת לעיין במהרש"א ז"ל כראוי ואי"ה יבואר:

משנה ב"ש אומרים אין משלחין מנות כו' אבל לא תבואה הפר"ח בסי' תרצ"א בפורים מנות כתב דאף שאין מבושל והמ"א בשם מהרי"ל בשר מבושל ומכאן מרש"י משמע קצת כפר"ח אבל בר"ן משמע כמהרי"ל מנות מבושלין וכ"כ הטור בתקי"ו משלחין בין מנות מבושלין כו' היינו בין כדברי ב"ש ואף כדברי ב"ה ומנות הוא בשורש מנה בקונקורדנטיוש יעו"ש לשון הזמנה. ותבואה אסורה דא"א לטחון בי"ט. ואף דצורך חול שרי בי"ט. כמו תפילין כדמסיק לקמן כתב הר"מ ז"ל במשנה דלקמן דתפילין נאותן בחול בלי מעשה משא"כ תבואה צריך מעשה ג"כ טחינה בחול שאסורה בי"ט יעו"ש. ועמ"ש במשנה לקמן. ועתוי"ט הקשה תבואה טחינה אסור שאין מפיג טעמו א"כ לשתרי בהטיי' יעו"ש וא"י דודאי ע"י שינוי שרי במכתשת קטנה כדמסיק לעיל אפילו לכתוש כקמח ובגדולה אסור משום עובדין דחול. ואי דקשיא לי' הטיי' שינוי מועט לשתרי אפשר אה"נ בגדולה ע"י הטי' שרי וממלח בלא"ה אין ראי' דכל הקדרות צריכות מלח

וכלא אפשר דמי כמ"ש הלח"מ פ"ג מי"ט יעו"ש. ומ"ש דמתיר בתבואה עט"ז תקי"ו היינו מסתם הואיל וראויות ללודיות אבל אם צריך לו באמת אף לת"ק שרי ולנו אין רה"ר יעו"ש. מ"ש דוקא דרך רה"ר אסור לא הבינותי מנא לי' זה דכל הפוסקים הביאו זה ולדידן לית לן רה"ר אפ"ה אין משלחין אלמא בכרמלית נמי אסור ומ"ש אם צורך לו מותר דבסתמא אזלינן בתר רובא ועיין מ"מ פ"ה מי"ט ה"ו ובס' חמד משה ובפריי אי"ה יבואר זה:

תני רב יחיאל. ובלבד שלא יעשנו בשורה ג' בני אדם היינו כולן נושאין כן מבואר בר"ן וטור ומחבר תקי"ו ובר"מ פ"ה מי"ט ה"ו. אבל לפי הטעם

של רבינו אפרים שהביא הר"ן ז"ל שלא יאמרו א' מוכר ולוקח וסרסור א"כ אף א' נושא ושנים עמו בלי מתנות אסור והפוסקים השמיטו טעם ר"א ודוקא כששלשתן נושאים אסור דאוושא מלתא:

תניא ר"ש מתיר חטים כו' שעורים לפני בהמתו כו' עיין רא"ש מ"ש דבבלי פליג אירושלמי וצ"ע. וכבר עמד בזה המפרש בירושלמיי דשמעתין דר"ש מתיר במאכל אדם ובהמה יעו"ש ועמ"א תקי"ו ומתבאר מדבריו חטים וכדומה כל שיש לחברו סוס והוא רשות א' בעיר מוקף חומה רשאי לשלוח לו שיאמרו לצורך סוס הוא או באמת אם צריך לסוס עיין מפרש פול גדיות חולין ס"ה א' גדיאן אפשר נדיאן ורש"י פי' בע"א:

משמע מירושלמי שם דאמר על דעתי' דב"ש ירך גדולה מותר לשולחן גדי קטן לא. בתמי'. עיין במפרש שם משמע דלב"ש מנות היינו שאין מבושלים נמי שרי וה"ה לענין פורים וכמ"ש הפר"ח בתרצ"א:

משנה משלחין כלים כו' ואעפ"י שהם כלאים והן לצורך המועד הכי נוסחת בבלי. וכתב בתג"א דמכאן דמניחין תפילין בחוה"מ וזה הכלל לאתויי תפילין כדמסיק לקמן ולצורך המועד אחה"מ קאי ולפ"ז עצרת אין משלחין תפילין דכל שאין לצורך חוה"מ רק לצורך חול ממש אסור ודוחק ועתוי"ט לפי' הב"י בא"ח ל"א דאסור להניח תפילין בחוה"מ צריך לומר והן לצורך המועד היינו ששמחה היא לו במועד וגם זה דוחק. ואמנם בנוסחת ירושלמי משלחין כלים בין תפורין ואין תפורין אעפ"י שאין לצורך המועד והשמיט שם כלאים אם לא ט"ס הוא י"ל דגירסת זאת המשנה דבחה"מ אין להניח תפילין או משום עצרת ועיין א"ח ל"א בשבת וי"ט אסור להניח תפילין ואפ"ה לק"מ מסנדל דחמיר טפי עתוי"ט וי"ל תבואה אמאי לא משלחין בי"ט שהם לצורך חה"מ וכ"ת כיון דצריך עשיה טחינה יאמרו דטוחן בי"ט תפילין נמי אסור להניחן בי"ט ואפ"ה משלחין לצורך חול או חול המועד א"כ חטים נמי דמותר לטחון בחוה"מ כמבואר בתקל"ב וצריך לחלק ביניהם

ולרשב"א דסובר טחינה בי"ט איסור תורה. י"ל תפילין רק איסור דרבנן וכ"ז אינו שוה לי. חדא דאפשר תפילין נמי מ"ה אסור בשבת וי"ט להמחבר בא"ח ל"א ועוד טחינה לדידן נמי איסור דרבנן הוא כמבואר בתצ"ה:

כלאים בגמרא מוקי לה בקשין ויבואר שם ומיהו בזמן דאיכא תכלת דדחי ציצית לכלאים ונאמר כסות יום בלילה פטור מציצית ולא דחו לה עשה ללאו בלילה. (עיין מנחות מ"ו סדין בציצית וברא"ש שם יעו"ש א"כ מותר לשלוח בגד ציצית בליל י"ט לצורך י"ט בשחרית ול"ד לסנדל המסומר אף לפירש"י לקמן דבי"ט אסור לגמרי משא"כ זה ראוי למחר. אלא דדוחק לו להעמיד המשנה בכך ומש"ה מעמיד בקשין:

זמן שמיא אנהירינין לעיינין דבשבת ויו"ט אסור ללבוש בגד כלאים עם ציצית דמ"ט בחול מותר כיון דרוצה לילך בטלית זה וצריך ציצית עשה דוחה לל"ת משא"כ בשבת ויו"ט מ"ה ליכא עשה כלל דאין יכול לקשור ושרי מ"ה ללבוש בלא ציצית תו אסור בכלאים דליכא עשה ומנא אמינא לה מהא דא"ח י"ג בשבת היושב בבה"כ יכול ללבוש טלית בלא ציצית והוא מהמרדכי דלא אסרה תורה ללבוש בלא ציצית אלא שהצריכה ציצית ובשבת א"א ורק מדרבנן אסור יעו"ש תו לא דחי וכ"ת שיש חילוק בין שבת לי"ט דמתוך שהותרה בצורך קצת להתנאות בבגד יפה (כמו כל צורך קצת עונג י"ט דאגת ממון וכדומה) וכיון שכן רשאי לקשור ציצית בי"ט. הא בורכא קשורה ממלאכות אין מיוחדות לאכילה. ועוד מתוך דוקא בהוצאה והבערה לא באינך וכבר הארכנו בזה במ"א (עמ"ש בפתיחה) וזהו מה שרצינו לבאר:

גמרא כלאים למאי חזי וכ"ת למימך כו' רש"י פירוש לכפול או לקפול כמ"ש הר"ן ז"ל ויראה מימך הוא משורש ואם מך הוא ועני שפל וז"ש למימך תותי' שהשפיל הבגד ולתת ע"ג הקרקע ויושבין עליהם כי כן הי' ישיבתם ופריך והא אסור ומסיק בקשין וכמ"ש התוס' דבקשין בלא שזורין שרי אף בהעלאה דברכים רק איסור דרבנן בקשים לא גזרו ובשזורים להציע תחתיו שרי דלא שייך נימא או כיון דהתם דרבנן לא גזרו בקשים. אבל בהעלאה אסור בקשים בשזורים מדרבנן. אף שאין בהם הנאה בחימום דלא חזי לחימום מ"מ אסור כל שמעלה עליו דרך העלאה להגין מפני החמה או גשמים וכדבעינן למימר לקמן אי"ה בסמוך ויראה פשוט דאסור ליקח ביצה חמה בבגד כלאים המוזכר ביו"ד ש"א סעיף י"ב ה"ה בקשים אסור ליקח בהם ביצה חמה ואפשר אף בכלאים דרבנן כל שבשרו נוגע בהן עי"ד ש"א סעיף א':

וילון טמא. מפני שהשמש מתחמם כנגדו. ופירש"י ה"ה שאסור לעשות מכלאים ומוכרח הוא דאל"כ לא פריך למאי חזי הא ראוי לוילון וכבר תמה מהרש"א ז"ל על הב"י בי"ד

ש"א והש"ך שם אות י"א יעו"ש ובאמת לא זכיתי כעת להבין דברי הב"י וכדכתיבנא דמוכח מהגמרא. והוי יודע דכלאים אסרה תורה בהעלאה יהי' להנאת חימום או מניעת הקור או להציל מהגשמים כל דרך העלאה אסור. אבל כשאין מעלה עליו כמו אהל כלאים שרי דכלאים אין אסורין בהנאה רק דרך העלאה בנהנה הא העלאה בלא הנאה שרי וילון רך אסור וקשה שרי ואפילו מגין מגשמים וכדומה כל שאין בהעלאה שרי וזה מבואר בסעיף א' שם ואפילו על גיגית להעמיד החום שרי כמ"ש הרב בהג"ה שם. ויש לראות מ"ש הש"ך שם אות דוילון אעפ"י שמגין מגשמים שרי והביא ממרחק לחמו ב"ח ויש"ש ומבואר בסעיף א' מותר לעשות אהל מכלאים כו'. ולזה יש לנו לומר דאשמעינן דאפילו דיש לחוש שהשמש יפרוס עליו הוילון דרך העלאה להגין מפני הגשמים וכל דרך העלאה אסור אפילו רק להגין מגשמים שנהנה עכ"פ אפילו אין ראוי לחימום קמ"ל דלא חיישינן להכי הואיל וקשה א"א להיות נכפף על השמש. ועיין פ"י בר"מ מה' כלאים. ולפ"ז בקשים אם הם שזורים די. שאיסור תורה אפילו קשים אסור בהעלאה מ"ה אם הוא להגין מגשמים (אבל בלא הנאה כלל. כמו [אהל] מותר עיין שם) ואם הוא בלא שזורים לא גזרו כלל בקשים אפילו העלאה בנהנה ומ"מ לוקח ביצה חמה שבשרו נוגע בו בקשים אסור ומה שנוהגין לעשות אהל על העגלה שקורין בויד מכלאים יראה דיש ליזהר שלא יהא נוגע בהן עש"ך שם ואין נזהרין בזה אם הוא כמוך ששוכב על הראש דהוה העלאה מגשמים ויש איסור:

דף טו.

גמ'. פסקא זה הכלל כל שנאותים בי"ט כו' רב ששת שרי לשדורי תפילין כו'. רש"י ותוספות פי' דסנדל המסומר אסור ותפילין אין איסור להניחם והמחבר בסי' ל"א פסק דאסור להניח תפילין בשבת ויו"ט ע"כ צ"ל סנדל המסומר חמיר טפי ועיין הג"א כאן. ובמהר"ם מלובלין וצ"ע שם. ועיין פרק במה אשה יצאה ובתוי"ט מענין תפילין ואין להאריך עמ"א שי"ח י"א ועיין בחדושינו שבת. ד"ה דלמא:

בתוספות ד"ה אלא בקשין כו' הואיל ואשתרי כלאים כו' עיין בר"ן רש"י ביומא פי' בגדי כהונה קשים שרי לגמרי אפילו בהעלאה והם שזורים. א"כ קשיא הך דעירוכין כו' ותי' בשם בעל המאור דבכהן גדול הי' בגדים כלאים רכים (כמו חושן אפוד כו') ואשתרי כלאים ופרחי כהונה כהנים הדיוטים ולית כלאים רק אבנט והיה קשה לחזק המתנים ולית כלאים אפילו בהעלאה שרי ומהרש"א ז"ל [הקשה] דעכ"פ סותר רש"י למ"ש כאן בהוצעה רק מותר ולזה יש לומר דודאי שזורים כל שהוא להנאת הגוף אסור אפילו בקשים רק היכי דליכא הנאת הגוף דהיינו מפני הגשמים וכדומה אסור אפילו בקשים

כל שהן שזורים. והתם ביומא דמקפלין תחתיהן כששימש מעשה עץ שימש שאין בו הנאה של כלום כה"ג אפילו ללבוש שרי. והא דאמר אבל מציע תחתיך היינו אפילו נהנה מהם שהם רכים ומגין על הגוף וכדומה. אפ"ה כל שאין דרך העלאה שרי וכדאמרן ואין להאריך:

סליק פרקא קמא דביצה. יום ה' ה' תמוז התקל"ז פה לבוב מח"ל ה' יזכיני לסיים המסכתא ולהתחיל אחרות ולגמור ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצות ה' אמן:

פרק שני - יום טוב

דף טו:

במשנה יום טוב שחל ע"ש לא יבשל כו' ועושה תבשיל עהראו יאמר יום טוב בע"ש עושה עירוב תבשילין ואם לא עשה לא יבשל ובין אם יהי' הפירוש שהאיסור הוא מדרבנן כדי שיברור מנה יפה או שילמוד ק"ו. הי' ראוי לומר כן. אבל אם האיסור דהואיל לא שרינן מדרבנן שפיר אתא דאי הוה תנן עושה תבשיל ואם לאו לא יבשל ה"א דעיקר איסורי' הוא דקתני עירוב תבשילין שיברור או שילמוד ק"ו. ומש"ה אם לא הניח אסור לבשל שעבר על תקנת חכמים וזה אינו אלא העיקר האיסור משום דהואיל מדרבנן אסור לז"א לא יבשל כו' האיסור פשוט ואח"כ אמר ועושה וי"ו במקום אבל (כמו וה' שמים עשה) דאם עשה ע"ת סומך עליו ונ"מ טובא דאם סמוך לחשכה שא"א לאכול היום דל"ש הואיל אסור מן התורה עמ"א תקכ"ז ויבואר בגמ' אי"ה וי"ל למ"ד עיקר האיסור הוא שעבר על תקנת חכמים שלא הניח ע"ת. ה"פ לא יבשל בתחלה שיהא מתחיל תחלה בי"ט אלא עושה מעיו"ט תבשיל. וזה התחלה של שבת הא תבשיל ובי"ט סומך וגומר ורש"י פירוש בתחלת בישולו עיקרו לשבת הוא לרבה כנראה מדבריו בגמרא מאי טעמא תקנו עירוב ושם יבואר זה בעזה"י:

ותבשיל זה נקרא עירובי תבשילין ונאמרו בו ג"כ הרבה פי' הרמז"ל פ"ו מי"ט ה"ב. מושאל מעירובי חצרות ששם נופל לשון עירוב כולו הם רשות אחת ומ"ש המ"מ עירובי תחומין שנעשה באוכל והר"מ ז"ל כתב היכר יעו"ש. והר"א ז"ל כתב דמערב סעודת י"ט ושבת כהדדי יעו"ש. ומדברי הרב בהג"ה תקכ"ג ס"א נראה שמערב מה שבישל מעיו"ט לשבת עם מה שיבשל בי"ט לשבת. ונמצא שלא התחיל היום בי"ט אלא מאתמול. ויראה דהר"א כרבא דמערב סעודת יו"ט וסעודת שבת יחד. ויברור מנה לשניהם ואם מניח ביו"ט גופא שפיר דמי. והא דאמר שמא יפשע היינו לכתחלה וכדמשמע לישנא אה"נ.

שוב ראיתי שזה ליתא דהרי בפ"ו מי"ט הי"א מערב ומתנה לא השיג הרא' כלום והוא לקמן י"ז א' מתנה. אלמא אף לרבא שמא יפשע אפילו דיעבד אין מניח בסעודת שחרית אלא מי"ט א' לשני אלא דנ"מ להר"מ ז"ל. ולהרב בהג"ה כרב אשי דבתרא ורשאי להניח ב' ימים קודם י"ט. ולרבא דווקא עי"ט ממש, דמערב סעודת י"ט ושבת וב' ימים קודם יש שכחה. ועיין רא"ש כאן ובש"ע סי"ד ויבואר:

גמרא זכרהו מאחר שבא להשכיחו רש"י פי' שבא להשכיחו י"ט רוצה להשכיח ממך שבת שלא תברור מנה יפה לשבת (השכיח הפעיל) ושייך רק להבא כמ"ש מהרש"א ז"ל ור"ן פי' שבא י"ט להשכיחו לאסור עליך לבשל לצורך שבת כו' ושייך לר"א ג"כ. ואמנם יאמר ר"ן לרבה אמר דמדרבנן אסור הואיל ועירוב בא להתיר ורש"י לרב חסדא דצורכי שבת נעשין בי"ט וליכא לפרש שבא לאסור מדרבנן או דאף רבה מודה דצורכי שבת נעשין בי"ט והעיקר האיסור משום דקתני עירובי תבשילין שיברור כו'. ואם לא הניח אסור לבשל דעבר על תקנת חכמים. ולרב אשי נמי י"ל דרבנן אסרו לבשל מי"ט לשבת שלא יבא לבשל מי"ט לחול ועשו תקנה לזה ע"ת ויזכור ולא יבשל מי"ט לשבת אטו חול והיינו אע"ג דמי"ט לחול הוה גזרה דרבנן אי אמרי' הואיל מ"מ סמוך לחשיכה ל"ש הואיל ומי"ט לשבת שרי דצורכי שבת נעשין בי"ט סמוך לחשיכה אף לרבה כמ"ש הב"י בתקכ"ז. ויבואר בסמוך אי"ה (עמ"ש בפתיחה מזה) וע"י ע"ת שרי (כאן חסר איזה תיבות) רש"י להשתכח עומד:

מאי טעמא רבא אמר שיברור מנה יפה לשבת ולי"ט ורב אשי אמר מי"ט לשבת ק"ו רש"י פי' מאי טעמא תקנו עירוב ויש לפרש מ"ט אסרו לבשל מי"ט לשבת ובקצרה. פלוגתת רבה ורב חסדא פסחים מ"ו ב' ידוע ואנן פוסקין כרבה. ומתוס' לעיל ב' ד"ה והיה כו'. יראה שפוסקין כרב חסדא יעו"ש. והנה הב"י בתקכ"ז סובר להרמז"ל דרבה מודה לרב חסדא דצורכי שבת נעשין בי"ט (לא חדא קדושה כפירש"י מ"ו א' דפוסקין ב' קדושות בעירובין לר' מערב ב' עירובין אלא כתוס' מ"ז א' פסחים ד"ה ואי אמרת יעו"ש. ועמ"ש בפתיחה) ואפילו סמוך לב"ה שרי דל"ש הואיל כאמור והיש"ש ומ"א תקכ"ז סובר דמטעם הואיל וזה דעת הגהות בפ"י מי"ט יעו"ש ואמנם יש סיוע מלשון הרמז"ל פ"ו מי"ט ה"א שכתב איסור זה מד"ס שלא יבא לבשל מי"ט לחול ולא פשוט דהואיל מ"ה שרי דאין לוקה. ומדרבנן אסור גם הוה גזרה לגזרה ואי דלא יבא לבשל מי"ט לחול סמוך לבין השמשות דהוה דאורייתא א"כ קשיא על רב אשי גופא למה אמר מי"ט לחול ולא מי"ט לשבת סמוך לחשיכה דל"ש הואיל ויבא לידי איסור תורה ותקנו ע"ת להודיע שהוא רק גומר כהרב בהג"ה תקכ"ז ס"א או כדומה לזה אשר ע"כ דכ"ע

צורכי שבת נעשין בי"ט והתקנה שלא יבא לבשל מי"ט לחול סמוך לחשיכה דהוה איסור תורה וכאמור,:

והוי יודע דאנן קיי"ל הכנה ד"ת כרבה ומוקצה דרבנן ואפ"ה אין קושיא איך ע"י ע"ת שרי איסור תורה. דהואיל שייך מי"ט לחול שרי מה"ת מאך לכל נפש דבר הראוי לנפש. משא"כ להכין בפירוש מי"ט לשבת התורה אסרתה. סעודת שבת בעי הזמנה וחשיבה ואסור לעשותה מי"ט וי"ל כמ"ש התוס' ב' ב' דיה והיה הכנה טבעית גרע טפי שאין ראוי כלל משא"כ בישול ואפי' דהוה בעולם ותיקון לא הוה הכנה. אבל הר"מ ז"ל יראה בפירוש המשנה פ"ק מ"א הכנה טבעיות ג"כ דרבנן (המפרש בירושלמי עלה מתניתין תוס' ד"ה איתא כתב דמכאן מוכח כו' א"י מהיכן דשאני מלאכתיות מטבעיות) א"כ י"ל אין צורך לדברי התוס' ומ"מ ממ"ש ואיסור זה מד"ס שלא יבא לבשל מי"ט לחול ולא שאסרו הכנה דרבנן ש"מ שאין זה הכנה תיקוני בישול שהי' בעולם. ועצים שנשרו מדקל בשבת אסור בי"ט לאו משום הכנה ושאני ביצה דלא הוה ראוי במעי אמו כך עמ"ש בפ"ק דף ד' א' ב' יעו"ש. ודברי התוספת פ"ק ב' ב' ד"ה והיה הוקשה להם לרבה הכנה ד"ת איך אופין. וכ"ת הואיל מ"מ מי"ט לשבת אסרה התורה בפירוש והכינו וצורכי שבת אין נעשין בי"ט מה"ט דהכינו כו' וע"ז תרצו דה"מ הכנה ד"ת ביצה דל"ש בי' הואיל אסר הכתוב אבל דבר דשייך הואיל לא אסרה תורה אפילו מי"ט לשבת דהואיל דאי מקלעי אורחים כו' אף שי"ל דשאני מי"ט לחול קיל טפי דלא בעי הזמנה כו' והדר הקשו לדידן דלית לן הואיל והכנה ד"ת. וא"כ ע"כ צורכי שבת אין בעשין בי"ט מטעם הכנה וא"כ איך אופין ותירצו דע"כ טבעיות גרע ממלאכתיות יעו"ש:

והר"מ ז"ל בפירוש המשניות. כבר בארנו במה שקדם אמרם ז"ל חול מכין לשבת ואין יו"ט מכין בשבת היינו כמ"ש בפ"ק מ"א דהכנה דרבנן הוא ומשום [הואיל] מתירין ואין חילוק אף במלאכתיות שייך הכנה. ומ"מ יש חזרה מכאן למ"ש בחבורו פ"ו מי"ט דאיסור הוא כרב אשי דיאמרו מי"ט ק"ו לחול ואולי סובר בכאן דלרבה א"צ לזה וצ"ע:

עוד אבאר לך ע"ת מתירין לבשל מי"ט לשבת אם חל יו"ט ה"ו אם שרי לבשל מיום ה' לשבת עמ"א תקכ"ז אות י"ג כתב שני טעמים והוא מטור יעו"ש. ומ"מ יום ראשון אין היתר רק משום הואיל וסמוך לחשיכה ליכא היתר משום צורכי שבת נעשין בי"ט דהא מפסיק יום חול בין לרש"י ותוספת פסחים מ"ו ומ"ז יעו"ש וא"כ ודאי אסור אף שיהי' אנוס ביום שני ושם בפריי יבואר אי"ה:

בפירש"י בד"ה מאי טעמא תקנו לעירוב כבר פירשתיו בגמרא די"ל מאי טעמא אמרו [אסרו]. ועיין בעל המאור (אין כעת ת"י) דאפילו לרבה דהואיל ומד"ת צורכי שבת אין

נעשין בי"ט אפ"ה קשיא לי' כיון דע"כ בהכרח התירו חז"ל איסור דרבנן מי"ט לשבת [אף שיכול (הוא לבשל מעיו"ט לשבת. וכיון שכן לשתרי בלא עירוב ומה תועלת יש בעירוב לז"א שיש תועלת לרבא ולרב אשי:

דף טז.

גמרא כל מזונותיו קצובים מר"ה ועד יום הכפורים וברי"ף ורא"ש הגירסא מראש השנה עד ראש השנה כו' ולפ"ז פרנסה אין תלוים מר"ה ועד יוה"כ. ולגירסתינו אפילו פרנסה תלוי' מר"ה ועד יוה"כ אם יטבו מעשיהם:

אלא מעתה לא לענשו נכרים עלייהו כו' רש"י פירש על שלא קיימו ומהרש"ל מפרש זה. ומהרש"א ז"ל פירוש בע"א [ולא ידעתי] האיך יפרש פירש"י וצ"ע:

פסקא עושה תבשילין מעיו"ט אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא. בניחותא. דמאחר דלא שנו אלא תבשיל אין לנו אלא דוקא תבשיל ולא פת ואיכא תרי לישנא לל"ק דליכא שרי כיון דלא שכיחא תו איכא היכרא ול"ב מחמיר דייסא לא ופסקו הפוסקים כל"ב דייסא לא וי"ל בדרבנן אמאי לא אזלינן לקולא ולישנא דמתניתין מסייען לל"ק תבשיל הכל בכלל אפילו דייסא דלל"ב הוה להוציא מהכלל דייסא וגם על אביי קשה דאמר בל"ב פת לא והא אמר כבר אפילו דייסא לא. ולזה י"ל דה"א פת עיקר מזוני דאדם ולהני [עדיף] טפי מדייסא ומ"מ קשה וצ"ע ופירות חיין לא אע"ג דמלפתין הפת מ"מ תבשיל בעינן שאין מבשלין אלא על המבושל ופירות מבושלין מערבין עב"י ובש"ע תקכ"ז ועמ"א אות ב' דדעת] רש"י דבעינן שאין אוכל בכל יום. והיינו ממ"ש ד"ה ופת לא מלפתא שהרי בכל יום יש לחם משמע אפילו מלפת אם בכל יום אין היכרא. ולא הבינותי דודאי משמע אם מלפת אע"ג שעשוי בכל יום שפיר דמי ורש"י ז"ל כבר פירש המהרש"א ז"ל ויבואר ברש"י ומ"ש אות ד' דפירות מבושלים אם אין עשוין ללפת זה ג"כ פשוט דמידי דמלפת בעינן ואי"ה בפריי יבואר:

מלת לפ"ת בעברי בקונקורדנסיוש בעתה (לשון חרדה) והביא וילפת שמשון א"ת שני עמודי התוך. לא אחיזה כי לא שייך במחובר והי' לומר וילפת בשני עמודי כו'. אלא כאומר שחרדו העמודים מגבורתו ויחרד האיש וילפת אבל רש"י בחומש פ' אמור ילפת שמלפפת בו. משמע אחיזה וארמית וחברת ותלפף משורש לפף:

והוה ידע למ"ש התוספת לקמן י"ז ב' ד"ה אמר רבא דצריך פת ותבשיל שאין אופין אלא על האפוי ומבשלין על המבושל כמ"ש לעיל ותנא מייתא לה מהכא והקשו התוס' מאביי כאן דפת לא. ותירצו דפת לא היכי שאין רוצה לאפות וקשה מה פסקא דברוצה לאפות בעינן פת. גם הסוגין דאמר פת לא דשכיח או דלא מלפת ותיפוק לי' דבעינן אין מבשלין

אלא על המבושל לא על האפוי ומדברי הר"ן שם למדתי פירוש הסוגיא כאן דה"פ אבל פת לא דמש"ה הזכיר במשנה ועושה תבשיל ולא הזכיר פת נמי דתרוייהו בעינן משום דתבשיל בהכרח בעינן אפילו אין רוצה לבשל רק לאפות אפ"ה בעינן תבשיל ולא מהני פת דבעינן היכרא דל"ש לל"ק. ומלפת לל"ב דאי לא"ה אין ניכר שעושה זה משום שבת וליכא היכרא וא"ש יעו"ש וכ"פ בש"ע תקכ"ז דמנהגינו פת ותבשיל ויבואר שם אי"ה:
ואמר רי זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בבהעא ר' זירא לאו להא מלתא אמרה ועיין באר הגולה תקכ"ז אות ו' ז'. ומר' זירא משמע אפילו מי שמלפת הפת בו בטלה דעתו וכמ"ש המ"א באות ב' ואפילו לא שכיח ואפילו לל"ק מוכח כן דאל"כ לא מקשה מדייסא דאימא לבבלאי קאמר ופשוט הוא ויראה דמל"ק דייק לי':
סומך עליהם עיין בש"ע תקכ"ז. מזה אי דוקא דיעבד או לכתחלה:
בפירש"י בד"ה ופת לא מלפתא כי בכל יום יש לחם. עיין מהרש"א ז"ל ודברי רש"י ל"ב קאי והעיקר מידי דמלפת בעינן יהי' שכיח או לא שכיח אלא דבר דמלפת. לפעמים אומרים שיעשו לכבוד שבת אלא כרצונם בין בחול ובין בשבת ולחם נמי אין עשוי לכבוד שבת שאין בזה כיבוד שבת ולכל יום נמי עושין לצורך מזון. וה"ה דייסא אין עשוי דוקא לכבוד שבת ועמ"א תקכ"ז אות ב' יעו"ש:
ד"ה סומך כו'. בלא מתכוין כו' ומ"מ צריך לומר אח"כ בדין יהא שרא לנו כמבואר בתקכ"ז ובלא מתכוין פירושו שמעצמו נשאר ולא בישלו לכך ולא שיירו לכך כשאומר בדין סומך עליהם:
מלת גוררו בשני רישין אין לו מקום כאן רק גורדו בדל"ת עין בשורש גרד חיכוך וא"ש כאן וגרר בשני רישי"ן מענין כריתה ומזה הענין מגרה ויהי' ה' נקבה ומם מפועל שם עיין בקונקורדנסויש:
גמרא דגים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים ואם צלאו נכרים סומך עליהם משום ערובי תבשילין אשמעינן דל"ה הואיל וכבר נאכלים חיין אין זה תבשיל קמ"ל דמ"מ הוה תבשיל ויש לעיין פירות שטובים חיין יותר מבושלים אי הוה תבשיל דכאן מ"מ התבשיל משבחו קצת משא"כ התם שהתבשיל מגרעם אין זה תבשיל וצ"ע:

דף טז:

גמרא ת"ש תבשיל זה אפילו צלוי כבוש שלוק מבושל אבל מלוח לא ומבואר כן בטור תקכ"ז ומוכרח הוא ממה דאמרינן לעיל דגים מלוחים קטנים אי בישלו ניכרים סומך עליהם הא מליחה לחוד לא דכבוש כמבושל. אבל מליח רק כרותח עמ"א תקכ"ז אות ג' ובאמת כבוש כמבושב רק להפליט ולהבליע לא מבושל ממש. ומעושן כתב בש"ע

שם ס"ה ולא נזכר בברייתא גם לא בטור ועב"י מ"ש דמש"ה השמיט הטור כבוש דדגים מלוחים היינו כבוש ולא הבינותי במ"ש דכבוש במים מעל"ע נמי דא"נ כבוש מעל"ע במים לא מ"מ חומץ וציר כל ששהא כדי שיתנו על האש וירתיח כבוש לכ"ע ודגים מלוחים כמו הערינג"ש שוהין כמה ימים כן וזה ראייתו א"כ אין צורך לכבוש במים ובמ"מ פ"ו מי"ט ה"ד הביא מירושלמי דנדרים מעושן יוצאין בהם משום עירובי תבשילין עיין יש"ש משמע דמליח לא וכבוש יוצא משו"ת ח"ץ ז"ל ס"ס ק"ל:

לשנה כו' פירש"י לשנה האחרת ור"ה הי' כו' ור"ן פירוש שאר י"ט וביום שני הי'. ועיין מהרש"א ז"ל וכוונתו כי יש ג' קושיות א' אמאי לא פירוש לעיל בראשונה בר"ה הוה ב' דלמא בשאר י"ט ביום ב' ג' לשנה האחרת פשיטא דלשנה אחרת משמע ותירוץ חדא מתורצת בחברתה לעיל י"ל ביום ב' בשאר יו"ט. אך כאן דאמר לשנה דהיינו ודאי האחרת ולאיזה צורך אמר זה ולא אמר לזימנא אוחרא או בי"ט אחר שכח עוד כו' דודאי יצויר ג"כ בשנה א' ב"פ כשפסח יום ה"ו א"ת ב"ש שבועות ו' זיי"ן אלא אשמעינן דינא דבר"ה א"א להתנות דיומא אריכתא הוא וז"ש לשנה דבר"ה א"א לאשכוחי רק בשנה אחרת עיין שו"ת ח"צ ז"ל סי' ק"ל:

אמר לי' פושע את כו' עיין פירש"י ועיין ט"ז תקכ"ז אות ט' האריך בזה במ"ש המחבר שאם מכוין לסמוך על גדול העיר כו' ועיין ר"ן כאן במ"ש כיון דעציבת לא ניחא לך על דידי ואי"ה בפריי יבואר שם שיטה מקובצת בשם י"מ:

מערבין עירובי חצרות דמותר לו בי"ט אע"ג הוצאה שלא לצורך כלל אסור גם בי"ט מ"מ העיקר שמערבין הוא לצורך. וזה מותר בי"ט ולא הזכיר בכאן שיתופי מבואות ויבואר בפריי אי"ה:

דף יז.

גמרא מקדש השבת וישראל והזמנים. דאי אין ישראל אין שבת ומי ישמור אותו מ"מ אין חותמין בשתיים אלא מקדש ישראר דהם מקדשים לזמנים אבל שבת מקודש ועומד בלא ישראל א"כ הו"ל כחותמין בשתים אם יאמר מקדש ישראל והשבת לכך צריך לאקדומי לשבת. ומ"מ קשה דהשתא נמי חותמין בשתים ועיין ברכות פ"ג שאכלו ואי"ה יבואר:

מניח עירובי תחומין מי"ט לחברו ומתנה כו' מניח עירוב תבשילין מי"ט לחברו בחדא גוונא הוא כמו עירובי תבשילין כשחל י"ט ה"ו. ה"ה תחומין דמתנה מי"ט לחברו היינו שמניח עירוב על שבת וכמ"ש רש"י ותוספת אלא שבתבשילין אין אומר רק ביום א' ולמחר אין אומר כלום ובתחומין צריך לומר למחר גם כן דאי היום קודש א"א לומר שיאמר יהא עירובי קונה למחר בין השמשות ולכך צריך שיאמר למחר כן וה"ה עירובי

חצרות נמי צריך שיאמר היום וגם למחר כן. והלכתא עירובי תבשילין לכתחלה מערב ביום ד' ובשכח מערב ביום ה' ומתנה כו'. אבל תחומין לא אבל חצרות שפיר דמי מי"ט לחברו עיין א"ח תקצ"ח ס"ב אבל כשחל יו"ט ו"ז אין מערבין מי"ט לשבת דליכא ממ"כ וכדמסיק לעיל הלכתא כרבי לחומרא יעו"ש:

והנה עירובי תחומין מי"ט א' על י"ט שני של גליות שרוצה לילך ביום ב' חוץ לתחום ושכח מעי"ט מבעיא לי אי שרי או לאו דע"כ אסור מי"ט לשבת דצריך בשני ימים אמירה ולהתנות הוה כהכנה דמ"מ עושה הכנה בי"ט דהא בב' ימים צריך אמירה ותנאי. משא"כ עירובי תבשילין ותחומין מי"ט א' על חברו ממש נמי א"צ אמירה רק בא' וממ"נ אפשר שרי או מיקני ביתא ורשותא אסור בכל ענין. משא"כ חצרות דליכא כי אם ביטול רשות שכולן בבית א' הן וכעת לא מצאתי מבואר זה. ומ"ש רבא עירובי תבשילין שרי אמאי לא השמיענו רבותא טפי. אפילו חצרות דצריך אמירה בב' הימים דנראה כי"ט מכין לשבת אפ"ה שרי [עיין] שיטה מקובצת:

ממלאה אשה כל הקדרה בשר ממלא נחתום [חביות] מים אבל אינו אופה אלא מה שצריך לו. רשב"א אומר ממלאה אשה פת כו' ת"ק סובר מה שמשביח התבשיל והפת אסור לרבות במלאכה זה אחר זה כמו פת דכל א' כאפה בפני עצמו וה"ה בשר להניח קדרה לאש עם חתיכה הצריך לו ואח"כ ליתן עוד חתיכה לקדרה שלא לצורך יו"ט אסור ומלקא נמי לקי באפשר. ודוקא בחד הנחה דמרבי רק בשיעורא שרי וז"ש בשר ומים (היינו למלא חביות ולשפוך לקדרה להחם אעפ"י שאין צריך להחם אלא קיתון בחד הנחה שרי) לא זו בשר דאיכא תרתי משובח התבשיל והרוטב יותר וחד טרחא וליכא רבוי מלאכה רק רבוי בשיעורא שרי אפילו מים דאין משביח בין רב למעט אפ"ה בחד טרחא שרי. אבל לאפות כל ככר בפ"ע אסור דמפיש במלאכה שלא לצורך היום. ורשב"א מודה במים דשרי בחד טרחא דוקא. ובאופה אפילו בשתי פעמים דמשביח פת שצריך לו והלכה כרשב"א. נמצא יש ג' דינים בשר אפילו מפיש בטרחא שרי דמשביח. מים דוקא בחד טרחא דמפיש בשיעורא שרי ופת בתנורים שלהם שרי ובתנור גדול אסור דלית שבח והוה כמים במפיש במלאכה דאסור וז"ש רשב"א ממלאה אשה ות"ק נקיט נחתום אין אופה אלא מה שצריך לו (אופה בסגול העין) ועיין בא"ח תק"ג ותק"ז ודברי ב"י שם צ"ע עט"ז שם עמ"ש ברש"י מזה:

לא לו ולא לאחרים היינו אף משלהם אסור לו. או שלא יאמרו של עצמו מבשל או הואיל והוא אסור לעצמו אסור גם כן לאחרים. אבל בעל העיטור מפרש לא לאחרים קמח שלו

אבל שלהם מותר והלכה אף שלהם אסור לו לבשל להם וההוא סמיא דהוה עציב לא רצה ליתן במתנה קמחו לאחרים:

בפירש"י בד"ה מי"ט לחברו כו' ובתחומין נמי כו' היינו מי"ט לחברו שחל יו"ט ה"ו ומערב על שבת כמו בתבשילין שהוא לשבת ואם מערב מיום א' לחברו ממש עמ"ש בגמרא מזה יעו"ש:

בד"ה ממלאה אשה דבחד טרחא סגי כו' היינו לת"ק דאופה אסור דלית לי' מה שמשביח ולכך הטעם דמפיש בשיעורא שרי משא"כ לדידן כרשב"א אף ב' טרחות שרי וכמ"ש הט"ז והפר"ח בתק"ג על הב"י ואפשר לדחוק וליישב דברי הב"י דאפשר ת"ק נמי סובר תבשיל משביח ואפ"ה דוקא בחד טרחא ורשב"א אמר פת א"א לאפות היטב בתנורים קטנים אם לא במילוי אבל תבשיל אפשר לבשל כך ומ"מ מנא לי' הא ועיין ר"ן האריך מפיש בשיעורא אי הוה ד"ת או דרבנן והביא סוגיא דמנחות תולה וב' תאנים יעו"ש. והעלה מפיש בשיעורא ד"ת בשבת וי"ט. שרי דלא אמרה תורה שיצמצם יעו"ש ויש לומר עוד לדידן דרבה אית לי' הואיל א"כ מי"ט לחול איסור דרבנן ומפיש בשיעורא בחד טרחא לא גזרו כו' וז"ש הב"י מידי דרבנן יש לפסוק להקל דאפילו בב' טרחות שרי היינו מטעם הואיל:

בתוספת בד"ה מאי טעמא כו' ולי נראה כו' ולא נהירא יש לגרוס וכן הלכה דעירובי חצרות שרי מי"ט לשבת כשנזכר ביום ה' ולעיל דאסור כשנזכר ביום ואו ולכתחלה רצו לחלק בין חצרות לתבשילין שזה צריך להתנות בשני ימים הוה טפי הכנה מתבשילין שא"צ אלא ביום א' (ומ"ש רש"י בפת אחד דלא להוי הכנה מחדש) אבל באמת קיי"ל אפילו עירובי חצרות שרי ביום ה' ומ"ש עוד הכנה בידים ג' חילוקים יש הכנה טבעיות. והכנה בידים לתקן תבשיל והכנה בידים לערב. ולדידן הכנה טבעיות אסור מן התורה והכנה לתקן תבשיל כתבו תוספת ב' ב' ד"ה והיה דלא חשיב הכנה רק תיקון בעלמא. אבל לערב תחומין מי"ט לשבת בידים מודה ר' יוחנן דלא תיקון מלתא בעלמא אלא דבר חדש. ולדידן כרבה דהואיל א"כ הכנה בידים חמור מטבעיות וע"י הואיל מתירין ועמ"ש בפתיחה וכאן אין להאריך:

בד"ה אי אמרת כו' ותימא כו' עיין ר"ן ז"ל ראי' מהבהמה והכלים כרגלי הבעלים. ותי' דל"ד שם עיקר הקנין בין השמשות. משא"כ כאן דרשאי אדם לקנות בי"ט קמח מאיזה שירצה ולבשל כו' ולענין דינא אין נ"מ אי גרסינן קמחו נאסר או אין נאסר כיון דתניא כיצד היא עושה מקנה קמחו לאחרים הרי דבעינן הקנאה וע"י הקנאה מיהת מותר לאחרים לאפות ולבשל ואי"ה בפריי יבואר בזה:

דף יז:

גמרא ואי איתא ליתני עבר ואפה כו' לבעל העיטור הובא בטור תקכ"ז שמפרש ברייתא דאין אופה לאחרים משלו הא משלהם אופה (עב"י שם) וא"כ הא דקתני מקנה קמחו לאחרים ואופין לו (היינו אחרים וזה שהוסיף הפשטן מלת אחרי"ם) ואמאי לא תנא תקנה רבותא טפי דהוא מקנה לאחרים והוא אופה ומבשל. לאפוקי מדעת הטור דתקנה שכיחא טפי דהא דאחרים מבשלין בהקנאה פשוט הוא ומכ"ש לשיטת התוספות לעיל ד"ה אי וגם כל זה בכלל אי הוא אופה כו'. אלא תנא ושייר. כ"ש הא תקנתא דאיסורא וש"מ כדעת הטור וזה יש להעמיס בפירש"י ד"ה ואי איתא ושם יבואר:

תנן המעשר פירותיו כו' יש לי בכאן הרהורי דברים והנני פורטם. משנה זו שנוי' בתרומות פ"ב מ"ג. במעשר ומבשל בשוגג יאכל. במזיד לא יאכל. ועתוי"ט צידד לומר דין מעשר ומבשל דין א' להם והרמז"ל בפ"ו משבת הכ"ג ופכ"ג הט"ו חולק בין מבשל איסור תורה פסק כר' יהודא בשוגג יאכלו למ"ש בין הוא ואחרים והמ"א באו"ח של"ט אות זיי"ן [כ'] ולא מפרישין ואם הפריש דינו כמבשל ר"ן ורמב"ם והנך הואה שהם רחוקים זה מזה והרמז"ל סתם בפכ"ג דט"ו אפילו לית לי' פירי אחריני אסור במזיד בו ביום אפילו ביו"ט. וכבר הוקשה ללח"מ פ"ו מי"ט ה"י דא"כ הא בעיא דעבר ואפה פסק בפ"י שם לקולא וע"כ דיש הפרש בין מעשר פירותיו לעבר ואפה בי"ט הוא דאית פירי אחריני ותי' בדוחק דאפשר בשאלה נמי בפירות יעו"ש. ומלבד הדוחק הזה א"י מנ"ל להר"מ ז"ל כיון דמשנה דתרומות לשבת מתנייא מנא לי' להוסיף י"ט בפכ"ג משבת יעו"ש גם מדפריך כאן עבר ואפה אי מותר לשבת ממעשר פירותיו דאסור מזיד דהתם אסור בו ביום ולערב מותר מיד א"כ אה"נ עבר ואפה עכ"פ לשבת שאחר יו"ט תשתרי ודי לקנוס בו ביום ומשמע דין מעשר פירות כמו מבשל יש לו הפך מ"ש הר"מ ז"ל פכ"ג משבת פט"ו:

עוד יש לנו לחקור דמשני שאני איסורא שבת מי"ט משמע הא בי"ט אין חילוק בין עבר ואפה מי"ט לשבת או עבר ואפה מי"ט לחול וברמז"ל פ"א מי"ט ה"ט וי"א לא משמע כן וכמ"ש הלח"מ שם בשם הרלב"ח יע"ש דעבר ואפה מי"ט לחול אסור לאכול אפילו בלא הערמה וכתב דהערמה א"צ לומר דאפילו מי"ט לשבת אסור בהערים עכ"פ. והנה מ"ש הרמז"ל ואפילו שבת שאחר יו"ט. להב"י בתקכ"ז דצורכי שבת נעשין בי"ט שפיר אפילו ואף אם נאמר דהר"מ לית לי' צורכי שבת נעשין בי"ט רק הואיל אפ"ה שייך אפילו לכבוד שבת אסרו כ"ש מערים מי"ט לחול דאסור בחול:

אמנם שלא יסתור דברי הרמז"ל מ"ש בה"ט דאסור אם בישל לצורך חול. א"א ליישבו כפשוטו דהרי מבואר בה"ט דאסור אף בחול ומיהו מהמעשר פירותיו במזיד דשרי למ"ש

ולמי"ט ל"ק דיש לומר אע"פ דבישל בי"ט לחול ג"כ דרבנן מטעם הואיל. מ"מ בישול מלאכה דאורייתא הוא ומעשר שבות הוא לכן מותר במ"ש ומי"ט. כנראה מתוספת כאן ד"ה ובלבד יעו"ש וראיתי להפר"ח בסי' תק"ג הביא בשם הב"ח דעבר ואפה מי"ט לחול אסור (מע"ש) [ע"ש] והיינו מטעמא דפרישית דהתם צורכי שבת נעשים בי"ט אפילו מדרבנן ורק החמירו משום תקנה דעירובי תבשילין כו'. מש"ה עבר ואפה לא גזרו דיעבד גם משום עונג שבת. משא"כ מי"ט לחול דעבר איסורא דרבנן שגזרו בהואיל מדרבנן עכ"פ. א"כ אף דיעבד אסור ומ"ש הפר"ח מהר"מ מוכח דמותר היינו פ"א הי"א ואמאי לא דייק מפ"א שם ה"ט וכמ"ש הלח"מ בשם הרלב"ח ועיין בש"ע סימן תק"ג סעיף ב' ובמ"א אות ג' ובסימן תקכ"ז סעיף כ"ג. כתב המחבר בביאור המבשל בשבת או לחול שרי דלא כמשמעות הרמז"ל פ"א מי"ט ה"ט וכמ"ש כאן. ולומר או בחול שכתב קאי למבשל מי"ט לשבת והותיר מותר בחול אין נראה ועיין מ"ש לקמן במ"ש הב"י בס"ס תק"ג בשם הרשב"א:

וראיתי להט"ז או"ח תק"ב אות א' ותוכן דבריו דתירוצא דגמ' כאן שאני שבת מי"ט הוא דכאן איסור דרבנן ושבת איסור תורה אבל כל שיש איסור תורה בי"ט אין חילוק בין י"ט לשבת ומש"ה אסר בהוצאת אש מאבנים יעו"ש. וא"ר השיג עליו ממ"ש הרשב"א הביאו הב"י בסוף סימן תק"ג דוקא שבת לא י"ט יעו"ש והנה אמת שהמחבר בתקכ"ז סכ"ג התיר באפה מי"ט לחול ויראה דהיינו בהואיל דליכא רק איסורא דרבנן ומותר בי"ט משא"כ איסור תורה אסור בי"ט ולפ"ז מ"ש הרמז"ל פי"א מי"ט ה"ט והי"א. יש ליישב שלא יהיו דבריו סתורים זה לזה דבה"ט קאמר אם עשה כדי לאכול בי"ט והותיר מותר בחול הא בישל רק לצורך חול סמוך לחשיכה שא"א לאכול היום רק לצורך חול דעבר באיסור תורה אסור בחול כדאמרינן ברישׁ יבמות מה לי לאו או איסור כרת. ובהי"א מיירי ביש שהות לאכול היום דליכא איסור תורה רק איסור דרבנן. בזה מערים אסור ומזיד שרי וכדכתיבנא באופן שדברי הט"ז שרירן וקיימין ואי"ה בפריי יבואר עוד (עיין מ"ש בשו"ת מגידות בזה):

פסקא ב"ש אומרים שני תבשילין מתניתן דלא כי האי תנא כו' הלכתא כתנא דמתניתן ואליבא דב"ה. בטעם שני תבשילין לב"ש פירש הר"ן ז"ל בשם ר"ת צלי ומבושל לכ"א היכר בפני עצמו וצלי לאו בכלל בישול ור"ן סבר דאפי' נמי בכלל בישול וכפסק הר"י שבתוס' ד"ה אמר רבא. ומה דמביא לעיל ותנא מייתי מהכא ר' אליעזר פירש"י לעיל דרך הש"ס כו'. ומשום דאסמכתא שייכא שפיר לר"א מר' יהושע מייתי לה אבל הלכה כר' יהושע בירושלמי דאפי' בכלל בישול כו' (ומש"ה מייתי אמוראי לעיל אסמכתא

אחריתא אליבא דר' יהושע) ובמשנה לא נזכר פת לב"ש דכ"ש הוא דאם ב' תבשילין צריך לצלי ומבושל כ"ש לאפי' פת אבל לב"ה הי' להזכיר דצריך פת ש"מ דלא צריך פת לב"ה דהוה אפי' ג"כ בכלל בישול. ולפ"ז א"ש דאמר הלכה כמתניתן ואליבא דב"ה שלא תאמר הלכה כר' אליעזר דפת נמי בעינן אמר שאינו כן דמתלמידי שמאי הי' [דפת נמי] צריך אבל הלכה כב"ה ועיין ר"ן:

אמר אביי. התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר עיין רא"ש מדלא אמר גומרה משמע כל צורכי שבת. דעיסה בה"א הנקבה ושורשו נראה עסס מפעלי כפל עיין בקונקורדנס' שורש עסס מיץ והיא דריכה או השאלה ועיסה ג"כ דורכין ועסותם רשעים יעו"ש והעד עיסתו עיסתה ועיין בש"ע ושם יבואר לדינא אי"ה:

בפרש"י בד"ה ואם איתא כו' בהדי הך תקנתא דמקנה קמחו אפשר כיון לאפוקי מבעל העיטור וה"פ ליתני בהא דמקנה קמחו. ואחרים דוקא מבשלין לו עבר ואפה הוא במקנה קמחו שרי ומינה הא לכתחלה הוא אסור אף במקנה קמחו:

בד"ה ואם הערים דאין עבוד כו'. ומימנע בתוס' ד"ה ובלבד כתבו ב' תירוצים א' שם מימנע וכאן ל"ש זה. ועוד דהתם עיבוד באוכלין שבות בעלמא משא"כ בישול אב מלאכה אע"פ דמ"ה מותר הואיל אי צרכ' שבת נעשין בי"ט החמירו בבישול ולפ"ז איכא לעיונא בשבות דרבנן אם עשאו במערים אם אסור או לאו ומיהו הא ודאי דאין עיבוד באוכלין מ"ה דאי הוה. ודאי דאסור למלוח כלל בי"ט למ"ש המ"מ דמלאכת שאין עיקרן לאוכל נפש אסור באוכל נפש כמו הבנין והאריגה והריסה (עמ"ש בפתיחה) ומ"ה שרי לשמוח בבשר בי"ט. כי תורת המליחה דרבנן דמ"ה דם שבישלו שרי עיין מ"ש בפריי לי"ד בפתיחה להלכות מליחה אלא שזה לא שייך להזכיר כאן:

בד"ה אסורא בשבת לסקילה כו' י"ט איסור דרבנן. בשבת אפילו איסור דרבנן אסור הואיל ויש בו מ"ה סקילה משא"כ י"ט לאו הלכך באיסור דרבנן מקילין הא באיסור לאו תורה לא מקילין בי"ט וזה יורה כמ"ש הט"ז בתק"ב אות א' והביאותיו לעיל יעו"ש:

בתוספת בד"ה. על מה נחלקו כו' בירושלמי גרס להיפוך ב"ש אומרים תבשיל אחד וב"ה אומרים שני תבשילין. יעוין שם:

משנה חל להיות אחר השבת כו' פלוגתייהו באדם אם רשאי לטבול בשבת ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ולרבא ניחא כי נראה כמתקן. וב"ה אמרו כמיקר. אבל לרבה קשה דל"ש ד"א באדם וי"ל דב"ש משום מתקן וב"ה רק חיישינן ד"א. ולרב יוסף סחיטה שייך באדם בשערו ולרב ביב' שמא ישהה לא שייך באדם. ונקט י"ט אחר שבת לרבותא דאפילו שבת שר' ב"ה כמ"ש ומיהי יצויר פלוגתייהו בי"ט בנטמא בי"ט אלא בנטמא בי"ט לכ"ע

שרי לקמן ואמנם יצויר בנטמא מעי"ט ושכח ולא טבל עד יו"ט. אפשר לב"ה שרי אף באה"ט שאין ראוי היום לאכול תרומה וחולין אין אוכל בטהרה. מ"מ כמיקר או חייב אדם לטהר ברגל ויאכל חולין בטהרה ועיין תוי"ט ויש"ש ואין להאריך

ושוין שמשיקין אבל לא מטבילין מלת ושוין אין לו ביאור דבכלים כ"ע מודים דאסור ומודים בהשקה והנה הר"מ ז"ל מפרש משנה זו בשבת. וה"ק בשבת השקה מותר דלאו טבילה רק מתורת זריעה ובכלי אבן אבל הטבלה מים טמאים ע"ג כלי טמא אסור בשבת אבל בי"ט בין השקה ובין הטבלה מותר וכ"פ בפ"ד די"ט הלכה י"ז י"ח ופסק שם נטמא מעי"ט באב הטומאה אסור לטובלו ביו"ט (אפילו לחולין). נטמא בוולד מעי"ט טובלין בי"ט נטמא ביו"ט אפילו בא"ה טובלין בי"ט ומטבילין כלי ע"ג מימיו בי"ט אפילו נטמא הכלי בא"ה. ואמנם בהלכות שבת פרק כ"ג הלכה ח'. כתב סתם אין טובלין כלים טמאים בשבת והשקה בכלי אבן מותר וזה כאקומתא ע"ב שם מתניתן חכמים בשבת השקה מותר טבילה אסור ואין חילוק בשבת בין נטמא מע"ש או ולד הטומאה אפילו נטמא בשבת בולד הטומאה אפ"ה אסור בשבת ואפילו בכלי עץ אסור בשבת והטעם דפסק כרב ביבי דתניא כוותי' וכרבא כמ"ש מהרש"א ז"ל והיינו בשבת איכא נראה כמתקן ושמא ישהו הלכך אסור אפילו נטמא בי"ט בולד אפ"ה נראה כמתקן ומידי דהוה אמעשר פירותיו בי"ט ושבת או אפילו דמאי אסור בשבת וי"ט אלמא אפילו רוב ע"ה מעשרין אסור דנראה כמתקן. משא"כ י"ט דקיל לא חשו דנראה כמתקן. רק טעם רב ביבי שמא ישהה ודוקא מעי"ט וא"ה. אבל ולד דהוה דרבנן. א"כ יאכל בטומאה רק איסור דרבנן כאמור ואף שהתוספת לקמן ח"י ב' ד"ה ושוין כתבו דיש לאסור יותר השקה בכלי עץ שגורם טומאה בידים בי"ט ולהטבילו. משא"כ כלי שנטמא מעי"ט להטביל ע"ג מימיו י"ל דקיל טפי זהו לרבי אבל לחכמים א"צ לדוחק זה והשקה ע"ג מימיו הוא כמו מכלי שנטמא כבר וקיל טפי מיני' ואם השקה ע"ג כלי עץ אסור כ"ש שאין מטבילין כלי ע"ג מימיו כלי שנטמא מאתמול שאסור והיינו בשבת וכמ"ש בפירוש המשניות ואין מטבילין היינו בכלי עץ כמו שקדם מטעם אין מטבילין כלי בשבת (מ"ש שם מלת י"ט יורה דאשבת קאי אמנם מ"ש תחלה י"ט ושבת נראה כמתקן לא א"ש דבי"ט הטעם רק כרב ביבי לא משום מתקן כמ"ש מהרש"א ז"ל) וא"כ יהי' חילוק שבת מי"ט [בד'] דינים א' נטמא בשבת אסור. ב' אפילו בולד אסור ב' אין מטבילין כלי ע"ג מימיו ד' אפילו בכלי עץ דאיכא ב' קולות היום ולד וצירוף ע"ג מימיו אסור בשבת ובי"ט כל הני שרי ולפ"ז כ"ש דאסור להטביל כלי חדש הניקח מנכרים אפילו כלי זכוכית (לדידן נמי מדרבנן) נמי אסור מהאי טעמא דשבת חמור ובש"ע סימן שכ"ג סעיף זי"ן פסק המחבר בא"ח

מותר להטביל כלי חדש בשבת (כסתם כדרכו בש"ע) והוא סותר למ"ש בי"ד סימן ק"כ סי"ד אין הקטן נאמן על טבילת כלים דמשמע דהוה מן התורה כמ"ש הט"ז שם דעל דרבנן המנוהו קטן ובכאן משמע דטבילת כלי מתכות ד"ת. ואם נתרץ זה אכתי קשה דבה"ש פסק בפירוש דאפילו כלי עץ אסור השקה דנטמא ביום שבת וולד דרבנן אסור. כ"ש כלי חדש שניקח מע"ש ועמ"ש בסמוך:

וראיתי להט"ז שם אות ה' כתב דבהלכות שבת סמך אמ"ש בהי"ט דוקא א"ה יעו"ש. והנה א"כ נאמר דסמך אמ"ש בהי"ט בכל גוונא ונטמא בי"ט נמי שרי א"כ לאיזה צורך הזכיר בשבת מתקן טעם רבא ובי"ט טעם רב ביבי ואם נאמר דיש חילוק בין שבת לי"ט באין מטבילין כלי ע"ג מימיו דבזה חילוק שבת מי"ט ומטעם רבא כו' וכאקומתא דגמרא מתני' חכמים ובשבת הטבלה אסור השקה מותר עכ"פ מדהשקה בכלי עץ אסור בשבת תרתי למעליותא בשבת וולד כ"ש טבילה דרבנן אסור וכ"ת שאני השקה בכלי עץ שגורם כמ"ש התוספת י"ח ב' ד"ה ושוין כמו לרבי מלבד שאין דבריו בפירוש המשניות כן שכתב כלי עץ חד טעם משום דאין מטבילין בשבת אלא דאפילו בחבורו א"א לומר כן דא"כ ממ"נ אי בי"ט גם בכלי עץ שרי למה השמיט זה בי"ט ואי אסור ג"כ למה השמיט ומאי שנא שבת דנקט הא כלי עץ מדיוקא ובי"ט הא דמטבילין ע"ג מימיו אלא ש"מ תרויהו עץ ומטבילין ע"ג מימיו חדא הוא לרבנן ואלעא בשבת אסור אפילו נטמא ביומו וולד ג"כ אסור וזה כמ"ש רש"ל. וצ"ע ואי"ה בפריי יבואר זה:

בפירש"י בד"ה מלפני השבת חייב כו' לא הבינותי כיון דמפרש לקמן רבותא נקט שבת א"כ א"נ א"צ לטהר ברגל מ"מ אם רוצה לטהר עצמו שייך פלוגתייהו ואולי קושטא קאמר דחייב:

בד"ה ושוין מים יפים במים מלוחים. עיין מהר"ם שיף ז"ל דלק"מ מסוף מקוואות דלב"ש מים רעים ביפים לא מהני השקה. דכאן מלוחים קצת וטובים לשתי' ולא כמים היפים שהם טובים יותר ועיין בלחם שמים מזה:

דף יח.

גמרא כלי שנטמא מעי"ט כו'. נטמא בא"ה כו' כהנים זריזין הם. הנך תרתי ברייתא מפרש רש"י דמעי"ט ובא"ה אין מטבילין ובי"ט אפילו בא"ה מטבילין. ולד אפילו מעי"ט מטבילין. ובתנאי שיהא ראוי לבו ביום דודאי אה"נ לצורך תרומה לבד לצורך חול כ"ע מודים דטרחא שלא לצורך י"ט אסור אלא יש מפרשים סוברים דבי"ט אה"ט אסור דאין ראוי. ולד ראוי ומיני' בעי"ט אפילו ולד אסור וע"ז הקשה רש"י דא"א לפרש בי"ט דראוי עכ"פ לחולין (ולא ניחא לי' לפרש דאפ"ה בי"ט אסור באה"ט דבחול כו') וע"כ מעי"ט

ואפ"ה ולד שרי אפילו מעי"ט ומשני כהנים זריזין הם וזה הטעם שייך לרבא ולרב יוסף ולרב ביבי לב' פירושי רש"י. ואמנם לרבא נראה כמתקן צריך לומר דולד לא נראה כמתקן דטהור מ"ה. ומיהו הר"מ ז"ל בפ"ד מהי"ט הי"ז כתב רק טעם רב ביבי בי"ט וכמ"ש מהרש"א ז"ל דבי"ט דקיל לא גזרו נראה כמתקן ואפ"ה נקט טעמא טהור גמור יעו"ש במ"מ דלרב ביבי י"ל שפיר הטעם דטהור מ"ה לא גזרינן ישהה דא"נ ישהה דרבנן הוא. בס' המגיד בשלח רשמתיו סייעתא להרמז"ל פי"א מהא"ט ה"ט חולין עט"ק לאו כקידש: **בפירש"י** בד"ה בדלי טמא ולא דמיא אין מטבילין כלי ע"ג מימיו כו'. ליש מפרשים לקמן דנטמא מעי"ט אפילו ולד אין מטבילין בי"ט א"כ י"ל בפשיטות דאין מטבילין כלי ע"ג מימיו דחזי דעביד השקה למים טמאים בכלי עץ יודע שנטמא הכלי ממשקין טמאים וסבר דמסתמא גם הכלי מעי"ט נטמא ואין מטבילין משא"כ מדלין בדלי טמא אלא רש"י לשיטתי' לקמן דולד מותר אפילו מעי"ט לכך הוצרך לחלק. ומטביל דלי מלא מים ישאל אותו ויאמר ומתוך דבורו יאמר שגם הדלי טמא א"ה מעי"ט כו' ויש לראות למאן קשיא לי' לרבנן י"ל מתניתן שבת ומדלין בי"ט וכמו דחלוק שבת מי"ט לענין הנובילה ה"ה לענין מדלין ולרבי י"ל אין מטבילין כלי ע"ג מימיו גרע טפי. דהיינו בכלי עץ שגורם כמ"ש תוס' ע"ב ד"ה ושוין. ואה"נ מטבילין כלי שנטמא כבר ע"ג מימיו וכ"ש מדלין כו' וי"ל דמשמע לי' אין מטבילין כלי ע"ג מימיו משמע אפילו נטמא כבר וזה שפירוש במתני' אבל לא מטבילין בגמרא מפרש בכלי עץ טמא דלשון אין מטבילין כלי משמע שכבר נטמא דאל"כ הי' לומר אבל לא בכלי עץ ועתוי"ט ולפי מ"ש א"ש וא"ש נמי דכלי עץ מדיוקא נפקא אלא תרתי אשמעינן ואף שי"ל נקיט מה דנפיק מדיוקא מ"מ י"ל כמ"ש ולזה הקשה לרש"י ממדלין ותירץ ואמנם הרמז"ל פ"ד מהי"ט הי"ח כתב מדלין בדלי טמא והוא טהור והוא כ"ש ממטבילין מים בכלי טמא בי"ט ובשבת השמיט מדלין בדלי טמא סבור אני העני לומר דבשבת אסור מדלין ודוקא בי"ט אתמר ובשבת לא אתמר ואסור לדלות בדלי טמא בשבת דהרי אתה רואה שכמה חומרות החמירו בשבת משא"כ בי"ט וולד ובו ביום וכדכתיבנא לעיל ומש"ה הביא ברייתא דמדלין בדלי טמא והוא טהור בהלכות יום טוב לאשמעינן דבשבת אסור ומה אעשה שהרב בהג"ה א"ח שכ"ג סעיף ש כתב אם ראוי למלאות שרי המ"מ פ"ד די"ט בשם הרשב"א וזה בי"ט ואמנם בהגהות מיימוני פכ"ג משבת אות ה' כתב להתיר בשבת וראי' ממיקר ה"ה כאן יאמרו לשאוב מים הגם שי"ל מטבילין כלים יש תרתי מתקן וישהה וצ"ע ואי"ה בפריי יבואר זה וכאן אין להאריך:

דף יח:

פסקא ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרו כו' מתניתין לחכמים מתוקמא בשבת השקה מותר והטבלה אסור בשבת ע"ג מימיו ובכלי עץ נמי אסור מהטעם שאין מטבילין כלי ע"ג מימיו בשבת. לא מטעם גורם לרבנן (כמ"ש תתוס' ד"ה ושוין לרבנן ניחא וכמ"ש בפירוש המשניות להרמז"ל מהטעם שקדם יעו"ש הביאותיו לעיל) כללא דמלתא לחכמים שבת הכל אסור אף נטמא בי"ט בולד ואפשר אף אין מדלין בדלי טמא והוא טהור בי"ט דוקא לא בשבת. ושאני אדם דמיקר דלית בי' טעמא דלמא ישהה ובמדלין יש טעמא דישהה ובי"ט לית מתקן משא"כ בשבת בהצטרפם יחד ישהה ונראה מתקן י"ל דאסור מדלין כו' כנראה מהרמז"ל דבי"ט כתב מדלין שא"צ דכ"ש ממטבילין כלי ע"ג מימיו (כמ"ש רש"י לעיל ד"ה בדלי יעו"ש) בשבת השמיט זה לומר דוקא י"ט ולא שבת ולפי זה בי"ט הכל מותר אפילו כשיש לו כלי אבן שרי בכלי עץ [אף] לגרום כו'. רק נטמא מעי"ט בא"ה אסור לטבול בעיני' כלי טמא הא ע"ג מימיו שרי אפילו כה"ג כמו שנראה מפשטות דברי הרמז"ל (עמ"ש לעיל ובט"ז א"ח שב"ג אות ה' והביאותיו לעיל) והשתא פליגי רבנן ורבי בתלת. לרבנן בי"ט הטבלה ע"ג מימיו שרי אפילו נטמא בעי"ט בא"ה ב' בכלי עץ לגרום נמי שרי לרבנן דלא מחלקינן כלל לדידהו כו' ג' בשבת השקה בכלי אבן עכ"פ שרי במתניתן דמתוקמא בשבת לרבנן ולרבי בי"ט אין מטבילין כלי ע"ג מימיו ואין מטבילין בכלי עץ בי"ט אי מתניתן רבי ובי"ט ובשבת השקה בכלי אבן אסור כאמור ומדלין אפשר לרבנן אסור בשבת:

והוי יודע דברייתא דמדלין אם נאמר בי"ט איירי ע"כ רבי היא. דלרבנן אפילו מטבילין ע"ג מימיו כו' ואם נאמר בשבת מיירי כחכמים נמי אתיא ורש"י לעיל ד"ה בדלי שהוקשה לו היינו לרבנן ומתניתין חכמים הוא ומחלק בין מדלין לאין מטבילין ע"ג מימיו ואין נראה כן מדעת הרמז"ל מדהביא מדלין בי"ט והשמיט בשבת ואי הוה (מיתסרא) משתרי בשבת שם הי' להביאו לא בי"ט שא"צ וכבר התבאר זה לעיל יעו"ש:

דתניא אין מטבילין את הכלי ע"ג מימיו לטהרו ואין משיקין וחכמים כו' זהו גרסת רש"י ויש מפרשים בהיפוך ותוס' גורסים כי"מ וגורסים רישא בשבת כו' ולרש"י ותוס' ברייתא פלוגתייהו בשבת וי"ט כמ"ש לעיל ומתני' אי רבי מתוקמא המשנה בי"ט ואי רבנן מתוקמא המשנה בשבת אבל ברייתא כדקאי קאי ולי"מ אי מתני' דהכא כרבי מתוקמא פלוגתייהו רבי ורבנן בשבת דלרבי בשבת אין משיקין ולא מטבילין ולרבנן אף בשבת משיקין ומטבילין ואי משנה חכמים פלוגתייהו בי"ט ומתירין רבנן וגורסים בין אי רבי או רבנן מתני' רישא דמתניתן בי"ט השקה ה"ה הטבלה וסיפא בשבת הטבלה השקה.

ולא הבינותי למה לי כולי האי בין אי רבי או רבנן מתוקמא המשנה שפיר לרבי בשבת הכל אסור השקה והטבלה וי"ט השקה שרי והטבלה אסור בי"ט ואי רבנן ובריייתא בי"ט ובשבת השקה שרי הטבלה אסור וצ"ע. ורש"י כתב דאין דרך למתני קילתא להיתרא וה"ה חמירתא או חמירתא לאיסורא וה"ה קילתא גם מתו' מוכח כמ"ש רש"י וכמ"ש התוספת ד"ה אין מטבילין ואין להאריך:

בתוספת בד"ה ושוין כו'. אבל לא בכלי עץ כו' כשנטמא כבר בולד הטומאה עיין מהרש"א ז"ל דמדיוקא דייקי לה ואין מטבילין פירוש בכלי טמא מעי"ט בא"ה. ולי"מ בוולד הטומאה ומיהו מתני' שפיר תנן בכלי אבן אם יש לו אסור בכלי עץ משא"כ ברייתא תנא סתמא אין מטבילין כלי ע"ג מימיו אפילו לית לי' כלי אבן והא ודאי כיון דלית לי' לא שייך גורם ושרי אף לרבי כמו כלי שנטמא בוולד אפילו מעי"ט כ"ש תרתי למעליותא דשרי לכ"ע אפילו ליש מפרשים לעיל וזה שהניח מהרש"א ז"ל בצ"ע יעו"ש ומ"ש התוס' כבר בולד אפילו ליש מפרשים:

דף יט.

גמרא. תנו רבנן כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין בין השמשות ליכא למימר בישראל ולצורך חולין בטהרה דט"י מותר בחולין דאין שני עושה שלישי בחולין. דא"כ מאי טעמא דר"ש שזורי דדוחק לומר דסובר כר"ע דשני עושה שלישי בחולין כו' ומסיק דרהיט בי' ובכהן מיר ודאי לרבנן דבי רב דלת"ק בחול מניחין לילך דרהיט ידע דין הערב שמש. וסבור שעדיין החמה על הארץ וכי ימטי לבי הטבילה יעיין אם בה"ש לא ישתמש עד למחר לאורתא. ור"ש שזורי אומר רהיט אין ראי' דידע הערב שמש אפשר טרוד במלאכתו ואין מניחין לו כי שמא סובר א"צ הערב שמש מאחר שמוליכו ביה"ש ומסתמא לצורך תרומה הוא בכהן ומחזירין אותו ולרבא דאמר ר"ש נמי סובר באינש דעלמא מדרהיט סברא דידע דין הערב שמש אלא בלא ידע פחות כעדשה הא נמי לא ידע וע"כ למלאכתו רהיט ונמי בכהן מיירי דאי בישראל ולחולין עט"ק כו' ורהיט נראין לחולין עט"ק קבעי לה. א"כ אמאי מחזירין לר"ש שזורי כיון דרהיט ידע מדין הערב שמש אלא בכהן וכאמור וז"ש רש"י ד"ה הא הוא דלא גמור ובכהן כו' היינו אף לרבא וכ"ש לרבנן דבי רב ויבואר ברש"י אי"ה ולא מצאתי כעת בר"מ ז"ל שיכתוב מזה כלום:

תנו רבנן כיצד מגב לגב גתו ע"ג כדו ור"ע בפירוש המשניות גורס מבדו בבי"ת כו' והיינו טבל לחולין לא הוחזק לתרומה וצריך טבילה אפ"ה תוספת טהרה רשאים כו'. וכפי הנראה שמעלות אלו דרבנן ואפ"ה הוצרך לטעם לתוספת טהרה היינו בשבת כחכמים. דמוקי מתני' בשבת אפ"ה הנהו שרי ודוקא כלים טמאין מדרבנן אסור בשבת אפילו

נטמאו בשבת משא"כ תוספת טהרה. ואם שכתב י"ט כוונתו לשבת וכמוהו קודם לכן ג"כ כתב י"ט וכוונתו לשבת כמו שיראה הרואה שם. ובה' י"ט פ"ד הי"ז הביא דין זה מתרומה לקודש וכיוצא בזה ופירוש מחבורה לחבורה מתרומה לקודש כמ"ש המ"מ בשם רבינו חננאל (ובפירוש המשניות לא פירש הוא ז"ל בעצמו כן). ואמנם בה' שבת פכ"ג לא הביא הא דמטבילין מחבורה לחבורה והא ודאי לאקומתא דמתני' חכמים חבורה נמי שרי וי"ל דמסופק הי מתירוצים אמת ופסק כחכמים דברייי' ואפשר במ"ש אין מטבילין כלים טמאים משמע הא לתוס' טהרה רשאים אף בשבת ובזה סמך על מ"ש בה' יום טוב ואין להאריך:

משנה בית שמאי אומרים כו' ובה"א מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם היינו שלמי שמחה וחגיגה ועולת ראי' אבל שלמי יחיד ב"ה מודים דעשה אית בהו ולב"ש עולת ראי' לאו אית בהו. עיין תוס' לעיל י"ב א' ד"ה השוחט ושם מבואר הטעם ובסמיכה ב"ש סברי דלא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה וב"ה סברי דבעינן ואף לא גזרו על שבות במקדש. עיין ר"מ ז"ל פ"א מחגינה הלכה ח' ט' יע"ש:

בפירש"י בד"ה מעשיו כו'. מטביל בי"ט שלא לצורך עיין מהרש"א ז"ל די"א שבות לא גזרו בין השמשות אם הוא לצורך שבת או י"ט אבל כל שלא לצורך כלל אף ביה"ש אסור טרחא דלא צריך. ולעיל ד"ה אין מטבילין פירש"י מטביל בי"ט משום דבלא אקומתא זו י"ל מטביל ביה"ש וולד כי"מ לעיל דאסור בי"ט לצורך י"ט וכאן דמסיק הערב שמש היינו באה"ט ומטביל שלא לצורך י"ט הוא וודאי יעו"ש:

דף יט:

גמרא והני תנאי כהני תנאי ופירש"י ז"ל הכי דלקמן כהני דכאן לא איפכא דכאן מפורש ולקמן י"ל כמ"ש מהרש"ל ז"ל דפליגי בבל תאחר וכמו שיבואר לקמן ע"כ הפירוש לדמות הני דלקמן פליגי נמי כהני דקמן:

פשיטא הכא בי"ד עסקינן כו' הא לא קשיא דלמא דלא יביא בשביעי של פסח דקודם זריקה של גבוה ולאחר זריקה למ"ד ממון גבוה ואפילו למ"ד ממון בעלים מ"מ כשמשהה ודעתו לבערו אין עובר כלל כמ"ש התוס' פסחים כ"ט ב' ד"ה רב אשי מכאן אומר ר"י כו' יש לומר דלאחר הפסח לא ניתק לעשה אבל הא קשיא לי להמעיין בתוס' חולין כ"ג ב' ד"ה ואי דחמץ נוקשה כשר ללחמי תודה לר"מ דנוקשה אתרבי מכל דלקי עליה באכילה ואין חייב כרת אפ"ה בלחמי תודה יש רבויא יעו"ש. ולפי' ר"ת באלו עוברין דנוקשה לא אתרבי למלקות בבל יראה וא"כ ודאי משכחת לר' מאיר שיביא תודתו בשביעי של פסח ואין עובר על עשר חלות של חמץ דמנוקשה מייתי להו ולערב בלילה מוצאי י"ט

יאכל אותם (דמנא לן לומר דבעינן ראוין לאכילה מיד. ומיהו הא ודאי בששי של פסח אם הביא דלא יצא הואיל וא"א לאכול העשר של חמץ הוה כנחסר לחמה המבואר בר"מ ה' מעה"ק דפסול יעו"ש) וא"כ שפיר אצטריך לאשמעינן דאין מביאין תודה מפני חמץ שבה. אלא דזה שבוש כיון דלא יצויר כ"א בשביעי של פסח למה לי' לומר מפני חמץ לימא משום דאין מקריבין בי"ט כמו בעצרת ואכתי י"ל דאגב גררא אשמעינן דינא דמפני חמץ נמי לא יצויר והיינו דנוקשה דרבנן ומ"ה שרי ואין יוצא בנוקשה בלחמי תודה ועיין תוס' ריש אלו עוברין דף מ"ג א' ד"ה מאן יעו"ש:

כתב הרמב"ם ז"ל בה' חגיגה פ"ב הי"ג אין מביא תודה בע"פ ואם הביא יוצא ידי שמחה. עיין כ"מ בשם הר"י קורקוס ז"ל דה"ק אם הביא בפסח יוצא ידי שמחה. ולפ"ז אף שהלחם פסול דהא עשרה של חמץ א"א לאכול אפ"ה כשרה התודה. וחידוש הוא בעיני ועיין פי"ב מה' המוקדשין הי"ג וי"ד ומשם אין ראי' דבתחלה אין להביא תודה בלא לחם ומש"ה תודה שנתערבה בתמורתה ומתה א' מהם אין תקנה יעו"ש:

דף כ.

גמרא נדר ואינו יוצא ידי חגיגה ומפירש"י ותוספת כאן משמע אפילו אמר ע"מ שאצא בה ידי חגיגה לא יצא דאמירתו לגבוה כמסירה להדיוט ולאו כל כמיני'. אבל אמר ע"מ שאצא משום חגיגה הרי עלי תודה יצא והרמז"ל פ"ב מה' חגיגה י"ד כתב כפירש"י כאן והר"א ז"ל בהשגות כתב דגרסינן ואצא לא ע"מ שאצא דע"מ שאצא על תנאי כך התנה ויוצא ע"ש והא דלא כתב הרמז"ל כשאמר להיפוך ע"מ שאצא ידי חגיגה הרי עלי תודה דיוצא פשוט הוא:

ההוא גברא דאמר כו'. עיין בח"מ רנ"ג סי"ב ובש"ך והוא לשון הרמז"ל פי"א מה' זכי' ומתנה הלכה כ' שכיב מרע שאמר תנו ת' זוז וישא בתי ב' מתנות. אבל אם אמר לנסיב והבו לי' הוה תנאי כו' וא"כ ודאי ה"ה כשאמר תנו ת' זוז שישא ברתי וכ"ש ע"מ שישא ברתא אי נסיב שקיל אי לא לא שקיל וכמ"ש הש"ך שם. ואי אמר לנסיב ברתי והבו לי' אפ"ה אמרינן מסתמא דעתו הוה ע"מ שישא הבת מדהקדים הבת כו'. ובבריא כה"ג שקיבל בקנין סודר ליתן לחברו חפץ (מטבע אין נקנה בחליפין) וישא בתי י"ל אי שואלין אח"כ איך הוה כוונתו אם אומר שתנאי הי' דבריו נאמן דאוקי ממונא בחזקת מוחזק מרי' קמא משא"כ בשכיב מרע דכתובין ומסורין דמי וא"צ קנין כשמת וא"י מה הי' כוונתו י"ל דב' מתנות הי' ולפיכך רצה לוקח המנה ולא הבת כיון דאין כאן מי שיכחיש אותו בטענת בריא. ואמנם נראה דאדרבא כ"ש בבריא דאם אמר קנו ממנו לפלוני ת' זהובים וישא בתי רצה ליקח המנה ולא הבת דמצי לעשות כן דמעשה קודם לתנאי המעשה

קיים והתנאי בטל. ובשכיב מרע הוא דלא בעינן כל דיני תנאים כמ"ש הש"ך ז"ל שם. אלא דמ"ש רש"י כאן בשכיב מרע מיירי היינו דאי בבריא אפילו אמר תנו ת' זוזי לפלוני ע"מ שישא בתי מעשה קודם לתנאי התנאי בטל ומעשה קיים משא"כ בשכ"מ דוקא ויש"א. שי"ל ב' מתנות הוה. אבל אם אמר בפירוש שישא וכ"ש ע"מ שישא אם לוקח הבת לוקח המנה ואי לא אין לא במנה דבש"מ א"צ לדי' תנאים ולהרמז"ל פ"ב מחגיגה בהך דלעיל אף שאמר הרי עלי ע"מ שאצא אין כלום ל"ד להההוא גברא דהתם אלו אמר ע"מ שישא הוה שפיר אלא מייתי לה נמי התם דאי אמר לנסוב והבו דשפיר דמי (הד' ע כאן אי אמר ע"מ שאצא הרי עלי תודה יוצא ולהר"א ז"ל אתיא כפשוטו דדמיא להדדי ואין להאריך עיין לקמן שיטה מקובצת יעו"ש פ' ב' ובכ"מ פ"ח מנזירות הי"ד:

אתיא מבנייא עיין פירש"י בד"ה אתיא מבנייא וכבר הובא בכללי התלמוד (אמר המר בעו"ה אין הספרים הללו מצוין והעולם אין מרגישין כי הם עקרי ושבילי הדעת ונתיב בים התלמוד. ובימי חורפי למדתי מעט בהם) דכל מה מצינו צריך שישתוה הלמד והמלמד בחומרא מה או בקולא מה ובמה הצד בעינן חומרא המשתווה בשלשתן אז נוציא הדין ולומר מסתמא אין חומרת חלוקת גורמים הדין רק חומרא המשתווית הא כשאין חומרא המשתווית בשלשתן פרכינן צד חמור כמ"ש בכתובות ריש אלו נערות צד חמור ועמ"ש בתוס' שם א"כ בטלת כל מה הצד שבתלמוד ושם אין חומרא משתווית בשלשתן עיין מהר"מ שי"ף ופני יהושע שם ומ"ש בספרי פורת יוסף שם והוא בכללי התלמוד ובספר הכריתות לר"ש מקינון יעו"ש וכאן מה מצינו שלמי חובה משלמי נדבה כמ"ש רש"י ז"ל ולא ראי זה כראי זו פירש"י יפה כאן ראי' זו שזה חומרא גורם הדין הא שני אין לו זו החומרא והוא כלל גדול לדיני ק"ו ומה מצינו:

בתוספת בד"ה נזיר כו' וכן משמע לקמן ואי אמר לנסיב ברתי כו' כבר כתבנו בגמרא מזה דתוספת ורש"י כר"מ ז"ל יעו"ש. ואגב גררא ראיתי להזכיר כאן פרט אחד בדיני קדושין קיי"ל באדם חשוב אי אמרה קח מנה ואקדש אני לך ואמר הן מקודשת והנה באב בבתו נערה אי אמר להמקדש כן קח מנה ותקדש בתי לך אי מקודשת באדם חשוב די"ל דוקא אתתא בכל דהו ניחא לה בהאי הנאה דמקבל המתנה מינה אלא דמשמע בקדושין פ"ק גבי אמר רבא הילך מנה ואי אדם חשוב אפילו במכר כה"ג קנה באדם חשוב יעו"ש ואמנם אי בעינן דוקא שקיבל המעות מידה הא אמר רק הן שאקבל ועדיין לא קיבל אי מקודשת או לא סמכא דעתא בדבור בעלמא ושמא לא יקבל. עיין בקידושין בר"ש שם ובחדושינו. והנה כאן דאמר תנו מנה לפלוני ולנסוב ברתי דכתב הרמז"ל פי"א מהלכות זכי' ומתנה הלכה כ' דהוה שתי מתנות והיינו מתנה א' ת' זוזי וב' מתנת הבת. ומי יתן

ואדע איך שייך מתנה בבת ואי בנערה דרשות ביד אביה לקדשה למי שירצה מ"מ צריך נתינת מעות ואמירה ואי הוה נאמר דאעפ"י שעדיין לא בא ליד המקבל כשאומר הן סגי דבההוא דאמר הן כאלו נתן פרוטה לנותן א"כ א"ש דאמר השכיב מרע תנו מנה לפלוני וכשיקבל תקדש ברתי לי' בההוא הנאה. א"כ יצויר שאמר המקבל בחיי הנותן הן שרוצה לקבל המנה וכאלו נתן לנותן פרוטה באדם חשוב ואי בעי מקדש ג"כ בתו בההוא הנאה כאמור וז"ש הוה שתי מתנות הלכך אי בעי לוקח המנה ולא הבת ולא אמר חלוקה שני' אי בעי לוקח הבת ולא המנה דאי אין לוקח המנה במאי קנוי' לו הבת ואי איירי שלוקח המנה אחר מיתת השכיב מרע אז אין לומר שמקודשת בשעת לקיחת המעות דכבר מת האב ואפשר לומר למפרע מקודשת וצ"ע בזה ואי"ה יזכני לעשות חבור על אה"ע אבאר זה בפריי וכאן אין להאריך:

עכ"מ פ"ח מה' נזירות הי"ד דאיפכא הוה נזיר ויוצא ידי חגיגה ואפשר דלא הוה מתנה ע"מ שכתוב בתורה והבן כתובות כ"ו א' תוס' ד"ה הרי אה"ע ל"ח ב"ש שם ואי"ה יבואר:

דף כ:

גמרא תניא אמרו ב"ה ומה במקום שאסור להדיוט כו' הנה י"ל א' מג' פנים או דמופרך ק"ו לא אמרינן דיו וז"א דאין הלכה כר"ט או דיליף מי"ט גופא אם מותר להדיוט כ"ש לגבוה ושבת רווחא דמלתא נקיט וגם זה אינו אלא (מקומת) מק"ו] יליף מהדדי ולא שייך דיו דלא שייכא שם עולת ראי' ועיין ריש קדושין. ושוב מצאתי במהר"מ שי"ף ז"ל העיר בזה יעו"ש:

א"כ מה ת"ל לכם ולא לכותים ואם נאמר נדרים ונדבות אין קריבין ה"ה לכם ולא לגבוה ועיין תוס' בזה. והוי יודע דהרמז"ל פ"א מחגיגה פסק דנונ"ד אין קריבין בי"ט. ולכאורה יש חילוק בין עולת נדבה ובין שלמי נדבה כי השוחט עולת נדבה לוקה לדידן דלא אמרינן מתוך רק בהוצאה והבערה לא בשחיטה ושאר מלאכות דלא כסוגיין דלעיל י"ב א' (ונתבאר באורך שם ובפתיחה) והואיל ולא שייך בעולת נדבה א"כ לוקה מן התורה אף לב"ה משא"כ שלמי נדבה היתר מפורש רק מלכם ולא אהדרי' לאיסורא קמא אמנם למה שאמר ב"ה ק"ו ומה במקום כו' הי' מקום לומר אף עולת נדבה להתיר מהאי ק"ו או כאבא שאול וכן בדין שלא יהא כירך פתוחה וכירת רבך סתומה ומלכם נפיק א"כ אין חילוק בין עולת נדבה לשלמי נדבה ואין לוקה בתרוייהו ועמ"ש לקמן:

אמר רב הונא כו' פירש"י לה' כל דלה' כו' יש לראות הא בשלמי נדבה איירי שמא ישהה לבשר כו' וא"כ בלא"ה דצורכי הדיוט הן היתר מפורש אי לאו לכם ומיהו באמת ממעטין

מלכם הכל אף שלמי נדבה וב"ה רק הדומה לחגיגה שאין תשלומין רק כל שבעה ולא הכך וממילא לא אימעט מלכם דהני עיקרן לגבוה:

עבר ושחט מהו רבא אמר זורק ע"מ להתיר באכילה אע"ג דמוקצה הוי בין השמשות מחמת איסור דנוכיד אין קריבין בי"ט מ"ה ורבא אית לי' מוקצה סוף שבת ודוחק לומר דלגבי הפסד קדשים לא גזרו והתירו לאכול מוקצה דנהי דהתירו זריקה שהוא שבות במקדש אבל לאכול בשר חוץ לעזרה קשה עלי לומר כן ובפרט למ"ד מוקצה כעין של תורה ולקמן בברייתא כבשי עצרת כו' ולא נקיט שלמי יחיד בי"ט ושבת כה"ג היינו משום מוקצה משא"כ כבשי עצרת דראוין ביה"ש למחרת לשמן ואין זה מוקצה דודאי למחר יותרו ול"ש מגו דאתקצי ביה"ש דהוה כנגמרו בידי אדם המבואר לקמן כ"ו כ"ז ושם יבואר (ועמ"ש בפתיחה). ולזה יש לומר דרבא סובר בשבת מוקצה ובי"ט סובר מוקצה מותר כסברא הפשוטה י"ט דקיל הקילו בו ומזה ראי' למ"ש בה"ג הביאו הרא"ש ז"ל סוף ביצה ראי' נולד אסור מרבא לא [תכנס כו'] לתטול והקשה ר"ת רבא סובר מוקצה ולמ"ש רבא בי"ט מוקצה שרי מכאן יכול דאסור (כבר הארכנו בסוגיא זו בה' שבועות שלי וכאן אין להאריך ועי' שיטה מקובצת שבות אוכל נפש בשבת לא התירו ועמ"ש אי"ה לקמן

מאי בינייהו נטמא הבשר צ"ע אמאי לא עולת נדבה והנה יש לי הרהורי דברים בכאן אמרתי ארמוז עליהם ברמיזה עי"ד סימן א' בש"ך אות ב' וקי"ט אות י"ח וקכ"ז אות כ' בפסולי עדות יעו"ש ורבא אמר בחולין מומר לתיאבון ישראל בודק סכין ונותן לו דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואפשר זה לתאיבון. הא לא להכעיס ולא לתיאבון נהי דאין מומר לכל התורה כולה מ"מ באתחזק איסורא כמו שחיטה אלא שבידו מהימן בעינן שלא יהא פסול לעדות או כשעבר על חילול י"ט תו חשוד על כדומה (י"ט עשה ול"ת ונבלה עשה ול"ת) ושוב אין לו נאמנות לשחוט אפילו עדים רואין שמא כיון שלא לשם שחיטה או עכ"פ בינו לבין עצמו עכ"פ שחיטתו פסולה הלכך לא פסיקא לי' לומר עולה א"ב דלוקה כפי מ"ש לעיל לדידן דמתוך דוקא בהוצאה והבערה ולהיות הדברים ארוכים ולי העני דרכי החכמה נעלמו ממני אמרתי אין מקומו פה אולי אזכה לבאר במקום אחר:

בפירש"י בד"ה שלא לשמן כו'. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה עיין מהרש"א ז"ל ודבריו הקדושים צ"ע כי בזבחים סכין מושכתן למה שהן בשינוי בעלים ולדבריו הא דאם שבת לא יזרוק קאי אלפני זמנן ולאחר זמנן דבשלא לשמן אמאי לא יזרוק דהא עלו לשם חובה ורש"י במנחות מ"ז פירש דקאי אשלא לשמן והיינו אף שלא לשמן או אפשר דוקא שלא לשמן וכבר הארכנו בה' שבועות מזה

וכאן אין להאריך ובספר א"א הרב ז"ל העיר בסוגיא זו יעו"ש ואי"ה כשאזכה להדפיס ספריו אבאר ג"כ שם ע"ש וכאן אין להאריך עיין י"ז ב' עבר ואפה רש"י י"ט דרבנן ד"ת לא וצ"ע לרבא ניחא דלא תנן נדונ"ד ולרבה בר"ה קשה דמ"ש דעיקר שבות שבת והבן

דף כא.

גמרא בעי מני' כו' מרב הונא כו' וטעמא מאי כו' הוקשה לו מ"ש עכו"ם מלגבוה ותרוייהו אימעטו מלכם. ותירץ זה א"א למפלגי' וכי טרח בשל ישראל כו' והיינו סתמא דתלמודא לפירש"י וכרב חסדא דלרב הונא אמר לקמן דאפילו אפשר למפלגה כמו בני באגא דהקמח של ישראל שרי לאפות בשביל אותו הפת לשיטת רש"י לקמן כמ"ש מהרש"א ז"ל ולתוס' ד"ה חזינן לקמן בקמח של עכו"ם קאי וטעמא מאי לרב הונא והנה אף לרש"י י"ל לקמן מיירי בתנור אחד כרשב"א לעיל י"ז א' אלא דלרש"י לקמן איירי אף ב' תנורים ויבואר עוד שם:

מלת משתב"ח מתפעל אין לו הבנה ומלת ישתבח (שיסד שלמה הע"ה) כי הוא משתבח מצד פעולותיו ואין מי שישבח אותו י"ת. ואמנם עפ"י רמז כי ישראל אחדות להם ומי מטיב לעצמו מטיב לאחרים כעניין הכריע עצמו וכל העולם לטוב נמשל לב' שותפין כשאחד משבח לחברו גם הוא משובח שיש לו חבר טוב ובהצלחת חברו גם הוא יצליח. וז"ש משתבח לי' מר בגויה עם רב אויא (א"נ) ע"י שמשובח ומלת רפד בשורש הוא חזוק או סמיכה ומלת רבד שם עדי ותכשיט ורבדתי ערשי קשטתי. ורובדי היכל בחלוף רפדי כסויי היכל:

עיסת כלבים כו' למ"ד דהלכה כר"ע והוא שיטת רז"ה ועיסת כלבים אסור דאפשר בלא אפי' בעיסה. ולכאורה מדרבנן אסור כמו אוכל נפש דשרי אף שראוי חיין אפ"ה שרי לבשל וא"כ מה פריך מעיסה של עכו"ם דמ"ה אסור וכ"ת התם נמי הואיל מה הואיל איכא דמקלעי אורחים הא חצי' ש"ג ואי הואיל כל חדא חזי' לי' כמ"ש פסחים מ"ו ב' לר"א כל חדא חזי' לי' הא לר"ח לית לי' הואיל:

שאני עיסת כלבים דאפשר לפייסן בנבלה כו' דודאי אפשר כו' עיין ב"י תקי"ב ור"מ פ"א מהי"ט יעו"ש והמקשה דהונח לו למ"ד הואיל אע"ג הואיל מ"ה אין לוקה הא איסור דרבנן יש. י"ל דבתנור אחד שרי כל דמ"ה מותר משום הואיל כמ"ש התוס' ד"ה עיסה והו"מ לומר מקלעי אורחים ונקט האי הואיל דאי מתרמי נבלה ומש"ה שרי בתנור אחד משא"כ עיסה חצי' של עכו"ם משא"כ למאן דלית הואיל קשיא. ומשני דאית לי' נבלה לפייסן. ומיהו קשה התם ליכא כל חדא חזיא לי' וכאן י"ל כל חד חזיא לי':

בפירש"י בד"ה מי"ט לחול לאחר כו' דבשחרית אפילו הרבה קדירות. ואוכל מכל א' מעט שרי. דהתורה לא אסרה לבשל הרבה. אעפ"י שא"צ לו אלא מעט. עיין י"ז א' וראי' מחמין יעו"ש:

בתוספת בד"ה עיסה וכו' וי"ל כו' או זה או זה א"כ מקלעי אורחים. הנה לכאורה התם הטעם הואיל דרק איסורא דרבנן דמ"ה מפיש בשיעורא שרי דלא ציותה התורה לבשל בצמצום ואף מפיש בטרחא פת כל א' אפיה בפני עצמו מ"ה שרי אי מקלעי אורחים ומדרבנן אסור הואיל. והיכי דשייך מתקן שנאפה יפה שרי. משא"כ כאן מ"ה אסור דל"ש הואיל ומקלעי אורחים. דחצי' ש"ג והוה איסור תורה. משום נאפית יפה לא שרינן איסור תורה. ומכל מקום קשה לרב חסדא לית לי' הואיל. וי"ל דלר"ח אה"נ דסובר הלכה כת"ק והתוס' כתבו דלדידן הלכה כרשב"א. ומיהו לעיל ב' ב' ד"ה והיה כתבו דהלכה כר"ח דלית לי' הואיל יעו"ש. ומ"ש עוד. לעיל כל חדא חזיא לי'. א"י פירושו כאן נמי כל חדא חזיא לי'. אם לא סבע"כום בורר לעצמו. או דצריך לחלק עמו בגורל כו'. וכשיטת התוס' פסקו הפוסקים. ובחלה דל"ש הואיל אסור לאפותה אפילו בתנור אחד מה"ט. דדוקא ע"י הואיל שייך היתרא דנאפית יפה לא בענין אחר עמ"א א"ח סימן תק"ו אות ט"ו יעו"ש:

אמר לי כו'. ור"ש התימני ששחט להם עגל טרפה יש לומר דסובר כר"ע. דלכלבים שרי ושחטו להם עגל. ונתנו קצת לבהמות כלבים ושרי. ועט"ז תקי"ב אות ו' הקשה מה ס"ד דשמעון התימני. ולפי מ"ש א"ש:

דף כא:

גמרא הני סופלי לחיותא היכי שדינן כו'. תוס' ד"ה הני פירשו כיון דע"י טורח גדול חזיא בלא חיתוך. מוקצה הוא. בשלמא לר"ע שרי לחתוך להו. תו לא הוה מוקצה ומותר לטלטל. אפילו בלא חיתוך משא"כ לר"י הגלילי חיתוך אסור ממילא בלא חיתוך מוקצה הוה ומשני כו'. ובש"ע תקי"ב ס"ג סתם וכתב מותר ליתן לפני בהמה ולא הזכיר סופלי האסור בלא ריפתא. ומיהו בי"ט שרי ובשבת יבואר אי"ה:

ופליגא דריב"ל רש"י לשטתי' דפי' אדרב הונא אבל המ"מ פ"א מי"ט פירש דריב"ל פליג אהא דאמר מטלטלין אגב ריפתא הואיל דבי"ט אסור מלאכה בשבת אסור הטלטול פליג דריב"ל. (אמר הצעיר בהיות סוגיא זו עמוקה ולא הי' פנאי אולי אי"ה אבאר):

בתוספת בד"ה הואיל תימא הרודה כו' היינו לשיטת רש"י ז"ל ושאר מפרשים דקצירה מדרבנן אסור. ומ"ה בכל ענין שרי הוקשה להם רודה דהוה קוצר. ותו לש אמאי חייב נימא הואיל. ותירצו דסמוך לחשכה או הדביש כו' ומיהו מתוך למ"ד בכל מלאכות מתוך

ל"ק להו. דבעינן צורך היום קצת. אלא דממ"נ לרש"י לעיל י"ב. אף שלא לצורך לגמרי שרי מתוך ולתוס' דבעינן צורך גם הואיל. לק"מ דקצירה מ"ה אסור לדידהו באוכל נפש. כמ"ש בד"ג יעו"ש ואין להאריך:

משנה בית שמאי אומרים כו' הנה פלוגתא בית שמאי ובית הלל לכאורה מתוך פליגי. וב"ש לשטתם י"ב א' דלית להו מתוך ובית הלל שרי במתוך ושיהא צורך היום קצת. לתוס' מ"ה. ולרש"י מדרבנן ודוקא ידיו ורגליו הא כל גופו לא. לתוספת מ"ה אסור. דבעינן לכל נפש השוה לכל נפש ולרש"י מדרבנן בעינן השוה לכל נפש. ואמנם למה שהתבאר שאין פוסקין מתוך רק בהוצאה והבערה לא באפי' ובישול. אם כן אף לרש"י מ"ה אסור לכל גופו דידיו ורגליו שרי הוא דהנאת גופו הוה כאוכל נפש. ומה לי אוכל נפש הנאה בפנים או הנאת חוץ ובעינן לכל נפש שוה נפש. וכל גופו לא. ומבואר זה בר"ן כאן וברע"ב הטעם מתוך. ור"מ בפי' המשניות ופ"א מי"ט ה"יו הטעם דרחיצת ידיו ורגליו. הוא דהוה כאוכל נפש עצמו וזה שסובר כרש"י. ומתוך לא אמרינן רק בהוצאה והבערה לא בשאר מלאכות ובישול מים שייך בהו בישול כמבואר בהא דממלא נחתום חביות מים ובפרק כירה מים מצטמק כו'. אלמא שייך בהו בישול. ואם כן ע"כ הטעם משום דהוה בכלל אוכל נפש הנאת הגוף. ואמנם הר"מ ז"ל סיים דכל גופו אסור הוא משום גזרת מרחץ יעו"ש. ויראה אטו שבת או שמא (יבנה)[יכנס במרחץ וכדומה (עיין פרק כירה ל"ט ב' ול"ח א' ובתוס' שם. ודף מ"ם א') לא כמו שכתבו התוס' כאן ד"ה לא יחם משום דאין שוה לכל נפש דלפי דבריהם הוה מן התורה. ולרמז"ל מדרבנן ואפשר דסובר הרמז"ל דכל גופו שוה לכל נפש הוה (ומוגמר לרש"י הוה רק דרבנן ולתו' דאורייתא. עיין ריש כתובות יעו"ש) ועוד אפשר דהרמז"ל יודה דכל גופו אין שוה לכל נפש. והוה ד"ת דבישול לא אמרינן מתוך רק בהוצאה והבערה. והא דכתב הטעם משום גזרת מרחץ הוא לומר דאפילו היחם לשתי' ונתותרו. או דרשאי מפיש בשיעורא כמבואר לעיל ממלאה נחתום חביות מיים כו'. אפ"ה אסור לרחוץ בהם כל גופו משום גזרת מרחץ ושוה י"ט לשבת בזה. אעפ"י חמין שהוחמו מערב יום טוב אין שוה לשבת. ביום טוב שהוחמו גזרו. ולפי זה אני העני תמה על הט"ז בתקי"א אות ד' ומ"א שם אות ד' כל גופו אסור משום דאין שוה לכל נפש אמת דהוה איסור תורה בהוחמו לרחיצת כל גופו לבד והיינו באין ראוין לשתי' דאל"כ הותרה מטעם הואיל ולית בי' איסור תורה. לדידן דפסקינן כרבה אלא הוה להו לכתוב אפילו הוחם לשתי' ונתותרו אסור כל גופו דהוה גזרה דמרחץ. וכמ"ש הרמז"ל ואמת גם בב"י לא זכר כלום מדברי הרמז"ל דהטעם משום מרחץ ואפילו הוחמו בהיתר אסור לרחוץ כל גופו כדכתיבנא ואי"ה בפריי יבואר שם:

ועיין א"ח תק"א בט"ז ב'. ופר"ח שם ביקוע עצים דהבערה לעשות מדורה הוה כאוכל נפש דהא ס"ד דלבית שמאי שרי הנאת כל גופו אף על גב דלית להו מתוך אפילו הכי הוה ס"ד דשרי וכפירש"י בגמרא דהנאת כל גופו הוה כאוכל נפש. אף על גב דמסיק לב"ש אסור דסובר דלא הוה כאוכל נפש. אבל לב"ה דשרי לא מטעם מתוך לחוד אלא משום דהוה כאוכל נפש וכאמור:

ולענין הלכתא פניו ידיו ורגליו שרי להחם בפ"ע, ואפילו אין ראוין לשתי' שרי כב"ה דהוה בכלל אוכל נפש או למ"ד מתוך אף בבישול אלא שראיתי להירושלמי כתוב שם על דעתהון דבית שמאי שישתה מהם. ע"ד ב"ה שיהא ראוין לשתי' ובפוסקים לא נזכר מזה כלום ופי' המשנה לב"ש שיהא ראוין. משמע לב"ה אף זה א"צ ומש"ה סתם רבי ואמר לבית שמאי. שיהא ראוין אף על גב דלב"ש בעינן שישתה לומר לב"ה. גם זה א"צ. ואף על גב דאיתא התם פתר אוחרא זה קאי אסיפא אבל ברישא משמע שאין חולק. והמפרש כתב דה"ה רישא ואין רמז. ואי לומר דבמדורה שרי מתוך. או הנאת גופו כאוכל נפש ה"ה רישא. אם כן למאן דפתר ברישא מדורה קומקום כנגדו ולית לי' לבית הלל מתוך הא בהוצאה אית לי' בפירוש מתוך. ולזה יש לנו לומר דוקא הוצאה דמלאכה גרועה לא בהבערה. ומכל מקום קשה א"כ מה מהני שיהא ראוין לשתי' וי"ל דבראוין לשתי'. הוה הואיל ואי מקלעי אורחים. ואף לרב חסדא דלית לי' הואיל בכה"ג מודה הואיל ואי בעי לוקח לשתות שרי אפילו מדרבנן כההוא דעיסת כלבים בזמן שרועים כו'. אף על גב דמפיש בטרחא שכל לחם בפ"ע צריך אפי' שרי בדאית נבלה לפייסן כדמסיק לעיל כ"א א' יעו"ש. וב"ש סברי אפילו כהאי גוונא אסור אם לא שישתה מהן ואמנם בבבלי אין זכר מזה. ואם כן לב"ה אפילו אין ראוין לשתי' שרי מתוך. אי הוה כאוכל נפש מה לי הנאת פנים או הנאת חוץ. ולב"ח בעינן שיהא ראוי לשתי'. וא"צ שישתה דהואיל כזה מודה ב"ש אף לר"ש כאמור. וע"כ יש להקשות על מה שכתבו התוספת ד"ה לא יחם לב"ש שישתה ממנו דוקא וזה למאן דפתר לב"ה דראוין בעינן ממילא לב"ש שישתה משא"כ לפתר אוחרא אינו כן וצ"ע:

עיין ר"ן בשמעתין משמע דחמין מעי"ט. שרי ביום טוב כל גופו אף בב"י ובשבת פ' כירה משמע דסובר דאסור כל גופו בחמין וכאן כתב כיון דמדרבנן הוא היינו בהוחמו מעי"ט נקטינן לקולא וצ"ע:

איבעיא להו מדורה כו'. ושני לב"ש בין כל גופו כו' כפירש"י דהנאת כל גופו הוה כאוכל נפש עצמו. ובירושלמי משמע דמיירי קומקום נגד המדורה. ר"ל דהואיל ומבשל ומבעיר לצורך אוכל נפש מתירין בית שמאי להוסיף עצים מדורה גדולה אף על פי שלקומקום

א"צ כ"א מעט עצים. דכהאי גוונא שרי מ"ה דלא אסרה תורה שיבעיר בצמצום מה שצריך רק לאוכל נפש. ואמנם תראה לפי גמרא דידן נ"מ טובא מאיבעיא זו אליבא דהלכתא לב"ה. דאי שני לב"ש בהנאת כל גופו וידיו ורגליו בעינן שיהא ראוין לשתי'. אם כן לב"ה אפשר כל גופו נמי שרי במכ"ש דבזה בית שמאי מודים. ואי ב"ש כל גופו נמי אוסר. אם כן אמאי לא תנן בית שמאי אומרים. לא יחם חמין לרחוץ אא"כ ראוין לשתי' ויהי' רבותא אפילו הנאת כל גופי אסור לבית שמאי. אלא שבזה לא היו חולקין בית הלל. ומשום ב"ה נקיט רגליו הא כל גופו אסור דאין שוה לכל נפש וכאמור. וכן הוא האמת דכל גופו אסור לב"ה משום דאין שוה לכל נפש או משום גזרת מרחץ וכדכתיבנא לעיל:

משנה שלשה דברים כו'. אין טומנין חמין לכתחלה בי"ט הרמז"ל והרע"ב מפרשי כאביי דלב"ש צריך לכל מין עירוב. וכן משמע פשטא דמתני'. ולרב הונא פליגי בית שמאי סברי הטמנת חמין אין זה כדי חייו שא"צ בו כ"כ. ולב"ה מתירין. וי"ל רב הונא אמאי לא הזכיר בדבריו הטמנת חמין. ובברייתא מזכיר דהלכה כב"ה ורבא אמר שאני הטמנה דמוכחא מלתא דלצורך שבת. ויראה דב"ש וב"ה פליגי בהא דלב"ש עירובי תבשילין מטעם הואיל ובהטמנה דאין מיתקן עד תוך הלילה. או למחר בשבת לא שייך הואיל. ולב"ה שריא מטעם מתוך או צורכי שבת נעשין ביום טוב מ"ה ועיין ב"י תקכ"ז. ולעיל בתוס' י"ב א' ד"ה ה"ג (עמ"ש בפתיחה מזה באורך וכאן אין להאריך בזה):

דף כב.

גמ' תניא נמי הכי אופין לו כו' עיין ר"ן ורא"ש לר"ן בין יש אחרים שעירבו ובין ליכא רשאי הוא בעצמו לאפות כדי חייו. ולרא"ש באיכא אחרים אסור לו כדי חייו דהא יש תקנה שיקנה קמחו לאחרים. ואי"ה כפריי יבואר זה וכאן אין להאריך:

שאני הטמנה דמוכחא מלתא כו'. פירשתיו לעיל י"ל דלב"ש הטעם משום הואיל ודוקא תבשיל הראוי היום הא לא ראוי היום לא ולדידן דטומנין הטמנת תבשיל מיום טוב לשבת. יראה מטעם צורכי שבת לא מטעם מתוך. דבבישול לא אמרינן מתוך וכבר התבאר:

בתוספת בד"ה ומדליקין לו נר כו'. ואם בשביל הדלקה לא התנה כו'. עט"ז תקכ"ז אות י"א וודאי אם הניח עירובי תבשילין. ולא אמר כלל שרי אלא אם התנה איזה פרטים ושאר לא. אם כן אסור אותו שלא הזכיר וכ"נ מד"ה כאן. ואמנם הנה נראה דמתוך אמרינן בהוצאה והבערה לרש"י אפילו אין צורך כלל נמי שרי ומדרבנן אסור אם כן י"ל דלא הצריכו חז"ל עירובי תבשילין אלא על מלאכה ד"ת כרב אשי ר"פ י"ט שיזכור מי"ט לשבת לא. כ"ש מי"ט לחול לא. משא"כ הדלקה שהוא הבערה ביו"ט לחול ליכא ד"ת

כ"א דרבנן א"צ לעשות בשביל זה עירובי תבשילין ובריית דמדליקין לו נר לא קתני אחד וסדר שליחות נקיט דעושין לו פת אגב עושין הדלקה והדלקה איהו נמי שרי. (עיין רא"ש) אבל התוספת לשיטתם הבערה שלא לצורך כלל אסור מ"ה וודאי צריך ע"ת להדלקה נמי:

והוי יודע דבע"ת מזכירין אפויי ולאבשולי ולאטמוני ולאדלוקי ולא הוצאה ובהג"א מזכיר הוצאה. ולכאורה כל הני ד"ת נינהו כי הדלקה יתכן על ידי בישול חלב חי דראוי להדלקה. (עיין תצ"ט חלבים שרי בטלטול מה"ט) וא"נ חלב מבושל. למ"ד יש בישול אחר בישול בשבת אם כן כשמדליק נר איכא הבערה ובישול. ובישול לא אמרינן מתוך לדידן רק הוצאה והבערה ולכן צריך להזכיר בע"ת זה כרב אשי שיזכור מיום טוב לחול. משא"כ הוצאה אין בו איסור תורה לגמרי לשיטת רש"י מיום טוב לחול. מתוך. ומדרבנן אסור באין צורך כלל לא הוצרכו לזה ע"ת. דא"נ מיום טוב לחול הוה גזרה לגזרה. זהו מה שרצינו לבאר בכאן ואמנם מה שאנו אומרים פרטים ואחר כך כל צורכנא צריך ביאור ועט"ז תקכ"ז אות י"א ואי"ה יבואר בפריי שם:

בד"ה והמסתפק כו' גרם כבוי כו' עיין רא"ש הקשה ע"ז מהא דלא יקוב שפופרת של ביצה והעלה כל היכי דנוגע בדבר המדליק ממש גרם כבוי חייב. ולפי זה קנד"ליא אפשר אסור. ואי"ה בתקי"ד מבואר וכאן אין להאריך. ובהא דלא ימלאנה שמן. עיין פסחים "א ובר"מ ה' שבת אי מ"ה חייב במסתפק ממנו או לאו, וי"ל מה בכך דהזמי לנר כיון דאין בו יהא חייב חטאת ואי"ה יבואר:

בעי מניה מהו לכבות הנר מפני ד"א אמר לי' אסור כו' צדדי אבעיא א' אי דמי לחמין לרגלים דהנאת הגוף כאוכל נפש. א"ד שאני הנאת חמין מהנאת ד"א. או דהתם מתוך שהותרה הבערה לצורך וכבוי ליכא באוכל נפש והא דאמר אסור (חסר איזה תיבות) ז"ל ובא"ח תקי"ד ס"א ויבואר לקמן הטעם והא דאמר אפשר בית אחר כו' כתב הט"ז שם אות ב' להורות דהלכה ואין מורין כן זה כתי' א' של התוספת כאן יעויין שם והיינו לומר דאמר ליה כן להורות היתר המחיצה דבשבת אסור כמבואר בשט"ו כאן לצניעות דמדינא שרי. ועמ"א שט"ו אות ג' וכוונתו דהרמז"ל פ"ד מי"ט הלכה ד' אין מכבין מפני תשמיש ועושה מחיצה יעויין שם. והרי הרמז"ל נראה שפוסק כרבנן לא כר' יהודא במכשירין כמ"ש המ"מ שם כמה פעמים. ואם כן לדינא אסור לכבות הנר אפילו הכי שרי מחיצה ולזה י"ל כמ"ש המ"מ שם דמחיצה שמכסה כל הספרים או שמכסה הנר שרי דאין זה מחיצה המתרת אלא כסוי בעלמא שרי. ומחיצה שאור הנר נראה למעלה ממחיצה דאז רק מטעם מחיצה היתרא זם אסור לעשות ביום טוב יעויין שם. (ומדברי

הט"ז כאן משמע כל שיש אפשר בע"א אין זה מחיצה המתרת. וה"ה בשבת כל שאפשר בלא מחיצה על ידי ביטול רשות בשבת וכדומה אף על פי שלא ביטל כ"א עשה מחיצה שרי דהא אפשר בלאו הכי ואי"ה יבואר.

אמר לי' ההוא דר"י כי קאמינא אנא לרבנן והנה אנן פסקינן דאסור לכבות מפני תשמיש ולכבות דליקה. ולכחול עינא ביו"ט ראשון אסור. ויש בזה ג' שיטות א' דהלכה ואין מורין כן. ומדינא שרי כתי' א' של תוס' ד"ה ההוא. ושיטה ב' דמדרבנן מדינא אסור. כתי' ב' של תוס' כאן. ושיטה ג' הוא שיטת הרמז"ל. פ"ד די"ט ה"ב ור' וי"ו כפי דעתי העני' הוא כך. דלהר"מ ז"ל כל מלאכה שאין מיוחדת לאוכל נפש. כמו בנין ואריגה וכדומה אפי' עשאן לצורך אכילה לוקה וכמ"ש המ"מ פ"א לדעת רבינו כן. והיינו שאזיל לשטתי' שמפרש כאן דהר"מ ז"ל פוסק כרבנן לא כר' יהודא. דמכשירי אוכל נפש אסורין מ"ה. דלר' יהודא דדריש לכם לכל צרכיכם. שרי אפי' בנין מכשירי אוכל נפש ולר"י מלאכה ביום טוב לא יצויר כ"א שלא לצורך אכילה דלא אמרינן מתוך כי אם בהוצאה והבערה לא בישול כו' ולתוס' דשלא לצורך כלל אסור מ"ה בלא"ה שפיר. (כמ"ש כ"ז בפחיחה) ולרבנן בנין לצורך אוכל נפש. אפי' באוכל נפש עצמו לוקה. ומש"ה כיבוי שעיקרו אין מיוחד לאוכל נפש. אם כיבה לצורך אוכל נפש. לוקה מן התורה ולכן כתב שם פ"ד ה"ב. אעפ"י שהותרה הבערה שלא לצורך הכבוי אסור אפי' הובערה לצורך אכילה שהכבוי מלאכה שלא לצורך אכילה כלל כו'. ולוקה כמי שבנה כו' ובה"ו שלא תתעשן הקדרה אסור ולא חילק אפילו יקדיח תבשילו וישרוף אסור. וכ"פ המחבר בתקי"ד ס"א והרב חולק שם בהג"ה יעו"ש. וסבור הייתי לומר דהר"מ לשטתי' דבנין אסור לצורך אכילה כרבנן ולוקה וה"ה כבוי הואיל ואין מיוחדות לאוכל נפש. אפי' עשאן לצורך אוכל נפש. דמשמעות הקרא. אך אשר יעשה לכל נפש מלאכות המיוחדות לאוכל נפש כו' אלא דהמחבר משמע דפסק כר' יהודה ומ"ה שרי מכשירין שא"א מעי"ט. אלא מדרבנן יש שאסרו. ויש שהתירו איזו מלאכות. ואם כן למה אסרו הכבוי. אף שתשרוף הקדרה. וצריך לומר דכבוי אין בו צורך כלל אוכל נפש. כלומר דמלאכת אוכל נפש שמתקן בכך האוכל משא"כ כבוי הוא אין בו תיקון אוכל נפש אלא העדר ההיזק. וזה לא התירה התורה וא"ש לישנא דרמז"ל. דכבוי אין בו צורך אוכל נפש כלל. מלת כל"ל דייקא דאף שתשרף הקדרה אין זה תיקון אוכל נפש. (ומ"ש אעפ"י שהבערה הותרה שלא לצורך משמע דכבוי הוא ראוי להתיר. שלא לצורך במתוך. אלא שאין בו צורך כלל והלא משמע דמתוך דוקא בהבערה והוצאה לא באחרינ' עדיפא מיני' קאמר דאין בו כלל כו'). ומ"ש אפי' הובערה לצורך אכילה פי' הלח"מ דל"ת התירו סופו כו'. והיינו באיסור תורה לא

שייך סופו כו'. ויש לדחוק ולומר אפי' הובערה לצורך אכילה כלומר הובערה ביותר. דכבוי לצורך אכילה ואין צורך כי דברי הלח"מ יספיקו וכאמור
הא דאמר הא ר' יהודא. ואנא לרבנן. יש לומר לר"י כל המלאכות אף בונה וכבוי שרי אפי' במכשירין. וכ"ש כבוי מפני הנאת הגוף דהוה כאוכל נפש. משא"כ לרבנן בנין ואריגה לוקה אפי' לצורך אכילה כנראה ממ"מ פ"א מי"ט ה"ה כבוי דאין מיוחדת לאוכל נפש אפי' עשאה לצורך אוכל נפש שלא תשרוף הקדרה. (אם נאמר שזה מקרי לצורך אוכל נפש) אפ"ה לוקה וכבר התבאר לעיל. ורש"י ורי"ף נראה שלא פירשו כן ואין להאריך:
עוד רגע אדבר דלכחול עינא כי"ט שני שרי בחולה שאין בו סכנה וכתב הר"ן ז"ל דה"ה כבוי לתשמיש. ומפני שלא תתעשן ודליקה בי"ט שני דכהדדי נינהו יעי"ש והיינו כפי משמעות הגמ' כולן על פלס ומשקל א' הם. והשמיטו הש"ע בתקי"ד ולא ידעתי למה. והב' בתצ"ו הביאו וראיתי לא"ר תקי"ד הרגיש בזה. והנה למ"ש הרב בהג"ה שם דלכחול עינא הוה מלאכה ד"ת לא בי"ט שני. והנה הר"ן ז"ל צידד כאן בזה. וכתב מלאכה ד"ת בי"ט אין לנו ומ"מ כתב כבוי שרי בי"ט שני י"ל דמלאכה שאין צריכ' לגופא לר' שמעון שרי מ"ה בשבת רק פטור אבל אסור. א"כ כבוי לד"א ודליקה וכדומה. אין בו אבות מלאכות ושרי בי"ט שני. ועיין א"ח רע"ח בט"ז ומ"א. כי הרמז"ל פ"א וי"ב משבת פוסק כר' יהודא והטור פוסק כר' שמעון דפטור יעו"ש. ומיהו להרמז"ל דמלאכה שאצ"ל היינו אפי' נאמר. דבי"ט אין בו איסור תורה כר' יהודא רק איסור דרבנן מ"מ הואיל והמלאכה איכ' בי' לתא ד"ת אין לנו להתיר ויבואר בפריי אי"ה:
בפירש"י בד"ה לעשות מחיצה בסדין עמ"א שט"ו אות ג'. כתב כ"מ מרש"י בי"ט. דאי בחול מחיצה גמורה נמי שרי וא"י פשיט' בי"ט דהא אי"ט איבעי' דילי'. ומ"מ א"י אמאי פירש"י בסדין אמאי לא בנסרים לעמוד כך בלי בנין. ועיין ר"מ שי"א מזה למד הד"מ אף שנראה אור דרך הסדין שרי וע"י האפלת טלית לעצמו דבלא מחיצה אין מהני מאפיל בטליתו ועד"מ שט"ו כתב בדפוס פיורדא דמהר"מ עשה מחיצה בשבת ובגמ' נמי כמהר"מ והיינו שהי' טפח מע"ש והוספה שרי ולפני מ"א לא הי' כתוב זה. ולכן אמר דיש ט"ס יעו"ש בשט"ו אות ג' ולענין מ"ש בספרים דאפי' פחות מי"ט אם אין נראה שרי דהוה כסוי א"י דבר"מ ס"י בעינן דוקא כלי תוך כלי ובחד כסוי לא מהני ואפשר כוונתו אם כבר מכוסים בכסוי א'. ולגבי נר מהני אם אין רואה הנר פחות מי"ט דהוה כמו כסוי וכפיית כלי. וכן אם מעמיד כלי נגד הנר שאין נראה הנר כלל שרי כמו כסוי. ועיין א"ר בשם של"ה נר בתוך חדר אחר ופתוח ומאיר להדיא אסור זה עפ"י האר"י ז"ל. אבל לרש"י סדין שרי ה"ה כ"ש בחדר אחר. והאפלת טלית ת בעינן. עיין אה"ע כ"ה

בב"ש אות ה' גמטיר (היינו מחיצה בקנים סרוגים שקורין גרני"א) ש"א אוסר. ועמ"א ר"מ אות ט"ו צידד בזה. והנה בסימן ע"ה, ס"ו בא"ח ערוה בעוצם עיניו סגי דערוה בראי' תליא מלת' (ערוה לא מהני רשות אחרת ובצואה מהני ולרשב"א בצואה כעין תרתי לא יראה והי' מחניך ובערוה לא בעינן והי' מחניך יעו"ש בע"ה וע"ט) וא"כ משום ראי' בלא מחיצה סגי בעוצם עיניו ובהאפלת טלית ולכן יראה דאם ע"י כסוי בעינן כלי תוך כלי שאין כלי ובמחיצה גאטיר סגי כל שאין רואה שעוצם עיניו. ואי"ה יבואר בפריי:

בד"ה כדי כו' ואני שמעתי דהוה סותר ע"מ לבנות במקומו. עיין שבת ל"א ב' אי ר"י כר' יהודא או כר"ש יעו"ש. ומ"מ יש לראות מה קשי' לי' מבריית' דלמא בריית' רבנן דמלאכה שא"צ לגופה פטור אבל אסור ולצורך שמחת י"ט שרי אנא כר' יהודא דמלאכה שאצ"ל חייב עלי' מ"ה. לכך אסור לכבות הנר מפני ד"א. ועיין פ"א מה' שבת הר"מ פסק כר' יהודא וכת"ק דר' יוסי יעו"ש ומה שנרשם במס' שבת ז"ח. ר"מ פ"א משבת שם פסק כת"ק יעו"ש

דף כב:

גמ' תנו רבנן אין אופין פת עבה כו'. לרש"י פליגי בבריית' פלוגת' דת"ק ורשב"א לעיל י"ז א' לב"ש אסור לאפות פת הרבה לצורך חול ולב"ה כל שפת א' לצורך י"ט שרי הרבה בתנור, א' שהפת נאפה יפה. ובמשנה פתין גריצין אלא רקיקין הוא ענין בפ"ע לב"ש. גם ככרות גדולות אסור אפי' לצורך י"ט דטרחא הוא לעשות פתין גדולות לצורך י"ט רק רקיקין ואין שייך לברייתא דשם לצורך חול הוא. אבל התוס' ד"ה דנפישא מפרש משנה ובריית בחדא גוונא ובריית לפרושי מתני' אתיא דמש"ה אין עושין פתין גדולים לצורך יו"ט דאי שרית לי'. אף הוא אופה לצורך חול בב' תנורים דאסור לכ"ע הואיל ופתים גדולים אין בו טורח אתי למעבד לצורך חול. וה"פ דטרח טרחא דל"צ אי יתירו לו פתים גדולים שאין בעשייתן טורח אתי למעבד הרבה לצורך חול וטרחא דל"צ לי"ט אלא לחול אסור בב' תנורים ולכן דוקא רקיקין שיש טורח בעשייתן ולא יעשה הרבה לצורך חול. הואיל ויש טורח בעשייתן ימנע. ופת עבה מרובה כלומר בעוביין אין קפידא לב"ש יהי' עב או דק אלא שיהיו קטנים דוקא. ואפשר נמי דבעינן קטנים ודקים ועיין ירושלמי ולא הי' כעת פנאי לעיין כראוי ואי"ה יבואר:

משנה אף הוא אמר ג' דברים מכבדין בין המטות ומוגמר, וגדי מקולס וחכמים אוסרין בין המטות חדר קטן הא כית גדול אף ר"ג אוסר ומוגמר פליגי להריח ר"ג סבר לא בעינן שוה לכל נפש ורבנן סברי בעינן שוה לכל נפש, ולגמר כלים אף ר"ג אוסר ויש לראות מאי טעמ' הואיל וא"צ לכל נפש והנכון דמוליד ריחא שלא לצורך אוכל נפש אסור ומודה

אף ר"ג ויבואר לקמן עוד. ומקולס חכ"א דנראה כאוכל קדשים בחוץ. ומלת מקולס יש בו ג' פירושים רש"י כאן פי' שכובע של גבור נקרא קולס והאדם הלבוש בו נקרא מקולס ומפני שגבור כלי זיין תלוי בצדו ופסח המעיים תלויים בצדו. וזה כח הגוף נמי מש"ה נקרא כן. ואין זה משותף ולא מושאל ולא נגזר ואמנם בפסחים פ"ד מ"א פירש"י שבני מעיים על ראשו ככובע והוה שיתוף עתי"ט. ורמז"ל בפירוש המשניות פירש קלס משובח כי הפסח בזמן שבית המקדש קיים הי' משובח ועושין זכר למקדש לר"ג. ועיין בקונקורדנסיוש בשורש קלס מקבילות (נגדיים) שבח וחרפה יעו"ש:

גמרא ונימא מר מפני שמבעיר אמר לי' תחלתו מכבה וסופו מבעיר ופירש"י תחלתו נקיט. והנה לרש"י ז"ל מתוך בהבערה והוצאה הותרה שלא לצורך כלל ומדרבנן בעינן צורך קצת וזה הצורך קצת בעינן שוה לכל נפש. ואין בו איסור תורה לא לגמר הכלים. וכ"ש להריח ואצ"ל לפירות כי מ"ה מותר שלא לצורך כלל. רק מדרבנן אסור ומכבה אם נאמר דמותר שלא יתעשן הקדרה שלא יתקלקל האוכל א"כ במתוך נמי מותר אם נאמר מתוך שייך בכל המלאכות ופריך שפיר ונימא משום מבעיר בזה. וזה דרבנן לרש"י. ולתוספת דבעינן צורך היום מ"ה. ואותו הצורך קצת בעינן ראוי ושוה לכל נפש פריך פשיטא שפיר כיון דסברת לעשן פירות אין שוה לכל נפש. מה לי מכבה או מבעיר ורש"י שפי' ונימא מבעיר שגם זה אב מלאכה כלומר עיקרו אב מלאכה ומיהו כאן לית איסור תורה כ"א דרבנן מתוך וכדכתיבנ' אבל לפי הנראה מרמז"ל דמכבה אסור מ"ה אפי' לצורך שלא ישרוף המאכל וכנראה מדבריו. פ"ד מהי"ט הלכה ב'. והלכה ו'. וכדבעינן למימר לקמן אי"ה. אם כן מכבה הוה אב מלאכה ולא שייך בי' מתוך כלל דלא הותר כלל מכבה. ומבעיר הוה רק מדרבנן. ועיין בלח"מ שם פ"ד הלכה ו' עמד בזה. אלא שכתב מבעיר מותר לגמרי. וא"י דאין שוה לכל נפש. אלא דשפיר הקשה לר"מ ז"ל דפסק פ"א מה' י"ט. נר של אבטל"ה נמי מותר כירושלמי סוף משילין. וכדבעינן למימר לקמן אי"ה אם כן מבעיר שרי לגמרי וע"כ כמ"ש הלח"מ דהוה ידע בי' דסובר הבערה אסור שלא לצורך. ואפי' לצורך בעינן שוה לכל נפש ועיין מהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה ע"ג חרס ושם יבואר אי"ה. אלא מ"ש הלח"מ דר"מ סובר כר' יוחנן לעיל י"ב ב' מתוך בהבערה הבינותי דלר' יוחנן בעינן צורך קצת ואיהו פסק אפי' אבטלה מותר וי"ל דר' יוחנן דאמר לא תתני הבערה דאין משנה. וכתבו התוס'. דהוה צורך קצת כיון שרוצה לאכול והרמז"ל סובר דלגמרי שרי, מטעם דכתיב לא תבערו ביום השבת,, אבל ביו"ט שרי. וכל דבר המפורש היתרו בכתוב אין כח ביד חז"ל לגזור עט"ז י"ד קי"ו בסחורה בדברים האסורים) והוצאה אי מ"ה אסור כל שאין צורך כלל או עכ"פ מדרבנן. ור' יוחנן דאמר הבערה ובישול אינה

משנה יש ליישב בדוחק דה"ק הבערה ובישול תרוייהו אין משנה הא חדא משנה היינו בישול דלא אמרינן מתוך. ועדיין קשה הלשון של מ"מ פ"א דר"י משוה אותן. והא אינם שווים דהוצאה בעינן צורך היום קצת עכ"פ מדרבנן. והבערה לגמרי שרי וכאמור:

והוי יודע שמ"ש מכבה וסופו מבעיר יש פירוש אחר וה"ק. אנא דין חדש קאמינ'. דאפי' מכבה כי הא דסופו מבעיר דה"א דאין זה מכבה קמ"ל דהוה מכבה ואב מלאכה הוא. ולאפוקי מגרסא בשבת קל"ד א'. אמר לי' בישרא אגומרי מכבה ע"מ להבעיר הוה כן הוא גרסת הרי"ף ז"ל שם. (וכן הוא גרסת הרי"ף ז"ל שם) וכן הוא לר"מז"ל בשמעתין ומש"ה בשרא אגומרי' שרי וכמ"ש לקמן בס"ד בזה. וכאן אין להאריך ועמ"ש בתוס' ד"ה ע"ג חרס:

דף כג.

גמ' ומידי דהוה בישרא אגומר'. הנה לכאורה דכיבו. נמי מותר באוכל נפש. וזה דעת הרב בהג"ה בסימן תקי"ד ס"א לר' יהודא דמכשירין מותר לכל צרכיכם וודאי אף כבוי מותר כל לצורך אוכל נפש או מכשירין. אבל להרמז"ל יראה דפוסק כחכמים דר"י כמ"ש המ"מ פ"א. ופ"ג וד' מי"ט. וכבוי אסור ביום טוב מ"ה שאין זה תיקון אוכל נפש. כי אם מניעת ההפסד. א"נ צריך לומר בשרא אגומר' שרי דאין זה עכבה דמכבה וסופו להבעיר טפי. אין זה מכבה וכ"ה גירסת הרי"ף בשבת קל"ד א'. וכאן בשמעתין הביא הרי"ף זה וכ"ה דעת הרמז"ל כדעת רבו כאמור וא"ש פ"ד מהי"ט פסקו אין מעשנין שמכבה ובשרא אגומרי' שרי מה"ט דכתיבנ' דאין כאן מכבה

והנה רגע אדבר בקצרה כי המכוון ממ"מ פ"א מי"ט ה"ד הוא כך דכל מלאכה הנעשית באוכל נפש ממש כמו האפי' ובישול ושחיטה וכדומה הותרה מן התורה תהי' מלאכה מיוחדת באוכל נפש. או לא תהי' מיוחדת רק לשאר דברים אם תארע באוכל נפש שריא ואם המלאכה אין נעשית באוכל נפש. אעפ"י שהוא לצורך אוכל נפש ממש. לא מכשירין אסור אפי' תהי' מיוחדת לאוכל נפש. ושע"כ כתב המ"מ שראוי לאסור ההבערה דמלאכת ההבערה אין נעשה באוכל נפש אלא בעצים בלי אוכל נפש. ומקרא יליף דשרי ביום השבת למעט יו"ט דשרי (ומזה הטעם אפי' שלא לצורך כלל מותר אף מדרבנן לדעתו ז"ל) והוצאה אע"פ שאפשר שאין מיוחדת באוכל נפש מ"מ הואיל ונעשית באוכל נפש שמוציא האוכל מרה"י לרה"ר מותר ומתוך כו' ולפי זה גיבון גבינה האמור בפ"ג מהי"ט דמדרבנן אף ע"ג דבונה הוא. מכל מקום מ"ה מותר. כל שנעשית המלאכה באוכל נפש עצמו. משא"כ להלח"מ כפי הנראה מדבריו הוא דעיקר תלוי

במלאכה אם מיוחדת לאוכל נפש או מיוחד לשאר דברים. וע"כ בונה אסור דאין מיוחד לאוכל נפש. וקשה מגיבון וכבר דברנו באלה דברים בפתיחה וכאן אין להאריך

בתוספת בד"ה על גבי חרס כו'. הבערה ללאו יצאה כו' עיין תוס' פסחים ה' ב'. דאי הבערה ללאו שרי ביום טוב יעו"ש. וכאן כתבו התוס' דוקא במתוך הוא דשרי ואפשר מדרבנן אסור אי לאו מתוך והר"מ ז"ל פ"א מי"ט כפי מה שפי' המ"מ שם נר של אבטלה מותר. אף על גב דפסק הבערה לחלק יצאה בפ"ז מה' שבת ה"א ואפ"ה פסק נר אבטלה פטור ומותר מקרא דביום השבת. ואתה מבעיר בי"ט ואין כח ביד חז"ל לאסר מה שמפורש היתרו בתורה (עט"ז קי"ו בי"ד באיסור סחורה בדברים האסורים באכילה וחלב רחמנ' שריא יעו"ש) ואמנם בירושלמי פרק משילין חזקי' אמר נר אבטלה אסור מתנית' פליג' ביום השבת ובי"ט שרי. אי אוכל נפש כתיב. אלא שלא לצורך ותניי תמן ב"ה מתירין הוצאה כו'. ומקרא יליף היתר' כאמור לא מטעם הבערה ללאו יצאה (ומאמר עיין פר"ח ה' י"ט סימן תצ"ה ויבואר בפריי שם וכאן אין להאריך) ולפי מ"ש המ"מ פ"א מי"ט ה"ד דהבערה ראוי לאסור דהמלאכה אין נעשה באוכל נפש ממש אלא בעצים לולי הקרא דביום השבת. אם כן מה פריך בירושלמי מתנית' פליגא על חזקי'. הא ודאי צריך קרא ביום השבת למשרי ביום טוב הבערה לאוכל נפש כאמור גם מ"ש בירושלמי ותניי תמן ב"ה מתירין התם צורך היום קצת דבהוצאה ליכא ע"ד דהותרה שלא לצורך כלל. עכ"פ מדרבנן אסור כמ"ש רש"י י"ב א' ומתניתין נמי אמרה כן מוציאין קטן דהוה צורך קצת הא שלא לצורך כלל אסור. לתוס' מ"ה. ולרש"י מדרבנן. והדברים ארוכים ואי"ה בפריי יבואר ועמ"ש בפתיחה:

משנה ג' דברים פרתו יוצא ברצועה שבקרני' פירש"י בשבת ועתיו"ט ועב"י תצ"ה. ולדידי מכאן ראי' דאין מצווה על שביתת בהמתו בי"ט דמעשה נפיק בשבת למען ינוח כו' וביו"ט לא כתיב. אבל מחמר דכתיב לאו בי'. לא תעשה מלאכה כו'. כמבואר פרק עשרים משבת. ובר"מ ז"ל הא"ב. י"ל דבי"ט אסור. ובזה צידד הב"י בתצ"ה. ועיין רמ"ו באו"ח פסק הרב דאין שביתת בהמתו בי"ט הא מחמר י"ל דאסור בי"ט כמו בשבת. והנה ודחי מלאכה שאדם עצמו מותר בה. פשיטא שאין מוזהר על שביתת בהמתו דמה"ט מחמר בחצר בשבת שרי ועמ"א בתצ"א ורמ"ו. והנה במה שפירש"י ז"ל לנוי הוא לכ"ע. אף לשמואל שבת ל"ד ב' (דלשיר) דלשמור מודי רבנן דשרי והלכה כרב דנטירת' יתירת' אסור בשבת. ומיהו בי"ט למ"ד מחמר אסור ביו"ט. י"ל דוקא לנוי הא (לשיר)(לשמור] כיון שיש צורך קצת שלבו דואג עלי' שלא תברח מידי דהוה אממון דהוה צורך קצת

א"כ ביו"ט כיון שהוא מותר בהוצאה צורך קצת. כל שכן על בהמה (לשיר) לשמור] צרק לנוי אין בו צורך כלל אלא שרש"י כתב בשבת ועתוי"ט ואי"ה בפריי יבואר עוד:

ומקרדין כמו מגרדין בחילוף אתוון. גרד חיכוך. עתוי"ט ואמנם זה לפירש"י כאן בכלי. ולפירוש הר"מ ז"ל כפי מה שהבין המ"מ פ"ד מי"ט הי"ז. אבל לפי מ"ש הכ"מ וב"י תקכ"ג וכמ"ש בפירוש המשניות דהסרת זבובים קטנים או גדולים ביד לא כלי. א"י פירושו מקרדין ומקרצפין ושוב ראיתי בב"י תקכ"ג. בשם הערוך קרד בערבי תולעת וא"ש יעו"ש. ומיהו רש"י פירוש מקרדין ברזל שיני' דקות ועביד חבורה מקרצפין עץ שיני' גסות. ולכאורא מנ"ל זה דבגמרא לא הוזכר רק קטנים וגדולים אימא תרוייהו ברזל או עץ. אלא דברזל אף גדולים אסור לר' יהודא דודאי ברזל תולש שער (כ"ה סברת רש"י). ועיין טור סימן תקכ"ג יעו"ש וסובר דבר שאין מתכוין אסור. ולכן פירוש מקרצפין עץ גדולים. שאין חבורה ואין תולש שער ומקרדין וברזל לת"ק אף ברזל שרי דנהי דודאי תולש שער. אפשר סובר כערוך דכל פסיק רישי' דלא ניחא לי' שרי לכתחלה (עיין רש"י שבת ע"ה א' לא איכפת לי'. ובתוס' שם וכתובות ו' א' יעו"ש). ומש"ה במשנה פירוש ועביד קבורה יהי' וראי. אפ"ה כל דלא ניחא לי' אף דהוה פסיק רשי' שרי. ובגמרא פירש לר"י חששא דלדידי' אפילו חששא שאין פסיק רישי' אסור. ומיהו גם לר"א כתב רש"י בגמרא ומנין כו'. ועתוי"ט כאן בזה:

והוי יודע דהערוך דמתיר מסוכרא דנזייתא ביומא טבא כל שהוא הברזא מן הצד ואין כלי תחתי' דיין הולך לאבוד יש לומר דמודה בשבת פטור אבל אסור. כל דהוה פסיק רישי' אף על גב דלא ניחא לי' אין חייב. אבל אסור אלא כל שבשבת פטור אבל אסור. בי"ט משום שמחת יום טוב יש להתיר כהאי גוונא. וכמ"ש הישש"ר"פ אין צדין. אמ"ש תוס' הצד יוני פרדיסאות והזכירו הפוסקים זה כמה פעמים כל שבשבת פטור אבל אסור ביום טוב משום שמחת יום טוב שרי ועיין בא"ח סימן ש"כ עי"ח. ושם יבואר אי"ה:

עוד רגע אדבר אי אמרינן כסברת תרומת הדשן הביאו המ"א סימן שי"ד אות ה'. דבדרבנן פסיק רישי' שרי לר"ש. וראי' ממרדכי דמתיר לשפוך מים ויורדין בכרמלית כו' אם כן י"ל רש"י לשיטתי' מתוך הותרה מ"ה שלא לצורך כלל מש"ה קרוד פסיק רישי' מדרבנן שרי כה"ג אלא שכתבנו במ"א דקשיא מרבה דהואיל. וכדומה (עמ"ש בפתיחה) והמ"א שם דחה סברת ת"ה יעו"ש. ואי"ה יבואר שם וכאן אין להאריך. אך זה ראיתי לדרוש מ"ש הרמז"ל לקמן על משנה דעגלה כובשת כתב כבר איפסקא הלכתא דבר שאין מתכוין מותר. והא נ"מ לגדול מאוד דפסיק רישי' הוא. כמ"ש הב"י בסימן של"ז הביאו המ"א

אות א' יעו"ש אלא דאפשר בדרבנן חופר כלאחר יד אף פסיק רישי' שרי כסברת הת"ה. ועמ"ש לקמן עוד מזה וכאן אין להאריך.
בתוספת בד"ה ושלש מחלוקת כו' שלנו כו' עיין מוהרש"א ז"ל מ"ש דלא פליג ארש"י כו'. ע"ש ובד"מ פירש"י ובד"ב פירוש ר"י וכ"ה בטור תקכ"ג בשם ר"י. אבל אפשר רש"י דפליג מדפירוש (קרני) [קירודן] ברזל וקרצוף עץ. ועמ"ש בגמרא מזה:

דף כג:
משנה הרחיים של פלפלים כו' משום כלי קבול תחתונה של עץ דוקא בית קבול. וכלי מתכות עליון מצופה בתחתיתו ברזל, וכל שעיקר מתכות בטל העץ לגבוה. והוה כלי מתכות (עתוי"ט) ואמצעי כלי כברה ושל עץ הוא. ומכל מקום אטו אריג לרש"י היינו מצמר ופשתים וכדומה ולתו' משום כלי כברה. דשייך קיבול הסובין ומנה קצוות תחתון ועליון מ"ה. ואמצעי מדרבנן ובריתא מנה ממטה למעלה ולתו' ניחא דאמצעי גזרה משום כלי קבול. וג' כלים לרש"י אעפ"י שנפרק א' השאר טמא ולתו' אם נגע טומאה בא' מהם. אין חברו טמא ומהר"מ ז"ל בפירוש המשניות כפירש"י ז"ל. דאם נוטל א' אין שברי כלי ובפ"י מס' כלים. יש לפרש כמ"ש במשניות:
משנה עגלה של קטן כו' עיין פרש"י ותוס' ואמרו בגמרא מפני שסמוך עלי' מורה כתו'. ועתוי"ט כאן. ומחלוקת אליבא דר' יהודה. כתב הרמז"ל דאין נ"מ דאפסקא הלכתא כר' שמעון דבר שאין מתכוין מותר ואפילו פסיק רישא. לכאורה בדרבנן חופר כלאחר יד שרי ועיין מ"א של"ז ובשמ"ד מה שהשיג על התה"ד. ועיין ב"י סימן של"ז הביא הא דאמרינן סוף כירה (מ"ו ב') כי שרי לכתחלה ר"ש דבר שאין מתכוין באיסורא דרבנן לא באיסור תורה. ולכאורה תמוה דמותיב רבא מתופרי ומוכרי כסות ומסיק אפילו בד"ת שרי ר"ש. ושוב ראיתי בספר נדפס מחדש נקרא תוספת שבת העיר בזה. ובשם א"ז השיגו על הלבוש יעויין שם וספר א"ז אין כעת תחת ידי. ואמנם על הב"י נמי קשה דמשמע דהביא הא דר"ש להלכה דוקא בדרבנן לא ללמוד ממנו חופר כלאחר יד שאין מקומו שם:
והנה כפי הנראה יש מחלוקת אי לבדין אסורין מן התורה או מדרבנן עיין י"ד ש"א. ועיין תוס' לעיל ט"ו א' ד"ה אלא. ואם כן רבא הוא דמקשה מתופרי כסות דאפשר סובר לבדין מן התורה אסור אבל לדידן י"ל אין ראיה מוכרי כסות דאיירי בלא שזורין דהוה דרבנן. ועט"ז וש"ך ש"א אות ז' ח' מה שהקשו מלובשי מנס. וי"ל די"ל בין ד"ת לדרבנן אלא דלהר"א סובר לבדין מן התורה גם בגדיהם היו של ד"ת. עיין תוספת יבמות ושאר דוכתי. ועיין פסחים כ"ה ב' דמייתי איסור תורה בע"ז ר"ש שרי באין מתכוין וע"ש בתוס' ד"ה לא.

ומ"ש וכ"ת פסיק רישי' בדרבנן למ"א שי"ד גם ההיא דקרוד דכר"ש אתיא דמותר אפילו חבורה ד"ת דלדידן לא אמרינן מתוך בשחיטה וכדומה רק בהוצאה והבערה ואפשר גם זה כלאחר יד ואין להאריך בזה.

סיימנו פרק יום טוב ער"ח מנחם אב התקל"ז פה לבוב מח"ל.

בריך רחמנא דסייען. ונזכה עוד ללמוד וללמד ולעשות ספרים הרבה אין קץ ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות אמן:

פרק שלישי - אין צדין

משנה אין צדין דגים מן הביברין ואין נותנין מזונות אבל צדין חי' ועוף כו'. בדין הצידה י"א מ"ה. וי"א מדרבנן. ועתוס' ג' א'. ד"ה שמא יעלה וכאן ד"ה אין צדין ומרש"י אין הכרע עיין רא"ש. ור"ן מסופק בדבריו אי מ"ה קאמר או מדרבנן יעו"ש. ולר' יהודא דמכשירין יש חילוק בין אפשר מעי"ט. ע"כ אוכל נפש מ"ה שרי אף באפשר מעי"ט רק מדרבנן אפשר אסור. עיין תו' מגילה ו' יעו"ש ומאן דפסק כרבנן דר' יהודא. וכנראה שזו דעת הרמז"ל פ"א ופ"ד מי"ט לפי שיטת המ"מ שם. אם כן י"ל גם רש"י אליב' דרבנן פירש דבאפשר מעי"ט. אסור בי"ט מ"ה דהתורה לא התירה אוכל נפש כ"א שמתקלקל כו'. ובדין אין נותנין מזונות פירש"י כאן דאין מזונת' עליך ומשמע משום טרח' וכדומה ובאמת מ"ש למ"ד אוכל נפש בהמה לא משמע מה אסור וא"י מה איסור שייך בנתינה ובשבת שרי ליתן אוכלי בהמה כדתנן מתירין פקיעי עמיר. ואפשר בדוחק ביבר מים שאין עמוק י' הוה כרמלית וכדומה ומשום איסור הוצאה נגעו בי'. למ"ד נפש בהמה לא. ולא אמרינן מתוך. ועיין סימן תקי"ב. ומכל מקום קשה דהא לב"ה אמרינן מתוך ואפי' שלא לצורך כלל לרש"י. ודע דיש להסתפק אי שרי בי"ט להוציא מרה"י לכרמלית הוצאה שאין שוה לכל נפש דאסור בי"ט. הואיל ובשבת פטור. אבל אסור. ביום טוב י"ל משום שמחת י"ט לא גזרו. כמו שכתב הישי"ש על מ"ש התוס' ד"ה הצד אווזין. ועיין בא"ח. ואי"ה בפריי יבואר. ורש"י בשבת ק"ו ב'. פי' אין נותנין מזונת דאין למטרח בשביל מוקצה יעו"ש ולפי זה א"ש ברייתי' לקמן אין צדין חי' ועוף. ואין נותנין מזונת דמוקצה הן. משא"כ למה שמפרש כאן. כמו שכתבו התוס' ד"ה ואין. והנה טעם זה יש לקיים והוא לשיטת הר"א ז"ל פ"ב מי"ט ה"ז דת"ק מחלק בין דגים אף ביבר קטן אסור דלא שייך צידה אפי' הכי משום מוקצה ומכוסים מעין אסור (עיין תצ"ז בט"ז אות א' יעו"ש) א"כ אין נותנין מזונת בהכרח משום דאין מזונת' עליך דאי שלא יצודנו דרבנן

הוא משא"כ בריית' גזירה אטו צידה ד"ת. משא"כ לרש"י דפי' א"צ משום צידה נגעו בי'. ואפשר דביבר קטן הצידה רק מדרבנן ולכן פירש כן:

רבן שמעון וכו' כל המחוסר צידה אסור ושאין מחוסר שרי לפרושי קאתי כמו שכתב בגמ' או לאפלוגי כו' ולהר"מ ז"ל בא ר"ש לאקולי. ולאחמורי. בדגים ביבר קטן שרי ובחי' ועוף ביבר גדול אסור ולהר"א בהשגות רשב"ג קאי רק אחי' ועופות. אבל דגים אפי' קטנים אסור יעו"ש. ומיהו בגמ' דפריך ורמינהו משמע דרשב"ג ל"פ את"ק. אלא מפרש למלתי' ולהר"א ז"ל נאמר דפליג אדגים לחוד דלא כל הביברין שוין ולקמן יבואר בזה:

בתוס' בד"ה אין צדין כו' אלא במכשירין יש חילוק וכבר יש מקום לומר להיפוך לרבנן ודאי אין חילוק באוכל נפש עצמו בין אפשר מעי"ט או לא הכל שרי. ולר' יהודא דהוא ולא מכשירין ולכם אף מכשירין וצריך לחלק בין אפשר מעי"ט או לאו ילפינן מיני' דה"ה אוכל נפש עצמו יש חילוק זה בין אפשר מעי"ט. אסור מה בי"ט וכבר יש מ' שפי' כן. ועיין רא"ש כאן ותו' מגילה ז' ב' ד"ה כאן. ועם זה יש מקום לקיים גירסת הספרים בירושלמי בשמעתין דגרסינן עלה מתניתן אמר רב חיננא מתני' דלא כר"י מחלפה שיטתי' דר"י א"צ דגים מביברים הא לגינה ולחצר פטור והמפרש (בד"ב מדעסויא) מחק זה ולפמ"ש א"ש דא"צ ע"כ ר' יהודא. מדחלק בין אפשר מעי"ט ללא אפשר דלרבנן אין לחלק ואם כן קשיא סיפ' בצדין חי' ועוף מביברין ובשבת אמר הצד צבי לחצר פטור וכ"ש ביבר. ואיך קאמר כאן דצדין מביברין. ואמנם מה שאמר שם מחלפה שיטתי' דרבנן צריך ביאור ויבואר לקמן אי"ה:

דף כד.

גמ' ורמינהו ביברין חי' ועוף א"צ ואין נותנין מזונת כו' והא דלא משני כאן בבני תרבות דניצודין ועומדין ובריית' באין בני תרבות כמ"ש בסימן תצ"ז סעיף ו' ז' די"ל דא"כ מה ארי' מביברין אפי' מחוץ נמי שרי. ורשב"ג דאמר לא כל הביברין שוין אם קאי אחי' ועוף הא אפי' בחוץ שרי ומזה סיוע למ"ש המ"א תצ"ז ז' דאפי' חוץ לחצר שרי דאל"כ מה פריך לישני כאן בבני תרבות כדמסיק לקמן הללו באין לכלובן כו'. ואם נאמר רשב"ג פליג את"ק. וחכמים סוברים צדין מן הביברין חי' ועוף בכ"ע. י"ל בריית' רשב"ג הוא דאוסר בביבר גדול או מחוסר צידה ומש"ה א"צ ומתני' פליגי חכמים ומתירין בחי' ועוף כו':

גרסינן בירושלמי מחלפה שיטתי' דחכמים דביברין דוקא הא לחצר וגינה לא והתם תנן צבי לגינה ולחצר ל"ק הא מקורי אית לך לומר גינה מקורה. אלא הא בגדולה הא בקטנה יעו"ש. ולא הבינותי ביבר תו כ"ש חצר וגינה (בגי' שלנו לית' בשבת גינה), גם מה דאמר

מקורה. בחי' ל"ש מקורה או אין מקורה רק בעוף דיכול לפרוח הוא דיש לחלק בין מקורה לאין מקורהL

ביברין של חי' ועוף אין צדין מהם בי"ט ומשני ברייתי' ר' יהודא ונקט ביברין. וה"ה חצר וגינה דשוין המה ועוף קשי' מה ארי' מביברין הא מבית נמי א"צ דכ"ע מודים צפור למגדול אין לבית לא. ואפשר ידע חילוק בין דרור לשאר עוף. אלא דקשי' לי' דשאר עוף ב' דרגות אפי' מביברין יהא שרי זה אין סברא:

אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן מדלא אמר אלא דתו א"צ למקורה. ואין מקורה אלא לרבנן צבי ועוף. שאין ברור שוין המה וניצודין בביברין ומש"ה מתניתן דהכא צדין חיה ועוף וברייתי' ובריית דא"צ חיה ועוף כר' יהודא דצבי לחצר וביבר אין ניצוד וכ"ש עוף דודאי עוף עדיף מחיה אלא תרוייהו ברייתא נמי כחכמים אתיא ויש חילוק בין מקורה לאין מקורה. וז"ש השתא דאתית להכי ולא דחק לשנויי ברייתא ודמשנה אליבא דתנאי כמ"ש. א"כ ודאי כוונתך דה"ה חיה השנויי' בברייתא נמי חכמים הוא וביבר גדול וכאן ביבר קטן וא"כ בלא"ה אין צורך לומר מקורה ואין מקורה רק דיש חילוק בחי' ועוף בין ביבר קטן לגדול ופירוש זה אפשר להעמיס בדברי רש"י ד"ה השתא יעו"ש:

עיין בר"מ פ"י יונה שבת הלכה י"ט. התחיל וכתב עוף למגדל חייב צפור לבית פטור. ולכאורה נהפוך הוא למגדל ה' לומר רבותא צפור דהיינו דרור חייב ובית אפילו שאר עוף פטור ובמ"א תצ"ז אות ח' ט' תירץ בזה וכוונתו דאי הוה תני ברישא צפור ובסיפא עוף כולל אף שאר עופות ובשאר עופות הוה ניצוד לבית ולחצר ולביבר קטן. ואי הוה אמר בין רישא ובין סיפא צפור לא הוה בעינן דוקא לכך שונה ואמר רישא עוף לומר דסיפא דוקא צפור יעו"ש ומדברי הרמז"ל משמע שם דרשב"ג דאמר לא כל הביברין שוה דוקא אביבר קאי הא חצר וגינה כולם שוין דיש בהו צידה לחי' אבל עוף יש חילוק במקורה ביבר קטן הוה ניצוד וביבר גדול לא ובאין מקורה אף בית נמי לא ניצוד. וז"ש צבי לבית לחצר וגינה הא עוף לחצר וגינה דאין מקורה לא כללא דמלתא חיה חילוק בין ביבר קטן לביבר גדול אבל חצר וגינה מסתמא ניצודין הם ואין חילוק בין קטן לגדול רק ביבר שהוא גדול יותר מדאי דמסתמא בחצר בחד שחייא כו'. ואין חילוק בין מקורה לאין מקורה ועופות ביבר קטן ומקורה הוה ניצוד ואין מקורה לא ניצוד דיכול לפרוח. וגדול אפילו מקורה אין כנצוד דלא גרע מחי' כמ"ש המ"א תצ"ז אות ח'. וצפור דרור אפי' ביבר קטן אפילו בית אפילו מקורה אין ניצוד ודוקא למגדל ואמנם יש כאן מהעיון כפי מה שאגיד בכך דרש"י כאן ד"ה חייב ובשבת פי' דיצא דרך חלונות ולא הבינותי דא"כ

מה פריך. לימא כאן ביבר מקורה וחלונות סתומים והפוסקים לא הזכירו מזה כלום לומר צפור לבית דוקא בחלונות פתוחים וראיתי להט"ז א"ח שמ"ו עמד בזה וכתב דרש"י פי' לר' יהודה כן דלא מחלק בין קטן לגדול יע"ש. ולא הבינותי דלכאורה לר"י אף ביבר קטן כל שיש טרחא קצת לא הוה ניצוד כ"ש דרור שקטן ויכול להשמיט דאפי' חלונות סתומים לא הוה ניצוד. ואפשר דה"ק דר"י אין מחלק בין מגדול קטן לגדול רק מגדול או בית וקשיא לרש"י הא לפעמים יש מגדול גדול כמו בית ולזה אמר טעמא דר"י בבית יש חלונות ומיירי בפתוחים ומגדול אין בו חלונות אבל לחכמים ורשב"ג מפרש מלתייהו מחלקין הכל לפי גדלו וקטנו וקאי גם אמגדול ובית וא"כ א"צ לחלק בין חלונות או לאו אפילו אין חלונות כל שגדול כסתם בית צפור דרור אין ניצוד והנך רואה שהרמז"ל אין סובר כן שלא חילק רק ביבר קטן או גדול אבל מגדול ובית וחצר בין קטן או גדול הכל א',. והטור והמחבר בשי"ו כתבו צפור למגדול שניצוד בו משמע יש מגדול שאין ניצוד בו וצ"ע כעת בזה:

בי"ד פ"ב בט"ז אות זיין צפור דרור דדברי התוס' בפ' שילוח הקן כוונתם אפרק אין צדין דמפרשי דלא כרש"י הכא בצפור דרור שבת. אלא ברייתא דא"צ חיה ועוף בי"ט. מיירי בצפור דרור. ונקט ביבר משום חיה. דרור אפילו מבית לא. וניחא בזה דאין צריך לומר בביבר שאין מקורה דאפי' מקורה נמי א"צ בדרור ואין להאריך:

משנה מצודת כו' ולא יטול כו' מעשה כו' בגמרא חסורי מחסרא ור"ג אוסר כו'. (ומלת וספק מוכן א"צ להגיה כן וכבר עשה רש"י כלומר) וזה ללוי דאמר לאכילה שרי משא"כ לרב דאמר לקבל שרי י"ל דת"ק אמר לא יטול לאכילה ומעשה כו' ואמר ר"ג דלקבל שרי ולא חולק ר"ג עם ת"ק ולמ"ש מהרש"א לקמן לא יטול משמע טלטול א"ש משא"כ כפי הנראה מלשון הר"ן ז"ל דלא יטול אין הכרע יעו"ש א"כ קשה הא לרב דהלכתא בפירוש ר"ג) כוותי' דלוי לא הי' בבית המדרש כו'. א"כ אין צורך להגיה. וי"ל דבברייתא אשכחן דפליגי ר' יהושע ור"ג מסתמא במתניתן נמי פליג ר"ג [וע"כ אמר] חסורי מחסרא ולפ"ז א"ש לקמן איכא דמתני לה אהא אברייתא ולא מתני אמשנה די"ל דאין חולק משא"כ ברייתא מבואר המחלוקת אמר שפיר הלכה כר' יהושע:

עיין פירוש המשניות להרמז"ל יראה מלשונו דלר"ג אפילו נתאמת אצלינו שצדן בי"ט שרי לר"ג והיינו כרב דטלטול מתיר במוקצה כמו פירות ודגים וכמ"ש לקמן לרב ניחא אפילו בני יומן דמתיר ר"ג טלטול בפירות רק באכילה אסורין ואם שאמר ולטעמיך דחוי הוא ומ"מ לא ידענו למה לי' לפרושי כן:

וראיתי להתוי"ט כאן הביא טעם הר"ן בשואל מש"ה ספק מוכן אסור דדרך לתלוש היום שלא יכמשו ופ"ק כתבתי ט"א בשם המ"מ עכ"ל. היינו משום דשיל"מ הולכין בו להחמיר והנה קשה לטעם הר"ן הא מצודת ספק נצודו אתמול או היום דל"ש טעמי' אפ"ה אסור ודברי הר"ן ז"ל הם בס"פ שואל בשם רבינו יונה לרש"י בחלילין שם דספק שרי' צ"ל דפירות ספק נתלשו היום הטעם דדרך לתלוש היום וע"כ בצידה צריך לומר טעם הרשב"א בעבודת הקודש הובא במ"מ פ"ב מי"ט והובא פר"ח תצ"ז דקרוב ליגע בשל איסור תורה יעו"ש ואמנם לדידן ספק בדשיל"מ לחומרא כסברת המ"מ והכין הלכתא אפילו אין דרך לתלוש היום. וכדכתיבנא: גמרא מעשה לסתור כו' דאין לומר הובא חוץ לתחום דמסתמא קאי אניצוד דאל"כ לא שייך כאן ואפשר דשייך כאן לומר במלאכה ד"ת ספק מוכן אסור ובדרבנן י"ל הקלו אלא שמבואר בברייתא פלוגתיי' בספק מוכן. וכמ"ש רש"י בד"ה ספק מוכן ופליגי לקמן בשמעתין: ואיכא דמתני לה אהא עמ"ש במשנה והרי"ף הביא איכא דמתני ולא הא דשוחטין מן הנגרין. והנה איכא דמתני ברייתא אין נ"מ ולכאורה אדרבא ברייתא י"ל הלכה כר"י באכילה אסור לא בטלטול ובמשנה לא יטול אף טלטול כמ"ש מהרש"א ז"ל לקמן אלא מלשון הרי"ף משמע הטעם דכל שאסור באכילה תו הוה מוקצה וקשה לר"ג איך שרי בטלטול כיון דבאכילה אסור ולקמן יבואר:

דף כד:

גמרא הא ספקא נעשה כו' אמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר"ש בן אלעזר אפשר נתכוין במה שאמר נעשה לומר שהוא כודאי ולא מהני ספק א' בגופו והב' ע"י תערובת ואף הר"ן ז"ל שכתב בפסק הר"ר אשר מלוניל [דס"ס מותר] זה בספק מוכן בי"ט שני דב' הספקות באין כאחד וכמ"ש בההוא דכתובות ט' א' אשת ישראל ב' ספקות ביחד הא ספק מוכן ואח"כ תערובת עשאוהו כשל תורה (בפרט ספק צידה דקרוב ליגע בשל תורה אף להר"ן בשואל והבן) ולזה אמר נעשה כודאי ועש"ך יו"ד ק"י אות נ"ו נ"ז ומ"א תצ"ז אות ד' ואי"ה בפריי יבואר שם. ולפ"ז איכא דמתני אהא כוונתם דהלכה כרשב"א דספק מוכן בדשיל"מ החמירו בו בשל תורה דלא מהני ספק א' בגופו והב' ע"י תערובת דאי אמשנה ובריייתא דלעיל לא הוה שמעינן זה ועם זה אפשר דרשב"א חולק בזה את"ק דלת"ק ספק אסור לא כודאי. ורשב"א אמר דנעשה כידוע ולא מהני ס"ס כאמור אבל בהא דנתקלקלו מעי"ט פשוט הוא דשרי ולרוב פשיטותו השמיטו הרי"ף והרמז"ל בפ"ב מה' י"ט. וכמ"ש המ"מ והלכה היינו במ"ש כאן דנעשה כודאי אבל מפירש"י נראה הלכה נמי בנתקלקלו מעי"ט ושוב ראיתי בפר"ח תצ"ו העיר בזה. ולמ"ש יש ליישב זה ועם זה

יש ליישב שהשמיט הרי"ף ז"ל הא איכא דמתני ארשב"א דאפשר סובר ס"ס בדשיל"מ אפילו ב' ספקות ביחד אסור. או אפילו ספק אחד בגופו והב' ע"י תערובת באיסור תורה שרי. (כפי פסק הרמז"ל כל ספיקא מ"ה שריא וראוי להתיר ספק א' בגופו והב' ע"י תערובת עי"ד ק"י). ומש"ה השמיט זה דלא תטעה בזה והבן עפירש"י:

פסקא מותרים למאי כו'. אע"ג דאין הלכה כר"ג נ"מ לת"ק כמ"ש הר"ן ז"ל דלרב לת"ק אפילו טלטול אסור ומרש"י ד"ה ולוי אין נראה כן וכמ"ש מהרש"א ז"ל דלא יטול היינו טלטול והרי"ף ז"ל כתב דספק מוכן אסור בטלטול כיון דלא חזי לאכילה מוקצה הוא יעו"ש ירצה כיון דבאכילה אסור ספק מוכן א"כ תו הוה מוקצה דלא חזי ואסור לטלטל ולפ"ז ר"ג דאמר שרו בטלטול ואסור באכילה חולק אזה ואנן כת"ק קיי"ל ולפ"ז מאכל הראוי לאדם ובהמה דלא הוה מוקצה דחזיא לכלבים מידי דהוה אנבלה לפני כלבים כמ"ש המ"א בתמ"ו אות ה' דוקא פירות שראוי לאדם ואין דעתו ליתן לכלבים יעו"ש ואלו אם נאמר ספק מוכן אסור בטלטול כודאי א"כ אסור אפילו ראוי לבהמה. וה"ה ספק מוכן בכלי עד"מ פלוגתא דרבוותא או ספק אם הזמין מאתמול כלי זה לרי"ף אפשר שרי דלא החמירו בספק מוכן בטלטול רק בפירות הואיל ואסור' באכילה ממילא מוקצין הוה משא"כ כה"ג כאמור (עיין סי' תצ"ח אות ח' במ"א חלבים מותר בטלטול דחזי להדלקה יעו"ש וצ"ע:

נסתפקתי לפי מ"ש המ"א כ"פ מוקצה אסור בהנאה עמ"ש בפתיחה) אי ספק מוכן שרי בהנאה או לאו ומדברי הרי"ף כאן דנתן טעם דספק מוכן אסור בטלטול דאסור באכילה ואלו הי' שרי בהנאה ליתן לנכרי לא הוה אסור בטלטול כפי מ"ש המ"א בתמ"ו אות ג' דחמץ בשעה ה' בשבת ע"פ שרי בטלטול ש"מ דאסור בהנאה ג"כ וצ"ע מ"מ אמאי לא פירוש כפשוטו דמוקצה ספק מוכן אסור בטלטול ואפילו כלי כמ"ש ולדינא אי"ה יבואר בפריי וכאן אין להאריך:

בשלמא למ"ד מותרין לקבל שפיר עיין מהרש"א ז"ל מ"ש בהכי ניחא דלמא כרבנן אתיא ברייתא. יראה לתוספת ד"ה אלא דמסיק בכוורי דאדימי וכר"ג ולא כרבנן דספק מוכן עכ"פ מותר לקבל דמותרים משמע אפילו באכילה ללוי. ועיין תוספת ריש פרק א'. ואין להאריך:

אמר רב פפא הלכתא גוי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו מדלא אמר אסור עד לערב בכדי שיעשו. י"ל דכיון בזה כוונה מיוחדת וה"ק אסור באותו יום בפ"ע אפילו תלשן הגוי לצורך עצמו של גוי משום מוקצה

מחובר ולערב נמי יצויר לפעמים בכדי שיעשו אם תלשן לצורך ישראל או שלא יהנה או שלא יאמר לרש"י ותוספת וכדבעינן למימר לקמן בעזה"י:

בפירש"י בד"ה הלכה כרשב"א דאמר ספק מוכן אסור והיכי דבא ומצאן מקולקלין מאתמול וכו' לכאורה עיקר הלכה בהא דמצאו מקולקלים דספק מוכן ת"ק נמי סובר דאסור וא"כ אמאי השמיט הר"מ ורי"ף זה. וראיתי בפר"ח תצ"ז הרגיש בזה ואמת רש"י נקט ספק מוכן ג"כ משמע דלת"ק אפשר מן הרשתות שניצודו היום (יש לראות אי לא שייך חזקה כה"ג לומר בי"ט ניצוד אוקמי' אחזקה דמעיקרא הואיל ומבע"י לא הי' שם חי' מסתמא בי"ט איתציד כמו נגע וכדומה אפילו ספיקא דמעשה בידי אדם או בידי שמים הכל אומרים אוקמי' אחזקה עי"ד ק' בדרבנן אתחזק יעו"ש) והנה דימה שני דברים פשוטים כי סוגין דכאן ללוי כמ"ש מוהרש"א ז"ל אבל לרב אתיא כפשוטו דברי רשב"א לומר בספק יש ממוצע אסור באכילה ומותר בטלטול כרשב"א ואין הלכה כרשב"א אלא כת"ק. ונתקלקלו פשוט הוא וא"צ לומר כלל רק להודיע הדיוקים ומש"ה השמיט הרי"ף ז"ל ואיכא דמתני ארשב"א דאדרבא לפי הלכה אין הלכה כרשב"א ונתקלקלו פשוט הוא וסוגין ללוי וע"כ צריכין לדוחק לומר נעשה כודאי כמ"ש לעיל ורב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"א ואין כן לרב והביא איכא דמתני אברייתא דפלוגתא דר' יהושע ור"ג דנ"מ שהשמיט חסורי מחסרא ספק מוכן כי לרב ר"ג סובר ודאי מוכן מותר בטלטול עיין פי' המשניות להרמז"ל דלרב ר"ג פליג אפילו בודאי מוקצה בטלטול במאכל (אפשר סובר מוקצה מותר בהנאה וחזי ליתן לגוים עמ"א תמ"ו אות ג') וא"ש כאמור:

בד"ה ולוי ולאו דסבירא להו אלא דלפירש"י כו'. אפשר לשיטתי' בד"ה הלכה כמ"ש לעיל אבל להרי"ף י"ל דנ"מ טובא דלרב רשב"א בספק מוכן כרשב"ג ולא קשיא הדיוקים כמ"ש מהרש"א ז"ל וללוי ע"כ נעשה ונ"מ טובא בזה:

בד"ה אם יש מאותו המין במחובר אסורין ולר"ש כו' ולא תחלוק. הנה רש"י פסק כר"ש בי"ט הביאו הטור תצ"ה וא"כ קשיא לי' הלכתא אהלכתא ולזה כתב דר"ש בהא מודה דחיינהו בידים ואפילו בשל גוי כמ' שייך דחיינהו (וס"ל דמוקצה מחמת איסור שרי לר"ש בדלא דחיינהו והרז"ה חולק הביאו הר"ן ז"ל דוקא עומד ומצפה אבל עששיות אסור לר"ש ויבואר אי"ה סוף המסכתא ובפתיחה מזה) והוכרח לזה משום מוקצה לא משום שלא יהנה הוא מדמסמיך לי' לספק מוכן מסדר הש"ס דאי משום דהחמירו בספק דרבנן בדבר שיל"מ הי' לסדר לעיל פ"ק ג' א' בהא דר' אשי דשיל"מ אפילו בדרבנן וש"מ מטעם מוקצה הוא כמ"ש התוס' לעיל ג' א' ד"ה שמא יעלה ויתלוש. ונ"מ לטעם מוקצה דאפילו תלשן גוי לעצמו אפ"ה אסור לכל ישראל משום מוקצה דמחובר ושאר איסור

(ומיהו הכין לית בשל גוי ר"ל תרנגולת בבית עכו"ם שיקצה לגדל מותר לישראל ליקח בי"ט ולשוחטה משא"כ מוקצה מחמת איסור מלאכה אף בש"ג שייך וראי' מעירובין פרק בכל מערבין ליפתא דכמישא הא לא"ה אף בש"ג אסור כאמור עיין רא"ש ור"ן) וז"ש רב פפא בתרתי אסור ולערב נמי ולא אמר בחד זימנא אסור לערב כדי שיעשו אלא ה"ק בו ביום אף תלשן לעצמו אסור לכל ישראל משום מוקצה מחמת איסור ולפעמים לערב נמי אם בשביל ישראל ואומרו אסור ואסורין יראה אסור קאי אחפצא אדורון ולערב אסורין כל העולם כדי שיעשו דל"ת למי שהובא בשבילו לבד משום שלא יאמר כמ"ש ר"ת ולישראל אחר רשאי מיד לערב א' וא"צ כלל כדי שיעשו לזה אמר אסורין כולם משום שלא יהנה ובד"א הגרסא כן ובד"ב הגי' אסורין ברישא נמי וברש"י בד"א נמי אסורין:

בד"ה ולערב כו' יום א'. הנה יש בכאן הרבה שיטות ואכתוב בקיצור דע כפי הנראה מפשטות של רש"י דבמחובר יש ב' טעמים אחד מוקצה וא' שלא יהנה. אבל שלא יאמר לית לי' כלל ובו ביום אסור מתרין טעמי. א' מוקצה וא' שלא יהנה. ולשני הטעמים אסור לכל העולם ומיהו נ"מ בטעם א' דתלשן בשבילו ל"ש שלא יהנה אף לרש"י (עיין תקט"ו ומשנה בשבת עשה עכו"ם כבש והדליק נר שרי לישראל והתם לית לית מוקצה דלא נגע בנר עב"י ומשמע מוקצה שרי בהנאה ומיהו י"ל הנאת ראי' אין בו ממש כה"ג שרי) וטעם שלא יהנה שייך בנר שהדליק או כבש בשביל ישראל דלא שייך מוקצה אסור שלא יהנה לרש"י ויש בזה קולא וחומרא לרש"י לערב בכדי שיעשו חומרא לאחרים נמי כדי שיעשו קולא לערב יום א' שרי בב' י"ט של גליות. ואמנם לר"ת לא יהנה לא אמרינן וראי' מהמבשל ושוחט דבשוגג יאכל בו ביום או למ"ש ולא אמרינן שלא יהנה אלא שלא יאמר (ולרש"י מבשל מלתא דל"ש לא קנסו שלא יהנה) ויש קולא לאחרים מיד לערב א' וא"צ כדי שיעשו כלל וחומרא למי שהובא בשבילו אסור עד מוצאי יו"ט ב' עוד חילוק לרש"י כדי שיעשו כדי מלאכה לבד שלא יהנה ולר"ת כדי הבאה דאל"כ אכתי יאמר ור"ן כתב לרש"י ג"כ בעינן כדי הבאה וראי' ממס' מכשירין מצא ירק בעיר רובה ישראל אסור עד כדי שיביאו והיינו למוצאי שבת יעו"ש וקשה כיון דטעם שלא יהנה די בלקיטה שנעשה איסור ולולי דמסתפינא הייתי אומר לרש"י. ג"כ הטעם שלא יאמר כנוספת אלא דמוסיף ומחמיר ואומר דיש טעם שלישי שלא יהנה ג"כ ונ"מ חומרא דלערב א' אסורין כל ישראל כדי שיעשו וז"ש רב פפא מתחלה אסור גבי דורון משום מוקצה בו ביום דפשיטא דלכל ישראל קאמר ואח"כ אמר לפעמים יצויר דאסורין נמי לכל העולם כדי שיעשו ול"ת דוקא אותו שהובא בשבילו כר"ת קמ"ל דאסורין כל העולם משום שלא יהנה ואהא הי' רש"י דן לפני רבותיו דודאי לאחרים אין אסורין עד לערב שני

דפשיטא דמותרין לערב א' בכדי שיעשו דמוקצה ליכא ושלא יהנה ליכא ושלא יאמר לאחרים לא שייך אבל למי שהובא אסור עד מוצאי יום שני ועם זה יתיישב מ"ש רש"י בתחומין הטעם שלא יאמר ומחק רש"ל ומהרש"א ז"ל קיים דלעיל אית לי' משום שלא יהנה דהוה ד"ת ולא משום שלא יאמר דאפשר מלאכה ד"ת יהא נזהר אף לאמר לעכו"ם. משא"כ תחומין קיל בעיניו ויש לחוש טפי לשלא יאמר החמירו משום שלא יאמר (עיין בספר מים עמוקים הקשה עליו ולמ"ש א"ש) ואמנם אפשר לומר דלעיל נמי שלא יאמר ודן לפני רבותיו באחרים אבל למי שהובא בשבילו איכא טעמא שלא יאמר:

והוי יודע שמלבד טעמים אלו יש טעם רביעי שמא יעלה ויתלוש לעיל ג' א' וכפי הנראה מתוספת שם דבחצר ועורבים ל"ש מוקצה אסור משום שמא יעלה ולקמן במידי דבעי מרא וחצינא ל"ש שמא יעלה ואסור משום מוקצה ולפ"ז נ"מ בכל הני ד' טעמים כאמור:

ולענין הלכתא המחבר בתקט"ו ס"א פסק כרש"י ומשמע לערב יום א' שרי אפי' למי שהובא בשבילו דלית לי' כלל שלא יאמר. ורמ"א פוסק כר"ת דשלא יאמר ומיהו אוסר אפילו לאחרים כמ"ש תמ"א אות ה' ומה שנרשם סמ"ג ט"ס וצ"ל סמ"ק ועב"י בשם סמ"ק כן. והיינו כר"ת דשלא יאמר ואפ"ה אסור לכל ישראל והיינו במלאכה ד"ת אבל בדרבנן כמו תחומין שרי לישראל אחר ונראה שזה דעת התוספת מפורש בשבת קכ"ב א' ד"ה ואם בשביל ישראל שאסור לכל משום שלא יאמר והיינו כסמ"ק והנה במה שנוהגין שמצוין לעכו"ם להדליק נר תפלה בשבת בוותיקין עסי' רע"ו בהג"ה ולכאורה בשביל אחר הוה ס"ס שמא הלכה כר"ת בתקט"ו או שמא לצורך מצוה שרי והבן:

רש"ל ביש"ש תירץ דמש"ה כתב כאן רש"י מוקצה לענין טלטול והיינו לשטתי' דמידי דאסור באכילה ל"ש מוקצה אבל לפי משמעות הרי"ף דהוה מוקצה. ע"כ נ"מ רק לקטן גוי לצורך עצמו ועיין תקט"ו מ"א ב':

עוד אבאר לך דמכאן מוכח ספק מוכן נמי בעינן בכדי שיעשו. ואלו בשכ"ה סעיף ז' כתב המחבר דא"צ כדי שיעשו ועיין מ"א תקט"ו אות י"ב. וכוונתו למ"ש הר"ן פרק שואל בשם רבינו יונה במחובר דכמישי קרוב לודאי דהיום נתלשו משא"כ צידה וכה"ג ואי"ה בפריי יבואר בזה:

והנה מה שהביא הר"ן משנה דמכשירין מצא ירק לר"ת איירי במי שדר בה דהוה הובא בשבילו ולכן אסור לערב כדי שיעשו ולרש"י שלא יהנה אפילו לאורח ואם נאמר דרש"י נמי סובר שלא יאמר איירי בבני עיר. ומש"ה בעינן כדי הבאה אבל אחר לא בעינן כדי הבאה רק כדי מלאכה לבד והבן:

דף כה.

גמרא והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אין להקשות הא מוקצה מחמת איסור הוא בין השמשות חוץ לתחום ואסור לכל ישראל. אפשר הואיל ומותר לישראלים הדרים תוך התחום לא החמירו ומדאמר בתחומין הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ולא אמר במחובר כן. מזה יש ראי' לסמ"ק דלעיל אסור לכל ישראל וכפסק הרב בהג"ה תקע"ו ס"א ושאני בין תחומין דרבנן למלאכה דאורייתא (אפילו י"ב מיל אין מפורש בקרא עמ"א תקט"ו) אבל הרא"ש ז"ל כתב דמש"ה לא אמר לעיל מותר לישראל אחר דמשום כדי שיעשו, דבר מועט והו"ל בו ביום אסור משום מוקצה ותמה מהרש"א ז"ל דלפי ר"ת אסורין לערב יום שני כדי שיעשו. הי' לומר לאחרים מותר לערב יום א' מיד. ולי העני לולי שאין כדאי הייתי אומר שאפשר ליישב זה דרא"ש סובר דרב פפא אשמעינן דין מחודש דבמינו מחובר בי"ט אפילו יום טוב שני אסור דלא כר"ן דס"ס בי"ט שני מותר אלא אסור (עי"ד ק"י ט"ז וש"ך) וא"כ שפיר סתם אסורין כדי שיעשו בי"ט שני אין חילוק בין אחר להוא רק שעה מועטת דכדי שיעשו. לא חשש להזכיר החילוק בזה ואמר ברישא אסור לכל והמחבר דפסק בתצ"ז ספק מוכן בי"ט שני שרי כר"ן פסק כרש"י שלא יהנה א"כ לעיל אסור לאחרים נמי כדי שיעשו כמבואר ומיהו י"ל נמי דמותר לאחרים קאי נמי אכל דבריו אריש נמי כמ"ש מהרש"א ז"ל:

אמר רבה בר רב הונא אמר רב הסוכר אמת המים כו' אמר רב חסדא כו'. נפל חברין ברברבתא הנה אמת המים הוא רחב ששה טפחים ואורך כמה ובריכת מים עוברת בו והסוכר מקום מבוא הם ניצודים ועומדים ולהר"מ כל ביבר קטן ניצודים ועומדים ול"ד אמת המים ולהר"א ז"ל פ"ב מי"ט דוקא אמת המים רק רחב ששה טפחים הא רחב יותר יש בו צידה לדעת הב"י בתצ"ז. ולפי דבריו כל שהיתה סכורה אפילו מכמה ימים א"צ זמון דכל שנסתלק איסור צידה אף דגים א"צ זימון. ורב חסדא יליף שפיר דה"ה חי' שקננה בפרדס וידע בה מאתמול מולד כל שאין מחוסרין צידה א"צ זימון אלא דרב נחמן אמר נפל חברין ברברבתא דמכאן אין ללמוד די"ל הסכירה הוה הזמנה אבל באמת א"צ הזמנה בדגים ולט' שם בתצ"ז אמר שפיר נפל חברין כו' דמדמה חי' לכאן ממ"נ אין דומה. אי בידע בה יש חילוק דחי' א"צ זימון ודגים צריכה זימון ואי לא ידע בה אף חי' צריכה זימון וטעם הדגים להר"א ז"ל עפ"י ט"ז שהם מכוסים מעין ולכך אפי' אין מחוסר צידה מוקצים המה עי' שיטה מקובצת חידוש ונ"מ טובא לדינא:

וצפור דרור צריכה לקשור כו' שלא יתחלף באמה אפשר דהולד אין יכול לעוף ואין מחוסר צידה ואמה, מחוסר צידה ולא מהני בה זימון ומפני ששוים הם וא"א להכיר

נצריך לקשור בכנפי' או כפשוטו דאם הזמין וולד ולא אם צריך לקשור ואין נראה דבא לאשמעינן דבר זה ומכאן מוכח דצפור דרור טהור הוא דאל"כ מה צורך בו בי"ט ועיין בי"ד סי' פ"ב בט"ז האריך בענין צפור דרור ובנה"ך והגיה בתוס' פ' א"צ ומריש א"צ ומשם אין ראי' ומכאן ראי'. ושוב ראיתי בפר"ח א"ח סי' תצ"ז העיר בזה יעו"ש. ואין להאריך כאן ואי"ה בפריי יבואר:

ודע דיוני שובך ויוני עלי' דמהני זימון היינו באפרוחין קצת הא לא"ה אין מהני דמחוסרין צידה ובאין מחוסרין צידה בעי זימון ול"ד לאווזין ותרנגולין דעתי' עלייהו משא"כ יוני שובך דמקצה מדעתי' ועיין א"ח תל"ז יעו"ש:

הא בגינה הסמוכה מפירש"י דידע בה ומינה באין סמוכה וידע שיש וולד א"צ זימון ור"ן פירש דאפילו ידע כל שאין סמוכה לעיר אסוחי דעתי' מיני' וצריך זימון עמ"א תצ"ז יעו"ש אות יו"ד ולשון המחבר משמע כר"ן דדעתי' עלוי' ואפילו לרש"י קשה על רב חסדא דאמר חיה שקננה א"צ זימון הוה לפרושי דוקא בידע בה מאתמול ומיהו הא שייך מה שהקשה מברייתא ומסיק בתיובתי' אבל מדגים ודאי קשיא דהתם הוה זימון

גרסינן בירושלמי אמתניתן אא"כ ידוע שניצודו מבע"י מי מודיע אם נתקלקלה המצודה וחש לומר בי"ט פי' בחורשין ופי' המפרש (בדפוס דעסויא) דה"פ אם נתקלקלה המצודה היינו שרואה בי"ט שנתקלקלה מסתמא מעי"ט דאי בי"ט לא הוה נתקלקלה משא"כ כששוהה זמן רב מתקלקלת ופריך וחש כו'. דזה לחוד אין ראי' ומשני בחורשין. מקום שמצוין אמרינן לכן מסתמא כיון דשכיח וגם מצא מקולקלים בי"ט ראי' ובבלי אין זכר מזה והירושלמי רוצה לתרץ המשנה אם ידוע דפשיטא אלא לאשמעינן דנתקלקלו המצודה הוה הודעה וי"ל בידוע שמצא מקולקלים מעי"ט וכלישנא דרשב"א הובא בבלי בא מעי"ט ומצאן מקולקלים הא מצאו מקולקלים בי"ט אסור דלא כירושלמי והא דפריך בגמרא הא גופא קשיא ממלת בידוע דמשמע שידוע בעי"ט לא הי' מקולקלים ומשני ספק הוי כידוע ולירושלמי לא קשיא הדיוקים אהדדי דבא מעי"ט דוקא במקום שאין מצויות חיות (דלא תנא דגים כמו במתני') בעינן שידוע מעיו"ט הא ספק אסור. וסיפא דבא בי"ט וידוע בי"ט נתקלקלו אסור הא ספק מותר במקום חיות שחיות מצוין בפורש בחורשין ונקט רשב"א קצוות וכאמור כאן ובא"ח תצ"ז הביא המחבר ברייתא דרשב"א מקולקלין מעי"ט מותרות אפילו בלא חורשין ובמקולקלות בי"ט אפי' בחורשין אסור:

עוד שם בירושלמי ספק הכן כו'. עכו"ם חד אמר צריך הכן וח"א א"צ הכן רב אמר שיירתא הוה עברית ואכל תאנים מיני' ש"מ א"צ הכן לכאורה כר"ג ורש"י פירוש דלא כר"ג. אלא דזה טעות דלרב לר"ג באכילה אסור אלא הכן היינו מוקצה מדעת אין שייך

בעכו"ם אבל מחובר וכדומה שייך ועב"י תקט"ו בשם הרשב"א ז"ל. ואכל תאנים חשש שמא ביה"ש לא היו גמורים יבשים אבל הי' ידע שכבר נתלשו מאתמול וחזותא מוכיח עלה:

ודכין הלכתא הכן לא שייך בשל גוי עד"מ אם הקצה תרנגולת לגדל וכדומה או גרוגרת וצמוקים דילי' מותר לישראל לאכול בשבת ויו"ט דאין שייך מקצה מדעת בשל עכו"ם וכ"כ הר"ן ז"ל בפירוש סוף הסמכתא במדבריות בשל גוי א"צ הכן מירושלמי דכאן הביאו הב' תצ"ח יעו"ש אבל איסור מחובר וכדומה אפילו תלשן לצורך עכו"ם דל"ש שלא יאמר ושלא יהנה אפ"ה בו ביום אסור משום מוקצה מחמת איסור. (וכי תקשה כיון דגרוגרות וצמוקין דידי' שריין דאפי' דחיינהו בידים לא שייך הכן בשל גוי א"כ קשיא מ"ש רש"י במחובר לר"ש לית לי' מוקצה מחמת איסור דחיינהו בידים היינו ישראל דחיינהו בידים ואם הן של עכו"ם) ויראה אפילו הקצה העכו"ם בידים כמו גרוגרות לא הוה מוקצה בש"ג כאמור וכנראה מירושלמי:

ולפ"ז יצא לנו דין חדש גוי וישראל שותפים בבהמה והקצוהו לחלוב או לרדיא ובי"ט נמלכו לשוחטה דחלק העכו"ם שרי ולא שייך מוקצה לגבי' וחלק ישראל אסור משום מוקצה ואם חלקו בי"ט לאחר השחיטה יראה שחלק העכו"ם שרי לישראל דבדרבנן יש ברירה כמבואר בכמה דוכתין ה"נ כן הוא. ומיהו זה שייך בבהמה שותפים אבל ביצה שנולדה בי"ט אחר שבת דאסורה משום מוקצה אם שותפים ישראל וגוי בה ובביצה לא מבעי' שחלק הגוי אסור דבדאורייתא אין ברירה והכנה דרבה ד"ת. אלא בלא"ה הכל אסור כמבואר בתקמ"ג ס"ו בהג"ה עכו"ם המביא ביצים בי"ט אחר השבת אסורים דאלמא אע"ג שאין הכין בש"ג מ"מ זה במקצה מדעת אבל הכנה טבעיות אין י"ט מכין לשבת או להיפוך בזה אפילו בש"ג מ"ה וכדכתיבנא אבל בי"ט דעלמא יש מקום לדון דהוה רק מדרבנן א"כ ביצה שנולדה שיש לגוי וישראל שותפות בה ובביצה י"ל חלק גוי לאחר שחלקו שרי לישראל כל בדרבנן יש ברירה אלא דלדינא אין זה די"ט דעלמא הוה מטעם גזרה אטו י"ט אחר שבת דהוה ד"ת א"כ ה"ה גוי וישראל שותפים בה ובביצה אפילו בתרנגולת העומדת לאכילה אסורה הביצה אפילו חלק הגוי לאחר שחלקו אסור לישראל מטעם גזרה אטו י"ט אחר שבת כה"ג דכולה אסורה דאין י"ט מכינה לשבת או שבת אין מכינה לי"ט מ"ה אין חילוק בין של ישראל או של עכו"ם כדברירנא לעיל וכמבואר בתקי"ג סעיף וי"ו בהג"ה תו יש לגזור בי"ט דעלמא כאמור ואפשר דהוה מלתא דלא שכיחא שיהיו שותפים בה ישראל וגוי ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן כמו השוחט ומצא בה ביצים גמורות דשרינן מהאי טעמא דמלתא דלא שכיחא הוא

באופן שי"ל שיש חילוק בין בהמה לביצה והדבר צריך תלמוד אצלי זהו מה שרצינו לבאר בכאן:

משנה בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יש שהות לאכול כזית צלי כו' עתוי"ט ופסחים מ"ו ב' דהלכתא כרבה הואיל א"ש דלא תנן אא"כ יאכל כזית. אלא ביש שהות תליא מלתא דמ"ה מותר מטעם הואיל ומדרבנן אסור ומשום הפסד התירו לו דרבנן וה"ה בדיקת הריאה התירו לו שהוא איסור דרבנן דת"ק מודה לר"ע. דמבית טביחתה בלא בדיקה. כמ"ש הרא"ש ז"ל ורש"י הוסיף מלת יודע כ"ה נוסחת הירושלמי ואראה תועלת בהוספה זו ולכאורה כמ"ש המ"א תצ"ח אות י"ב דצריך לשהות כדי שתמות דאסור קודם שתצא נפשה וזה תליא בידיעה אם רגיל לשחוט בהמות כמו טבח ויודע שיעור בכמה רגיל לצאת נפשה אחר שחיטה ואמת כי מ"ש המ"א הוא להרמז"ל דלאו זה מן התורה אבל לרש"י חולין קכ"א ב' דמדרבנן א"צ דמשום הפסד התירו דרבנן. או דמסתמא תוך שיעור שיצלה הבשר תמות והחותך בעורו מפרכסת ואח"כ מתה שרי כמ"ש בפריי י"ד כ"ז מגמרת חולין ל"ג א'. ומיהו אין זה ברור שיעור צליית כזית מועט הוא באחר ואני מסופק אם כמאב"ד סגי או צלוי כל צרכו:

ודע להרמז"ל פ"ו ממ"א הלכה י"ב דם האיברים שלא פירש אסור וצריך מליחה א"כ ר"ע מחמיר מת"ק כי שיעור צלי' של כזית מועט מאוד (אין דומה חתיכה עבה שוה למליחה עי"ד ה' מליחה) ולר"ע צריך שיעור שהיית מליחה כזו ערך ח"י מנוטין וצ"ע

יש לראות פלוגתא דת"ק ור"ע מה הוא למה לת"ק לא מהני ח' ולכאורה לת"ק הטעם הואיל ומקלע אורחים שרי מ"ה א"כ בעינן ראוי לאורחים צלוי כל צרכו ור"ע הטעם מתוך לפירש"י דמ"ה שרי אף באין צורך קצת ור"ע לית לי' הואיל היכי דאין צורך כלל כמו פסחים ה' ב' סובר דמצות ביעור א"צ כלל דהמשהה ודעתו לבערו אין עושה איסור כלל מן התורה ועיין פסחים כ"ט ב' תוס' ד"ה רב אשי), דלא כתוס' שם ולעיל י"ב א' ד"ה ה"ג ובהא לית לר"ע אבל צורך קצת ס"ל לר"ע מתוך אף בלא הואיל מיהו מדרבנן מתסר עכ"פ ובעינן כזית חי כו' והפסד ממונו הוה צורך קצת כמבואר בה' י"ט סי' תקי"ח יע"ש ואמנם נראה שאינו כן ויראה להיפוך כי ת"ק סבר הואיל וא"כ א"צ שיגמר לאכול אלא כל שיש שהות ושרי מ"ה התירו לו מדרבנן ובעינן צלוי כל צרכו ר"ל שיש שהות לזה. ור"ע לית לי' הואיל כי פלוגתא דתנאי הוא בפסחים מ"ו ב' במשנה חלה בי"ט של פסח כו' וכיון דלית לי' הואיל ע"כ בעינן שיגמור בדעתו לאכול וא"כ אם יגמור בדעתו כזית חי לאכול נמי שפיר דמי וז"ש ר"ע אף כזית חי דלדידי' אין חילוק וצריך שיגמור בלב לאכול כמו לרב חסדא שם בפסחים (עב"י תצ"ח מזה) ושפיר אמר אף כזית חי מבית טביחתה:

ולפ"ז יצא לנו דין חדש דאף דהלכה כת"ק דבעינן שהות לאכול כזית צלי היינו כל שאין אוכל ממנה אבל אם גמר בלבו לאנוס עצמו ולאכול כזית חי ממנה אף הת"ק מודה דשרי כה"ג משום הפסד ממונו התירו לו הואיל וליכא איסור תורה כל שגמר בלבו לאכול כזית חי אם דעתו יפה ואוכל חי כמו לרב חסדא פסחים מ"ו ב' ומ"ש הט"ז תצ"ח אות ה' דהלכה כר"ע מחביריו תמוה דרבים פליגי עלי' אין הלכה אלא מחברו יחיד ות"ק סתמא דרבים חשיב לי':

עיין רש"י פסחים מ"ו ב' ד"ה כזית צלי להפשיט. קשה דכאן משמע דת"ק מודה דא"צ הפשט כמו ר"ע אלא דבחי פליגי ועיין פר"ח תצ"ח ופריי שם יבואר אי"ה:

והוי יודע דכזית צלי מבע"י הכין איתא בירושלמי מלת מבעוד יום וכ"ה בטור וש"ע בתצ"ח ולכאורה להרמז"ל כל ספיקא מ"ה שריא ומדרבנן אסור ובין השמשות ספק יום הוא ומ"ה שרי לבשל ע"ד שיאכל בין השמשות וא"כ משום הפסד ממונו ראוי להתירו אף שאין שהות מבע"י רק ביה"ש וחזינן דכ"ע מודים כאן דבעינן מבעוד יום דוקא וכ"ש לדידן דקיי"ל ספקא דאורייתא לחומרא מן התורה עמ"ש בפריי לי"ד סי' ק"י בפרט זה:

לקמן ל"ד א' מבעיא לן עוף הנדרס אי שרי לשוחטה בי"ט ומכאן אין ראי' דמסוכנת צריכה לראות אם פרכסה וספק אם פרכסה הרי זה ספק נבלה ואפ"ה התירו לשחוט בי"ט י"ל משום הפסד ממונו התירו וממשנה ראי' דלא אמרינן מתוך בשחיטה דאל"כ למה לי שהות אפילו אין שהות נמי מ"ה שרי מתוך צורך קצת הפסד ממונו ועיין מ"ש בפתיחה וכאן אין להאריך:

בתוספת בד"ה בחזקת איסור כו' שאין זבוח כבר הארכנו בזה בפריי לי"ד. ועיין תוס' שבועות כ"ד א' שריב"א סובר דזבחת תיקון הלאו לא מ"ע וזה סברת רש"י כאן וע"כ מחזקינן מאיסור לאיסור ואנן קיי"ל דאין מחזיקין מאיסור לאיסור ואי"ה בש"ה יבואר עוד:

דף כה:

גמרא אורח ארעא קמ"ל יראה לכאורה היינו הפשט ונתוח כל הבהמה אבל בדיקת הריאה מדרבנן בעינן דמיעוט המצוי הוא או שאר טעמים ומיהו כאן התירו אף בלא בדיקת הריאה משום [הפסד ממונו] כמ"ש הרא"ש ז"ל ועיין תוס' ד"ה אורח ארעא ובשו"ת פנים מאירות בזה ובפריי לי"ד:

ת"ר אין הסומא כו' ולא בכסא אחד האיש ואחד האשה כו' עיין טור תקכ"ב הנה ברייתא אומרת בכסא אסור ומסיק רבים צריכין מותר. ואמר כסא מה אתון בי' כו' שלא יכתף היינו לכתף אפילו רבים צריכין אסור אא"כ בעיתא ותרתי בעינן רבים ובעיתא כנראה

מדברי הטור בתקכ"ב והכין ודאי לטור דבעיתא לחוד שאין יכול לילך (בפסח) כלל דבעית כל שאין רבים צריכין אסור דאפילו ברבים צריכין בעינן שאין יכול להלך כלל בלא כסא (דלא כר"ן עב"י ויבואר בסמוך) ומינה בעיתא ורבים בעינן וזה שיטת התוס' ד"ה שאני דבלא צורך רבים אפילו אין יכול להלך כלל אסור. ול"ד למי שנכווצו שוקיו דשרי בעצמו אבל אחרים אסורים לנושאו כמ"ש הט"ז לדעת הטור ולקמן נמי מסיק בתירוץ קמא דבעיתא וצורך רבים ופסק כל"ק וכדמשמע מלתא דבעיתא גם צורך רבים כמ"ש התוספת כאן. ולפ"ז כסא שרי בצורך רבים ואין יכול להלך כך כ"א ביגיעה רבה. ובלא רבים אסור ולכתף בעינן רבים ובעיתא ואין יכול להלוך כלל ברגלי' כ"א ביגיעה רבה. אבל דעת הרי"ף והרמז"ל שלא חילקו כלל. וכ"ה דעת המחבר בש"ע תקכ"ב בין כסא לכתף וכל שצורך רבים שרי לכתף ואפילו לא בעיתא כתי' בתרא דוחקא דצבורא ואמנם משמע נמי כר"ן דאפילו יכול להלוך ברגליו כל שצורך רבים ומטנף בגדים או שלא ידחקו ב"א שרי לכתף ויראה כל שא"צ רבים אפשר כ"ע אף הר"ן מודה דכל לכסא אסור אפילו א"א בלא כסא ול"ד למי שנכווצו גידי שוקיו וראי' מדפריך מההוא זקן דלמא א"א הי' לילך בלא כסא כ"א ע"י טורח גדול ש"מ אחרים אסורין לנושאו אם לא לצורך רבים וע"כ אני העני אין מבין מ"ש מהרש"א ז"ל בתוספת ד"ה שאני דבעיתא לחוד מהני לכתף דכפי הנראה כל שא"צ רבים אסור לכ"ע אפילו שאין יכול לילך ברגליו כ"א מדוחק גדול כמו ההוא זקן אם לא לצורך רבים וא"כ מה יושיענו דבעיתא מידי דהוה אמי שאין יכול לילך ברגליו דאסור לאחרים לנושאו למי שנכווצו גידי שוקיו שהוא עצמו מותר לא אחרים כמ"ש הט"ז ז"ל וע"כ דרבים צריכין לה וצ"ע ומה שאמר בברייתא א' איש וא' אשה לומר אעפ"י שסתם אשה בעיתא אפ"ה אסור אם אין רבים צריכים להם ואי"ה בפריי יבואר וכאן אין להאריך. (בכור שנפל י"ל).

דף כו.

משנה בכור שנפל לבור כו' הך מתניתין צריכא עיונא ודקדוקא רבה ומה שחנן ה' אבאר בקצרה אומרו בכור ולא בהמות קדשים והרמז"ל פ"ב מי"ט ה"ב אסברה לה בבהמת קדשים דהוה מוקצה יעו"ש. וי"ל תנא בזמן הזה מיירי א"כ קדשים בלא"ה בעי העמדה והערכה ואין מעריכין אף הערכה כזו בי"ט ועיין לקמן ל"ו ב' אפשר זה בכלל ומ"ש רש"י בכור בזה"ז דבזמן המקדש אף דאין קריבין בי"ט נדרים ונדבות אפשר לשלמי שמחה עיין חגיגה ז' ב' יוצאין בשלמי שמחה בנדרים כ"ו ועמ"ש לעיל בסוגיין נדרים ונדבות אין קריבין:

ואם לאו לא ישחוט [לכאור' י"ל] אדסמיך לי' קאי דהכי משמע לישני' (לא) ירד ואם לאו אלא שעבר ואסקי' דלא משמע לישנ' הכין דלא תנא בהדיא מקודם אלא כאן ומש"ה מסיק דהי' מום עובר והשתא מום קבוע ומיהו אף מום קבוע מעי"ט אלא שלא ירד מומחה ועבר ואסקי' על הספק י"ל נמי דקנסו לר"י לפירוש שני דעבר ואסקי' ומיהו לר"ש אין נ"מ בזה,. והנה ר' יהודה אשמעינן בכאן שלשה דינין לפירוש א' א' ירד ולא יעלה מספק דספק דרבנן היכי דאיכא לברורי בקל מבררינן או אתחזק איסורא (עמ"ש בפריי ליי"ד ק"י) ב' רואין מומין בי"ט ג' דמום עובר ועכשיו קבוע הוה מוקצה ואסור לר' יהודה ולפי' השני ברש"י ד"ה קמ"ל ד' אשמעינן ג' דעבר ואסקי' קנסוה ואסור ובלא עבר ואסקי' שרי דלא הוה מוקצה ואין זה בכח המאמר:

ר"ש אומר כו' אין זה מן המוכן מסיק לקמן דקמפלגי ברואין דר"ש סבר אין רואין ופירש"י ז"ל דאף דיעבד אסור מטעם דעבר וראה לא מטעם מוקצה. ואע"ג לקמן ל"ו ב' דאין מקדישין כו' ומסיק בירושלמי מה שעשה עשוי. כתב התוי"ט דשאני מעשה. מאיסורא והלכך אעפ"י שהתיר אין היתרו כלום ואסור דיעבד ויש לדון אם עבר ושחט אי שרי הואיל ולא מתורת מוקצה קאתינן עלה ודוקא לשחוט אסור לכתחלה אבל שיטת התוס' ד"ה בכור דהטעם הוא דיעבד נמי לא הוא משום מוקצה כיון דאין רואין אפילו ר"ש דלית לי' מוקצה מחמת איסור. מ"מ זה דומה לגרוגרת ויותר דמי יזדקק חכם לשמוע לו לראות ולעבור בי"ט וכדמסיק בשבת מ"ו ב' בהדיא מי יימר דמזדקק חכם וע"ש בתוס' מזה:

והנה בתצ"ח ס"ט פסק כר"ש [ואע"ג] דר"י ור"ש הלכה כר"י הא לקמן מסיק הלכה כר"ש יעו"ש. ובמ"א אות י"ח דמי יימר כו' כתו' ונ"מ טובא בין פירש"י לפי' תוספת בנולד הוא ומומו עמו לר"ש אין היתר אלא דיתבי דייני התם כמ"ש ע"ב ד"ה ושוין כדמוקי לקמן ובד"ה דיתבי דייני וכפוטרו את הרחם דלא הוקצה כלל ויראה אף אם נאמר אין מוקצה לחצי שבת אפ"ה בדיתבי דייני כו' דאל"כ מיד שיצא לאויר העולם בספק תו הוה תיקון אח"כ כיון דאין רואין אפילו דיעבד אסור משום תיקון וע"כ יתבי דייני התם וה"מ לומר ולטעמיך לקמן דבעי למפשט דאין מוקצה לחצי שבת יעו"ש. אבל לשיטת התוספת וכסוגין דשבת מ"ו הטעם משום מוקצה א"כ אין מוקצה לחצי שבת אפילו לא יתבי דייני התם אע"ג דאין רואין בנולד הוא ומומו מ"מ אם בקרו שוחטין דביה"ש ראוי אגב אמו ואין מוקצה לחצי שבת ועב"י וכ"פ בש"ע שם דנולד הוא ומומו בי"ט דשרי ולא חילק אפילו בלא יתבי דייני התם יעו"ש:

ודע דהוה קשיא לי למה לי נולד הוא ומומו עמו דוקא שפירושו מיד אפילו נולד אחר זמן באותו היום נמי שרי דאין מוקצה לחצי י"ט בשלמא לפירש"י דעבר וראה אסור אפילו דיעבד ונולד הוא ומומו היינו דיתבי דייני התם וקודם שהוציא רוב ראשו או רובו ראו המום דהשתא לאו, תיקון הוא כלל דמעולם לא הי' לו ספק איסור דקודם רוב ראשו אין בו קדושה ומיד ראה המום דשרי אפילו לכתחלה כה"ג דאין כאן תיקון כלל כאמור שפיר אמר דנולד הוא ומומו עמ"ו. וז"ש כפוטר הרחם כ"ף המשוער הוא כמו כחצות לילה קרוב לחצות (לא כ"ף השווי והדמיון) א"כ א"ש משא"כ לתו' דהטעם משום מוקצה א"כ באמת דאין מוקצה לחצי שבת אפילו נולד בכור בי"ט ואח"כ נולד מומו אם עבר ובקרו שרי שוב ראיתי להפר"ח תצ"ח כתב בפשיטות דל"ד דאפילו נולד אח"כ שרי בעבר ובקרו ותמהני דבש"ע לא זכר כלום נולד במומו ואמנם מהרש"א ז"ל ע"ב אהא דבעי למפשט דאין מוקצה לחצי שבת כתב דדיחוי כי הא כ"ע מודים מתוספת ישינים עכ"ל וכוונתו דבנולד מום אח"כ הוה מוקצה לחצי שבת ובא"ח סי' ש"י פסק אין מוקצה לחצי שבת ולא מחלק כלל בין דיחוי לדיחוי וצ"ע ואי"ה בפריי יבואר וכאן אין להאריך עמ"ש לקמן:

ובדברי קדשו של הר"ן ז"ל קשיא לי דבמשנה פירש כתוספת דעבר ובקרו אין מבוקר משום מוקצה כיון דאין רואין מי יימר דמזדקק לי' חכם ולעבור ולראות מומין בי"ט ובגמרא בנולד הוא ומומו פירוש כרש"י לקמן דאין כאן תיקון ודין כיון שלא הי' לו חזקת איסור מעולם משמע אפילו באמת צ"ל דיתבי דייני התם וזה לכאורה דברים סתורים ולפי מ"ש מהרש"א ז"ל בשם תוספת ישנים א"ש דאי הוה חזקת איסור שנולד אח"כ קאמר אסור דדחוי כי הא יש מוקצה לחצי שבת ומיהו א"כ דייני התם וכמ"ש הב"י בתצ"ח דאפילו לא יתבי דייני התם כתוספת וכדכתיבנא:

ובטעמא דאין רואין מומין נאמרו בו תלתא טעמי א' כפירש"י דן ומתקן ב' הרמז"ל פ"ב מי"ט הלכה ג' דעיקר הגזרה הי' בנולד מום בי"ט. שאם יראה יבא לאכול מוקצה ולא פליג אפילו נולד מעי"ט גזרו שלא לראות וכיון דאין רואין. בקרו מוקצה הוא ג' שמא יהי' אסור ומטלטל איסור ועט"ז תצ"ח אות ט' מ"ש מנולד הוא ומומו דשרי א"י דאין מוקצה לחצי שבת ולכתחלה אה"נ דאסור לראותו ומכ"ש הוראת דמורה החכם בשבת וי"ט לרש"י דהוי מתקן י"ל דהוה חזקת איסור ביה"ש משא"כ שאר הוראות ומ"מ באין ששים כמ"ש הט"ז שם. י"ל דמ"מ ל"ד לבכור דצריך מומחה. משא"כ הוספת ששים אין כ"כ מתקן ועמ"ש בי"ד בפריי בי"ד צ"ט:

ונולד הוא ומומו בי"ט כתב המ"מ להרמז"ל דאין מבקרין לכתחלה אטו נולד בעי"ט ואע"ג דהתם גופא רק גזירה אטו נפל מום בי"ט כולה חדא גזרה הוא ועיין לח"מ ומ"ש המ"מ דלא נתבאר ברמז"ל החלק השני אי בקרו מה דיני' והלח"מ תמה דבה"ד מבואר דנולד הוא ומומו בי"ט אם בקרו ש"ד הא נולד מעי"ט אסור אפילו בקרו [דיעבד] ולכאורה חומרא גדולה היא. ולזה י"ל בב' פנים הפן האחד דאם בקרו ושחטו לא נתבאר דאפשר בשחטו דיעבד בשרו שרי באכילה. או י"ל דהתם רבותא קמ"ל אפילו נולד בי"ט ואח"כ המום כמ"ש הפר"ח דמומו עמו ל"ד וא"כ ה"א יש מוקצה לחצי שבת ותאסור קמ"ל דאין מוקצה לחצי שבת ואפשר נמי בנפל מום מעי"ט נמי אם עבר ובקרו דשרי דיעבד. ואמנם מ"ש המ"מ יש מתירין לשוחטו אם עבר ובקרו. יש לעיין כי בגמרא משמע דאין זה מן המוכן אפילו דיעבד כמ"ש לקמן מתניתן נמי דייקא וכפירש"י להדיא שם והמהרש"א ז"ל בתוספת ד"ה בכור וצ"ע ולקמן יבואר בהאי דיתבי דייני התם הכל אי"ה:

והרמז"ל בפירוש המשניות יש ערבוב בדבריו והתוי"ט הגיהו ושחט"ו בבו"ר והעלהו מבור וזה ודאי הכרח אמנם יש בלא"ה גמגום כמ"ש מהרש"א ז"ל ברש"י ד"ה ואם לאו כי לכאורה משמע לדבריו שר"י מתיר מוקצה עד"מ נפל מום עובר ועכשיו קבוע דהוה מוקצה לפירושו וכפירוש ראשון ברש"י ד"ה קמ"ל לא הוה מוקצה לפירושו וכפירוש ראשון ברש"י ד"ה קמ"ל לא דהוה מוקצה וכמשמעות הגמרא מהו דתימא דעתי' עלוי' קמ"ל דאין דעתי' עלוי' והפירוש עבר ואסקי' הא אם לא עבר ואסקי' אלא שמעי"ט מום עובר ועכשיו קבוע בבור אעפ"י שמוקצה רשאי להעלותו ולשוחטו ולאכול מוקצה דצער בעלי חיים ד"ת התירו זה אבל עבר ואסקי' שלא הי' קבוע בביר ואח"כ כשעלה קבוע תו אין צב"ח ואסור מוקצה. כן נראה לכאורה שפירש המשנה כך וא"י לכוין זה דנהי דנימא דלהעלותו מבור יש תרתי מוקצה וטרחא שלא לצורך לא התירו משום צב"ח אבל כשיש קבוע בבור התירו מוקצה לאכול משום צב"ח ד"ת ותו ליכא טרחא שלא לצורך ומעלהו חי דקיל יותר אמנם לא שמענו זה והעמידו דבריהם במקום תורה בשוא"ת ומיהו ז"ל י"ל באמת כפירושו דר"י דוקא בכור שנפל לבור הוא דסובר רואין דאיכא צב"ח הא לא"ה מודה ר"י דאין רואין ולפ"ז א"ש בכור שנפל לבור שייך להאי דינא דרואין לא דאגב אשמעינן דינא דעל הספק אין להעלותו אלא עיקר דינא כה"ג רואין ולפ"ז הו"מ למימר דעבר ואסקי' ומום קבוע מעי"ט דליכא מוקצה כלל אלא מאחר דעבר ואסקי' על הספק עבר צב"ח ואין רואין ואה"נ אלא דאשמעינן דינא דמוקצה לא הוה ויבואר ברש"י ד"ה קמ"ל:

ולענין הלכה קיי"ל כר"ש וכ"פ המחבר בתצ"ח ס"ט הביאותיו לעיל ואמנם יש לראות אמאי השמיט נפל לבור רבותא צב"ח אפילו הכי לא התירו. והרב הגיה עושה פרנסה במקומו והוא מהרמז"ל פ"ב מי"ט ה"ד והי' לפרש אפילו הי' מום מעי"ט אין רואין כה"ג דל"ת צב"ח כו' ואפשר סתמ' כפירושו דקאי אהמחבר. ומ"מ י"ל לכאורה דר"ש פליג בנפל לבור אין רואין כמ"ש המ"מ שם היינו בנפל ביום טוב ומום מעי"ט דהוה ביה"ש מוקצה דמי יימר דמזדקק חכם לעבור דליכ' צב"ח. אבל נפל קודם ביה"ש לבור י"ל מודה ר"ש דירד ויעלה דלית מוקצה כלל דמשום צב"ח. אפשר רואין מומין ביום טוב. ומ"מ מדלא נתפרש בשום פוסק כן אין להתיר אף כה"ג:

והוי יודע דע"י עכו"ם שרי להעלותו מבור הן חולין או בכור דמשום הפס"מ שרינן מסוכנת איסור דרבנן בדיקת הריאה וכדומה איסור הואיל. כמבואר בתצ"ח ס"י. אם כן ה"ה שבות אמירה לגוי כה"ג ועוד שבות דשבות במקום מצוה לכ"ע לא גזרו וטלטול מוקצה דרבנן ע"י גוי כה"ג דאיכ' צב"ח ד"ת שרי ועיין סימן ש"ז ס"ה. שוב ראיתי שיש להתיר בפשוט מרע"ו ס"ב טלטול הנר ע"י עכו"ם שרי בלא מצוה והפסד דטלטול בעלמ' מותר ע"י אמירה לעכו"ם. דוקא מלאכה דרבנן אסור ע"י עכו"ם בלא מצוה גם עיין של"ד סכ"ו ותקי"ד ס"א דלהציל ממון אפילו ביתו נשרף אסור לחלל יום טוב ושבת והא מלאכה שאצ"ל פטור רק מדרבנן. ומשמע שם סכ"ז גחלת של עץ דמשאצ"ל מדרבנן לדעה א' בסתם. (עיין מ"ש בספר המגיד שלי במשלים סימן רי"ד בתוכחה מזה) ובמסוכנת התירו איסור דרבנן משום ממון איסור הואיל. ורואה אלמא אין לדמות איסורין דרבנן זה לזה. וי"ל משאצ"ל יש בו פלוגת' והר"מ סובר מ"ה ולי העני אשר דרכי החכמה נעלמו ממני. ובפרט שאין מקומם פה אמרתי לקצר אולי אזכה לבארם בפריי לא"ח:

גמרא סד"א משום צב"ח לערים ולסקי' כו' אי הכי כו' דעבר ואסקי' כו' מום עובר מעי"ט כו'. הנה נראה דלא כר"מ פי' המשניות מדלא אסר [אמר] בכור שנפל לבור דוקא ר"י מתיר צב"ח רואין הא לא"ה לא אלא אמר משום לא יעלה נקיט לי'. והא דאמר מום עובר לפירוש שני ברש"י דעבר ואסקי' קנסוה. ואמאי לא אמר דמום קבוע ועבר קנסוה דהי' לירד חכם ולראות שם. וכ"ת ואם לאו משמע אמום קאי. קשה אמשנה גופא וי"ל דעבר בספק לא קנסוהו רק עבד בודאי קנסוה ויש לנו לומר דמום עובר ומום קבוע ולא ידעו הבעלים מאתמול אי עובר הוא. ומספק לא הקצוהו בעלים סברין מימר קבוע הוא. אבל ידעו מאתמול דעובר הוא אין סברי' לומר דהואיל והתחיל כו' מה יושיענו זה והוה מוקצה לר"י ועמ"ש ברש"י במשנה בזה:

בפירש"י בד"ה בכור בזמן הזה פרישנא דבזמן בית המקדש אפשר לשלמי שמחה ובהמת קדשים בזמן המקדש נמי לשלמי שמחה. א"נ בעינן העמדה והערכה מה שא"כ בכור ולזה אפשר ירמוז הרמז"ל במשניות מי"ד נסתלקה כו'

בד"ה שנפל לבור וירא פן ימות שם ולדידן עושה לו פרנסה במקומו ואם יש עכו"ם שרי ע"י עכו"ם אפי' חולין וליכא ה"מ טלטול בעלמ' שרי ע"י עכו"ם. א"ח רע"ו ס"ג יעו"ש:

בד"ה אם יש כו' מום מעי"ט דליכ' מוקצה כו'. אף על גב דהי' ספק איסור תורה ביה"ש וספיקו כודאי לענין איסור' אפ"ה לא הוה מוקצה דדעתי' עליה דיראה לחכם. ואפשר הוא קבוע וכל מספק לא מקני נפשי' ור"ש ל"פ אלא אין רואין הא רואין לא הוה מוקצה מספק שיש לברר ע"י חכם. אבל ספק שאין בידו לברר ואח"כ ביום טוב נתברר מעצמו ע"י מקרה מה. הוה מוקצה מחמת איסור (עמ"ש בפתיחה מזה).

בד"ה אין זה כו' לאו מוקצה כו' כדן דין כו' הנה מ"ש מוקצה לומר אף מעי"ט י"ל ספק איסור לז"א דר"ש לית לי' מוקצה כזה. ומ"ש נראה כמתקנו דן דין בתוס' לפירש"י כתבו מתקנו או דן. ועתוי"ט ויש נ"מ רבתא כי אם נאמר דחדא הוא. אם כן בכור שנולד ומומו עמו דהיינו לאחר שיצא רוב ראשו. וכדומה דהוה לידה לידה ואח"כ בסוף לידה ראו מום בו אפשר דאין זה מתקן דלא הי' שעה בבירור חזקה גמורה לאיסור: וכהאי גוונא לא חשיב מתקן ודוקא שהי' שעה בבירור איסור גמור. משא"כ סשק ומשא"כ לתו' אף זה אסור. דן את הדין כל שיש ספק ודוקא קודם רוב לידה ראו מום דאכתי לאו קו"ש הוא רואין הדיינים לכתחלה ואומרים דלאו דן דין דהא מותר גמור הוא כמעי אמו דמי. ושוב ראיתי דא"כ למה לי דיתבי דייני התם ש"מ קודם רוב דוקא. ויבואר לקמן עוד אי"ה:

ד"ה אי נימא כו'. איפכא שמעינן ר"ל בלא מום מעי"ט. או כדומה איפכ' שמעינן ונהי לר"ש י"ל זה כגרוגרת בלא הי' מעי"ט מום כלל מכל מקום קשה לר"י ועמ"ש בגמרא:

בד"ה ואם לאו ועבר ואסקי' כו'. א"ג כו' עיין מהרש"א ז"ל ודבריו כפי דעתי העני'. הק' דלעיל דלר"י בהי' מום עובר מעי"ט וביום טוב קבוע ועבר ואסקי' קודם שהי' קבוע אסור משום דעבר ואסקי' הא הי' קבוע בכור ביום טוב שרי ולא הוה מוקצה ואם כן לקמן ע"ב אמר רב נחמן בר יצחק מתניתן נמי דייקא כו' דלמא מתנ' בהי' מום עובר מעי"ט. וביום טוב קבוע לר"י רואין ומוקצה לא הוה ור"ש אין רואין כו'. אבל במום קבוע מעי"ט י"ל לר"ש אי עבר וראה אין זה תיקון גמור דכבר הי' המום קבוע מעי"ט ולברורי מלתא בעלמא הוא. ע"כ יש למחוק לעיל פי' דעבר ואסקי' רק משום מוקצה אסור לר"י במום עובר מאתמול. ועכשיו קבוע. וכאן יש לקיים שני הפירושים כדאמרן ולקמן יבואר עוד

דף כו:

בגמרא והא כי אתא רב הושעיא כו'. ואלא קשיא הך כו'. הנה הכא קאמר דאין סייעתא מברייתא דלעיל דהא רב הושעיא תגא רק תרי בבי כו' ולקמן אמר רב נחמן דלא זו דאין סייעתא מדלעיל דמשבשתא היא. אלא איכא תיובתא לרבה בדרב הונא מברייתא דרב הושעיא דתני תרי בבא. אין זה מן המוכן. והיינו דיעבד כמו במשנה דאמר במשנה כו'. ואם כן כיון דברייתא דרב הושעיא אמתיות לא ברייתי' דלעיל תו ע"כ נולד ומומו מן המוכן היינו דיעבד דומיא דאין מוכן. ומכל מקום קשה שרש"י ד"ה אין זה כו'. ומהשתא ע"כ כו,, כמ"ש מהרש"א ז"ל. ובד"ה חכמים אומרים כתב איכא למימר וקשיא ל"א דסייעי ולא פירש דקשיא מרב הושעי' נאמר: ודע די"ל דרב הושעי בנולד מערב יום טוב עובר והשתא קבוע ולעיל נולד קבוע מערב יום טוב ולא קשיין

והנה קיי"ל נולד ומומו עמו אין רואין. עבר ובקר מבוקר וכבר כתבנו דיש לחלק בין נולד ומומו עמו ברגל שהושיט או קודם רוב ראשו. י"ל רואין לכתחלה ומבקרין דאין כאן דין ותקון. דלא הוה חזקת איסור ואפי' לידי ספק לא בא דבמעי אמו וקודם לידה מעליא עדיין היתר הוא. משא"כ כשיצא רוב ראשו וכ"ש אם כבר יצא. ואח"כ בו ביום נולד מומו דאין רואין ואם בקרו מבוקר (להפר"ח אף בחלוקה השני' ולמ"ש מהרש"א בשם ת"י דוקא בחלוקה א') אם כן יש לתרץ הא דדרש רבה בר רב הונא מבקרין שנולד קודם לידה מעליא ראו המום וברייתי' שני מיירי שנולד המום אחר רוב ראשו. דתו אין מבקרין דהוה כדן את הדין וצ"ע. ואי"ה בפריי יבואר זה בעזה"י אימתי מבקרין ואימתי לא:

איתיבי' ושוין כו' אדחי לי' כו'. דיתבי דייני התם. הנה להתוס' לעיל ד"ה בכור דמוקצה הוא הואיל ואין רואין וודאי מקצה מדעת דמאן צייית לי' לעבור ולראות מומין בי"ט. אם כן פריך הכי א"א יש מוקצה לחצי יו"ט מכי נולד ומומו עמו. לו יהא מיד קודם רוב ראשו כיון דלא היו דייני התם תו הוה ספק איסור ואסור לדיין אח"כ לראות והוה ודאי מוקצה ומשני דיתבי התם. ומיד קודם רוב ראשו או הוציא רגלו ראו המום דמותר לכתחלה לראות דלא הוה דן ותקון דעדיין היתר הוא דכמעי אמו חשוב הלכך אין זה מוקצה כלל וזה לדחות בעיא ולומר יש מוקצה לחצי שבת. אבל באמת דאין מוקצה לחצי שבת. א"צ ליתבי דייני התם. ואמנם בברייתי' דלעיל תני ב' בבות. ודאין רב נחמן בר יצחק כברייתי' דר"א. ומוכן דיעבד דוקא. אם כן הרי אף בנולד הוא ומומו עמו אין רואין לכתחלה ואפ"ה בקרו מבוקר. כמ"ש רב הונא דלא כרבה ברי' ע"כ דאין מוקצה לחצי שבת. אבל למאי דדחי לה ואמר דיתבי דייני התם ורואין לכתחלה קשיא ברייתי' דר"א דתגא נולד ומומו עמו מן המוכ"ן דיעבד כפירש"י ד"ה אין זה מן המוכן. ומהשתא

ע"כ כו' דיעבד קאמר וכל זה לשיטת התוספת. אבל לשיטת רש"י דטעמא דיעבד אסור הואיל ועבר וראה. אם כן מיד איך הבין ושוין שאם נולד ומומו עמו שרי דיעבד לא לכתחלה כרב נחמן ומ"ש זה מנולד מומו מעי"ט. תרוייהו אין רואין לכתחלה ומ"ש זה אסור דיעבד ונולד הוא ומומו בי"ט שרי דיעבד וע"כ דיתבי דייני התם כמ"ש רש"י לעיל ד"ה ושוין דאפילו לפי המסקנא ע"כ דיתבי דייני התם וראו המום קודם רוב ראשו דלא הוה לי' חזקת איסור מעולם. ומיהו אפילו הכי לכתחלה אין רואין דמ"מ נראה כדן את הדין ודיעבד שרי דלא הוה תקון גמור כיון דלא הי' חזקת איסור מעולם. אין זה תקון גמור כן צריך לפרש לרש"י אם כן איך שייך למפשט מכאן אין מוקצה לחצי שבת דהא ודאי אפילו בלא יתבי דייני התם כל שנולד מומו עמו קודם שיצא רוב ראשו הוה ספק. ומשום ספק לא מקצה אינש נפשי' כמ"ש רש"י לעיל. לר"י במום מעי"ט כיון דרואין לא מקצה נפשי' כו'. אם כן מה קשיא לי' כאן דהא רש"י סובר דיעבד משום קנסא דעבר וראה לא משום מוקצה. דאין רואין וצ"ל דהמקשה הי' סבור כפירוש התוס' דטעמ' דעבר וראה אסור משום מוקצה דאין רואין. ומש"ה מוכח דאין מוקצה לחצי שבת. והתרצן השיב לה דיתבי דייני התם. והטעם דעבר וראה משום תיקון] משא"כ זה דיתבי דייני התם אין זה תיקון כ"כ כדכתיבנא. כיון דלא הי' לו חזקת איסור מעולם:

קשיא לי דבעל המאור ז"ל. כתב עלה דשמעתין דבעיין לא אפשטא ונקטינן לקולא משום דברייתי' כפשטי' מיירי דלא יתבי דייני התם וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה הביאו הב"י בא"ח רע"ט. ותיפוק לי' דר' נחמן ב"י אמר דמוכן היינו דיעבד לא לכתחלה ואם כן הרי דלכתחלה אין רואין במומו עמו יהי' איך שיהי' דיתבי התם. או לאו ונולד קודם רוב ראשו או אח"כ. אפילו הכי אין רואין לכתחלה. ואפ"ה דיעבד מן המוכן והא הוה מוקצה מחמת אין רואין. וע"כ אין מוקצה לחצי שבת. ומה דבעי למדחי ביתבי דייני היינו לומר דרואין אף לכתחלה וזה נדחה כמו דדייק רב נחמן ב"י. וכפירש"י ד"ה אין זה מן המוכן: ולשיטת רש"י ע"כ אף באמת צריך לומר דיתבי דייני התם דלא להוי תקון גמור. והרא"ש ז"ל בשמעתין כתב מסתבר דכלישנ' בתרא דבשל סופרים הלך אחר המיקל א"ש יעו"ש.

באופן דנקיטנא מהני מילי מעליות'. דבאמת בנולד ומומו עמו קודם רוב ראשו לרש"י אין רואין לכתחלה דמ"מ הוה כדן דין ודיעבד אין זה מתקן גמור. דלא הוה לי' חזקה מבוררת לאיסור אבל בלא יתבי דייני התם. אפילו נולד מומו קודם רוב ראשו אסור דהוה תקון ולתוס' אפשר אפי' נולד ומום אח"כ באותו יום שרי דאין מוקצה לחצי שבת ועבר ובקרו מבוקר ושוחט לכתחלה. ומיהו בנולד מומו קודם רוב ראשו. אפשר אפילו לכתחלה רואה לשיטת התוספת ואפשר דאסור, ועם זה יתיישב ברייתי' דר"א דתנא מן

המוכן ולא לכתחלה ומאי אריא מומו עמו אפילו אח"כ בו ביום. כמ"ש מהרש"א ז"ל ולדידן באו"ח סימן ש"י לא נמצא חילוק זה בין מוקצה גמור הכל אין מוקצה לחצי שבת. ובאמת הפר"ח בא"ח תצ"ח כתב בפשיטות דאפילו מומו אחר כך בו ביום שרי ולפמ"ש א"ש דרבות' אשמעינן דאפילו מומו עמו מן המוכן דיעבד הא לכתחלה אין רואין ואפילו קודם רוב ראשו דאי לאחר שיצא רוב ראשו שוה המה לנולד אחר כך והבן זה ואי"ה בפריי יבואר עוד וכאן אין להאריך:

מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר פירש"י בשם השאלתות הואיל ולהכי העלוהו לגג כו' ויושב ומצפה כל אימת שיבש. הלכך יבש קודם ביה"ש ומצא אח"כ יבש ומכירו שזה היובש הי' מבע"י (כפי ערך יבשותו) שרי ולפי זה דוקא כה"ג הא נפל איסור להיתר בלח. ואין בו ששים מעיו"ט וקודם ביה"ש נתוסף בו ממילא או ע"י חש"ו ולא ידע בו ואח"כ בלילה רואה שיש ששים (אף לדידן עפ"י תנאים המבוארים בי"ד צ"ב דלא שייך חנ"נ או נתוסף נגד כל התערובות) אסור ביו"ט הואיל ולא ידע ביה"ש ולא שייך טעמא דשאלתות בכאן ואי"ה בפריי יבואר:

דף כז.

גמ'. גמר בשולייהו כו' גמרו בידי אדם כו' ומסקנא לענין טלטול וודאי אין מוקצה לחצי שבת רק לענין אכילה וקיי"ל אפי' לאכילה אין מוקצה לחצי שבת. וגמרו בידי אדם אפילו ביה"ש שרי כדמוכח מקדירות דביה"ש רותחת הן. ואפי' לא הי' באפשר לקררן ביה"ש שנגמר בישולן סמוך לבין השמשות. ומה"ט אפי' מנעלים מבית האומן שרי עיין הגהות אשר"י כאן. וא"ח שכ"ה. וקושי' מרב פפא לעיל דף כ"ד ב'. אם יש במינו במחובר אסור אע"ג דעכו"ם יכול לתלוש בשבת. וגמרו בידי אדם. יש לחלק בין יודע העכו"ם וגומר בי"ט ובין א"י אם יתלוש עכו"ם ביו"ט. משא"כ אהא דפת שאפה עכו"ם בשבת דיש מתירין שפיר הקשה הב"י בשכ"ה הא הוה למשרי נמי מחובר וע"ז תי' דמחובר אין ודאי שיתלוש עכו"ם. דשמא ימתין עד שיפול מאליו. משא"כ פת ע"כ יוגמר ע"י מעשה האדם וכיון שעכו"ם אפה בשבת שרי ושם יבואר אי"ה. ועיין מ"א שכ"ה אות י"ב מזה. מ"ש רש"י כאן פולין רותחין הם. מתוס' שבת מ"ג יראה בע"א מכי מטי למים אין ראוין לכוס עד שיבשלו ועמ"א שכ"ה אות י' (עמ"ש בפתיחה) ולענין נולד בשבת ואח"כ אזיל לי' הנולד כמו אפר הוסק בי"ט ונתקרר ואח"כ נתחמם נמי שרי אין נולד לחצי י"ט ועמ"א תק"ט (ויבואר בפתיחה אי"ה) ונולד אי אמרינן בי' גמרו בידי אדם יבואר עוד בפריי וכאן אין להאריך ועמ"א שכ"ה אות י':

דף כז:

גמ' וביי"ט שיולי משייל כו' היינו אע"ג דצריך חקירה דלמא הי' הוא הגורם וכדומה עיקר האיסור הוא דאין רואין דחשיב מתקן בראי' אם עובר או לאו. וכל שראהו אעפ"י שצריך חקירה שרי וא"כ צ"ע קצת על מה שדימה הט"ז בתצ"ח אות ט' ויש ליישב ושם יבואר:

גרסינן בירושלמי והא תנא עגל שנולד מטרפה מותר בעבר וראהו ובמפרש שם דפוס דעסויא מוכח כפירש"י במשנה דיעבד שרי יעו"ש. וא"י דבבלי ודאי מוכח דיעבד אסור כמ"ש רב נחמן בר יצחק להדי' מתניתן נמי דייקא וכפירש"י שם. וכמ"ש מוהרש"א ז"ל בתוספת ד"ה ובכור שנולד מטרפה חזי אגב אמו לכלבים. כמ"ש בגמ' לעיל ו' ב' מוכן אגב אמו לכלבים. וה"ה מבכרת במעי אמו שרי להשליכה לכלבים כדתנן בחולין המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר כ' ומ"ש המפרש שם הואיל ומתיר עצמו בשחיטה כוונתו למ"ש התוס' ביצה ו' דבמעי אמו כו'. וא"צ. אלא הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ומ"ש עוד המפרש שם בתוס' ד"ה יעו"ש על המ"א תצ"ח אות כ' אי"ה בפריי יבואר וכאן לא הי' לי פנאי לעיין כראוי:

משנה בהמה שמתה כו' ועל החלה כו'. הנה מעשה זו לכאורה מיותר ואפשר מעשה רב ולמאי דמסיק לקמן א"ש לומר מתניתן בקדשים דומי' דחלה בקדשים הא חולין שרי במסוכנת ור"ט שהי' מסופק בקדשים אע"ג דאסור בהנאה. ור"ש מודה מידי דלא חזי כלל כמו טלטול אבנים וכדומה ללא צורך כתבו בתו' ישנים משום בזיון קדשים כו' וחלה הי' מסופק שמא צורך הדיוט שרי ומיהו לומר דמסופק אי פודין לכלבים הא כתב רש"י ד"ה בבהמות קדשים דאין פודין בי"ט יעו"ש וטעמ' דחלה פירש"י במשנה דבעורו זהו מלאכה דרש"י לשטתי' דהוצאה והבערה תרתי אלו הותרו מתוך שלא לצורך כלל ושאר מלאכות אפי' ושחיטה כו'. לא אמרינן מתוך. (עמ"ש בפתיחה) אם כן מדאסרה התורה שריפת נותר בוקר שני כו'. ואמאי הא לאו מלאכה כלל בי"ט מתוך כו'. ול"ד לנדרים דבשחיטה לא אמרינן מתוך ואסרה התורה הואיל ועיקר צורך גבוה. ומשלחן גבוה זכו הבעלים משא"כ "כ הבערה ע"כ דאחשבי' רחמנ' לבעורו דלהוי מלאכה. אם כן כל בעורו אף להאכיל לכלבים אסור ויש לרש"י הוכחה מכאן לשטתי'. ולק"מ קושיות התוס' ד"ה ועל החלה כאמור. אלא תו' לשיטתם דמתוך בעינן צורך קצת. ואע"ג דשרפת קדשי' הוה צורך קצת (באפשר) [באפר] (עיין פסחים ה' ב' בתו' שם) ומ"מ מנלן למילף תרומה כו'. ועיין תוספת שבת ק"ג ב' וק"ד א' ד"ה גזרה י"ט א' ב' ולרש"י כאן יש לעיין שם יעו"ש ובד"ה גזרה י"ט ב' הקשו ממתניתן על רבה דחלה ל"ש גזרה ותרצו יעו"ש. ומכל מקום התינח לאינך שם בשבת כ"ד ב'. אבל לרב אשי שם כ"ד ב' דאמר י"ט עשה ול"ת

ולא מצריך קרא כלל שריפת קדשים. והא אי לאו קרא הותר במתוך ולא הוה אמרינן אחשבי' רחמנ' לבעורי' ואם נאמר דשרפת נותר יש בו בישול. אם כן אין ללמוד חלה הבערה ממנו. ובמ"א כתבנו מזה וכאן אין להאריך ועתוי"ט פסחים פ"ג מ"ג והם ד"ה דכאן. ד"ה ועל החלה. ועיין תוס' שבת כ"ה א' ד"ה כך. דלרש"י כל הביעורין שפיר דמי ושריפה רק דלא לייתי לידי תקלה. ולפי זה בי"ט ה"א דמותר לבער בי"ט לכלבו דלא, לייתי לידי תקלה שמונח כל היום קמ"ל דמ"ה אסור בי"ט דבעורי מלאכתו ובחול אה"נ דאי מצי לשרוף לא רשאי לקבור דמדרבנן בשרפה כמו קודש ועיקר הטעם דבעי ביעור דלא לייתי לידי תקלה. ועיין ריש אלו עוברין ועיין ר"מ פ"ב ופי"א מה' תרומת ופי"ב הי"ב פת חטים משליכין בין עצים כו'. ולא תקנה דיתן לבהמתו. י"ל ברוצה להסקה. והר"מ השמיט דין שמן שרפה ולא ידעתי למה:

גמרא לימא דלא כר"ש כו' מודה ר"ש בעלי חיים שמתו כו' במסוכנת וד"ה כבר ידוע מחלוקת הפוסקים ובתצ"ה אנן פסקינן בי"ט כר"י ושבת כר"ש ולהפוסקים כר"ש ביום טוב א"ש כפשוטו דלא כר"ש ואנן קיי"ל כר"ש. והנה הטור בתקי"ח עשה ג' חלוקת בריאה מודה ר"ש דאסור. ומסוכנת מודה ר"ש דשרי. ובחולה קצת פליגי ולפי זה ביום טוב מסוכנת שרי ובריאה בשבת אסורה וחולה קצת ביום טוב אסור ושבת שרי ובשכ"ד דסתם סמך על יום טוב עיין ב"י שכ"ד ומוקי להכא במסוכנת וד"ה כר"י דהלכה ביום טוב כר"י:

והוי יודע שהב"י בשכ"ד פלפל די"ל דבדרבנן לקולא לא כמר בר אמימר. וראי' מרא"ש שפסק לקולא אין מוקצה לחצי שבת (משום די"ל דשיל"מ לחומרא זה בגוף המעשה ספק מוכן אסור לא בספק בעיא או פלוגתא עש"ך י"ד נ"ז ספק פלוגת' י"ל עדיף מספק מעשה) ונסתייע עוד דרי"ף ור"מ ורא"ש לא זכרו כלל ממר בר אמימר (בשלמא הטור י"ל סמך על תקי"ח) הלכת' כעמודי שלשה בעלי הוראה ז"ל הרי"ף ורא"ש ורמב"ם ואני העני אומר די"ל דמשבת קל"ו ב'. ואף זעירי אמר הלכה כר"ש דמוקי בקדשים הא חולין שפיר דמי. והמאור ז"ל הביא ראי' מזה דלא כרי"ף דפסק מסוכנת שרי לד"ה כפי גרסתו יעו"ש בשמעתין וכוונתו דאל"כ דלמא זעירי כר"י ומוקי במסוכנת וד"ה ודאין לי' ועל החלה והנה להרי"ף י"ל כמו שכתבו התוספת שבת קנ"ו ב' ד"ה תרגמה והוא קושיות בעל המאור ז"ל להמעיין בתוספת שם ותרצו דידוע להש"ס דזעירי לא משום דקשיא לי' ועל החלה מוקים לה בקדשים אלא אמר בפירוש. דמש"ה מוקים לה כן דלוקמי' כר"ש כו'. ואם כן מוכח דכר"ש סבירא לי' והשתא ע"כ מוכח דזעירי כמר ברי' דר"י סובר דחלוק ר"ש בב"ח שמתו. דאל"כ מה דוחקי' לוקמי' כר"ש בבריאה (דאי משום ועל

החלה. בקדשים ובמסוכנת. אם כן לא דאין דזעירי כר"ש כאמור) וע"כ זעירי מדמוקי בקדשים דתהוי מתני' כר"ש סובר חלוק הי' ר"ש בב"ח שמתו ומסתבר לפסוק כמר ברי' דר"י דרבים דזעירי והוא חולקים על מר בר אמימר. וכיון שכן קשיא על הטור דפסק מסוכנת ד"ה כגי' ריי"ף ואפי' הכי פסק כמר בר אמימר והלא רבים חולקים זעירי ומר ברי' דר"י על מר בר אמימר וכאמור ואי"ה בפריי יבואר עוד:

הא דאמר מסוכנת וד"ה גירסת הריי"ף ור"מ ורא"ש ז"ל. אבל גרסת רש"י וכנראה שהיא גרסת בעל המאור ז"ל מסוכנת ולא ד"ה רק ר"ש ולר"י אסור מסוכנת. ולפי זה מסוכנת ל"ד ה"ה חולה קצת אבל גי' ריי"ף דוקא מסוכנת וחולה קצת פליגי ולטור ג' חלוקת בדבר מסוכנת וחולה קצת ובריאה כדכתיבנא:

עוד אבאר לך כמו דפליגי ר"י ור"ש בנבלה ה"ה בטרפה שנטרפה ביום טוב. כמו שכתב הטור בתצ"ז פלוגת' דר"י ור"ש וכ"כ הגהות אשר"י ובשמעתין בריאה ונטרפה ביום טוב אסור לטלטלה והיינו לר"י וכתב הב"י בתקי"ח משבת קכ"ו ב'. לר"י הוה יתיב אקלקלתא כו' ואמנם בתצ"ז כתב הב"י דהטור מודה דבריאה שנטרפה לר"ש שרי. אף על גב בריאה שמתה סובר מודה ר"ש. מכל מקום י"ל בין מתה לנטרפה דעשוי' לכך שמא תהי' טרפה ומכל מקום לר"י אסור ולא אמרינן דלמא מודה רי ר"י בטרפה. דעתו שמאי מצא טרפה מוכח מלוי משבת דאמר כר"י ס"ל ואמנם אני מסופק בהיתה חולה ומתנוונת ונמצאת טרפה אפשר כה"ג שרי. אף לר"י ביום טוב דוקא בריאה ונטרפה אסור ובתולה דעתו שתמצא טרפה. כי כן דרך הטרפות סימנם חול' ומתנוונת ולמ"ש הב"י בתקי"ח דלהטור אין חילוק בין טרפה לנבלה ובריאה שנטרפה לר"ש אסור אם כן ע"כ לוי בטרפה חולה ראה ואסור לר"י. משא"כ למ"ש בתצ"ז י"ל לו בריאה לא הוה חזי אלא כו' אבל חולה ונטרפה י"ל שרי אפי' לר"י ולדינא צ"ע והב"י בתקי"ח העתיק להג"א בריאה ונטרפה ומשמע הא חולה ונטרפה שרי וזה כמ"ש בתצ"ז ואי"ה בפריי יבואר:

משנה אין נמנין כו'. ושוחטין ומחלקין כו' תרי מילי ננהו וה"ק ואם לא נמנו בעי"ט שוחטין ומחלקין ביניהם חתיכות שנוהגין לחתך באותו מקום ומעמיד בהמה שוה כנגד זו כדמסיק בגמ' ועתי"ט הקשה לקמן כ"ח ב' משנה לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר דמשנה יתירא דכבר שנאה כאן. ולי ההדיוט י"ל דלקמן דין אחר הוא עשרה בני אדם קנו בהמה בשותפות זה נתן זוז א'. וזה ב' וכדומה וא"י איך לחתך ולחלק הבשר הולכין אצל הטבח שידע איך. ומ"ה קאמר מתני' דאסור לומר להם לטבח שיתן לכל אחד חלקו המגיע לו לזה בסך זהב אחד וכדומה ואין זה מכר. אפי' הכי אסור להזכיר שם דמים וז"ש שקול לא מכור דאין כאן מכירה וכדכתיבנ' ובפריי אי"ה יבואר:

גרסינן בירושלמי אין נמנין לכתחלה ביום טוב. הא להוסיף שרי יראה מלת לכתחלה דייק דלהוסיף שרי ופי' המפרש אם נמנו ה' בני אדם על בהמה מותר ביום טוב עוד ה' לומר להם אנו נותנים לכם דמי חצי שוי' יעו"ש:

דף כח.

משנה רבי יהודא כו' וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. הרמז"ל בפי' המשניות שלא להשתמש בהם לתת חפץ בתוכן או לכסות בהם כלי והלכה כחכמים. ולא הבינותי זה דאם המאזנים מוקצה דמלאכתו לאיסור דאסור לשקול ביום טוב אפי' בביתו כמ"ש בסימן ת"ק ס"ב. וא"כ כשהם תלוין מתנועעים כמו מנורה דאסור ליגע מ"מ לצורך גופו ומקומו שרי. ואם לומר דמאזנים הוה מוקצה מחמת דמיחד לי' מקום כמו זיכי זיירי ומזורה דאסור אף לצורך גופו כו' הא בגמ' אמר תלוי בתריטא דוקא הא לא"ה אף שתלוי באויר שרי. וכ"פ בפ"ד מה' י"ט ה"כ יעו"ש ובסימן ת"ק במ"א אות ד' דאפי' לשקול פחות מעט אסור דל"ד למדה יעו"ש. ובט"ז אות א' פירוש דירושלמי דמתיר לשקול בביתו להפיס דעתו מה הגיע לחלקו דהוה דברים של מה בכך מה דהוה הוה. אבל לשקול בשר כמה יבשל בביתו דזה אסור אף בביתו דהוה עובדין דחול ויפה פירש ושם יבואר וכתבנו שם לחשוב דוקא ועפר"ח שם:

גמרא טבח אומן אסור ביד. רש"י פירוש משקל בחד ידא כו' הא אין אומן שרי. אבל הרא"ש פירש דטבח אומן אסור לשקול בשר ביד בלא משקל ביד אחר. הא אין אומן שרי הא במשקל אף אין אומן אסור ועמ"א ת"ק אות ד' בשם הב"ח והיינו כרא"ש ור"ן יעו"ש:

רבי חייא ור"ש כו'. שוקלין מנה כנגד מנה בי"ט כו' לא כר"י ולא כרבנן הלשון דחוק דהוה לומר כמאן אפילו דלא כר"י. ומסיק כר' יהושע והיינו דר' יהושע אפילו בחלוקה בין שותפין מותר דמכירה אין ראי' לשותפות. כמ"ש רש"י ד"ה ע"כ וד"ה אבל הכא. והא דאמר לא היא ע"כ [לא] אמר ר' יהושע הכא אין לו מקום כאן לכאורה דרב יוסף מודה דמדר"י אין ללמוד בכור דבזיון קדשים חמיר טפי ואדרבה מקדשים דשרי מנה כנגד מנה יליף דהלכה כר"י ביום טוב ועיקר לא היא לומר דאפשר אין ללמוד הלכה כר"י בחלוקה מבכור דהתם מכירה אין דרך מנ"מ ובחלוקה אסור. ורש"י ד"ה לא. היפך תחלה רבנן לא סברי לר"י כי זה העיקר. ומכל מקום קשה לאיזה צורך אמר זה. ואפשר דלא נימא דר"ח ור"ש ברבי עבדי כר' יהושע אפשר דהלכה כן. (גם הב"י הביא בת"ק בשם גאון כן) לזה אמר דבכור אין ללמוד מכאן דשרי בחלוקה דבזיון קדשים אפשר חמור. מיום טוב ושם אריש' קאי דמכירה שרי מנ"מ בבכור לא חלוקה ולפסק הלכה פסק בת"ק ס"ב דמנ"מ אסור אפילו דרך מכירה אף על גב בבכור שרי במכירה. וכפי הנראה דבכור חמיר מיום

טוב כמ"ש בזיון קדשים כו' מרבנן דהכא דאין משגיחין כל עיקר אפילו מנ"מ, במכירה אסור. עיין רי"ף ורא"ש וב"י שם. ולפ"ז צריך לומר דבכור קיל. מי"ט הפך מה שנראה מסוגין. והר"מ ז"ל פ"א מבכורת הי"ט כתב נמנין מנ"מ משמע אפילו חלוקה שרי. עיין כ"מ שם. ובאמת כאן משמע מכירה איירי אלא לפי המסקנ' ע"כ דיש לחלק בין בכור דקיל מי"ט דאלו בי"ט אפילו מכירה מנ"מ אסור ובכור שרי ה"ה דאפילו נמנין אפשר דשרי בכור מנ"מ דרך חלוקה. ומ"מ מנ"ל הא:

בפירש"י בד"ה לא היא רבנן דבכורת לא ס"ל כר' יהושע,. וד"ה אבל הכא ר"ח ור"ש. עיין מהרש"א ז"ל דאביי דאמר לרב יוסף וודאי אדברי רב יוסף קאי דלא מצי יליף דרבנן כר"י ס"ל אי ר"י בחלוקה איירי ומ"ש ד"ה ר"ח היינו משום דעיקר הוכחה דר"י בחלוקה איירי הוא מדאמר הם כר"י ס"ל ועמ"ש בסמוך מזה:

גרסינן בירושלמי ר"ח רבה ור"ש ברבי שקלי מנה עד מנה בבכור הא בחול. אבל ביום טוב לא דאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר וחולק אבבלי דמעלה ביום טוב אלא בכור בעל מום היו שוקלין מנ"מ ולא ביום טוב. ולפ"ז א"ש דברי הרמז"ל פ"א מה' בכורת הי"ט דפסק בכור. אפילו חלוקה שרי מירושלמי דמוקי הא דר"ח ור"ש ברבי בבכור הוה דבהא לא פליג תלמודא דידן אירושלמי. דבכור עכ"פ מותר מנ"ב וכדכתיבנא:

משנה אין משחיזין את הסכין ביום טוב אבל משיאה ע"ג חברתה כו'. אמר רב הונא כו' אמר ההדיוט הכותב הך מתני' והא שמעתת' עמיקתא הוא לאיש ההמוני כמוני. ואני מקבל על עצמי לפרש בעזה"י כפי כחי:

ארשום השמות משחזת הורוני הרמז"ל בפירוש המשניות שהוא העברת הסכין ברחיים יעו"ש היינו כעין שלנו אבן של נפחין שמגלגלו האבן והסכין נשחז. ויש עושין הגלגל עץ. והשא"ה יהי' ע"ג חברתה או עץ או חרס. או אבן כל שאין מגלגל רק האבן מונח ומשפשף עלי' הסכין נקרא השא"ה ועיין ר"מ ז"ל פ"ד ה"ט מי"ט כתב. אבל מחדדה על גבי עץ ואבן כו'. ושם משחזת יראה מר"ן ז"ל שפירש שהוא שם למשחזת של אבן לא של עץ. והרמז"ל שם הוסיף אין משחיזין הסכין במשחזת שלה מורה על אבן. ואם כי הדיוקים סתרי דאמר במשחזת שלה משמע של עץ שרי והדר אמר אבל משיאה ע"ג חברתה הא משחזת לא. י"ל דבכלל השא"ה נכלל משחזת של עץ ונסבול דוחק זה. ועכ"מ שם בסופו מכתב בסוף ד"ה אין משחיזין. ומשמע מדברי הר"ן דסתם משחזת היינו אבן אבל של עץ היינו כגון פום דיקולא וכיוצא יעו"ש. ואמת שפום דיקולא הוא השא"ה. וסובר שנכלל בו משחזת של עץ וז"ש כגון. (מלת כגון עיין פסחים יו"ד א'. בתו' שם ד"ה על ובדק כגו"ן דלא אשכח ובמהרש"ל ומהרש"א שם) ואמת כי בגמרא משמע שיש לחלק ודאי. בין

משחזת של עץ להשא"ה וכדבעינן למימר לקמן אי"ה. וע"ש בכ"מ ד"ה ואיכא למידק ב' דמשחיזין. משמע אבל שמנונית שרי. ובגמ' איכא דמתני אסיפא דרב הונא נמצא אין משחיזין היינו שמנונית ויבואר לקמן. והנה איכא ארבע לישני אהא דר"י אמר שמואל ב' דאמר אמימרא דרב יהודה וב' דאמר אמתני'. ומעתה אבאר ואני קורא לישנא קמא בלישנא קמא. ולישנ' בתרא בלישנא קמא לישנא קמא בלישנא בתרא. ולישנא בתרא בלישנ' בתרא. ויש בכאן שיטות כמו שאבאר:

השיטה הא' היא שיטת רש"י לדעתי העני' והוא דסברתו דכל לחדדה הוה תיקון ומלאכה. יהי' בהשאה ע"ג עץ הוה מלאכה ואסור לרבנן במכשירין שא"א לעשות מעי"ט ולר"י שרי בא"א מעי"ט. ואמנם משחזת של אבן דמתקן לי' לימים הרבה אפשר אסור אפילו לר"י כסברת הר"ן ז"ל דכי התירה התורה מכשירין לא יותר מאוכל נפש וכי היכי דקצירה אסור מ"ה או מדרבנן הואיל ונעשה לימים הרבה ה"ה וכ"ש מכשירין. והלכך י"ל דמשחזת אבן אסור לר"י ואפשר דאף אבן שרי לר"י. אמנם זה ברור לדעת רש"י ז"ל דלחדד אף ע"ג עץ הוה תקון ואסור לרבנן וכמו שתמה הכ"מ על המ"מ שם ד"ה ודעת יעו"ש. ולפ"ז בלישנא קמא דשמואל אדרב הונא דבאבן לחדד אסור. ובשל עץ שרי לחדד. ע"כ מתני' כר"י. דלרבנן אסור לחדד אפילו ע"ג עץ ולר"י ע"כ אבן להאי לישנא אסור דמתקן לי' הרבה. ולימים הרבה כמי שעושה בחול סכין. ואסור מ"ה באפשר (או מדרבנן.) וז"ש רש"י ד"ה משחזת של אבן דנתקנת לי' שפיר ומחזי כמתקן בחול. ולא כתב כעובדין דחול ולמ"ש א"ש והבן זה ולישנא בתרא דשמואל לרב הונא יש חילוק בין ל"ק לל"ב בתלת דלל"ק שמנונית בשל אבן וחידוד בשל עץ. וחידוד בהשאה ע"ג חברתה שרי ולל"ב שמנונית בשל אבן אסור אטו חידוד וחידוד בשל עץ אסור אטו דאבן והשאה נמי חידוד אסור. אטו משחזת אבן. ומדלא פירש רב הונא המשנה לל"ב דשמואל דמיירי מתני' סתמא אפילו בשל עץ ולחדד. דא"כ השאה לחדד נמי אסור. ולמ"ש הר"ן והכ"מ דסתם משחזת הוא של אבן לק"מ בלא"ה ומבואר הוא. ושמואל דוקא ארב הונא סמיך מימרי' דאמתני' לל"ק לא מצי אמר ל"ש אלא לחדד כו' דה"א אפילו של עץ ולל"ב פשיט' דרק אדרב הונא מצי אמר. וכמובן. ותרי לישנא בתראי אמרי דשמואל אמשנה אמר למלתי'. ולפ"ז נראה דשמואל לא מחלק כלל. בין של עץ או אבן רק מחלק בין חידוד לשמנונית ול ק בל"ב סובר דרך הממוצע דלחדד אסור בשל אבן ועץ. והשאה מותר לחדד ושמנונית מותר אף בשל אבן. וזה דלא כל"ק בל"ק ולא כל"ב בל"ק כמבואר. ול"ב בל"ב מחמיר טפי דשמנונית אין שרי רק בהשאה. אבל במשחזת אפילו של עץ אסור שמנונית ולפי זה הא דאמר מאן תנא משחזת לא. דלא כר"י אפשר דוקא כאן מקומו

דלל"ק בל"ק פירשנו דמתני' דוקא ר"י דלרבנן לחדדה אסור בשל עץ ואף להשיאה כל לחדדה תיקון הוא כפי סברת רש"י. וכמ"ש לחדדה תיקון וללל"ב בל"ק אפשר נמי כר"י וגזר חידוד בשל עץ. אטו של אבן ושמנונית באבן אטו חידוד. ול"ק בל"ב דאפשר לפרש דה"ק ל"ש משחזת סתמא של אבן (כפי' הר"ן) לחדדה אסור כו'. אבל ל"ב בל"ב דמשיאה ע"ג חברתה שמנונית הא חידוד אסור אפילו ע"ג עץ וכדומה וגזר אטו משחזת של עץ (דאטו של אבן כולי האי לא גזרינן השאה של עץ אטו השחזה של אבן) וש"מ דלא כר"י. דעכ"פ לר"י שרי השחזה של עץ מכשירין שא"א לעשות מעיו"ט כיון דהתקון של עץ אין לימים הרבה כאמור:

והנך רואה מדאמר מאן תנא משחזת לא. היינו חדוד משחזת לא דלא כר"י ולא אמר רבותא טפי דאפילו השאה ע"ג חברתה לחדד אסור דלא כר"י. ש"מ דאדרבא רב חסדא רוצה לפסוק כר"י ומשום הכי אמר תדע דמתניתין דאוסר משחזת דלא כר"י ולר"י שרי אפילו משחזת ומדלא אמר נמי סתמא דלא כר"י דלשתמע דהלכה כסתם משנה. ומפני כך הבין רבא דכוונת רב חסדא דהלכה כר"י. ומשום הכי אמר דרשינן משמך כו' אמר יהא רעווא כו' דסבר הלכה ומורין כן. ומדחזינן דאמר סתמא מאן תנא דמשחזת לא דלא כר"י להורות לר"י שרי ואיך לא הזכיר בפירוש משחזת של עץ הא של אבן אסור ש"מ באמת סובר ר"ח לר"י אף של אבן שרי דלא כל"ק בל"ק לרב הונא. ומשום הכי פירש רש"י ע"ב הלכה ואין מורין כן שלא יזלזלו מערב יום טוב ולא פירש אטו של אבן כמו שכתב הר"ן ושאר מפרשים וכדבעינן למימר לקמן. אלא דסובר באמת אפילו של אבן שרי לר"י. וב' מעשים לקמן שניה אפילו שפתא דרחייא היינו רחיים של אבן משחזת של סכין. ומשפשף בה נמי הלכה דשרי. אלא שאין מורין כן והא דשפשף ולא השחיז ברחיים של אבן דהוה קיימי גברא ובהשחזה ניכר מסתמא לחדד ולא היה יכול לתרץ דבורי'. ועיין ר"ן ז"ל מזה:

השיטה השני' הוא שיטת הרי"ף וכפירוש הר"ן ז"ל. והוא דהר"ן ז"ל השמיט כל ד' לישני והעתיק מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה דלא כר"י דרשינא כו' אפומא דדקולא ואשפתא דרחייא כו'. סכין שעמדה מותר לחדדה ביום טוב וסיים הרי"ף ז"ל. וה"מ אגב דיקולא או שפתא דרחייא אבל במשחזת לא והם דברים סתורים דפסק כר"י דהביא דרשינא מינך וסיים אבל משחזת לא. ולכן פירש הר"ן ז"ל דסתם משחזת הוא אבן (כמ"ש הכ"מ בדברי הר"ן הביאותיו לעיל). אבל משחזת של עץ נכלל בפום דיקולא כו'. ואבן אסור לר"י מן התורה או מדרבנן לימים הרבה כו'. אפילו באמת והא דכתב לעיל והביא מאן תנא השחזה עצמה לא. והוא מ"ש בגמרא. מאן תנא משח"זת אסור היינו משחזת של

עץ. ולא קאי אל"ק בל"ק דר"ה כ"א בפ"ע. דסתמא תנן מתניתין אין משחיזין. משמע אפילו משחזת של עץ כו' דלא כר"י. אבל אבן מודה ר"י דאסור. ואני ההדיוט אין מבין כיון דסתם משחזת של אבן איך קאמר מאן תנא משחזת של עץ אימא דמתניתן נמי סתמא בשל אבן וכר"י ויש ליישב. והנך רואה דרי"ף ז"ל שינה ואמר מאן תנא דהשחז"ה עצמה לא ולא משחזת. הי' נראה דלומר השחזה עצמה אפילו להשיאה ע"ג עץ אסור דלא כר"י. אבל לר"י השחזה עצמה דהיינו לחדד ע"ג אבן ועץ על כל פנים שרי אבל ברחיים אפילו של עץ אסור אטו אבן דמתקן הרבה או עובדין דחול והלכה ואין מורין כן להשאה לחדד. ומה אעשה שהר"ן ז"ל לא פירש כן ולפ"ר הר"ן ז"ל הלכתא דמשחזת של אבן חידוד אסור לר"י (או מן התורה או מדרבנן) ומשחזת של עץ והשאה ע"ג אבן שרי לחדד ואין מורין כן. ושמנונית שרי במשחזת של אבן דאין משחיזין הוא חידוד כמ"ש הכ"מ שם. ולפ"ז יהי' דברי הרי"ף ורמז"ל אחד:

השיטה הג' הוא שיטת הרא"ש ברי"ף דר"ח מאן חנא אר"ה קאי דאמר ל"ש משחזת של אבן אמר דלא כר"י דלר"י אפילו של אבן שרי. ורב יוסף דאמר סכין שעמדה מחדדה הלכה ומורין כן, ואהא סיים הרי"ף ז"ל וה"מ דיקולא כו'. אבל רחייא לא היינו רחייא של אבן דאין מורין כן. והנה בטעמא דעץ והשאה דשרי ומורין פי' הרא"ש וקצת בתוספת ביאור כי איכא ד' לישני לעיל ול"ק בל"ק דר"ה דעץ לחדד שרי אפילו לרבנן בהכרח (כי סובר הרא"ש ז"ל לר"י של אבן שרי דלא כרש"י) ואם כן מהיכי תיתי לומר כן לדינא דאין מורין הא איכא ס"ס לקולא שמא הלכה כר"י לגמרי ואמת כן הוא ואף לרבנן לל"ק בל"ק שרי לחדד בשל עץ הלכך ע"כ הרי"ף דסיים ברחייא לא היינו בשל אבן אין מורין כן. ולפ"ז הא דהביא הרי"ף ז"ל ב' מעשים דיקולא ושפתא דרחייא כתב הרא"ש לומר דהלכה כר"י. וא"י אמאי לא נימא בפשיטות טפי ללמוד לדידן דבשל אבן אין מורין כן. דליכא כ"א חד ספקא וכאמור ולפ"ז הרמז"ל רחוק מדברי הרי"ף רבו (רבי' דרבו) דלרי"ף בשל עץ מורין ובשל אבן אסור מדינא לחדד. ולהר"מ מבואר דבשל אבן אסור ובשל עץ אין מורין. ובתק"ט פוסק המחבר כר"מ ורי"ף. כפי' הר"ן. ויש לעיין מאחר דרבנן הוא בשל אבן (דבתצ"ה פסק קצירה מדרבנן) י"ל בדרבנן לקולא. ונאמר גם הרי"ף כרא"ש וכ"ש בשל עץ להורות כן ובב"י כתב להשוות דברי התלמיד עם הרי"ף שומעין לר"ן ז"ל יעו"ש וכלל גדול הוא בעיני שאף בדרבנן אם הרא"ש אומר כה ור"מ בהיפך. ורי"ף יש לפרש כב' הפירושים הולכים להחמיר ואי"ה יבואר בכללים:

השיטה הד' הוא שיטת המ"מ ברי"ף ורמז"ל דלא פסקו כר"י כלל רק כרבנן וסובר לחדד בעץ לאו תיקון מנא הוא ושרי לרבנן ובשל אבן אסור לרבנן מן התורה מכשירין יעו"ש.

ולפ"ז הא דהביא הרי"ף מאן תנא דלא כר"י דרשינא יהא רעווא לא הי' לו להביאו כיון דאין הלכה כר"י. וכבר תמה הכ"מ שם יעי"ש. ואמנם הא דהביא דיקולא ושפתא דרחייא הלכה ואין מורין כן. היינו דלא כפירש"י הלכה כר"י. ואין מורין כן אלא ה"פ הלכה דלרבנן שרי לחדד בשל עץ ואבן בהשאה כל"ק בל"ק דרב יהודה אמר שמואל ארב הונא דשל אבן אסור לחדד הא של עץ והשאה ע"ג אבן שרי לחדד. אלא דאין מורין לרבים כן כל"ק אלא כל"ב בל"ק. דלחדד אסור בהשאה ומתניתן בשמנונית מיירי כאמור זהו הנראה לנו בשיטת סוגין. ואי"ה בפריי אבאר יותר. עוד אמת מ"ש הרי"ף השחזה. עצמה עשה הר"ן ז"ל. כלומר ולרא"ש י"ל ולפמ"ש א"ש כפשטי' דהשחזה עצמה. היינו חידוד ואין להאריך. עיין ירושלמי לקמן:

דף כח:

גמרא אפומא דדיקולא. הלכה ואין מורין כו'. אשפתא דרחייא היינו שפת האבן משחזת אבן לא גלגל האבן אלא שפשף הסכין. ולומר השאה לחדד הן עץ ואבן שרי. ואין מורין פירש"י הטעם [דאפשר] מעי"ט. אבל לר"ן הטעם אטו אבן הלכה ואין מורין כר"י. ולמ"מ הלכה כל"ק ואין מורין כן יעו"ש:

אבעיא להו מהו להראות סכין לחכם כו' איבעיא זו אין מקומו כאן והי' להקדים סכין שעמדה ולהר"מ ז"ל דפירש אטו ישחיזנה א"ש. אבל הרי"ף הביא טעם בה"ג חוץ לתחום לפיכך היפך בכיוון וכתב תחלה רב יוסף סכין שעמדה מותר לחדדה. ואח"כ בעיין וד' טעמים יש שאין מראין סכין לחכם א' טעם רש"י אוושא מלתא ב' בה"ג חוץ לתחום ג' הר"מ ז"ל שמא ישחיזנה (להמ"מ הוה איסור תורה ולכ"מ ואינך הוה קצת גזרה לגזרה דפסק בפ"א קצירה דרבנן והבן) ורז"ה כתב דהוה כראיית מומי הבכור. דמשוה כלי והקשו עליו א"כ לעצמו נמי ותי' הר"ן ז"ל לעצמו מברר הספק ולאחרים נתינת הרשות יעו"ש ומיהו בכור אף מומחה לעצמו אין רואה הואיל ואתחזק איסורא עט"ז א"ח תצ"ח בדין הוראה ושם יבואר ועט"ז תצ"ח אות ט' והביאותיו לעיל:

שוב האיר ה' עיני וראיתי בפר"ח תצ"ח תירץ דמומי בכור אין רואה לעצמו כדאיתא בפ' עד כמה יעו"ש ולפ"ז ראיית סכין מתקן הוא אעפ"י שהשוחט מרגיש יותר מחכם. כי אומן הוא ויודע שכשר צריך נטילת רשות. הוה מתקן כמו בכור דבעינן יחיד. או מומחה. או ג' הדיוטות כמבואר בי"ד סימן ש"ט ס"ב דבזמן הזה ליכא מומחה. ואם כן שפיר אין רואין דהוה דן דין דבעינן מומחה. או ג' כדין ממש. ולפ"ז אין ללמוד מכאן כלל להוראת טרפה אפילו הי' חזקת איסור, דאין זה רק לברר ספק. ויש האידנא חכם לזה ואפילו לרש"י בשמעתתא. דבכור דיעבד אסור דן דין. ואפ"ה בנולד ומומו שרי דאין כאן חזקת

איסור, היינו בכור משא"כ בהוראת או"ה אפילו חזקת איסור מעי"ט. השתא איכא ת"ח לזה דאל"כ מי יורה. א"כ לברר ספק שרי אפילו חזקת איסור וצ"ע ואי"ה שם יבואר:

ונ"מ בד' טעמים אלו לטעם רש"י בע"ה בביתו שרי. ולהר"מ בזה"ז דליכא ת"ח. אסור אפילו לעצמו כמבואר בתצ"ח ס"א. ולטעם רז"ה. אפילו עבר וראהו אסור. דהוה כמומי בכור בפר"ח וב"ח יעו"ש ועיין פר"ח מ"ש המחבר ור"מ פ"ד מי"ט ה"ט חכם שרא"ה דבגמרא משמע לכתחלה רואה לעצמו די"ל לראות לכתחלה כדי להשאילה לאחרים אסור. ומ"מ אין דרכו של הר"מ ז"ל לכתוב דין מחודש וישמיט דין דגמרא ולמ"ש הרב בהג"ה דעכשיו אין דין ת"ח ואסור לכתחלה. אפשר דקאמר בזמן הזה וגם זה דוחק ויבואר בפריי אי"ה וכאן אין להאריך גם נ"מ לר"מ ז"ל רשאי חכם אחד להראות לחכם חברו ולרש"י אסור דאוושא מלתא:

ואמר רב יוסף סכין שעמדה מותר לחדדה וה"מ כו' רש"י פירש לרבי יהודה דלרבנן כל לחדדה תקון ואסור. ורב נחמי' בריה דר"י אפשר רב יוסף נמי הלכה ואין מורין כן ולא חתכה כלל אסור טרחא והיינו ביש לו אחר. או מדרבנן אפשר אסרו זה. והר"מ והמחבר בתק"ט הטעם באין יכול לחתוך כלל חיישינן אטו משחזת של אבן (לדידהו כפי' הר"ן ז"ל מ"ה אף לר"י). וראיתי להטור בתק"ט. ולי ההדיוט צריך לעיונא בי' במ"ש ורי"ף כתב רחייא לא. ובה"ע כתב רחייא ג"כ. הא הרא"ש פירש ברי"ף דאין מורין כן ואיך כתב אבל. ולכאורה משמע דמורין כן ועב"י. ומ"ש באין חותך כלל מתקן מנא. ואפילו ע"ג עץ בהשאה אסור אפילו לר' יהודה. וזה חידוש בעיני ושיטה חדשה היא דנהי דר"ן כתב כן לר"י היינו משחזת של אבן נמי אסור דמתקן לימים הרבה ה"ה בלא חתכ' ע"י הדחק בהשאה נמי כן הוא. משא"כ הטור מחלק דכל שיכולה לחתוך ע"י הדחק. אפילו משחזת של אבן שרי לר"י ואין יכולה כלל מתקן מנא אפילו בהשאה ואסור לר"י:

והוי יודע שבגרסת הרי"ף ז"ל בידינו (דפוס קראקא) אמר רבא סכין שעמדה לא רב יוסף. ואיך פירש הרא"ש בריי"ף דמותר לחדדה אבל אגב רחייא לא דאין מורין. הא ע"ג השאה מותר ומורין הא רבא לעיל אמר הלכה ואין מורין בהשאה פומא דקולא. י"ל דלא פירש ברבא אמר אלא בפני עצמו. א"נ הרא"ש גורס רב יוסף יעו"ש:

שפוד שנרצם כו'. שפוד שנרצף עיין ר"ן רש"י פירש, נרצ"ם נשבר חודו (ומלה הפוכה רצ"ם צר"ם אוזן בכור כו'. לפירוש הרז"ה עי"ן ר"ן) ועיין טור או"ח תק"ט מפרש נשבר שרי. אף על פי שכתב לתקן מנא אסור. י"ל נשבר ראשו בשוחק יוכל לתחוב כך. ואי"ה בפריי בתקי"ט יבואר מ"ש הרב שפוד שנשבר וכאן אין להאריך. ואין הזמן גרמא: גרסינן שממה בשמעתין אין משחיזין אבל משיאה ע"ג חברתה אמר ר"ח דר"י היא אמר שמואל

להעביר שמנונית וד"ה הוא ופירש המפרש (בדפוס דעסויא) לר"י שרי באין מלאכה גמורה ושמואל מוקי להעביר שמנונית הרי כ"ע סוברים לחדד רבנן אסרי אפילו בהשאה ומר מוקי כר"י ומר להעביר שמנונית וקשה למ"מ בשיטה ד' שהביאותיו לעיל דסבר לרבנן שרי לחדד ומיהו במגלה שם איתא מה ביניהן בין רבנן לר"י. ר' חסדא לחדד ראשו של שפוד ר' חנינא ברי' דר' אבוהו הוציא אש מאבנים כו' תני ר' יהודה בר פזי ברזילה הוא הדבר יעו"ש ויש מחלוקת שם אי ר"י מתיר מלאכה גמורה או לאו וזה כשיטת הר"ן ושאר שיטות שחלוקים בפלוגתא דאמוראי דירושלמי אי ר"י במלאכה גמורה מתיר ר"י או דוקא קצת מלאכה והיינו שלא לימים הרבה ותמהני שלא הזכירו מירושלמי כלום והנה לכאורה בירושלמי ר"ח מתניתן ר' יהודה הוא ובבלי אמר ר"ח מתניתן דלא כרבי יהודא. ולומר ח"ו דנפל טעות בכל הש"ס שבידינו ולגרוס מתני' רבי יהודה לחדד דלרבנן לחדד אסור בהשאה נמי ושפיר אמר דרשינא ממך כר"י ח"ו לא תהי' כזאת בישראל לומר ט"ס בכל ספרי הש"ס בבלי שבידינו ושוב ראיתי בירושלמי מגלה הביאותיו לעיל ר"י בר פזי מתמיה על ר"ח דקשיא דידי' אדידי' וע"כ תרי אמוראי ואליבא דר"ח חד אמר דמלאכה גמורה אסור לר"י במכשירי אוכל נפש (דהוה לימים הרבה דבאוכל נפש עצמו לא התירו כמ"ש הר"ן ז"ל) ומתני' ר"י כדמסיק בביצה ובמגלה אמר מה ביניהון לחדד ראשו של שפוד וע"כ מתני' דביצה דלא כר"י דלר"י אפילו משחזת שרי של אבן (סתם משחזת כו' של אבן עיין כ"מ) ובבלי נמי גרסינן כמ"ש מתניתן דלא כר"י דלר"י שרי אפילו מלאכה גמורה. ולפ"ד הר"ן ז"ל י"ל דהנך אמוראי לא פליגי בדין כי מאן דשמע מר"ח מתני' ר"י אין משחיזין בשל אבן: אבל של עץ מותר וכר"י הוא ומ"ד לר"מ מתניתן דלא כר"י בבבלי הוא משחזת של עץ דלר"י שרי כל דאין תקון גמור ולימים הרבה וזה שדחק הר"ן ז"ל ועשה כלומר מאן תנא דהשחזה עצמה היינו במשחזת של עץ וכאמור דלא לסתרו דברי ר"ח אהדדי ובר פזי דמתמה מנשבר ראשו דר"ח סובר אין זה מלאכה גמורה דיוכל לתחוב בדוחק כך:

ומהא דירושלמי יש ללמוד דהוצאת אש הוה ד"ת מדאמר ר' חנינא ברי' דר' אבוהו הוציא אש מאבנים כו' אלמא ד"ת הוא וזה נראה כרמז"ל ועיין א"ח תק"א בט"ז ושם יבואר אי"ה זהו מה שרצינו לבאר בכאן ואי"ה בפריי כשאזכה בעה"י אבאר זה וכאן אין להאריך:

שפוד שצלו בו עיין ר"ן ז"ל בשמעתין פירש דכאן עדיין לא סר המיאוס דאל"כ אין מוקצה לחצי שבת ועיין מהרש"א ז"ל בתוספות ד"ה גריפת התנור משמעו בענין אחר ואי"ה יבואר בפריי וכאן אין להאריך:

משנה לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק ביניהם ה"ג שקול (ה"ג) [וי"ג] מכור ובר"מ פ"ד מהי"ט הכא תן לי בדינר בשר עתוי"ט והנה שקול פירשתיו לעיל במשנה אין נמנין. די"ל ה"פ שכבר נמנו מאתמול ורוצים לחלקם עכשיו לא יאמר כ"א לטבח שקול כמו קח לי יעו"ש ואמנם כפשוטו לשון משקל ומשמע הא משקל בלא שם דמים שרי ולעיל אמר אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר ורש"י שם פירש טבח אומן ביד א' משקל וביד א' בשר אסור הא לשקול ביד שיודע לכוין שרי וא"ש כאן. אבל הר"ן ז"ל פירש לעיל דאף זה אסור ולכך גרס מכור ועיין א"ח ת"ק ס"ב. ובר"מ יותר נכון תן לי דלשון מכור אף בלא פיסוק דמים כלל יראה דאסור בי"ט רק תן לי חלק וכדומה בלא פיסוק דמים שרי בי"ט:

ומה שהקשה בתוי"ט דמשנה שאין צריכה היא דכבר נשנית אין נמנין כו'. לא הבינותי דאין נמנין היינו כמה בני אדם באין לטבח לומר מכור בהמה זו בכך וכך כו' זה אסור דהוה מקח וממכר וכאן אשמעינן דלא יאמר אדם יחידי לטבח תן לי בדינר בשר דה"א דכך צריך לו דשרי כמבואר בא"ח שכ"ג ס"א בהג"ה כל שהמקח ידוע אפילו במזכיר דמים שרי יעו"ש. א"כ קמ"ל דינר בשר אין ידוע המקח שא"י כמה יתן לו והוה דרך מקח וממכר ואסור ולא נשמע ממתניתן דלעיל כלל:

דף כט.

גמרא בסורא אמרי תרטא ופלגא תרטא היינו נתחים כ"מ לפי מנהגו וה"ה דשרי לומר חתוך לי בשר אעפ"י שיודע הטבח לכוין בחתיכתו המשקל ומ"א בת"ק אות וי"ו דשרי לומר לו תן לי ליטרא בשר והיינו שהטבח יודע לכוין בחתיכתו ועמ"ש במשנה על זה:

משנה אומר אדם לחברו מלא כלי זה כו' ומעשה כו' עיין ר"ן דוקא המוכר ממלא כלי מדה שלו ולוקח נוטל המדה לביתו שרי הא למדוד במדה ולשפוך לכלי לוקח אסור וכ"פ המחבר בא"ח שכ"ג ס"א ולהכי מביא מעשה דאבא שאול בן בטנית דהי' ממלא מדותיו מעי"ט ושפך לכלי לוקח בי"ט דודאי מותר לשפוך לתוך כלי לוקח. דוקא למדוד בי"ט ולשפוך בי"ט מכלי לכלי אסור. ולפ"ז ה"ק אף במועד עושה כן כו' וחכ"א בחול היינו ממלא מאתמול ומטהו לתוך כליו של לוקח מאתמול אבל ביין וכדומה דלא שייך מצוי הי' ממלא רק מדותיו מעי"ט ושופך לכלים של לוקח בי"ט וזה פשוט:

גמרא אלמא גבי שמחת י"ט כו' יראה דפריך למה היקל ר"י במשקל וכאן במדה החמיר דחדא הוא ומשני כו'. ולפי מה שיראה ממ"א ת"ק אות וי"ו הטבח שיודע לכוין בחיתוך ליטרא בשר שרי לומר תן לי ליטרא בשר דהוה כאומר ומודיע כמה צריך א"כ מה פריך ממדה דכאן ע"כ מיירי מדבר שאין ידוע כמו אגוזים ושקדים וכדומה דבמדה. ידוע כתב

ר דשרי בשכ"ג ועמ"א שם אות ה' דלא כט"ז אות ב' תמה עליו ממשנה זו דכאן מיירי בדבר שא"י (ומיהו להט"ז י"ל במשנה דמביא מעשה דאבא שאול שהי' ממלא מעי"ט ונותן להם במדותיו או שופך לתוך שלהן מעי"ט כדי שלא יבואו לידי מכשול שיזכירו שם המדה בפירוש דאסור ולהרב בהג"ה דשרי כשידוע ע"כ כמ"ש במשנה מטעם מדידה וכ"כ רש"י במשנה שאין מודדין בי"ט) א"כ אין קושיא ממשקל דהוא להודיע כמה צריך ולכן שרי וע"כ נראה דמשקל ליטרא נמי א"י כ"כ כי אין כל הבשר שוה ויש בשר שקטן הכמות ואיכותו רב במשקל שע"כ אין משערים ששים במשקל כמ"ש הפר"ח בי"ד ואסור להזכיר משקל ואי"ה בפריי יבואר זה וכאן אין להאריך ועמ"ש עוד לקמן:

והביאום לפני הגזברים ומה שלא הקדישים הם או דיאוש כדי אין קונה ואין יכולת בידם לכך הביאום לגזברים הוה יאוש ושנוי רשות או יאוש כדי קונה ומ"מ הוה מצוה הבאה בעבירה וכי נתנו לגזברים ביד אחר לא הוה מצוה הבאה בעבירה עיין א"ח תרל"ט וריש לולב הגזול בהנהו אוונכרי ושם הארכנו בעזה"י:

לא ימדוד שעורים ויתן לבהמתו היינו ששופך לאבוס וכדומה דאין מודדין בי"ט ומ"ש רש"י במשנה והר"ן ז"ל דלשפוך בכלי' של לוקח אסור אבל ליתן במדה לבהמה אפשר דשרי דאין זה מדידה ממש ואפשר דאסור ובפריי יבואר ואם פיחת או הוסיף שרי עיין שכ"ג:

דף כט:

משנה הולך אדם אצל רועה הרגיל כו' וכתבו התוספת דה"ה עכו"ם אם אין חשש מחובר וצידה ונולד וביצים רובן מאתמול. ואגוזים וכדומה נכרים הם ודרכן לתלוש מזמן רב אם הם יבשים. ועיין ר"ן ז"ל:

גמרא ובלבד שלא יזכיר סכום מדה. עיין תוס' ומ"ש מהרש"א ז"ל וע' ט"ז שכ"ג אות ב"ג וכאן איירי באגוזים וכדומה דא"י כמה במדה ואסור לכ"ע במשנה כשמזכיר שם מדה א' ללישנא דרבא אליבי' דת"ק ואיך פליג רשב"א. ובפריי אי"ה יבואר בזה:

סליק פרק אין צדין בעזה"י

פרק רביעי - המביא

משנה המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל וקופה כו' הנה רש"י ז"ל פירש ממקום למקום ממש מעיר לעיר הוא דהוה כעובדין דחול הא בעיר אחת אפילו ברה"ר ורבים מצוין שרי וכמ"ש הב"י וד"מ תק"י אות ב' אלא דב"י כתב מזויות מותר לרש"י (ולתו' אף זה אסור בד"ה המביא) ובד"מ בשם א"ז ריב"א פי' ממקום למקום אבל מבית

לבית באותו העיר מותר וכ"ה בד"מ דפוס פיורדא ובטורים דפוס ברלין אבל בש"ע תק"י ס"ח בהג"ה כתב בשם א"ז דבית לבית באותו חצר שרי ותמוה שבד"מ משמע אף ברה"ר וכן נראה מרש"י ולפ"ז הך דינא מתני' בי"ט ובשבת לא יצויר דאיסור הוצאה נגעו בי' וא"א להביא אפילו ע"י עירוב והשתא לק"מ כ"מ שאסרו חז"ל אפילו בחדרי חדרים אסור דוקא מעיר לעיר הוה כעובדין דחול הא באותה עיר שרי ברה"ר אבל לפי' הב"י דוקא מזויות לזויות שרי הא ברה"ר אסור. צ"ל דהא דאסרו בחדרי חדרים היינו באיסור תורה לא באיסור דרבנן עב"י של"ו וש"ע של"ו וט"ז אות ט' ורמ"ג ויבואר לקמן ורש"י לשיטתי' בי"ב א' דשלא לצורך מ"ה שרי ומדרבנן אסור ועובדין דחול משמע שיאמרו שעושה לצורך חול כמ"ש התוספת ד"ה המביא וא"כ מש"ה מותר מזויות לזויות דליכא חשש איסור תורה. משא"כ לתוס' שם דשלא לצורך כלל אסור א"כ אף מזויות לזויות אטו רה"ר ויש חשש שיאמרו לצורך חול דהוה איסור תורה דאסור אפילו בחדרי חדרים:

והנה לשיטת רש"י ז"ל י"ל דיש שלש חילוקים א' מעיר לעיר הוה עובדין דחול ואסור באותה עיר ברה"ר ליכא עובדין דחול. ואמנם ברה"ר י"ל גרע טפי מרבה בהילוך דאוושא מלתא ונראה יותר כעובדין דחול אבל ברה"י בביתו ליכא אוושא מלתא. ולפ"ז לרש"י מרבה בטרחה דהיינו בבת אחת. או מרבה בהילוך אחת אחת אפשר שניהם שווין לענין הטורח שזה וזה שוין אלא מעיר לעיר עובדין דחול צריך לשנות ולמפיש בהילוך ואין [מרבה בטורח]יותר ושוין שרי כמ"ש רש"י לקמן ד"ה דדרו בדוחקא וד"ה דדרו באגרא יעו"ש. וברה"ר דליכא משום עובדין דחול לשיטתי' (כפי' א"ז וריב"א) א"כ למעט בהילוך עדיף טפי דלא אוושא מלתא כמ"ש הטור והמחבר בשל"ג ס"ב דמרבה בהילוך אסור משום דאוושא מלתא דלא כתוס' ד"ה המביא שכתבו דלמפיש בהילוך הוה יותר טורח ורש"י סובר דשווין המה אלא אוושא מלתא ומש"ה פירש לקמן כל להכביד הטורח אפילו משום עובדין דחול אסור. וא"ש בהא דלידרו בחצבא זוטא מפיש בהילוך אסור ומיהו ז"א דשווין המה ויבואר לקמן מזה וברה"י בביתו דליכא חשש אוושא מלתא תרוייהו שווין המה אי רוצה הרבה ביחד שרי או בזא"ז אבל לתו' מרבה בהילוך יותר טורח אלא מפני עובדין דחול יותר טוב לטרוח יותר מפיש בהילוך וה"ה לקמן כמ"ש בד"ה דדרו ברגלא כו' יעו"ש. וחלקו בין שבת לי"ט דבי"ט אפשר ברה"ר נמי א"כ אסור ברה"י נמי ובשבת דאי אפשר ברה"ר שרי ברה"י כעין פירוש הר"א מבורגול גבי סולם שהביאו התוספת לעיל ט' ב' ד"ה מאי דקא שרי ת"ק יעו"ש ולפ"ז בעיר המעורבת דברה"ר אסור ה"ה בחצר אסור לתוס' ולרש"י לא מבעיא אם נאמר כפי' א"ז וריב"א שהובא בד"מ הביאותיו לעיל. א"כ לא יצויר הך דינא דהמביא בקופה כ"א בי"ט ולא

בשבת אלא אפילו לפירוש הב"י ברש"י דברה"ר אסור באותה עיר ובחצר שרי. א"כ אין לחלק בין י"ט לשבת דבשבת ג"כ איתא הך דינא בעיר המעורבת דאפילו בחצר אסור אטו ברה"ר דעובדין דחול כו':

והוי יודע שהטור בא"ח של"ג העתיק דין דמביא כדי יין משנתינו דה"ה בשבת והיינו ע"כ ברה"ר דבחצר מבואר דמפנין ד' וה' קופת כו' וכ"פ בשל"ג אלא במבוי המעורבת דשכיחי רבים. והב"י בשכ"ג כתב דרבינו סובר שאין חילוק בין י"ט לשבת אבל התוס' כתבו בשבת למעט בהילוך עדיף וצ"ע דאדרבה משמע דטור כתוספת ומיירי בחצר המעורבת וברה"י ממעט בהילוך עדיף והיינו היכי דעיר אין מעורבת דליכא למגזר וזה תמיהת המ"א בש"ע שכ"ג אות זיי"ן יעו"ש להמעיין והט"ז אות ד' פירש דהיינו בשבת כו' עדיין קשה דודאי ברה"י שרי בשבת למפיש בהילוך ומי חולק על תלמוד ערוך ריש מפנין שוב ראיתי שדברי הב"י כנים ואמתיים דהטור הביא בשתי המקומות בשוה בשכ"ג ותק"י המביא כדי יין ממקו"ם למקו"ם לא יביאם בסל וקופה כו' ולתוספת הי' לבאר החילוק בין שבת לי"ט. דבשבת הוא דשרי ברה"י כמ"ש בשל"ג ובי"ט אסור ואיך הביא הלשון בשוה לתרוייהו אבל לשיטת רש"י א"ש די"ט ושבת כי הדדי נינהו ברה"ר אסור אפילו בעיר אחת וברה"י שרי אף בי"ט כמ"ש הב"י בתק"י וזה כפירש"י וכ"ה דעת הטור ועם זה יתיישב מ"ש המחבר בשכ"ג וי"א דלמעט בהילוך עדיף. אחת משני דרכים די"ל כפירוש א"ז וריב"א ברש"י דוקא מעיר לעיר שייך עובדין דחול הא באותה העיר עובדין דחול ולמעט בהילוך עדיף (וזה צ"ע: דא"כ הוה להמחבר בתק"י לכתוב זה). או דה"פ וי"א כי יש לחלק בין שבת לי"ט דהאי דינא דהמביא כדי יין בי"ט דוקא דיכול להוציאם לחוץ אסור אפילו ברה"י אטו רה"ר באותה העיר. משא"כ בשבת בעיר שאין מעורבת למעט בהילוך עדיף טפי ונמצא כאן בשבת י"א אין חולקים אדלעיל דודאי במבוי המעורבת אסור בשבת כמו בי"ט אלא דנ"מ לענין י"ט. וז"ש הט"ז פירוש לחלק בין שבת לי"ט ולפ"ז בתק"י דכתב הרב בחצר שרי היינו כדיעה א' כאן ועמ"א שכ"ג אות זיי"ן. ועב"י בשכ"ג הביא דברי הר"ן שהם כדברי רבינו. היינו לומר שאין חילוק בין שבת לי"ט דלא כתוספת שמחלקין. אבל לא פירש"י דאיהו נמי סובר דבי"ט שרי ברה"י די"ל כפי' א"ז וריב"א לכן הביא דברי הר"ן ז"ל והבן. ועמ"ש בתוספת ד"ה המביא עוד מזה וכאן אין להאריך:

בפירש"י בד"ה המביא בתוך התחום כו' פירשתיו ובד"ה לא יביאם דנראה כמעשה דחול אבל כו' דמוכח לצורך י"ט היינו מפני הרואין. ואפשר נמי להבדיל ממעשה חול שיהא זוכר שהיום י"ט. ועיין לשון הרמז"ל (והמחבר בתק"י) אעפ"י שהותרה הוצאה

שלא לצורך לא ישא משאות גדולות כו'. מה שאייטיה דשלא לצורך אלא ה"פ של"ת דשלא לצורך כלל נמי שרי מ"ה והוה גזירה לגזירה שיאמרו כו' ובר"ע השמיט דמ"ה והמחבר הביאו. (עיין ר"מ פ"ה מי"ט ה"א) ועתוי"ט כתב דבסל אפילו שתיים (ואחד) נמי אסור ואורחא דמלתא קתני יעו"ש:

ד"ה או להניע בידו עתיו"ט ועיין ירושלמי ויבואר בסוף שמעתין:

תוספת בד"ה המביא כו' ותימא כו' שרואה אומר לצורך חול מביא כו' וקאמר התם למעט בהילוך כו' הנה מ"ש מפנין י"ל התם לצורך מצוה אורחין אחרים או ביטול ב"ה דא' א' ישהה ע"ש. ומ"ש שרואה יאמר אפירש"י ד"ה לא יביאם דנראה כמעשה דחול וכ"כ הר"ן יראה דלשנות מעובדין דחול לא משום הרואה. ומ"מ י"ל דגם הם ס"ל כך ומ"ש למעט בהילוך עדיף התם לא אפשיטא בעיין ורא"ש כתב דנקטינן כן יעו"ש אפשר מדאמר שם דכ"ע למעט בהילוך עדיף היינו פשיטותי' ומ"ש למעט בהילוך טרחא יתירא רש"י לא יפרש כן אלא למעט בהילוך ולמעט בטורח שוין המה וכבר הארכתי במשנה ועין ר"ן כתב דאע"ג דלמעט בהילוך עדיף. הכא עובדין דחול והנה התם נמי עביד עובדין דחול וע"כ או דסובר כפירש"י דכאן והתם במבו' המעורבת דשכיחי רבים אסור בסל וטוב למפיש בהילוך וברה"י כאן וכאן שרי. או רש"י סובר מעיר לעיר דוקא אמור מעתה כפי הנראה שלש שיטות בכאן שיטת רש"י ושיטת ר"ן ושיטת התוספת ועב"י של"ג וכבר התבאר לעיל ועיין ר"ן כתב למעט בהילוך עדיף ואפ"ה כתב אח"כ דרו בריגלא למעט בטורח כפירש"י לקמן וכמ"ש כאן:

דף ל.

גמרא אתקין רבא במחוזא כו' למ"ש א"ז וריב"א הובא בד"מ תק"י דלרש"י דוקא מעיר לעיר הא בעיר א' אפילו ברה"ר שרי בסל וקופה (ושע"כ לא יצויר דין זה כ"א בי"ט לא בשבת). א"כ מחוז"א משמע בעיר גופא וצריך לומר דסל וקופה לאו משום משא גדולה אלא אפילו כד אחד בסל אסור ודר"ה בכתף שרי ולאו משום משא אלא כעובדין דחול שהרואה אומר או פי' אחר ולכן דוקא מעיר לעיר אסור משא"כ כאן מיירי להקל מטורח מש"א ומש"ה אף באותה העיר אתקין ל מחול. והרמז"ל מ" מי"ט ה"א אין מוציאין משאות גדולות א"ה לשון המחבר בסק"י. וא"י דכאן אין הטעם משום טורח משא וכדכתיבנא:

ואם לא אפשר שרי פירש"י שאיך לו סידר ולעיל על הפסנם ד"ה ואם א"א שזימן הרבה אורחים וצריך להביא הרבה ביחד כו' הא כדאיתא והא כדאיתא. והב"י בתק"י מ"ש הטור שזימן אורחים הרבה ורש"י פי' שאין סידור דבריו אמתיים דהטור כלל משנה דלא

יביאם דמחוזא וסיים ואם זימן אורחים הרבה היינו לומר דאפילו יכול לשנות מדוחקא לרגלא הואיל ואורחין הרבה וצריך למהר ולילך וע"י שינוי שאין רגיל ילך לאט מותר וכ"כ המחבר שם סעיף יו"ד אם א"א שזימנן הרבה אורחים ורבותא אשמעינן כאמור:

זימנין דאתי לידי סחיטה עיין א"ח ש"כ ושכ"א מעניני סחיטה ור"ן בשם רז"ה ובר"ן יש חסרון תיבות וצריך להיות ולי נראה. ושלש מחלוקת בדבר תו' ד"ה זמנין ביין נמי שייך סחיטה בבגד לכלי הוי דש ולעיל מיירי שנופל לארץ ובמים כבוס ורז"ה סובר דביין לא שייך סחיטה דהבגד נשאר אדום. (ועט"ז שכ"א ביין לבן שייך כבוס) ואפשר אפילו סוחט לכלי לא הוה דש שאין זה מפרק מחבורו שנולד כך כמו תבואה. ור"ן תירץ דההוא דמסננין יין בסודרין בעומדין לכך. משא"כ באין עומד לכך שייך סחיטה אפילו יין אדום. ולעיל בפירות:

ולא היא דתוספת יוה"כ ד"ת ואכלן עד שחשיכה כו' הנה ל"ג ואוכלין משחשיכה דלא הוצרך לומר תו' יוה"כ אלא עד חשיכה (וכ"ש למ"ד מפורש מחינן תר"ח) והנה בין השמשות ספק ועיין ר"ן כתב ספק מ"ה אסור ותוספות אין שיעור יראה לכאורה דתוספות ד"ה דהא תוספת יוה"כ כו' סוברים ספק מדרבנן אסור ואוכלין סמוך לחשיכה לצאת הכוכבים ותוס' יוה"כ דת שיעור. ור"ן סובר ספק מ"ה ותוס' קודם בין השמשות. וזה טעות דתוספת סוברים בכ"מ ספק מ"ה אסור כמ"ש הרשב"א בתה"א (עי"ד פר"ח ופריי). ועוד שיעור תוספת יוה"כ כל בין השמשות מדרבנן עכ"פ. אלא בין תוס' ור"ן סוברים ספק מ"ה אסור ותוספת סוברים דה"ק עד חשכה היינו עד סמוך לביה"ש דאי עד חשיכה צ"ה א"כ בלא תוס' יוה"כ ביה"ש ספק מ"ה כודאי איסור ולא מחינן להו אלמא לא היא. וע"כ עד חשיכה עד ביה"ש קרי חשיכה וע"כ תוספת יוה"כ שיעור קודם ביה"ש זמן מה וז"ש מבעוד יום היינו זמן מה קודם ביה"ש אבל הר"ן סובר דלעולם אכלי עד סמוך לצ"ה. ואין ראי' דבודאי איסור תורה לא מחינן. דשאני ביה"ש אעפ"י שספקו כוודאי מ"ה מ"מ יש הפרש בין ודאי ממש דמחינן להו (שהרי בע"ה וא"ח תר"ח בין מפורש ה"ה) אלא תוספת יוה"כ ד"ת וע"כ רגע קודם ביה"ש דביה"ש אצטריך קרא למעוטי ספקא וא"כ הוה ביה"ש ודאי איסור תורה. ממש מתוספת יוה"כ ושפיר הוכיח דלא היא זה הנראה לי פירוש דבריהם. ולעולם תוספת יוה"כ רגע קודם ביה"ש נמי שפיר דמי ואי"ה יבואר בפריי ומ"ש הר"ן ז"ל דסוגיין דכאן מחלפה בשבת דהתם מסקינן דבד"ת מחיכן בהו יעו"ש הנה י"ל דחילוף הסוגיות תלוי בחלב כוי בכריתות למ"ד ספק מ"ה אסור א"כ ע"כ בד"ת נמי לא מחינן בהו. ולמ"ד ספק מדרבנן אסור א"כ תוספת יוה"כ רגע קודם צ"ה ואין שיעור וא"כ אין ראי'. ובד"ת מחינן ואמנם האמת שבשבת קכ"ז ב'

בנוסחות דידן גרסינן נמי ולא היא יעו"ש בקמ"ח ב' ואולי בגירסת הר"ן לא הי' כתוב שם ולא היא ועיין ר"מ פ"א מהלכות שביתת עשור דתוספת יוה"כ מבע"י מקרא בתשעה ויש למודים אחרים ביומא והר"מ ז"ל סובר פ"ט מט"מ ספק מדרבנן ואין להאריך:

התם בתבנא סריא עיין תוס' ד"ה התם ומשמע לכאורה דהניח באוצר והי' ראוי לבהמה ועכשיו נסרח יעו"ש ועיין רא"ש כתב דלא עבדי לי' אוצר משמע דלא הניח לי' באוצר וסריא מעיקרא. וצ"ע דא"כ מאי אבל לא עצים שבמוקצה דבתבן נמי כה"ג אסור ואי"ה יבואר בפריי עיין הג"א מ"ש מוקצה שיבש יבואר בסמוך מזה:

גרסינן בירושלמי מתני' באילון קרפדייא דקיקתרא עיין מפרש שם. ובתוס' שם ד"ה באילין והנה במשנה ירושלמית גרס במשנה על כתפו לפניו אבל במשנה שבת תלמוד בבלי הגרסא מביא על כתפו או לפניו והיינו כפירש"י. והפוסקים לא הביאו הגירסא ירושלמית כלל אלא כתלמודא דידן ואין חילוק בין דקין או גדולים ותלמוד בבלי עיקר:

שם ר' יודן בעי מהו להוציא תבן מרה"י לרה"ר ולא מתניתא כו' ועיין בתוס' שם. ואמנם רש"י במשנה כתב המוליך תבן להסיק או לבהמה. ובתקי"ב פסק להוציא לבהמה מרשות לרשות אסור ויש לעיין דבפ"א מי"ט הי"ג כתב המ"מ שזה לרשב"א דהוצאה שלא לצורך כלל אסור מ"ה ולוקה משא"כ לר"מ ז"ל כרש"י דשלא לצורך כלל שרי מ"ה רק מדרבנן. א"כ מותר גמור להוציא לצורך בהמה דהוצאה מתוך כל שיש צורך קצת אפילו לבהמה לא מתסר אפילו מדרבנן. ואפילו לרשב"א דוקא מרה"י לרה"ר לא כרמלית כנראה מ"מ שם דאיסור תורה לא התירו הא טלטול דרבנן התירו ולדידן לית רה"ר ולמה הביאו הרב בתקי"ב לדידן גם מ"ש המ"א בתקי"ח אבנים כתב דלוקה. א"י מנא לי' זה דמלשון המחבר משמע כלים אפילו אין צורך כלל שרי רק אבנים א"כ כלים נמי צורך בעינן שלא יגנבו ה"ה בהמה נמי דמ"ה שרי שלא לצורך כלל. ובפריי יבואר ומ"מ מלשון רש"י במשנה נראה דמוציא תבן אפילו בעיר אחת המעורבת אסור דגנאי לי"ט הוא. ולא דמי לסל וקופה דוקא מעיר אחרת ולענין אי שרי להוציא תבן להסיק ממשנה דאין מביאין לקמן ל"א נראה דשרי ושם יבואר ומ"ש המפרש שם אין פנאי להאריך ואי"ה יבואר במקום אחר:

שם ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסא מוקצה שיבש אסור ליגע בו כתב המפרש דביה"ש לא חזיא ויש מוקצה לחצי י"ט א"י מהו דביה"ש אתקצי לכולא יומא לר"י אלא בהי' ראוי ביה"ש ואח"כ אתקצי וסר הוא דשייך מוקצה לחצי שבת וי"ט ופירוש מוקצה שיבש העצים לחים מאד ואין ראוים להסקה ויבשו שלא מדעת אסורים ול"ד להא כו'. ב' מוקצה שיבש דשרי בגרוגרת דכל דעתי' שיבשו משא"כ כאן. וכבר כתבתי שם מזה

ועיין הג"א כאן הביא הא דמוקצה שיבש מא"ז והוא מירושלמי לדעתי ואין להאריך ואי"ה בפריי יבואר:

דף ל:

משנה אין נוטלין אלא מן הסמוך לה פירש"י פסח ועצרת הא סוכת החג אע"ג בחבילות וכדומה דלא מבטל לי' אסור מדרבנן עב"י תקי"ח וט"ז שם אות ו' ובתרל"ח ואי"ה יבואר שם בפריי והרב כתב אפילו יעו"ש:

גמרא סמוך לדפנות רב מנשייא אמר אפילו תימא אין סמוך לדפנות אברייתא י"א מר א"ח ול"פ וי"א דפליגי עיין פוסקים ומדברי רש"י נראה דאסרייתא בסכך שרי לרב מנשיא מדלא התיר אוגדן ודאי לא לסכך בטלי אבל בדפנות כה"ג לרב מנשיא אסור אפילו תימא היינו דוקא לסכך מדלא כתב רש"י רכל אסרייתא אין מעורב בסכך כמו דופן אלא כאמור ועיין ירושלמי שמואל אמר בשלא נתכוין לעבותה הא נתכוין אסור אבל תנאי מהני יעו"ש וכ"מ מרש"י ד"ה וכי תניא מדלא היתר אוגדן לא בטלינהו אלא להצניעם שם הא נתכוין לעבותה אפילו לא היתר אוגדן אסור ותנאי מהני כה"ג דאין זה סותר אהל ממש הא בנותן לסכך מפוזרין הוה סותר אהל ממש ולא מהני תנאי ולדופן שלא נארג עמו מהני ועב"י תקי"ח ואי"ה יבואר בפריי:

תניא אין נוטלין אלא מן הסמוך ור"ש מתיר אפילו מסכך עצמו: וסוכה רעועה ונפלה דבריאה ר"ש מודה דאסור. אפילו למ"ד חלוק ר"ש בבריאה שמתו דשרי. התם מצפה ע"י חש"ו. כמ"ש תוס' חולין י"ד א' ד"ה מחתכין מ"א סי' תק"א אות ב' ולעיל כ"ז ב' חלוק ר"ש כו' דסתמא יושב ומצפה מתי תשחט ע"י חש"ו:

והוי יודע דהרי"ף גורס בברייתא אין נוטלין מסוכה ולא מסמוך לה ור"ש מתיר ושוין בסוכת החג כו' ומי מהני תנאה אבייי ורבא כו' הנה לפי גירסא (דלמא) [ולא מן] הסמוך לה יראה דלא גרס ור"ש שרי והא סתר אהלא דר"ש היינו ת"ק דמשנה דמן הסמוך שרי א"כ מאי פריך בחג מי מהני תנאה דלמא בסמוך קאמר דהוה כיותר משיעור סוכה דמטעם מוקצה ומהני תנאה עיין תו"י ד"ה עצי סוכה (ויבואר בפריי אי"ה תרל"ח). ואמנם יראה אף לגי' הרי"ף גרסינן שפיר הך שקלא וטריא דת"ק דלא מן הסמוך לה ע"כ בנתכוין לעבותה דאסור אף מן הסמוך לה כדאיתא בירושלמי הביאותיו לעיל ועב"י תקי"ח ומ"א שם ור"ש מתיר ופריך שפיר לר"ש והא סתר אהלא אף מן הסמוך לה כיון דנתכוין לעבותה. ומשני שנפלה. ור"ש מתיר אף מסכך עצמה ולפ"ז הגירסא בגמרא ואם התנה הכל לפי תנאה א"ש טובא לגירסת הרי"ף ז"ל דאף דנאמר דתנאי לא מהני לר' יהודא כמ"ש התוס', ד"ה אמר רב מנשיא אפ"ה א"ש ואם התנה הכל לפי תנאי

מסוכה דעלמא היינו (בין) [מן] הסמוך לה כדאיתא בירושלמי דנתכוין לעבותה וודאי מהני תנאי בדפנות כל שאין נארג עם הדפנות או בסכך באסרייתא והבן זה
אביי ורבא דאמרו תרווייהו דאמר אין בודל כל בין השמשות הנה לכאורה יש כאן ד' שיטות ואבארם בקצרה רש"י סובר תירוצא דרב מנשיא קאי למסקנא והוא ד' דברים יש מוקצה מחמת איסור ומוקצה [מחמת] מצוה כעצי סוכה ונוי סוכה ואתרוג והשתא מוקצה איסור מהני תנאי לר' יהודא (ואפילו בבריאה באפשר עב"י תקי"ח) ובעצי סוכה לא מהני תנאה דע"כ ביה"ש בודל משום איסור אוהל תו חייל מצוה ביה"ש ותו לא מהני תנאי למחר אפילו נפלה או חול המועד ונוי סוכה באין בודל ביה"ש אפילו במצוה לא חייל שם מצוה ולפ"ז ה"ה בנתכוין לעבותה [או] באסרייתא סמוך לדפנות דמהני תנאה לאיסור כמ"ש לעיל בשם הירושלמי ואומר ביה"ש איני בודל כל ביה"ש דמשום אהלא שרי ה"ה דמשום מצוה שרי כמו בנוי סוכה ואתרוג הואיל וכל לילה הוי הפסק שרי למחר וביום ראשון אסור אפילו לרב דל"ש לילה הפסק וכ"פ רב בשאר ימים (כמ"ש התוס' ד"ה כל ולא מצאתי כעת החילוק ואולי דבשאר הימים הוה רק זכר למקדש) ושיטת הר"ן כרש"י בהא אלא דחולק אם נתכוין לעבותה דירדה קדושה דסוכה עלי' (בדפנות או בסכך עיין תרל"ח) אפילו התנה ביה"ש דליכא סתירת אוהל אפ"ה מטעם מה חג תו לא מהני תנאי מגזרת הכתוב ושיטת הרי"ף ז"ל דל"ג כלל הא תירוצא דרב מנשיא ועיקר כאביי ורבא. ולפ"ז בין באיסור או במצוה כל שאומר אין בודל ביה"ש מהני אפילו לעצי סוכה ואפילו בודל בהכרח מחמת סתירת אהל. הואיל ואין בודל ממצוה שרי אפילו בעצי סוכה כ"ש באיסור דמהני תנאה למחר ותו' סוברים באיסור אין מועיל תנאי למחר הואיל ובהכרח בודל ביה"ש מחמת איסור תו אתקצי לכולא יומא. אבל בעצי סוכה אם אין בודל כל ביה"ש ממצוה אפילו בודל מחמת איסור שרי לר"ש דלית לי' מוקצה מחמת איסור. וא"כ לרבי יהודא בחולו של מועד שרי הכל לפי תנאה ואי"ה בפריי יבואר עוד וכאן אין להאריך:
מ"ש המ"א תקי"ח אות י"ג למה כתב הטור דסוכה רעועה שרי לר"ש הא קיי"ל מוקצה מחמת איסור כר"י בשבת כ"ש ביו"ט עכ"ל ירצה דהטור לא הכריע בי"ט הלכה כמי לכן כתב בכ"מ פלוגתא דר"י ור"ש וכאן הוקשה לו דבאיסור הכריע בשבת כר"י כ"ש י"ט דקיל (דבזה הכריע הטור מה שבשבת אסור כ"ש בי"ט) והנה בשי"ח דוקא דחאו בידים נר שהדליקו שבת. וי"ל סוכת החג מזמן רב או משנה לשנה הוה דלא מקרי דחאו בידים ושרי בי"ט כמו בשבת לר"ש דכה"ג לא פסקינן לאיסור וע"כ כתב סוכה רעועה ואי"ה בפריי יבואר וכאן אין להאריך:

דף לא.

משנה מביאין עצים משדה ממכונס ומקרפף אפילו מפוזר כו' ר"ש פירוש מפוזר לא דמוקצה הוא לא מטעם גיבוב אפשר כמ"ש הר"ן ז"ל דגיבוב שרי לאוכל נפש כמו ביקוע אלא שנראה כמגבב ליומא אוחרא (עיין [לעילן] דלא יחם חמין להנאת הגוף הוה עצים אוכל נפש יעו"ש) ורש"י סובר דלא משום דנראה כמגבב אלא משום מוקצה והחמירו במוקצה כל שמשתמש בהם אסור עמ"א תק"ט אות ט"ו באורך ועיין תוס' כאן ד"ה מן. ומ"ט ממ"ש רש"י מכונס מעי"ט דגלי דעתי' דעלייהו סמיך משמע הא מפוזר אפילו אמר שמזמין אסור וזה כר"ן משום מעמר וי"ל דגלי דעתי' מסתמא אמרינן כן ול"ד מעי"ט ה"ה כנסן כבר ומפוזרין אסור מסתמא הא אזמין בפירוש שרי ור' יהודא אמר שמואל דוקא מכונסין בקרפף הא שדה לא לר"ן טעם דמחליף מכונס אטו מפוזר והוה כמגבב וקרפף מפוזר משום כמגבב. ולפ"ז לר"ן מפוזר בקרפף לא מהני זימון מאתמול ועיין ט"ז תק"א ה' ולר"מ דמסיים הרי הן מוקצה משמע זימון מהני יעו"ש ועתיו"ט דמדסתמו הפוסקים משמע מכונס שבקרפף אפילו לא כנסם מעי"ט נמי ויבואר לקמן:

גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל אין מביאין אלא ממכונס שבקרפף ותנן ממפוזר כו' ה"ה דקשיא אריש דמתני' מתיר מכונס שבשדה עיין פר"ח תק"א וי"ל דרישא בזימון מעיו"ט בפירוש מיירי ושמואל אמר בלא זימון אין מביאין אלא מקרפף מכונס לא משדה דמוקצה ומפוזר שדה אפילו זימון לא [דהוי] כמגבב ופריך מתני' מתיר קרפף מפוזר וא"ל מתני' בזימון מיירי ושמואל באין מזומן דא"כ מ"ט דר' יהודא דאמר סמוך לעיר ע' אמה ושריים (כמ"ש הרשב"א) הא מזומן אפי' יותר נמי דעתי' עלוי' וע"כ באין מזומן נמי שרי קרפף מפוזר כו'. הן אמת שי"ל דר' יהודה ור"י פליגי בהא דלר' יהודה הטעם משום מוקצה ומש"ה סמוך לעיר דעתי' עלוי' ור' משום דמחלף בשדה כמ"ש המ"א תק"א אות ט' (ויבואר בסמוך) אלא דמשמע דר" מודה לדר' יהודא דמפוזר בקרפף שרי ומסיק לקמן הלכה כר' יוסי להקל אע"ג דבכ"מ הלכה כר"י מחברו עכ"פ עיין עירובין מ"ו ב' ודוחק לומר דתרתי להקל פסק כר' יוסי דלית דוקא פותחת כו' אלא קמ"ל דל"ת פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי במפוזר בקרפף בעינן הכי תנאים אבל מכונס בקרפף לא בעינן כלל לא פותחת קמ"ל דבעינן פותחת במכונס הא מפוזר אפילו סמוך ופותחת לא מהני:

לשון הרמז"ל פ"ב מי"ט הי"ד אין מביאין עצים משדה אפי' מכונסים מערב אבל מגבב משלפניו ומדליק שם ומביאין ממכונס מרה"י ובלבד פותחת ותוך תחום שבת ואם חיסר א' מכל אלו הרי הן מוקצה הנה מדהתיר גבוב משלפניו ומדליק שם קאי אהוכני מעי"ט דאין מביאין משום נראה כמגבב כר"ן. דלרש"י הטעם לרב יהודה אמר שמואל מכונס

שבשדה לא אפילו אזמין מעי"ט הסיח דעתו שמא יגנבו וכדומה וז"א לר"מ [דא"כ] משלפניו ומדליק נמי יהא אסור אמור מעתה לכאורה שלש שיטות. א' שיטת רש"י דל"ש כאן גיבוב כלל. אלא מכונס שבשדה אסור דמקצה מהם אפילו כנסן מעי"ט מיד כשהולך מהם ביה"ש אסח דעתי' שסובר שיגנבו אם לא ביושב ומשמר כל ביה"ש שרי) ולכך אפילו מגבב ומדליק שם אסור וקרפף או פותחת אי סמוך סגי במכונס וצ"ל כיון דמוקף מחיצות סמכה דעתי' אף בלא פותחת ומפוזר בקרפף אסור משום מוקצה. ואם הזמין מאתמול מפוזר נמי שרי. שיטת ר"ן בשם אחרים משום גיבוב ובשדה מכונס מיחלף אטו מפוזר (כולה חדא גזרה) וקרפף מפוזר כמגבב ולא מכונס ואפילו הזמין מפוזר אסור דהוה כמגבב ושיטת הר"מ ז"ל נראה מקצת כר"ן בשדה אסור מגבב לא מקצה מדהתיר משלפניו ומדליק שם וכר"ן ואמנם בקרפף אם חיסר א' אלו הוה מוקצה משמע מפוזר מטעם מוקצה קאתי' עלי'. ואם הזמין שרי כמ"ש הט"ז תק"א אות ה' ולכן אסור מפוזר בקרפף כמגבב. וא"כ יש כאן שלש שיטות אמנם המ"א אות וי"ו סיים מעמר אפילו ברה"י. סובר דר"מ והמחבר נמי סוברים כר"ן בקרפף מפוזר כמגבב. ומ"ש אח"כ חסר א' מכל אלו מוקצה קאי אאין פותחת לבד (דחוץ לתחום לאו מוקצה) כמו שיתבאר ומפוזר מטעם כמגבב דלא כט"ז אות ה' ומ"ש המ"א אות ט' דלר"מ באין מסגרת שירא שיגנבו כהרע"ב בפירוש המשניות ואפילו הזמין מעיו"ט אסור דלא סמכה דעתי' ור"ן כתב באין פותחת הוה כשדה ומיחלף במעמר ולפ"ז בעלי קנים נמי הטעם לר"מ כמגבב עמ"א אות יו"ד כתב טעם הר"ן ומוכנים דקאמר כלומר אין בהם איסור:

ודע דהלחם משנה פ"ב מי"ט הי"ד למדתי מדבריו חידוש והוא דהבא מחוץ לתחום מותר לישראל אחר. וכאן כתב דאם חיסר אחד מאלו הוה מוקצה חוץ לתחום אפילו לישראל אחר. ותי' דבשל גוי שא"י אם יביא לו מותר לישראל אחר. משא"כ גנה של ישראל וכדומה והביא לו גוי מחוץ לתחום אסור לישראל אחר שהבעלים מתיאשין מהם והוה מוקצה לכל ישראל יעו"ש. ומיהו אין הכרח לומר כן די"ל תחומין הקילו אפילו כה"ג הבא בשביל ישראל זה שרי לישראל אחר ולא קאי רק אאין פותחת ומיהו נ"מ למפוזרין דאפילו מגבב מלפני' ומדליק שם אסור במפוזרין דהוה נמי מוקצה

ומ"ש הרב בהג"ה ומגבב מחצר ומדליק שם. ה"ה להביא לבית אלא לגבב ולהניח שם אסור. עמ"א אות ח' ואי"ה בפריי יבואר שם וכאן אין להאריך: ומ"ש המ"א אות ע' והר"ן כתב כשאין מסברת הוה כשדם. לומר דמיחלף במגבב ולא מצאתיו בר"ן שיאמר כן בפירוש ואפשר נמי משום מוקצה דסמוך לעיר א"ל דחדא מינייהו סגי לר"ן דלא כר"מ שהרי כתב וכבר השיג עליו הראב"ד משמע דסמוך לחוד באין פותחת סגי מטעם מוקצה

קאתינן עלי' ומיהו שיטת רש"י ז"ל ע"כ אף באמת דמכונס אסור לאו משום דמיחלף והוה כמגבב דא"כ למה לי' לפרש בהא דמפוזרין בשדה אסור דמוקצין הם ולא משום דכמבבב. אלא כמ"ש לעיל:

פסקא איזהו קרפף כו' עיין תוי"ט משנה לקמן אין מבקעין משם הוכיח ב' ב' דבי"ט סתם מוקצה כר"י לא מכאן דלאו סתמא הוא אלא ר' יוסי ולכאורה מ"מ אין חולק והלכה כר"י לגמרי וי"ל דר"י לקולא ובעי פותחת דוקא וסמוך לא מהני וי"ל שזה מחלוקת לר"י דאית לי' מוקצה הטעם משום מוקצה ומהני סמוך או תרתי בעי ור' יוסי לית לי' מוקצה בי"ט. אלא באין פותחת דומה לשדה ומיחלף מפוזר דידי' במפוזר בשדה והוה כמגבב. ועמ"א תק"א אות ט' להר"ן כשאין מסגרת הוה כשדה (ולעיל כתבתי דלא מצאתיו בר"ן ז"ל) א"כ אין הוכחה מכאן דבי"ט מוקצה אדרבא הלכה כר' יוסי דלא בעינן סמוך לעיר ממש. ועיין בלח"מ פ"ב מהי"ט ולעיל בהא דחי' שקננה בפרדס ומזה סייעתא דלר' יוסי דוקא פותחת ומיהו אין כ"כ ראי' דלא מפורש במשנה:

ולעניין פירוש השמועה לא ראיתי להאריך רק בקצרה הנה מסופק אי סתם פותחת יש להם פותחת או סתם פותחת אין להם פותחת ואם סתמן יש להם פותחת. י"ל דר"י תרתי בעי מסתמא ור' יוסי י"ל דפותחת לחוד סגי אבל סמוך לא מהני ומה"ת למפיש במחלוקת ועוד מלת כל דלא הוה לומר אלא פותחת אף סמוך ואם נאמר דסתמן אין פותחת. י"ל לר"י סמוך לחוד מהני מדלא הזכיר פותחת ואפשר פותחת לחוד נמי מהני ור' יוסי אמר דוקא פותחת ולא סמוך מהני א"כ ר' יוסי לחומרא פליג. או ר"י דוקא סמוך. ור' יוסי אומר דוקא פותחת (אלא מה"ת למפיש מחלוקת) או דר' יוסי אמר פותחת נמי מהני. או דמר אמר חדא כו' ולא פליגי ר"י אמר סמוך ור' יוסי אמר כל שנכנסין בפותחת נמי שרי. ואמנם רש"י לא גרס לר' יוסי לקולא פליג או לחומרא פליג ובלשון המשנה דר' יוסי אם נאמר דר"י תרתי בעי הי' לר' יוסי לומר בתוך תחום שבת ותו לא או כל שיש פותחת גם אם לחומרא פליג הי' לו לומר אם יש פותחת. עיין מהרש"א ומהר"מ מלובלין ז"ל ולא הי' הזמן גורם והגירסא בגמרא ש"מ ר' יוסי תרתי לקולא גירסת רש"י ועשה כלומר דלאו תרתי לקולא. דר' יהודה נמי סמוך בלא פותחת ור' יוסי בין פותחת לחוד או סמוך לחוד מהני ופליג בפותחת לחוד אבל גי' הר"מ ז"ל כפי הנראה ממ"מ פ"ב מהי"ט הי"ד דה"ג איבעיא להו ר' יוסי לקולא פליג או לחומרא פליג. ומסיק לקולא פליג וה"פ אי ר' יהודה סמוך לחוד וה"ה פותחת לחוד ור' יוסי דוקא פותחת בעי. או ר' יהודה תרתי בעי דסתמא יש להם פותחת ור' יוסי לקולא פותחת לחוד סגי אבל סמוך לחוד ודאי לא דמפיש במחלוקת ומסיק מדתנן כל שנכנסין ש"מ לקולא דאי לחומרא הי'

לומר אם נכנסין בפותחת ש"מ ר' יהודה תרתי בעי ור' יוסי אמר כל שנכנסין לחוד סגי וכן הלכה להרמז"ל דבפותחת סגי ודוקא פותחת ולכאורה טענת רש"י ז"ל חזקה היא דאי ה"ג ר"י לקולא או לחומרא א"כ אין נ"מ לר' יוסי כלל בצדדי איבעיא ולר' יהודא הוא דנ"מ איך שביק ר' יהודה ונקיט ר' יוסי נהי דאפשר הבעיין סבר הלכה כר' יהודה ועוד כלל בעירובין ט"ו הלכה כר' יוסי מחברו עכ"פ. ואפשר דאי ר' יהודה תרתי לקולא סמוך לחוד וכ"ש פותחת לחוד בסוף תחום שבת מהני ור' יוסי לחומרא פליג דוקא פותחת לחוד וסמוך לחוד לא מהני יש מקום לומר דודאי ר' יהודה מחמיר במוקצה מכולם וע"כ ר'' יוסי הטעם דאין פותחת מיחלף בשדה במפוזר (או במכונס) משא"כ א' ר' יהודה תרתי בעי ור' יוסי מיקל ואמר פותחת לחוד סגי אפשר טעמא משום מוקצה דר"י מחמיר ואמר תרתי בעי דליפוק מתורת מוקצה ור' יוסי מיקל בפותחת לחוד סגי ונ"מ אי טעמא משום דמיחלף בשדה לא מהני הזמנה ומשום מוקצה מהני הזמנה. ועט"ז תק"א אות ה' ובמ"א אות ט' והבן זה ואי"ה בפריי בתק"א אבאר זה וכאן אין להאריך:

משנה אין מבקעין כו' ולא מקורה שנשברה בי"ט מכאן הוכיח ב' ב' דבי"ט כר"י דמוקצה אסור ולא משנה דלעיל דר' יוסי אוסר עד שיהא פותחת. י"ל הטעם דהוה כשדה ומגבב כמש"ל עמ"א תק"א אות ט' ואפילו לרש"י לעיל דגרס ר' יוסי תרתי לקולא. ע"כ נקיט משנה זו והא דאין מבקעין מנשברה בי"ט מטעם נולד עמ"א תק"א אות א' ועיין ב"י תק"א דאין מסיקין בשברי כלים מטעם נולד יעו"ש ולפ"ז ה"ה נבלה בשבת נולד הוא. דאי מוקצה אין ראי' דבי"ט פסק כר"י דלמא נולד פסק כר"י ובשבת מוקצה כר"ש ואפשר ר' נחמן לעיל סובר דאין לחלק בין נולד למוקצה ועיין תצ"ה ר"ת פוסק בשבת כר"ש במוקצה לא נולד וע"כ נבלה בשבת הוה מוקצה לא נולד:

דף לא:

גמרא והאמרת רישא אין מבקעין כלל. ופירש"י ז"ל דהמקשה סבר דאין מבקעין נשברה מעי"ט וזו ואצ"ל זו דאם נשברה מעי"ט אסור משום מלאכה וטרחא (מלאכה טחינה ששניה סלתא וטרחא אפילו לחתיכות גסות הוה טרחא עשן תק"א) כ"ש בי"ט דהוה ג"כ נולד ופריך אמאי סיפא שרי ועט"ז תק"א אות א' דלמא רישא בראוי להסקה ועי' מדתנן או שנשברה בי"ט אלמא רישא בלא נשברה (כלל) ולא הבינותי דהא רש"י פירש דס"ד דרישא שנשברה מעי"ט. דאי לא נשברה כלל לא הוה מקשה מידי גם י"ל למה לי' חסורי מחסרא ולא מוקי לי' בלא נשברה מעי"ט ומ"ש רש"י זו ואצ"ל זו. אפשר דלא זו שנשברה מאתמול אסור לבקוע לחתיכות דמכשירין שאפשר מעי"ט אפילו עמדה לבנין ובי"ט נשברה דה"א מכשירין שא"א מעי"ט מקרי קמ"ל דאסור ועתו' ב' ב' ד"ה אין מבקעין

דהכא מיירי ברעועה דלר"ש שרי ולר"י אסור ועפר"ח כאן הק"א אות א' אעפ"י שרעועה ביותר ובמסוכנת תקי"ח שרי לר"י הכא הוה נולד יעו"ש ולפמ"ש בהמה נמי נולד וצ"ל בין בהמה ובין קירה. ומ"ש סוא"ר של קורת דהיינו סדורות לארץ שלא יתעקמו ומשמע הא סתם קורה לא הוה מוקצה וצ"ע בזה:

אמר רב חיננא כו' ולכאורה הני תרתי לישני פליגי בתרתי לל"ק . בקרדום זכרות שרי וקופץ נקבות שרי דניכרין הם דזה עשוי ככלי אומנות וכנראה מפירש"י במשנה יעו"ש ומש"ה אמר קופיץ שרי בכל ענין וקיררם בנקבות אסור וללי"ב בקיררם בזכרות אסור וקופץ בנקבות אסור אבל הרי"ף ז"ל העתיק ב' לישני משמע דלא פליגי ומר אמר חדא כי סתם קופיץ עשוי כולו זכרות וסתם קורדם כולו נקבות ויש עושין קופיץ ב' ראשין. ויש עושין קורדם ב' ראשין ועפר"ח ואין להאריך:

משנה בית שנפחת ר"מ כו' הנה ת"ק ור"מ פליגי דלת"ק אף אוירא דליבני אסור לכתחלה משום סתירת אהל דרבנן ואם נפחת מאליו (דע"י אדם ישראל דינו כמבשל וע"י גוי לצורך ישראל אסור וז"ש רש"י ונפחת מאליו ועב"י תק"ג בשם תשובת רשב"א וט"ז תק"ב בהוציא אש וא"ר שם ומכאן מוכח מלאכה ד"ת אסור) לת"ק שרי ור"מ מתיר לכתחלה סתירת אהל דרבנן משום שמחת יו"ט. ומהא שמעינן דלאו כללא הוא כל שבשבת רק דרבנן בי"ט התירו משום שמחת יו"ט דהא לת"ק אסור לכתחלה אף באוירא דליבנא. ועיין ריש אין צדין בתוס' ובי"ש שם:

והנה יש בכאן כמה שיטות רש"י סובר דאיסור דרבנן לא הוה מוקצה כמו טבל לקמן והתו' הקשו ממעות וכדומה וכ"ת טבל נסתלק המוקצה כאן לא נסתלק הפחת ולא הבינותי זה דודאי מוקצה דלבנין שרי לת"ק דמוקצה לטלטל משום אוכל נפש שרינן ודוקא לשמש במוקצה אסור עמ"א תק"ט אות ט"ו. או כיסוי הוה מכשירין וא"כ לית כאן איסור מוקצה דלבנין רק מוקצה מחמת סתירת אהל וכיון שנפחת נסתלק הסתירה (מוקצה נסתלק מכאן והונח במקום אחר משא"כ כאן נסתלק הסתירה כמו בהמה ששחטה) והרמב"ן ז"ל כתב דכיון דאין הפירות מוקצין רק מחמת הבית אין זה מוקצה מחמת איסור (ול"ד למחובר שיש חסרון בפירות גופא) וכן טבל אין חסרון בפירות אלא איסור טבל רביע עלי' והב"י בתקי"ח כתב דיראה כן בגמרא דפריך והא סתר אהלא היינו לר"מ אבל לת"ק לא קשיא יעו"ש. והנה י"ל כמ"ש התוס' כאן דת"ק ר"ש הוא והיינו בית רעוע דבריא מודה ר"ש כמו קורה בריאה ול"ד לבהמה בריאה עמ"א תק"א ועיין מ"מ פ"ב מי"ט ה"ט בשם רשב"א דמתני' ברעוע אפשר כר"ש או כר"י ורעוע ביותר וכמסוכנת

דמי. ודלא כפר"ח תק"א ואי"ה בפריי יבואר זה וכאן אין להאריך ובש"ע תקמ"ח ס"ט פסק כרמב"ן

והט"ז שם אות זיי"ן הקשה מכאן אמ"ש המחבר והרמ"א סי' תקט"ו בסופו דחוץ לתחום פירות של ישראל אסור לכל הא אין מוקצים מחמת עצמם אלא מחמת מקום הוה כמו בית ובאמת קושיא גדולה היא ועיין ברמז"ל פ"ב מי"ט הי"ד קרפף ואם חסר א' מכל אלו הן מוקצה היינו נמי חוץ לתחום ועיין לחם משנה שם וזה יורה כרשב"א ומחבר תקט"ו והרי הר"מ גופא כתב בית סתם אפילו בנין. וע"כ כרמב"ן (דרעוע הא פסק כר"י ולומר רעוע ביותר מ"מ הא סתמא כתב) וא"כ יהיו דברי הרמז"ל סותרים והנה י"ל פוחת אין בו איסור תורה כ"א סותר ע"מ לבנות עכ"פ עיין שבת ל"א ב' וא"כ איכא תרתי בפירות גופייהו אין מוקצה ואיסור דרבנן הוה כמו טבל משא"כ תחומין נהי דרבנן מ"מ יש בהן סמך מן התורה ומחמירין בי' במקצת דהוה כעין של תורה ואפילו אין בפירות מוקצה אסור כאמור. וכ"ש במוקצה מחמת איסור מלאכת תורה דהוה מוקצין כה"ג אף שאין בפירות גופייהו מוקצה ואי"ה בפריי יבואר וכאן אין להאריך ואוירא דליבנא קיל יותר עיין שבת קמ"ו א' רש"י שובר חביות והבן:

דף לב.

גמרא תניא חדא מסיקין כו' מדלא מוקי לאין מסיקין בכלים כר"י ואין לו עצים דהיתרא דמכי אדליק פורתא הוה מוקצה ש"מ דמותר רק להפוך בהם אסור. ומש"ה קשיא לי' דאין מסיקין משמע מטעם נהנה ועמ"א תק"א אות י"ב וביש לו עצים והוה בל תשחית מאי איריא י"ט חול נמי. וה"מ לומר מסיקין בשברי כלים ביש תואר כלי עליהם ואין להאריך:

משנה אין פוחתין כו' (מלת פוחתין פחת חפירה וכדומה או חסרון ומעין זה בית שנפחת) רבו הפירושים רש"י ורא"ש וטור ומחבר תקי"ד ס"ז בעודו רך ותו' פירשו קש כו' ור"מ בפי' המשנה ופ"ד מהי"ט דעושין ב' כלים כמו אלפסין חרניות שפירושו כן וא"ת א"כ לקמן בברייתא דפליגי ת"ק ורשב"ג וכ"ע מודים באין פוחתין ואמאי באלפס חרניות פליג רשב"ג דתרווייהו חד ענין הוא י"ל כמ"ש בירושלמי דרשב"ג כת"ק דראב"צ דסובר כלי הוא בהיסט כיון דאוכלין כך עליהם ה"ה כאן מעיקרא כלי וכשפותחן לא משוי להו מנא משא"כ פוחתין נר דאסר דמשוי להו מנא ולפ"ז הלכה כרשב"ג ואמנם לרש"י שפירש אלפס חרניות כעין דולבקי טיט רך קודם בישול כבשן וא"כ לעיל הלכה כראב"צ דקודם בישול כלי אדמה אין מקבלין טומאה ורשב"ג כראב"צ דלעיל דמש"ה מתיר לעשות אלפסין חרניות בי"ט דולבקי פשוט. מטיט רך דלאו משוי מנא הוה כאמור

ולפ"ז הלכה כרשב"ג ולא מצאתי בר"מ ז"ל כעת בהא דאלפסין חרניות לא בה' יו"ט ולא בה כלים מזה ובהי"ט פ"ד ה"ח כתב שתי נרות מדובקין או שני כוסות כו' ולא כתב רבותא טפי ב' אלפסין חרניות אעפ"כ אין עושין ביו"ט של כה"ג עושין להפריד דכבר כלי כת"ק דראב"צ ועיין בהרע"ב פ"ב דעדיות מ"ה דהלכה כת"ק ומכל מקום קשה למה לא כתב דין זה בפירוש דאלפסין חרניות עושין ביו"ט להפריד והמחבר בש"ע פסק כרש"י וטור ורא"ש אף על גב דבר"מ מבואר ההיפוך וברי"ף אין הכרע וי"ל דרי"ף כר"מ ס"ל להשוותן כמ"ש במשחזת יעו"ש וצריך לחלק בין הך דכאן להתם ובמשכב ומושב פ"ח ה"ג וצ"ע שם:

ודע בין לרש"י ותוס' ור"מ לכאורה אדחייא הך משנה מהלכה דהא הלכה כסתם משנה בפ"ד דכלים דכלי חרס עד שיצרפנו בכבשן דלא כר' מאיר. ורב יוסף אמר דמתני' ר"מ הוא (דתניא גרסינן עיין רש"י פ"ד דכלים ומפרש כר"ש כאן) ושוב עיינתי בהגהות שם כתבו מעין זה ואמנם יאמר דרב יוסף הוא דאמר הכין אבל אנן אדיחוי דאביי סמכינן דאמר דאין לדמות י"ט לטומאה דלר"מ נמי כו' וע"כ שאני יו"ט אף על גב דלענין טומאה לא הוה כלי אסור לעשותו בי"ט משום כלי אע"ג דאין בנין בכלים מכל מקום כלי גמור אסור לעשות ובתוס' הקשו על רש"י פשיטא דאין עושין כלי ועיין מ"ש רש"י בסוגיא דתריסין משום מכה בפטיש יעו"ש

ואין עושין פחמין רש"י פירש משום כלי ור"ן ז"ל פירש משום מכבה ועמ"א תצ"ח אות כ"ט גחלים עוממת אסור לטלטלם בי"ט יעו"ש. א"כ קשיא פשינוא דאין עושין גלים דאין ראוים בו ביום ואפשר כיון דאפשר] למסרן לאוליירין היינו בלא טלטול ומקום שמונחים שם יבעירום ואנן קיי"ל אין מוקצה לחצי יו"ט וה"ה אין נולד לחצי י"ט וכמו שמותר אם הוחם האפר ואי"ה יבואר בפריי וכאן אין להאריך ומדשנאה פחמין בין פוחתין ובין אין חותכין ש"מ דכולהו משום מנא כרש"י דאל"כ לא הוה להפסיק בפחמין בין פוחתין ובין חותכין פתילה והא דאין חותכין פתילה היינו אפילו בפי שתי נרות נמי אסור בכלי אם לא באור כר"י:

דף לב:

גמרא מוחטין פתילה עיין רא"ש אע"ג דכבוי אסור. מכל מקום לצורך הוא וכו' יעו"ש והנה סובר דאמרינן מתוך אפילו בשאר מלאכות נמי אמנם למ"ש דמוכח מר"מ ושאר פוסקים דלא אמרינן מתוך אלא בהוצאה והבערה לחוד ולהר"מ פ"ד מי"ט כבוי אפילו באוכל נפש אסור צ"ל דזה לאו כבוי מקרי ועמ"א תקי"ד אות כ' יעו"ש:

הר"מ ז"ל פ"ד דכלים במשנה כלי חרס משיצרפו וזו גמר מלאכתן צירף בישל בכבשן שיצא מטיט וגמר מלאכה שא"צ יותר יעו"ש הנה משמע צירוף היסק ראשון לחוד הוה כלי ולא כפירש"י כאן צירוף חיזוק דהיינו פעם שנית. ומ"ש גמר מלאכה א"צ יותר כי לפי שטתו כאן דאין פוחתין ב' נרות דבוקים יחד כעין כדור וחותכין ונעשים שני כלים הא דאמר ר' מאיר היא היינו דמיקל ואמר דאין צירוף כבשן עושה כלי עד שנגמר מלאכה. ואם כן פחיתה זו גמר מלאכה ולר' יהושע דמשצירף הוה כלי אם כן פחיתן לאו כלי דכבר הוא כלי משצירף ומתניתן דכלים ר' יהושע ולאפוקי מר' מאיר וז"ש ר"י משצירף ולא אמר עד שצירף ולרש"י ור"ן ותוספת ר"י מיקל [ר' מאיר] מחמיר הוא וסוגיין דאמר דטמא ע"כ [לא] אמר ר' מאיר לקבולי מידי כיון דמירי בסתומין א"כ אין ראוי לכלום ונהי די"ל לקבולי ל"ד אלא להניח על גבו מ"ט הא ר' מאיר מיקל. אם לא שנגרוס דלמא ע"כ לא אמר ר' יהושע התם דחזי לקבולי מידי כלי גדול משצירף סגי אבל כאן אף ר"י מודה דפחיתתו משויא מנא דמקודם אין כלי ואמר פשיט' ראוי להניח עליו ואם כן הי' לו גירסא אחרת ע"כ לא אמר ר' יהושע וכדחוי דאביי קיי"ל והא דראב"צ הוא אלפסין חרניות היינו נמי כעין כדור וחותכין לשנים וראב"צ אמר טהורים דאין כלי עד שיחתוך א"כ פחיתתו משויא מנא משא"כ לת"ק דקודם פחיתה נמי מנא הוא ושרי פוחתין בי"ט. ומשני אביי דלמא ע"כ לא אמר ת"ק גרסא אחרת וצ"ע שלא מצאתיו כעת. ולרש"י הא מני ראב"צ הוא דלת"ק הטעם דעירניות אוכלין כך ואין דומה למתני' ולראב"צ דשרי חקיקה מנא אעפ"י שאין משתמשין כך דלדידי' לא איכפת לי' מה שמשתמשין רק חקיקה אמור מעתה ד' פירושים פוחתין רש"י ותוס' ור"ן הגי' כמו שכתובה ולר"מ צריך גי' אחרת והבן וצ"ע:

משנה אין שוברין חרס ונייר לצלות מליח פירש"י דג משמע בשר לא ואולי דהוה כשא"מ ועיין י"ד בט"ז אי שרי לצלות כבד על הנייר:

ואין גורפין תנור וכיריים פירש"י כרבנן דסתמא תנן אפילו אי אפשר אין גורפין והלכתא כר"י כמ"ש רש"י ל"ג א' ד"ה והלכתא ולפ"ז לרבנן אפילו א"א אסור ולר"י דוקא א"א שרי אבל שיטת הר"מ ז"ל כפי שיטת המ"מ בפ"א מי"ט דר"מ ז"ל לא פסק כר"י במכשירין אפ"ה פסק בפ"ג מי"ט הי' דא"א מותר לגרוף. כתב הב"י בתק"ל דסובר דר' חסדא דאמר לעיל כ"ח ב' גריפת תנור מחלוקת ר"י ורבנן באפשר לאפות כך דלאו מלאכה היא אלא גזור אטו מלאכה ד"ת. הלכך לר"י ליכא למגזר. ולרבנן גזור וא"א העמידו על ד"ת. ומתני' אין גורפין רבנן ובאפשר. וא"א נמי שרי הכל לרבנן. וכבר יש לפרש גריפת תנור לעיל [כמ"ש] בפריי שם בתוס' ד"ה גריפת אשוי גומת או מכה בפטיש וכאן בטיח וטיט שנפל

שרי דיעבד אלא דא"כ הוה להזכיר להר"מ ז"ל גריפת תנור דאית בי' ד"ת אסור אף דיעבד. ועיין מ"מ פ"ג ה"י דרבינו לא חילק בין נפל מעי"ט כו' יעו"ש לשטתי' בפ"א ופ"ב דר"מ פסק כרבנן במכשירין וע"כ א"א שרי דלאו מלאכה היא. ואפילו מעי"ט לא גזור והלחם משנה שם כתב דהוה מכשירין שא"א מעי"ט שסבור שלא יתחרך וזה כפי סברתו דמשמע כ"פ ממנו דהר"מ ז"ל כר"י פוסק אבל למ"מ הוא כמ"ש כאן. ומדברי הר"ן ז"ל נראה שמפרש מתני' כר"י בשאפשר כו'. ואי היינו מפרשים אין גורפין בנפל מעי"ט א"ש הא מעשה דר"ח נפל ביומא טבא חזי ריפתא מעליא. אפילו אפשר כיון דבי"ט הוה שרי לן:

ואין סומכין הקדרה בבקעת וכן בדל"ת בגמרא מסיק וכן הדלת משמע דמגיה. אמנם הרמז"ל מפרש וכן הדין בדלת וא"צ להגיה. והנה אומרו בקעת ולא אמר אין סומכין קדירה בעצים אפשר אורחא דמלתא נקט ואמנם אפשר לכוונה מיוחדת כמו שאגיד כי במשנה לקמן ובריייתא ל"ג ב' לא יטול לחצוץ שניו אלא מאביס בהמה לא מעצים. פירש"י ז"ל דעצים קיימו לכלים לעשות מהן לא התירו אלא להסקה (היינו לאו קיר' וכדומה אלא סתם עצים) ובכאן מסיק לקמן דלא נחתי עצים אלא להסקה לא שאר דברים. ואמנם כי רש"י ז"ל סובר דקיי"ל הלכה כחכמים דלקמן דאין נוטלין מן העצים לחצוץ שניו דעושין כלים כו' ומלאכתו לאיסור ואין תורת כלי. אסור לצורך גופו כו'. אבל בקעת. עצים בקועים להסקה קיימא כנראה מפירש"י ז"ל שבת קכ"ד א'. שרי באמת לסמוך בו קדירה לר"ש דלא הוה מוקצה ומתני' כאן אסרה אפילו בקעת דלא כר"ש אלא כר"י,. ומיהו יראה דלר"ש אפילו עצים ממש נמי שרי דלית לי' מוקצה אפילו ראוי לכך כו'. ולרא"ש וטור תק"ב דמפרשי מתני' כב"ש שבת קכ"ד א"ש דאפילו בקעת עומר להסקה אפ"ה אסרי ב"ש גזירה י"ט אטו שבת:

גמרא אמר רבינא כו' דמר שרקין כו' ארקתא דפרת כו' דציירי' כו' קטמא שרי רש"י ז"ל פירש דגיבול מלאכה ד"ת הוא כו' קטמא לאו בר גיבול הוא. הנה הר"מ ז"ל בפ"ג מי"ט פסק קטמא שרי דלאו בר גיבול הוא הן בנותן מים או אפילו לש ועיין מ"מ פ"ח הי"ו משבת יעו"ש. והנה המ"מ שם בפ"ג מי"ט הביא דברי רשב"א ז"ל דאפילו יהי' באפר גיבול אפ"ה שרי דא"א לעשות מעי"ט שיתייבש האפר משא"כ בטיט אפשר מעי"ט ומ"ש המ"א נמצאו דברי רבינו קיימין לאו כתירוץ הרשב"א ז"ל דרשב"א סובר כר"י מכשירין שא"א מעי"ט שרי הלכך קטמא א"א מעי"ט שרי. וטיט אפשר מעי"ט ואסור. אלא עכ"פ דין של רבינו מוסכם ואמנם הר"מ ז"ל פוסק כרבנן דר"י דמכשירין כפי דעת המ"מ בפ"א ובפ"ב יעו"ש אלא דמש"ה קטמא שרי דאפר לאו בר גיבול הוא. ומכאן הכריח הרמז"ל

שיטתו בה' שבת פ"ח הי"ו מדשרי סתמא דתלמודא כאן קטמא ועט"ז תק"ז אות ח' לכאורה דהבין תי' המ"מ להרמז"ל נמי. וז"א ואמנם אפשר כ"כ לדינא לדידן מכשירין שרי והנה י"ל קטמא שרי ב' פירושים א' כפירש"י ורי"ף ור"מ. ב' יבש כמ"ש תוס' כאן ואשמעינן הא טיט יבש אסור דממרח או דלא גזור קטמא אטו טיט. או קטמא שרי בנתן מים מעי"ט דנתינתו זהו גבולו ותו ליכא גיבול. ואמנם הרמז"ל דפסק רקתא דפרת שרי לית לי' מלאכת ממרח בכאן. אם נאמר דפסק כרבנן במכשירין. וכנראה מרא"ש ז"ל בשמעתין דלא שייך ממרח בטיחת פי תנור. וצ"ע למה. אבל לר"י דמכשירין שא"א שרי א"ש מרוח א"א הא דאמרינן דציירי' מאתמול ונתקו ממקומו. דאל"ה מחובר הוא ורמז"ל גריס רככו כו' וטיט ורפש שברחוב תלוש הוא עמ"א תק"ז:

דף לג.

גמרא תנו רבנן אין סומכין קדירה בבקעת וכן הדלת פירשתיו וי"מ גורסים תניא נמי הכי היינו הדל"ת. ולר"מ ז"ל בפירוש המשניות אין מגיה ומכל מקום אפשר שפיר תנ"ה דהכי פירושו ואין מנהיגין בהמה כו'. ואי"ה בפריי יבואר:

ואין מנהיגין בהמה כו' לחנגא ונ"מ אפילו הזמין מאתמול נמי אסור עיין ר"ן ועיין ב"י תקכ"ב וט"ז אות ה' הביאו דלר"ש נמי עצים אסור דלא נתנו אלא להסקה והתי"ט חרה אפו בו במרן הב"י ז"ל דכאן משמע לר"ש שרי ואין כ"כ הכרע די"ל דלימא כר"ש כמסתפק ואמר בהא ר"ש מודה כלומר אפילו תימא דר"ש סובר מוקצה כי הא שרי אפ"ה מודה בחינגא. ומיהו באמת סובר באפשר ר"ש דעצים לשאר מילי מוקצים הם דאין תורת כלי עליהם אפילו לר"ש אסור. ורש"י ד"ה בהא עשה כלומר נתכוין לזה וכפל לשונו ולא משום מוקצה יורה על זה ורטיבא שרי כמין שפוד ראוי לצלות בו ומיהו כוונת הר"ן ז"ל על הרי"ף דפסק כר"י במוקצה למה לי חנגא וא"צ למ"ש התוי"ט דקשי' לי' לאוקמא מתני' בתרי טעמא ע"ש ועמ"א תק"ב י"א ובסמוך:

חזרא והלכתא כו' יש בזה ב' שיטות הרא"ש וטור פסקו לחה אסור לכל דבר ויבישה שרי לכל דבר והיינו דאין חילוק בין עץ שראוי לתחוב בשר או לסמוך קדירה בבקעת כי יבישה שרי הואיל וחזי להסקה. ה"ה לכל מילי אבל לחה דלא חזי להסקה אסור אפילו לתחוב כו' וגזרו י"ט אטו שבת אפי' לב"ה יעו"ש בראש בשמעתין. אבל הרי"ף ז"ל סובר דבקעת אפילו יבישה אסור לסמוך קדרה דלא נתנו עצים רק להסקה אפילו יבישים וחזרא ראוי לתחוב בו יבישא שרי דמעין מלאכתו עושה. מה לי לצלות בגחלתו או לתחוב בו אבל רטיבא דל"ש מה לי בגחלתו שאין ראוי בעיני' כ"א ע"י תערובת בהיסק גדול תו אסור לתחוב בעינו כו' יעו"ש. ובש"ע תק"ב כתב המחבר אין סומכין קדרה ולא

הדלת בבקעת ותו לא והרב הוסיף אבל מותר לצלות בו וכ"ש והמ"א אות אב"ג סובר דהמחבר כרי"ף ורמז"ל. וביבשה מיירי דאין סומכין הא לצלות שרי. ושע"כ כתב. דכ"ש לא איש דעד השתא מיירי ביבשה ובלחה אסור לצלות בעיני' דל"ש מה לי בגחלתו כו' אבל ממרוצת דברי הט"ז שם אות ד' יראה דמפרש המחבר כהטור ובלחה מיירי ואפ"ה מותר לצלות ולתחוב בלחה והכרעת עצמו הוא הואיל וי"ל מה לי בגחלתו ע"י היסק גדול ובטור אסור לכל דבר וצ"ע ואי"ה בפריי יבואר והמ"א אות י"א כתב בפירוש אפילו לר"ש אסור לא נתנו אלא להסקה דאין כלי. כב"י תקכ"ב הביאותיו לעיל:

משנה ר"א אומר כו' שיטת רש"י ז"ל משלפניו מבית ממש קרוי משלפניו ור"א אמר כי מותר קיסם לחצוץ שניו ולא הוה מוקצה אפילו מחצר. מדאמר שכל מה שבחצר מוכן מיותר הוא: משמע אפילו לחצוץ שניו מותר אף מחצר (משלפניו לומר דאפ"ה פליגי רבנן ואסרי וכהנה רבות עתוי"ט) גם מגבב הוא קסמין דקין (סתם מגבב הכין הוא כמו בקש ובגבבא). ורבנן אמרי משלפניו מבית שרי להדליק קסמין דקין הא מחצר אף להדליק אסור דטורח הוא והוה מוקצה ולחצוץ אסור אף מבית דלא נתנו עצים אלא להסקה. ולכאורה שלש מחלוקת ר"א וחכמים דברייתא מגבב בחצר ולא יעשה צבורין ר"א הוא וחכמים דמתני' אוסרים כלל גיבוב מחצר ור"ש מתיר אף צבורין אמנם הר"ן ז"ל מפרש כרש"י וב' מחלוקת. וחכמים דברייתא אפשר היינו חכמים דמשנה ובגסים קצת דלא בטל אגב חצר ובלבד שלא יעשה צבורין (ולפ"ז הרי"ף הי' להביא צבורין ויבואר בסמוך). והתוס' ד"ה וחכמים הקשו לפירש"י דחכמים דלא כהלכתא דקיי"ל כר"ש בי"ט נמי והיינו לפירש"י ור"ת דפסקו אף בי"ט כר"ש וכמ"ש לעיל דלית הלכתא כו' וא"י מאי אולמא הך מתני' דשנאו בלשון חכמים מסתם משנה דאין מבקעין ואין סומכין קדירה בבקעת ונהי דאין מבקעין יש לומר נולד. מכל מקום אין סומכין הטעם דלא נתנו עצים [אלא] להסקה ואפ"ה לית הלכתא כן לרש"י אלא סומכין (דלמה) דלא מיתסר מוקצה ה"ה דלית הלכתא כחכמים דכאן. ולי העני נראה דבהא דאין מגבב מחצר ומדליק דטורח ומוקצה הוא אפשר הלכתא הוא ואפילו ר"ש מודה דבאין תורת כלי עלי'. מודה הוא ר"ש כמו שנראה משבת מ"ו א' בהא שרגא דנפטא אלא מעתה צרורת כו'. והיינו לרש"י כפירש"י שם דכל שאין תורת כלי אפילו ר"ש מודה. ומיהו סמיכת קדרה בבקעת כיון דראוי להסקה אפילו רטיבתא בהיסק גדול שרי לר"ש דאף דאין כלי מכל מקום הואיל וראוי להסקה תו מתיר ר"ש מוקצה כי הא כמבואר להדיא לעיל. תנו רבנן אין סומכין קדירה בבקעת לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה ור' שמעון מתיר והמ"א תק"ב אות י"א דעצים מוקצים הם (אפילו למאן דשרי מוקצה כמו שכתב ש"ח סי' ז' יעוין שם) וכוונתו

דהתם בס"ז וסכ"ג אף בשבת דמוקצה שרי מכל מקום באין תורת כלי אסור ה"ה זה. ומיהו זה בשבת מה שאין כן י"ט דחזי להסקה ר"ש מתיר וצריך לומר אנן קיי"ל לחלק דאפילו ביום טוב אסור דאין תורת כלי עליהם:

והתוספת פירשו דטעמא דרבנן גזירה אטו יקטמנו וצ"ע דלרבנן אם קטמו ביד פטור אבל אסור. וכ"ת דגזירה קרובה. ובקוטם להריח לא גזרו אטו קוטם לחצוץ דלחצוץ קרוב שיקטום שא"א בטוב לחצוץ כך. ור"א יסבור כי לחצוץ לא גזרינן וקטימה דלהריח אטו לחצוץ גזור כך דוחק דיחלקו] בסברות הפוכות ואמאי לא אמר לקמן הא רבנן דאסרי לחצוץ אטו קוטם. ה"ה גזרו קוטם להריח אטו קיטם לחצוץ ור"א דלא גזר כאן ה"ה דלא גזור קיטם להריח אטו קוטם לחצוץ. וצ"ע:

ודעת הרמז"ל דרבנן דמתניתן מגבב משלפניו הוא בכ"מ אפילו בשדה שרי משלפניו. ואפשר ברייתא דלקמן מגבב מחצר ובלבד שלא יעשה צבורין היינו נמי רבנן דמתניתן דזהו פירוש משלפניו ועיין במ"מ פ"ב מהי"ט. ועיין ב"י תק"ב ואי"ה בפריי יבואר וכאן אין להאריך:

תוספת בד"ה ר' אליעזר כו' ופריך מתיבי ר"א כו' עיין שם. כי רש"י פירש דמדרבנן קשיא לי לא מר"א והתוספת הוא דפירשו כן ואין קושיא לרש"י:

בד"ה וחכמים אומרים כו' שמא וכן מסיק בגמרא פירשתיו ומ"ש וכן מסיק בגמרא אקוטם להריח דאסור לר"א אטו לחצוץ דיש חיוב חטאת לר"א כדמסיק. ועיין פירוש המשניות. ויראה דפירש כרש"י. ומ"ש ואסור לתקנו הוא ענין בפני עצעו. דאפילו קיסם שהכין מאתמול לחצוץ בו שניו אסור לתקנו מדרבנן כרבנן דלקמן. ומ"ש עוד מ"ש חכמים משלפניו בשדה עיין מ"מ פ"ב מהי"ט ובריתא לקמן מגבב מחצר ומדליק ובלבד שלא יעשה צבורין כתבנו במשנה דאפשר כרבנן. זה אינו. דהא מסיים שכל מה שבחצר מוכן הוא. אם לא שנימא לחלק ג"כ בין גסים לדקים:

דף לג:

גמרא הא בקשין ורכין הו"מ לומר הא בראוין למאכל בהמה הא באין ראוין למאכל בהמה:

מפשח ענין פיסוק ופירוד וכן הוא בקונקורדנסיוש בשורש פשח ומביא קרא איכה ב' ויפשחני וכן פירש"י בחומש דרבי סורר כאלו קוצים מונחים על הדרך וההולך שם צריך להרחיב ולפסוק רגלים לדלוג על הקוצים. ורש"י כאן דיה מפשח מסעף כו' גדר כו' פירוש בע"א. הוה מפשח בידי' נטל עץ עב ובו ענפים רבים סביביו ויהב לן מן ענפים אלותא קיטם כו' ויהי' פירוש הפסיק דרכי סורר כאלו גדור בסירים ויפשחני גם עשה גדר

סביבותי מן אילנות קטועים ובו ענפים רבים ומניחים סביבות השדה והוא כמו גדר וכן עתה ראינו עושים כן בכפרים בשדות שלהם וד"ה מפשח לן מן התלושים לאו אמפשח ציץ אלא אמלת לן ולפירש"י בחומש וכפי מ"ש במ"נ הוה מפשח מפסיק ומפריד ענפים ויהיב:

במוסתקי הטור וש"ע שמ"ד הביאו זה משום דאף לרבנן ל"פ עלי' דר"א אלא בקוטמו להריח לא גזרוד א"נ קוטמו לחצוץ ליכא איסור תורה לדידהו. הא שובר חביות ועשה פה איכא חיוב תורה כפירש"י כאן אפילו לרבנן הי' ראוי לגזור אי לאו במוסתקי דלא גזרינן דמכוין לעשות נקב קטן או עשה פה לאו כלי הוא או שאר תירוצים. והרי"ף ורז"ל פכ"ג משבת ה"ב השמיטו מוסתקי אולי סברי דלרבנן לא גזרו כלל וצ"ע וראיתי להרא"ש בשבת קמ"ז כ' בביצה מוקי במוסתקי דלרבנן נמי איסורא איכא ועב"י שי"ד ובש"ע שם. ודברים אלו להדיוט כמוני צ"ע דמשמע דמשום איסורא דמקלקל פטור אבל אסור ועיין תוספת שבת שם ור"ן שם משום אכילת פירות שרי להו ובעירובין ל"ד משמע משום דשייך סתירה בכלים הא סותר אין חייב אלא ע"מ לבנות. ומקלקל פטור אבל אסור אם לא שנאמר דמקלקל פטור אבל אסור אלא במוסתקי אין בנין וסתירה בי'. ורש"י ז"ל בשבת קמ"ו במתניתן שובר חבית. שאין במקלקל שום איסור. תמה התוי"ט ז"ל דפטור אבל אסור וי"ל דה"ק במקלקל [כלי אין] שום איסור כי רש"י לשיטתי'. דאין בנין וסתירה כלל בכלים רק העושה כלי גמור מחייב משום מכה בפטיש כנראה מדבריו בהרבה מקומות. ומהם בביצה גבי אין מסלקין תריסין יעו"ש. א"כ בסותר כלי אין בו שום איסור דרבנן לגמרי. ומש"ה שובר חבית. ואפשר אפילו בחביות גמורה ושלימה ואי"ה בפריי אבאר וכאן אין להאריך בזה:

אין מוציאין האור דמוליד ביום טוב הנה פשיטא משמע דנולד אסור בי"ט וכר' יהודא. וכנראה דעת ה ז"ל בהשגות פ"ד מי"ט ה"א ולשון הרמז"ל שם יש בו מקושי ההבנה שכתב בפ"ד ה"א אין מוציאין אש כו'. שלא הותר להבעיר אלא מאש מצוי. אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר מעי"ט הנה רישא דמלתא יראה לכאורה דלמה שכתב המ"מ פ"א מי"ט דהבערה הי' ראוי לאסור שאין באוכל נפש עצמו ומקרא הוא דיליף מיום השבת אבל אתה מבעיר בי"ט ולא היתר ע"ה כי אם אש המצוי אבל להוליד אש מחדש לא הותר מ"ה ואמנם מדסיים שהרי אפשר מבערב יו"ט נראה שמדין מכשירין קאתי עלי' דלהבעיר אש מעי"ט ממש זה מקרי א"א שיפסיד עצים הרבה ודמי לתבלין שמפיגין דשרי. אבל להמציא אש מחדש אפשר מעי"ט ולהטמין הגחלת ברמץ וכיוצא שיתקיים עד למחר. והמ"א שם כתב דמטעם נולד (לאסור) לא אסרוהו דל"ד לביצה שהוא גופא

נהנין בו כו' ולא אסרוהו אלא דהי' להוליד מבערב. ועיין לח"מ דאין מסיקין בשבת כלים דמכל מקום יש שבח עצים בפת משא"כ כאן לאו נהנה מניצוץ שהוציא אלא אסרוהו שהיה לתוליד מעי"ט ויהי' הפירוש בגמרא דמוליד ביום טוב והי' להוליד מעי"ט והנה מ"ש ביצה אמת דשם מטעם הכנה דרבה אלא מדאמר מאן דשרי מוקצה נולד אסור ואמר דשם נהנה מגוף הנולד וממ"ש ואסרוהו תראה שכוונת המ"מ דלא מ"ס אסור להרמז"ל מטעם מכשירין שאפשר מעי"ט דא"כ תקשה לפי שיטת המ"מ שסובר להרמז"ל לית לי' דר' יהודא ואפילו מכשירין שא"א מעי"ט אסור ביום טוב. כמבואר בההוא דאין משחיזין הסכין ובדוכתא טובא אלא מיום השבת הותר הכתוב הבערה לגמרי וחז"ל אסרו להוציא בי"ט משום דאפשר מעי"ט הנה בפ"א שם בנר של אבטלא יראה דעת דאף מדרבנן שרי הואיל והיתר מפורש בקרא מיום השבת אבל בי"ט שרי תו אין כח ביד חז"ל לאסור מדרבנן דוגמא מ"ש תמ"ז ביו"ד קי"ז בחלב נבלה דשרי לסתור מדרבנן הואיל והיתר מפורש יעשה למלאכה ומש"ה הכריח פירושו בכאן דאין מוציאין אש בי"ט הוא דאפשר מבערב ועל זה לא בא היתר מפורש דאי כטעם הר"א ז"ל בהשגות דנולד אסור להנות ממנו כלל הואיל וההתחלה בא ממנו א"כ למה אסרו ההוצאה נהי שאסור להנות ממנו בי"ט מכל מקום להוציא שרי אף שאין משתמשין בו כמו נר אבטלה כאמור. אלא להכי אסרו חז"ל להוציא דאפשר מעי"ט וע"ז לא בא היתר מפורש דאפשר קרא דיום השבת מאש המצוי קאמר וע"ז כתב ונראה שאם הוציא דשרי כיון דאין בו איסור תורה כי אם איסור דרבנן כנראה מהלשון אסרוהו כו' אבל באיסור תורה אה"נ עבר ועשה אסור ליהנות עיין ביצה י"ז ב' בזה:

והנה הט"ז בתק"ב אות א' הבין כוונת המ"מ דמ"ה אוסר הרמז"ל דמכשירין שאפשר מעיי"ט וצ"ע דהלמ"מ אפילו מכשירין שא"א מבערב נמי אסור ביום טוב. ויום השבת קאי אאש מצו' כדבריו גם מ"ש דלעשות מדורה הוה אוכל נפש עצמו. ואמאי סתם לי' ומיהו הא ל"ק נימא מתוך שהותרה להמציא אש לצורך מדורה ה"ה לבשל בי' וי"ל זה ואמנם הט"ז ז"ל יש לו שיטה אחרת בזה והוא דמ"ה אסור להמציא אש אפילו למדורה והי' ביום הששי חול מכין לי"ט דבעינן הכנה מיום חול לא בי"ט עצמו ותקוני מאכל לא חשיב הכנה. כיון דהמאכל בעולם משא"כ זה להמציא אש הוה הכנה ממש וצריך מיום חול ועיין ריש ביצה בתוספת ע"ב ד"ה והי' יעו"ש ולענין אי הוציא יבואר שם:

דף לד.

גמרא. ברעפים חדשים שצריך לבודקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן הנה משמעות הרא"ש ז"ל וטור דאמרי לה לחסמן נמי בחדשות הא ישנות שרי ללבן. וז"ש מפני שצריך

לחסמן ולא אמר מפני שחסמן וכ"ד רש"י כאן שצריך לחסמן בהיסק ראשון ופסקו הלכה כל"ב לחסמן ונ"מ לענין הזיד שהוא במלקות ומיהו לר' יהודא דמכשירי אוכל נפש שרי ה"ה זה ורק איסור דרבנן בי"ט. ועיין לעיל ל"ב א'. אין פוחתין את הנר דבאמת אף על פי שלענין טומאה הוה כלי אפ"ה לענין י"ט אסור. ותדע דהא אחד נותן קדרם חייב חטאת בשבת אף על פי שכבר צירפן הכבשן ונגמר מלאכתו לטומאה אפ"ה חייב בשבת משום מכה בפטיש וכמ"ש הרא"ש ז"ל ה"ה לענין י"ט וכדחוי דאביי שם וכדכתיבנא שם ויש עוד נ"מ באבנים ולבינים חדשים לטעמא לבודקן בלבנים ל"ש פקעי (עא"ח ה"פ תנ"א בוכיא יעו"ש) ולטעם (איסור) [חיסום] אף באבן ולבינה אסור. וכמ"ש הרמז"ל והמחבר בש"ע תק"ח ובמ"א שם:

ואמנם הרמז"ל פ"ג מי"ט סתם אף ישינים אסור מפני שחסמן וכמ"ש המ"מ שם. וכן המחבר סתם וסובר דאמרי לה לחסמן פלי"ג אף בישינות אסור ולפ"ז הא דאמר ריש לקיש לקמן הכא בחדשה מפני ליבון רעפים נגעו בה. כתב הלח"מ פ"ג מי"ט שזה ללשון א' לבודקן אבל לל"ב אפילו ישינות נמי אסור ומש"ה בפ"ט משבת סתם דאפילו ישינות יעו"ש ולא הבינותי דלל"ק משמע שאין שייך חיסום בשכבר נצרפו בכבשן דאל"כ למה שביק איסור תורה דחסמן ונקיט לבודקן ואפילו תימא דגם זה דרבנן לר"י דמכשירי אוכל נפש שרי מכל מקום זה ודאי וזה ספק שמא יפקע והוה טרחא שלא לצורך. ועוד דבלבינים לא שייך פקע כמבואר בא"ח תנ"א בוכיא כו'. וטעם חסמן שייך בהו (מ"ש המ"א תק"ח באבן ל"ש חיסום היינו אבנים נולדים מהאדמה אבל לבינים יהיו עבים כ"ש שייך בהו חיסום כאמור):

והנה המחבר בתק"ח סתם אין מלבנים כו'. אפילו ישינות והרב ז"ל מדשתק אודוי אודי לי' ובתק"ב כתב דאין לבשל (בה) בקדרות חדשות ואם למד זה ממ"ש ר"ל הכא בקדרות חדשות כו' וסובר דאין לחלק בין ריקנות ובין מים כמ"ש תוס' ד"ה הכא. הא ע"כ יש חילוק דאלו רקניות אפילו ישינה חסמן ובמים ישינה שרי דאל"כ צא ופרנס קדרות לי"ט הן אמת שהרא"ש ז"ל כתב מהא דלקמן אין מפיגין התנור בצונן לאחר שהוסק בי"ט משמע דאין לבשל בקדרה חדשה. אמנם בד"מ הוציא מהא דר"ל יעו"ש (עיין ב"י תק"ב הביא לשון הרא"ש אהא דר"ל יעו"ש וצ"ע) אמנם נראה לי לומר דודאי הא דשבת א' נותן קדרה במעט רגע שהונחה אצל האש. אפילו אין חם קצת כי מיד נתן השני המים לא מסתבר שיהא בו חיסום וגמר מלאכה ולהכי הכריחו היש מפרשים דבקדרה חדשה אף נותן מיד המים מ"מ שייך בי' חיסום ולהכי חייב הנותן הקדרה כי אחר שעה שיתחמם הרבה יהי' בו חיסום. ואף אם לא הי' נותן השני המים הי' כ"ש חוסם ואף

שנתן השני מים מ"מ בבישול ראשון נחסם ולא בבישול שני ולהכי הוציאו היש מפרשים שאין מבשלין בקדרה חדשה. ואדרבה לפסק המחבר בתק"ח דאף ישינה שייך חיסום בריקניות מוכרח במים כבקדרה חדשה שייך חיסום וכאמור וז"ש מפני ליבון רעפים נגעו בה כלומר כמו שליבון רעפים (מתיר) [אסור] משום חיסום ה"ה נותן קדרה דאף אם נתן השני מים בתוכה נתקיימה מחשבתו של ראשון דחסמן כאמור:

צריכה בדיקה כו' סיפרו לי איך שבק"ק דראהביטש נתווכחו הלומדים בענין נשתברו רוב צלעות עוף ושבספרי לי"ד נ"ד במשבצות זהב אות א' כתבתי דנראה להטריף וסיימתי שכעת לא מצאתיו מפודש. ושם הי' הרב המאה"ג מוה' סענדר נ"י נכד רבינו הגדול בעל תב"ש ז"ל. ג"כ הניח בצ"ע ובחזירתו לשם מצא כאן ברש"י כתוב בפירוש נשברו רוב צלעות בעוף יעו"ש ואמת שכ"כ הר"ן ז"ל ולא לחנם כתבתי אני העני לא מצאתיו כי אין עניות אלא מתורה ומ"מ ת"ל בעיקר הדין לא שגיתי יעו"ש בזה:

משום ליבון רעפים נגעו בהו פירש"י הך גזרה גופא איני יכול לכוין זה דחייב חטאת לא מדרבנן ואולי כולם חייבין יש [לומר] מכת מרדות הנותן קדרה דאין תקון כלי ממש דלענין טומאה משיצרפו בכבשן הוה גמר רק נראה כמתקן כנראה מפירוש המשניות יעו"ש ואפשר בישינה גזרו אטו ראשון ומיהו לעיל כתב רש"י בהיסק א' ויש ליישב:

משנה ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת כו' הר"מ ז"ל מפרש המוקצה מקום משטח ששוטחין בו פירות ליבש לא מוקצה קאי על הפירות ואפשר ה"א הידיעה מפרש וע"ל ממש לא בסמוך ומלת ועוד כתב רש"י ז"ל דאפסקי' באין מוציאין. ולכאורה רש"י כר"מ ז"ל פ"ד מהי"ט דאין מוציאין הוא דאסור להמציא אש בי"ט דאין זה מענין המוקצה דאלו לפירוש הר"א ז"ל בהשגות שם הטעם משום נולד א"כ א"ש דלא אפסקי' במילי אחריתי שיש לה שייכות בהא דר"א אמר נוטל קיסם לחצוץ דלית לי' מוקצה כי הא דלא נתנו אלא להסקה הא אין מוציאין אש כו' ככ"ע וכר"א נמי אתיא ומודה בהא דנולד חמור מסתם מוקצה ואגב מפרש דין הרעפי' ואמר ועוד אמר ר"א דמוקצה דגרוגרות וצמוקים אפילו ר"ש מודה כו' ואמר ע"ש בשביעית כו' ומלת ערב שבת אפילו דמסכת דהכא בי"ט עסקינן יש לומר דאשמעינן דבשאר שני שבוע אין עומד דא"א לאכול ארעי בלא מעשר דשבת קובעת. ויראה דוקא שבת דכתיב וקראת לשבת עונג סעודתי' חשובה קבע אבל סעודת י"ט אפשר לא הוה קבע (דאין חיוב בי"ט לאכול פת ג"כ) והר"מ ז"ל פ"ג מה' מעשר לא כתב כ"א שבת לא י"ט ומ"ש בה' י"ט פ"ב ה"ט עומד אדם בי"ט. עי"ט בשביעית דמשמע הא שאר שני שבוע לא היינו מסתמא אוכל קבע דבשאר שני שבוע אסור עד שיעשר ומ"ש המ"מ שם דבשבת מוקצה שרי ע'

לח"מ שם ומ"ש רש"י כאן אורחא דמלתא נקיט יש לראות הא בגמרא מסיק דדינא אתא לאשמעינן הא בשאר שני שביעית אסור דשבת קובעת כו'. או טבל מתוקן הוא:

ולענין הלכה הר"מ ז"ל פ"ב מי"ט ה"ט פסק כחכמים דצריך שירשום וכ"כ בפירוש המשניות דאין הלכה כר"א והטעם כמ"ש המ"מ תצ"ה אות יו"ד דלאו בברירה פליגי אלא דאקצייה בידים כמ"ש התוס' כאן ד"ה ואומר:

והנה בירושלמי איתא הקושיא והתי' של התוס' הן לר"א הן לחכמים במ"ש שם עוד אית להו חומר בדבר שיש בו רוח [חיים] כלומר תירוצא הוא דאקצייי' בידים יותר חמור מן רוח חיים ויהי' ב' במקום מ"ם. והקושיא שם לאו דעד שירשום הוא יותר מן זה וזה אני נוטל אלא חדא הוא. והקושיא הוא דלב"ה אי לאו משום כחושים ושמנים (שם סגי) מכאן אני נוטל סגי כמ"ש רבא לעיל יו"ד א' יעו"ש וכאן לא שייך טעמא דרבא א"כ למה לי שירשום. מכאן סגי וכ"נ מתוספת כאן ד"ה ואומר וקשה לעיל אמר מכאן אני נוטל סגי והיינו כדפרישית אע"ג דלישנא מחלפא שיטתי' דאמר בירושלמי לא יתיישב שפיר מכל מקום נראה לי דזה וזה אני נוטל שוה לשירשום וכדכתיבנא. והמ"א תצ"ה אות יו"ד כתב בפירות דאחזי ולא אחזי שייך טעמא דשמא ימנע משמחת יום טוב יעו"ש. א"כ קשה מה פריך מחלפה שיטתי' כו' וגם על התוס' קשה כאמור ואמנם אפשר יאמר כן לשיטת הר"מ ז"ל שפירוש עומד על המוקצה בראוין ולא דחינהו בידים ומתני' סוברת בשבת שייך מוקצה או אייריי פירות לאוצר ולמכור דמודה ר"ש מוקצה מחמת חסרון כיס ומיהו ראויין הם לאכילה אף בלא נגמרה מלאכתו (ומש"ה שינה משבת לי"ט כמ"ש הלח"מ שם) ומש"ה פריך הירושלמי שפיר מחלפה שיטתי' דחכמים. אבל רש"י פירש דמיירי כאן באחזי ולא אחזי דשייך חששא דשמא ימנע משמחת י"ט ועיין ב"י סימן תקי"ח תמה על הרמז"ל. ולמה לא הונא לו דכתוספת וירושלמי. דחכמים כב"ה סברי ושאני הכא דאקצייי' בידים שוב ראיתי שדבריו אמתיים וכנים דמדנקיט הרמז"ל ערב יום טוב כמ"ש המ"מ ולח"מ דכלל כל מוקצה דשרי בשבת רק בי"ט אסור א"כ ע"כ בלא אקצייי' ודחי' בידים מיירי ולמה זה צריך שירשום בלא דחיי' בידים דבדרבנן יש ברירה וזה שתמה עליו ועל המ"א קשה. ואולי סובר דלא כמ"מ אלא המשנה אשמעינן לענין שבת אי קבעה למעשר או לאו דלא שייך בי"ט והרמז"ל נקיט יום טוב כו' ואי"ה בפריי יבואר זה:

עיין מ"ש לקמן דאם עבר ותקנו מתוקן אע"ג בשבת אם עישר במזיד לא יאכל בו ביום וכ"פ הרמז"ל פכ"ג משבת אפ"ה מתוקן הוא או עבר אחר ותקנו דיאכל הבעל הבית אשר לא ניחא לי' לבע"ה בכך ועיין א"ח שי"ח. ובי"ט י"ל דשרי אף אם תקנו הוא במזיד

כדמסיק לעיל י"ז ב' שאני שבות שבת וכבר כתבנו שם בלשון הרמז"ל בה' שבת פכ"ג יעו"ש:

דף לד:

גמרא ואימא שבת דומיא דחצר הא ודאי דיש לחלק דחצר אין פועל רק מדרבנן הוי כמו פתח הבית ופתח הבית גופא אין קובע כ"א בגמור משא"כ שבת הטעם דקובעת מדרבנן דהוה אכילתה קבע א"כ אין לחלק בין נגמרה או לאו דקבע מדרבנן אסור אפילו בלא נגמרה מלאכתו ולא ראה פני הבית ופריך ואימא דומיא כו' והא דדאין מר זוטרא ממתניתן דשבת קובעת בלא גמור דלמא מיירי בראה פני הבית ושבת קובעת בחדא למעליותא י"ל כל שנכנס בפתח הבית בלא נגמרה מלאכתו אין כאן ראיית פני הבית וא"כ נגמר מלאכתו אח"ב צריך להוציא אח"כ עיין מ"ש לעיל דף י"ג א' בסוגיא דהכניס שבלים יעו"ש:

אי הכי מאי אריא שבת כו' טבל מוכן הוא שאם עבר ותקנו מתוקן הא דחול נמי משום דאוכל משמע לי' עיקר הטעם לא משום דאמר ויחד לשבת והא דאמר שאם עבר ותקנו מתוקן קשה הא מסיק לעיל ומשנה שלימה דמעשר פירותיו בשבת לא יאכל בו ביום ולעיל י"ז ב' משמע בדאית לי' פירי אחרינא ובאמת דמסיק שאני שבות שבת משבות יו"ט אין לחלק בין פירי אחרינא ורש"י תיקן זה דכתב שאם אדם אחד תקנו דליכא למקנס לבעל הבית:

ובטעמא דהא מלתא שאם עבר ותקנו מתוקן אע"ג דאתקצי' בין השמשות ואפילו ר"א דלית לי' מוקצה בקיסם מ"מ זה דל לגרוגרת כמ"ש רש"י ומהרש"א ז"ל בסוגיא דבכור שנפל לבור יעו"ש תי' רש"י דאיסור דרבנן ועיין לעיל ל"א ב' ובתוס' שם. ואמנם בהא דבכור שנפל לבור פירש"י הטעם דאין זה מן המוכן מטעם קנס לא משום מוקצה דמי יימר דמזדקק חכם. דהא כל שאסור דרבנן אפילו במי יימר לא אקצי' בעלים מינייהו כמו הכא דבע"ה אין בידו לעבור במזיד ולתקן. דיהיו אסורים עליו במזיד בו ביום ואדם אחר אלמא כה"ג לא חשיב מוקצה ועיין בבעל המאור כתב דמש"ה דייק לי' ממתניתן להיתרא דאי לאיסורא סברא חיצונה כן הוא ובית באוירא דליבנא. ומש"ה רוצה להשיג על הרי"ף ז"ל שהביא משנה דבית שנפחת. ובמלחמות כתב דראיית בכור מי יימר וקשה כאן נמי דבע"ה גופא אסור במזיד בו ביום:

ממשנה דהכא מבואר דאפילו מעשר דרבנן נמי אין מגביהין בשבת ולא אמרינן דהוה כולד הטומאה בכלים דל"ד האי תיקון להתם דאל"כ אפילו בשאר שני שבוע נמי יאמר כן ויעשר בשבת דלא נגמרה מלאכתו אפילו שבת אין קובע כ"א דרבנן דמ"ה אפילו קבע

של קודם גמר מלאכה. והמגיה במ"ל פ"ה ממעשר צידד בזה וכתב דל"ד לדמאי דהוה ספק תורה (אפילו להר"מ ספק מדרבנן מכל מקום יש בו דררא דאורייתא משא"כ באין בו צד תורה) ואני תמה איך יעלה על הדעת לומר כן והביא בשם כנה"ג י"ד של"א כן הא לימוד ערוך בידינו לעיל ט' א' דאבוה דשמואל אסר אפילו חלת ח"ל וע"כ לא צידד שם אלא הואיל ואוכל ואח"כ מפריש אין זה תיקון אלמא אפי' דרבנן חשיב תיקון בתרומת ומעשרות. וכן הלכה בא"ח ה' י"ט דאין מפרישין אפילו חלת ח"ל:

דף לה.

גמרא הנוטל זתים כו' עשרה כו' במשנה פ"ד דמעשרות משנה ג' ליתא עשרה וכדומה שט"ס הוא דצירף שתיים במלח והניח לפניו הוה קבע וכ"פ הרע"ב שם דמלח ושתיים יחד הוה קבע יעו"ש וכאמור מטבל א' א' ואוכל הא מטבל ב' ומניח לפניו לא יעו"ש והכה יש בכאן הערה קטנה כמו שאומר כי בפסחים ל"ג ב' טמא מת שסחט כו' ופסק כן הרמז"ל בפ"ט מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב' דמשקין בענבים וזיתים מיפקד פקידי וא"כ בגברא טמא ומעטן טהור לר"א דא"א להחזיר המותר. דמה בכך דיחזיר דשמן שבתוך הזית אחד לא נטמא במגע הטמא בזית דמופרד ועומד הוא ואי לאחר שנסחט השמן יטמא הזג הזה הטמא הא אין אוכל מטמא אחרים עד שיהי' כביצה ואם גרסינן עשרה א"ש דעשרה יחד או אפילו שלשה נמי מכי מחזיר ב' זיתים ונדרסו יחד בבית הבד דתו לא הוה אוכל פרוד ויש בשניהם כביצה ויטמאו השמן:

סיפא במעטן טמא וגברא טמא עיין תוי"ט שם דא"כ סיפא גברא טהור דמעטן טמא תו מצי מהדר אלא דבעי לאוקמא רישא וסיפא בחד גוונא ובפירש"י כאן ומ"ש רש"י במעטן טהור א"א להחזיר ואי קשיא הא כבר נטמאו כו'. לכאורה בלא הוכשרו ואין טמאין במגע משא"כ כשטובל במלח שלנו מן המים הוה משקה ומכשיר הב' זיתים ותו א"א להחזירם. אלא דדוחק לומר דמלח לא הוה כסתם מלח שבש"ס דהוה מחפורת מארץ דאין להם דין משקה שמכשירו ועוד דאם כן ממעטן טמא וגברא טמא איך מחזיר הא לא הוכשרו במעטן וכי מחזיר הטמאים מתערבים אלא כמ"ש רש"י ז"ל דיכול לסלקם משם והתוספת ד"ה רישא הוסיפו ויכול לסלקו מלמעלה שלא יגע באחרים היינו בפ"א לא דקדק ונגע באחרים ואח"כ כשמסלק מדקדק ונוגע רק בהם. והתוס' יו"ט שם כתב דלרש"י י"ל בפ"א יכול (היינו אפשר בפ"א) (בפ"א) ליקח בדקדוק ושלא ליגע באחרים כלל יעויין שם. ואם אפשר להעמיס זה ברש"י אפשר ג"כ בתוספת ג"כ לפרש כן ואין להאריך בזה:

רבי אליעזר לטעמי' ומ"מ נ"מ בכל השקלי וטריא דנ"מ לתרוצי סוגיין אליבא דרבנן וכ"ש כאן דהא תרצן אחר ומבעיא לרבנן. ולבסוף מסיק ר' יוחנן דשבת אין קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתן ואי יש חילוק בין יחדו לשבת או לא יחדו יבואר בסמוך:

היה אוכל באשכול כו' ר' אלעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור זו גירסת רש"י ז"ל אף בשבת רא"א יגמור ופריך דר"א אדר"א ומשני יגמור במ"ש הא בשבת אסור לר"א דשבת קבעה אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו ור"י מחמיר טפי דאפילו למ"ש אסור ולרש"י ד"ה ולא כשאמר יגמור כו' דזו לא יחדה מיירי דכן משמע פשטא דלישנא הי' אוכל באשכול וחשיכה ליל שבת. וקשה א"כ מ"ט דר"י דמחמיר אפילו למ"ש לא יאכל כיון דלא יחדה לשבת ומה בכך שחשיכה ליל שבת ולמ"ש בתוס' ד"ה ר"א כו' י"ל כאן גם כן איירי שיחדו ומש"ה מחמיר ר' יהושע הואיל ויחדה לשבת. ולפי זה ר' יוחנן דאמר שבת אין קובע אלא בנגמר מלאכתו היינו בלא יחדו ור"י דאוסר היינו ביחדו ומש"ה אמר לקמן לאפוקי מדהלל ולא מדר"י דאמר לא יגמור כי ר"י מיירי ביחדו ור' יוחנן מיירי בלא יחדו ולא אצטריך לאפוקי מר' יהושע אלא מהלל וכדכתיבנא:

והרמז"ל בפ"ה מה' מעשר הכ"ג הי' אוכל באשכול וחשיכה ליל שבת לא יגמור בשבת אלא למוצאי שבת ועיין כ"מ שם דגרס כאן אמר ר' נתן לא כשאמר ר"א יגמור במ"ש אלא בשבת ור' יהושע לא יגמור בשבת אלא במ"ש יעו"ש והמגיה שם האריך בזה ואפשר בקצרה דס"ד דשם מיירי ביחדו ואפ"ה לר"א יגמור וקשיא ממתניתן דבשאר שני שבוע אוסר עד שיעשר באומר מכאן אני אוכל למחר ביחדו עכ"פ. ומשני התם כדקתני טעמא דר"א יגמור בשבת ומוכיח הוא אף על גב דבחצר יגמור יצא לחוץ בהכרח אפ"ה בשבת יגמור בשבת דאל"כ לא הוה פליג ר' יהושע עלי' למ"ש כיון דלא יחדו איירי כו' וזהו התירוץ בעצמו דשאני לי' לר"א. בין יחדו לשבת דקבע ובין לא יחדו וכ"ת הא לר"א כל שמותרו ראוי לחזור אין קובע כ"ש יחדו הא בורכא הוא דע"כ [לאן] אמר כן אלא למאי דהוה בעי לומר דאפילו בחול משום דאוכל קבע לי' פריך שפיר משא"כ השתא דיחדו לשבת הוא דהוה קבע א"ש כאמור דהוה תרתי יחדו ואוכל בשבת דודאי כה"ג קבע לי' והבן זה:

אמנם הרמז"ל בפי' המשניות פ"ח דתרומות מ"ג גרס בחצר ר"א אומר יגמור ור"י אומר לא יגמור ובשבת להיפוך ר"א אומר לא יגמור ור"י אומר יגמור. והיינו במ"ש כמ"ש שם. ופסק כר' יהושע אלא דבסוגיא דידן א"א למגרס כן ר"א לא יגמור דא"כ מאי קשיא לי' דר"א אדר"א. והנה יש מקום לומר דאיתבי' ה"פ דאמר לר"א כל דמותרו מוחזר לא קבע כ"ש שאין אסורה לחוד קובע וא"כ ה"ה וכ"ש יחדו לשבת דאין אסור למוצאי שבת דהוה

כקבע באמירה בעלמא ופריך לי' ממתני' דתרומת פ"ח מ"ג דחשיכה ליל שבת. לר"א לא יגמור אפילו למוצאי שבת היינו דיחדו לשבת קבע דיבורי' וכ"ש אי בלא יחדו דקשיא הא אמרת לר"א דיבור לא קבע ואפילו מעשה כל שמותרו ראוי לחזור ומשני דהתם בדר' נתן לר"א לא יגמור בשבת אלא למוצאי שבת וא"כ ר"י אפילו למ"ש לא וא"כ קשה על פסק הרמז"ל:

עיין במגיה שם כתב דחצר עקרו דאורייתא לא מצאתיו שם ובפ"ג מה' מעשר ה"ד לר' ינאי אפילו חצר של שמירה אין קובע מ"ה כ"א מדרבנן ובפ"ד ג"כ כתב דאין לוקה עליהם ולומר הא איסור תורה יש בחצר שמירה לא משמע הכין:

ודע שאני נסתפקתי להיפוך אם תרומה ומעשר דרבנן רשאי לפרוש בין השמשות דאפשר דמאי רוב ע"ה מעשרין הם הקילו הא ודאי דרבנן לא. (עיין שבת הא דאין מטבילין כלים ביה"ש) והא דחשיכה ליל שבת ר"א אומר יגמור בשבת ור"י אומר לא יגמור כפי גירסת הכ"מ אם ר"ל לא יגמור עד שיעשר והיינו חשיכה ביה"ש ומיהו תוספת שבת ד"ת וא"כ ביה"ש נמי קובעת גם בזה צ"ע. אי ביה"ש קובעת סעודת שבת ויראה דקובעת כדמצינו וקידש עליו היום ואין להאריך ועיין בפירוש המשניות שם. ומ"ש שניהם לא יגמור ענינו עד שיעשר זהו לפי גירסת הספרים שם. ר"י אומר יגמור ור"א אומר לא יגמור ע"ש:

כי אתא רבין אמר ר' יוחנן כו'. הא דפרט ד' דברים ולא מנה נמי מלח ואש משום דהני לאפוקי אתא משא"כ מלח ואש פשיטא ואין חולק דאין קובעין כ"א בנגמרה מלאכתן:

סליק פרק המביא בעזה"י

פרק חמישי - משילין

דף לה:

משילין פירות כו' דקדק מלת משילין מבואר בגמרא ופירש"י כולן לשון השפלה. הנה בקונקורדנסיוס בשורש נשל לשון הסרה נתירה (לנתר על הארץ דלוג וקפיצה עיין בשורש נתר) ושל נעליך מע"ל רגליך משמע הסרה לא השפלה. ואמנם מדהביא בגמרא קרא דכי ישל זיתיך דברים כ"ח מ'. ולא ונשל האמור שם זי"ן י"ל כי בכאן יחסר הפ"א. ורצה להביאו בדומה ישל שתחסר הפ"א אמנם הי' להביא של נעליך שמות ג' ולכן יראה דמשילין פירות משמע השפלה מפילין פירות דרך ארובה לא הסרה שאין מוזכר מגג וכדומה ולכן הביא כי ישל שסובל השפלה אבל של נעליך מעל רגליך הוא אל ארה הרי כי ישל זיתיך מפרש רש"י כי ישיר יעו"ש כמו . כו':

וראיתי להתי"ט במכות ס"ב מ"א לרבי ורבנן וונשל הברזל כו' שפירש יש אם למסורת בלא נח נסתר וכאלו כתב בחירק קטן שאין אחריו יו"ד. ונו"ן הנפעל כתובה ונו"ן השורש שהוא הפ"א נשמט ופירושו ונשל בקעת מהעץ וע"י מה ע"י הברזל עשה פעולה שנשמט מהעץ בקעת. וזה כרבי ולרבנן ונשל בקמץ גדול שאחריו אלף כלומר הברזל הוא הפועל עומד שנשל עצמו מהקתא. ואי לרבי נמי דהמסורת עיקר ואין כתוב הנח נסתר מכל מקום דלמא קורין בחטף קמץ והוא מקל ופירושו כרבנן ונשל הברזל מהקתא ונהי דלפנינו כתובה בקמץ גדול שאין השין דגושה. מכל מקום במסורת נמי י"ל בק"ח וכדכתיבנא והנה רש"י בחומש כי ישל זיתיך ישיר כמו ונשל הברזל. פירוש הרא"ם ז"ל שסובר רש"י ז"ל כל אלו בשורש זה בנין הקל שלהם פעלים יוצאים הם ורש במכות פירש לרבנן השיל. ואין זה דוחק שבא הקל במקום פועל יוצא בשורש הזה יע"ש וצ"ע כעת:

ומ"ש רש"י בגמרא שחול וכסול מומי הבכור דשרוע קאי רק אכסול אבל שחול הוא שאחת מבוקא נשמטה זהו מומו. גם מ"ש רש"י בחומש ונשל פועל יוצא כרבי ולא חכמים צ"ע:

פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת. פירות דבר הראוי לטלטול אפילו חיטין ושעורין דראוי לכוס וכדומה ולבהמה אבל מוקצה לא דרך ארובה אפילו ע"י חבל ודרך חלון אסור בחבל ושלא בחבל טור תקכ"א ודוקא משום הפסד ממונו שרי שלא יפסידו בגשמים הא לא"ה אסור כדמוכח בגמרא כאן דהפסד ממונו כו' ומ"א תקכ"א אות א' דהוה כמפנה אוצר כבשל"ב. ולא הבינותי מאי ראי' שבת לי"ט דבשבת אפילו הפסד ממונו אסור הלא מבואר כאן משום הפסד ממונו וראיתי להמ"מ פכ"ו דשבת הט"ו דוקא לדבר מצוה הא לדבר רשות לא מדתנן מפני ביטול בית המדרש. וא"י דאין מוכח דלמא להפסד ממונו התירו אפילו יותר מד' וה' קופת ולביטול בית המדרש לא התירו כ"א דו"ה קופת ולמה לא הביא בביאור מפורש מכאן במשנה אבל לא בשבת והיינו אפילו הפסד ממונו אסור וצ"ע:

ומכסים פירות וכן כדי יין ושמן. השתא משילין פירות דטורח יותר כ"ש מכסים פירות. ולמה שכתב הרא"ש ז"ל דהנך תרי בבי בשבת (ת"ש) [א"ש] משא"כ לרש"י שפירוש דוקא בי"ט שרי קשה דכ"ש הוא דלכסות פירות שרי ולר' יצחק א"ש דוקא פירות הא אין כלי ניטל כו'. משא"כ לעולא קשה דכדי יין אשמעינן ה"מ נמי שרי וי"ל דמש"ה נקיט רישא מכסין דלהוי כדי יין משנה יתירה אפילו טבל ומכל מקום קשה משום איידי שנה משנה יתירא:

ונותנין כלי תחת הדלף בשבת. פירש"י מפני טנוף הבית משמע הא לא"ה אסור וקשה דנוהגין היתר. ואפשר בדלף שאין ראוי מיירי דבאין טינוף אסור דמבטל כלי מהיכנו. משא"כ מפני טינוף הבית דרשאי להוציא ועמ"ש לקמן בגמרא מזה:

גמרא כי של זיתיך ביארתיו במשנה ה (דוקא) מכאן ראי' לומר שחסר פ"א הפעל ולא מן ונשל וכדומה יעוין שם:

ודלמא כו'. הנה נקיט ב' צדדים לומר די"ט אפילו דו"ה אסור לטלטלו דביטול בית המדרש עדיף מה"מ. או י"ט דקיל צריך סייג יותר כרב נחמן בפ"ק ב' ב' ובחלוקה דכאן אפילו יותר לא נקיט רק צד אחד דשמא ה"מ שרי טפי ולא נקט נמי שמא י"ט דקיל מקילין בי' כסברא הפשוטה. ולקמן מזכיר זה ואמר י"ט דקיל מקילין בי' גם איך אפשר לומר ה"מ עדיף טפי הא בשבת משום ה"מ לא התירו כלל טלטול שלא לצורך וביטול בית המדרש התירו אלמא ביטול בית המדרש עדיף טפי ואפ"ה דו"ה ותו לא כ"ש ה"מ בי"ט דו"ה ותו לא ולזה י"ל כמ"ש מהרש"א ז"ל דבשבת אסרו ה"מ משום הוצאה. ות"ת הוא לצורך גופו התירו כמו מלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו שרי. משא"כ בי"ט דהתירו משום ה"מ דשלא לצורך נמי מותר רק שיהא צורך קצת כמו ה"מ א"כ י"ל דאדם בהול על ממונו ואי לא שרית לי' לא ישמע ואתי לעשות במזיד לכך התירו לי' ולקושיא א' י"ל דמש"ה לא צידד דבהא פשיטא לי' דלביטול בית המדרש י"ט ושבת שווין דו"ה שרי ותו לא. ולענין הלכה הרי"ף והרמז"ל פסקו דאפילו יותר שרי בי"ט משום ה"מ כדדחי לי' ודלמא להיתרא (בשל סופרים) אף דדחי לאיסורא נמי בשל סופרים לקולא אבל הטור ושאר פוסקים כפשיטותי' דר"א דשבת וי"ט שווין. ולפי זה יש ללמוד מכאן סוגיא דלהטור ורא"ש ורז"ה לא שבקינן פשיטותי' משום ספקא אפילו מדרבנן ולרי"ף ור"מ אפילו כה"ג כל בדרבנן לקולא ויבואר אי"ה בכללי הפוסקים ואין להאריך כאן ועמ"ש לקמן בגמרא מזה:

דף לו.

גמרא אבל לא האוצר כו' בי"ט מן האוצר שאין מסתפק אסור דמוקצה הוא ובי"ט לית מוקצה אלא באותן שאין מוקצין מיירי והנך בעיין כולהו לא אפשיטא ושיטת רז"ה עפ"י סברת הר"ן די"ט ושבת שווין בזה ושיטת הרי"ף ורמז"ל כדחוי דאין ללמוד שבת מי"ט ולא י"ט משבת כלל בכל הנך בעיין. אבל מדברי הב"י בתקכ"א ושל"ג יראה שחר לו דרך לעצמו דבי"ט אפילו יותר מדו"ה דמשנה מסייע מדלא פירשה כמה ובשבת מפנין מגג לגג דסתמא תנן. אבל לא יגמור שבת וי"ט כי הדדי דכאן אין זכר מזה ומיהו בש"ע חזר בו ושם יבואר וכאן אין להאריך:

בדלף הראוי הרמז"ל בפכ"ה מה"ש פסק כן דוקא בדלף הראוי דאל"ה מבטל כלי מהיכנו ואפ"ה לא אמר הכא ולטעמיך די"ל דאי עושין גרף של רעי לכתחלה אפילו בדלף שאין ראוי נמי שרי מש"ה לא אמר כן ועיין פוסקים:

דף לו:

גמרא פשיטא מהו דתימא שלא במינו ניצוד שרי קמ"ל למי שסובר דבדרבנן פסיק רישי' שרי לר"ש א"כ השתא דאתית להכי אין צריך לומר דשלא יעשנו מצודה אלא לר' יהודא אבל לר"ש אפי' הוה פסיק רישי' שרי בדרבנן דאין במינו ניצוד פטור אבל אסור ועיין טור א"ח סי' שי"ו ועמ"א שי"ד אות ה' ושי"ו ואי"ה בפריי יבואר:

בי רחייא דאביי דלף אתא לקמי' דרבה. ה"ג ברי"ף יעו"ש והיינו שהניח כלים ונתמלאו ולא הי' לו עוד כלים אחרים שאל אם מותר להוציאן דלף שאין ראוי. אמר עיילי' לפוריא התם דלהוי כגרף של רעי ושרי להוציאם ולשפוך וליתן במקום הדלף ואביי דאמר וכי עושין גרף של רעי יש מחלוקת בזה אי הלכה כאביי. או כמ"ש התוספת לחלק דמשום הפסד ממונו התירו לו לעשות לכתחלה גרף של רעי וצריך לומר דהכלים נתונים מאתמול מיום חול דאל"ה לאביי איך ביטל כלי מהיכנו דאסור לשפוך לפי סברתו דלא במקום דירה הי' אלא מאתמול הי' ודלף שאין ראוי היה דבדלף הראוי פשיטא דשרי אפילו במקום שאין דר שם אדם כמ"ש לעיל ועיין בא"ח שי"ו וכאן אין להאריך:

גרסינן בירושלמי כשאין גגותיהן שוות הא שוות שרי וכן מורידיין מחלון ובבלי איתא ברייתות דאפילו שוות אסורות וחלון לאו דוקא דרך ארובה וכ"כ הפוסקים עיין תקכ"א:

עיין במפרש שם תוס' ד"ה והא תני ועיין ד"מ א"ח של"ה ומ"א שם אות ד'. וא"י מה קשיא לי' דה"ק דעביט ענבים אסור ליתן כלי תחתיו דמבטל כלי מהיכנו ואי דיתן מים הא אין מבטלין כיון דעושה לבטל המוקצה. משא"כ כשמניח כלי תחלה עם מים אין כוונתו לבטל ואח"כ מותר משא"כ ליתן לכתחלה כלי ריקן תחת הנולד אסור אח"כ להוסיף מים ומ"מ שפיר הקשה קצת יעו"ש:

והוי יודע דששה חלקים מים שרי עיין י"ד קל"ד ומ"א כאן דאפילו נתרבה האיסור עיין יו"ד שם ועיין יו"ד דאף בדשיל"מ אין מבטלין איסור לכתחלה ועמ"א של"ה יעו"ש:

משנה כל שחייבין בשבת כו' חייבין בי"ט עיין בתוי"ט בסדר המשנה ירושלמי הגירסא כל שיש משום שבות חייבין בי"ט יעו"ש וחייבין מכות מרדות דלוקין מ"מ על דבריהם ועיין ב"י א"ח תקכ"ד בשם ריאו מי שהלך חוץ לתחום בי"ט להציל ממון כיון דתחומין דרבנן אין לפוסלו לעדות ומלקין ומנדין כו'. ואמנם אם עבר באין מעשה כמו דן בי"ט ושבת ומקדישין וכדומה י"ל דאין לוקה מכל מקום דלא חמיר משל תורה והיכי דעביד

מעשה לוקה ה"ה בשל דבריהם משא"כ בלא עביד מעשה ומיהו מקדושין י"ל בדבורי' עביד מעשה שנתפסת בקדושה כמו ממיר וצ"ע ומ"ש רי"ו דאין נפסל איכא לעיונא מדרבנן יפסול ואפשר חימוד ממון נמי שייך כאן ועח"מ ל"ד ס"א וסכ"ד יעו"ש:

משום רשות ומשום מצוה ה"פ שיש עם שם דשבות שם דרשות או מצוה נמי אפ"ה אסור בי"ט. משום. בארמית כמו שם בעברי ועיין לקמן בגמרא וזה דלא מבעיא קאמר:

ולא רוכבין אמרינן טעמא שמא יחתוך זמורה ובירושלמי אמר שנויא היא דיש בה שביתת בהמתו ומשמע דבי"ט שייך שביתת בהמתו ועיין פר"ח תצ"ה. והרב שכתב בא"ח רמ"ו דאין שביתת בהמה בי"ט כבבלי דהטעם שמא יחתוך זמורה ומיהו י"ל בבריא חי נושא עצמו מש"ה אמר שמא יחתוך זמורה:

ולא מטפחין ומספקין רש"י כאן פירש כולן לשמחה ולשיר ולעיל למ"ד א' פירש אין מטפחין [משום] אבל או שיר והתוס' הקשו שם דא"כ בחה"מ נמי אסור יעו"ש ובירושלמי מספקין מחמתו כמו ויספוק בלעם כו' וע' תוי"ט ולא הבינותי דודאי יש נ"מ דאפילו בכעס וחימה גזרו אטו כלי שיר ולא נימא דוקא לשמחה כו':

לא דנין ומקדשין וחולצין ומייבמין בגמרא כולהו שמא יכתוב ובמקדשין י"ל אין שייך קנין דאין זוכה עדיין בה בכלום אבל חופה בלא"ה אסור דהוה קונה. ומייבמין אע"ג דקונה הוה מקח וממכר י"ל מו"מ גופייהו חד טעמא שמא יכתוב הוא ועמ"ש בתוס' ד"ה והא:

בתוספת בד"ה והא מצוה קעביד כו'. אבל ר"ת פירש כו' כיון דאין לו אשה עכ"ל לרש"י י"ל דא"כ ליכא גדול ואין לו אשה ובנים נמי אסור כמו במצוה דלקמן ונקיט כה"ג על דרך הרוב אין לקרותו מצוה דסתמא יש עוד גדול כו'. ולר"ת דוקא כה"ג הא בליכא גדול דן ועדיף מהנך מצות דלקמן כי דין עמוד העולם ופו"ר נמי לא לתוהו בראה כו' ושמא יקדמנו אחר. ולא חולצין ומייבמין י"ל מודה (ר"מ) (ר"ת) דהוה כקונה בשבת עיין ט"ז תקכ"ד. ומדברי התוספת דכאן משמע כל שאין לו אשה אף על פי שיש לו בנים מאשה אחרת הוה מצוה ואית לי' אשה ובנים תרווייהו ממש ומפירש"י לכאורה לא יראה אלא כל שיש לו בנים לחוד וליכא כ"א דברי קבלה תו אין כ"כ מצוה ורשות קרי לי':

דברי הירושלמי [ביומא] חולק על בבלי שם י"ג ב' דמקדשה ומכניסה לחופה מאתמול ומגרש לה ע"ת ובירושלמי סובר מתקנינין רק הזמנה בעלמא [לא] דמקדש לה ומכניסה לחופה ופריך קונה בשבת. וה"ה דה"מ להקשות שמא יכתוב דאין מקדשין ודאי טעמא דשמא יכתוב דל"ש קנין בארוסה דאין זכאי במציאה ובשאר דברים. והלין דכנסין ארמלין יש בו ב' פירושים עיין תוס' יומא י"ג ב' א' באלמנה חופה לא מהני רק ביאה

צריך הביאה בע"ש שלא יהא כקונה קנין משא"כ בתולה החופה מע"ש מותר הביאה בשבת פירוש ב'. די"א הינומא הוה חופה ובבתולה עושין זה בשחרית משא"כ אלמנה צריך החופה מבעי"ו יעו"ש. ולפי זה חופה מהני באלמנה ועיין אה"ע סי' ס"א וס"ד ועיי"ש בח"מ אות וא"ו יחור הראוי לביאה לא ביאה ממש והב"ש אות ו' שם הקשה בזה להמחבר צ"ל ע"כ ביאה ממש יעו"ש. ויש לראות באלמנה אם נאמר דחופה הראוי לביאה אין קונה בה כ"א ביאה ממש במאי יקנה אותה למציאה ומעשי ידי' כ' דביאה מסקינן בקדושין יו"ד ב' דאירוסין עושה לא נשואין וי"ל ע"י כסף וביאה אח"כ גומרת כדמסיק הרי"ף ז"ל [ריש] דיש ק"ו דביאה אחר כסף גומרת מיבמה דליכא למפרך שכן זקוקה ועומדת דהאי נמי זקוקה ועומדת ואין מגרשין בשבת ויו"ט אפילו גט המובא ע"י שליח עיין אה"ע סי' קל"ו ומ"א של"ט בה' שבת יעו"ש ב"ש ומ"א מ"ש על זה ע"ש:

דף לז.

גמרא. ולא מגביהין פשיטא לא צריכא אפי' כו' יראה פשיטא ממשנה דלעיל י"ב ב' שאין זכאי בהרמתה ומפרש דאשמעינן כאן אפילו ליתנה בו ביום לכהן נמי אסור והא דאמר דטבילי האידנא [ובלשן] עיסה שרי. ואם פירות שנגמר מלאכתן אתמול ונראה פני הבית היום עיין לעיל י"ג א' בסוגיא דמוללין מלילות ואין להאריך כאן:

כל אלו בי"ט אמרו מלת וכו' חסר כאן. עיין מהרמשי"ף ז"ל דאסיפא מקשה אין בין כו' ואירשא הוה מצי להקשות כל שחייבין בשבת משום שבות חייבין בי"ט והא איכא משילין:

באה"ע סי' ס"ד אין נושאין נשים בשבת יעו"ש ויראה ודאי ה"ה יו"ט כירושלמי קונה קנין בי"ט ונ"מ במחזיר גרושה דשרי בחוה"מ דליכא שמחה. בי"ט אסור דקונה קנין הוה וביה"ש בע"ש אי קונין אשה י"ל כל שהוא משום שבות בין השמשות לא גזרו בי' משום מצוה ושרי וראיתי להמ"א סי' תקמ"ו אות ד' בשם התוספות כתובות ט"ז בתוספות י"ט אם קיבל עליו י"ט שרי מדין תורה דלא קרינן ושמחת בחגך ולא באשתך ומדרבנן הוה כקונה קנין י"ל דמשום שבות לא גזרו ביה"ש כ"ש בקיבל י"ט ושבת מבעי"ו. ואפשר קיבל גרע דהוה כנדר ועיין ה' שבת מזה וכאן אין להאריך ואי"ה בפריי יבואר בזה יעו"ש:

משנה הבהמה והכלים כרגלי הבעלים בהמה שם המין בה"א הנקבה והעד ובהמתינו עיין מ"נ בשורש בהם וכמוהו חולדה עתוי"ט פסחים פ"א במשנה אין חוששין שמא גיררה חולדה סוג כולל סוג הסוגים ולדברי חז"ל אף חיה במשמע בהמות שדי במ"נ שם חיה מה יעו"ש ועין אומרו כרגלי הבעלים אפילו השאיל לחברו בי"ט כל שבין השמשות הי' בעלי' כרגלי הבעלים ועמ"ש לקמן בגמרא בהא דב' שאלו חלון:

המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים. ובגירסת המשנה שבסדר ירושלמי וכ"ה ברי"ף הרי הוא כרגליו ופירושו נמי כרגלי הבעלים ובגמרא מוקמינן לה ב' רועים ויש מחלוקת רש"י וריי"ף ז"ל ובפירוש הריי"ף ג' פירושים ואבארם בקצרה שיטת רש"י ז"ל ע"ב דמתניתן בשיש ב' רועים בעיר ומסר בי"ט לא' מהם ביה"ש ברשות הבעלים ואע"ג דבדרבנן אפסקא הלכתא לקמן יש ברירה היינו בחלוקה זה החלק הוברר לחלקו מאתמול משא"כ כאן דבהמה זו של ראובן וברשותו עומדת ביה"ש אם מסר בי"ט לא' מהן לא הוברר למפרע ולהוציא מרשות ברור ע"י ברירה לא אמרינן משא"כ באין אלא רועה א' אפילו מסר בי"ט נמי כרגלי הרועה דא"א דלא מסר לי' ולרש"י בניו כאחר דמי וה"פ שהי' רגיל ליתן בהמתו לבנו או לרועה שבעיר ובניו ג"כ רועה כו' והא דנקיט בנו למידק הא בנו לחוד רועה הוה כרועה אחד בעיר ואפילו בי"ט כרגלי בנו דלא כרמז"ל פ"ה מי"ט הי"א וכ"פ בש"ע שצ"ז דבניו כאביו דמי יעו"ש. ולרש"י בניו כאחר דמי או דאשמעינן דאפילו בנו ורועה ומסרן לבנו בי"ט לא אמרינן הוברר מסתמא לבנו הי' דעתו אפ"ה אין ברירה כה"ג ומ"מ מוכח דבניו כאחר דמי דאל"כ מה רבותא דבנו כאב דמי אלא כדאמרן כאן. אבל הריי"ף ז"ל כתב וז"ל ואוקימנא למתניתן בשני רועים דלא קנה א' מהן. אבל רועה א' כרועה אפילו לא מסר אלא בי"ט משמע דב' רועים אפילו מסר בעיו"ט לא קנו א' מהם (דרישא י"ל כפירש"י לא קנה א' כשמסר בי"ט דאין ברירה כה"ג אלא ממ"ש בסיפא) ויש ג' פירושים א' פירוש הרז"ה ז"ל וכנראה שהוא פי' המ"מ בפ"ה מי"ט הי"א דמסר מעי"ט לשניהם ממש. אין דעתו שיהא ברשותם רק לרעות ולהשגיח עלי' וברשות בעלים הוה ולרועה א' אפילו בי"ט כרגלי הרועה. ודייקא נמי לקמן ה"פ דע"כ רועה. בשני רועים. וה"ק מסרו לבניו מעיו"ט או לב' רועים בעי"ט כרגלי בעלים דאי רועה א' ובי"ט איירי למה לי בניו השתא רועה כ"ש בניו דדרך להשאיל ולפקוד חפצים אצל בנו ואי דבנו אפילו בי"ט אין זה בכח המאמר דאדרבה משמע נו דומיא דרועה ואתי למטעי אלא ב' רועים ובניו ורועים מעי"ט ופירוש הר"ן ז"ל דבכה"ג כשמסרן מעיו"ט לרועים ברשותי' דרועים אלא במסרן בעי"ט ואמר למחר לזה אני מוסר דלרש"י י"ל כל שמסרן אף על גב דלא בירר תו אפקי' מרשותי' ולמחר כה"ג יש ברירה בדרבנן. ולרי"ף לא אפקי מרשות בעלים כ"ז דלא בירר בעי"ט למי נותן אבל אם מסרן בעיו"ט לשניהם ממש מודה הרי"ף לרש"י דברשות הרועים ולבניו או לב' רועים כר"מ ז"ל דבניו כאב. ופירוש הרמב"ן ז"ל במלחמות נראה שמפרש ב' רועים מסר להם בי"ט כפירש"י. אלא דה"ה דאמר לא' מהם אני מוסר לך ע"מ שתמסור גם לחברך ותהיו שניהם רועים וא' לא מסר לחברו בו ביום א"כ בטל המסירה שעל תנאי כן מסר לו ולפיכך כרגלי

הבעלים שבטל השמירה ופירוש המשנה לבניו או לרועה שבנו ורועה ב' רועים בעיר בנו ורועה ומסר לא' מהם ע"ד שימסור לשני ולא מסר הא' לשני שלא קנו שניהם וכרגלי הבעלים. ונקיט בנו ורועה לומר בנו כאחר דמי. או לומר אם מסר לבנו לחוד למחר ולא התנה ע"מ שגם השני כו' בכה"ג יש ברירה דרגיל בבנו. וכנראה מרמב"ן ז"ל שם דרי"ף יודה לרש"י דבמסר בי"ט לאחד מהם ואין רגיל בא' יותר משני אין ברירה כה"ג ורש"י לדינא אפשר יודה לרי"ף ז"ל בהך דינא דאפילו מסר כה"ג פשיטא שאין קנו שניהם. ולפ"ז חולק הר"מ על הרי"ף ז"ל בבנו כו' ולרמב"ן י"ל אמאי לא מוקי' נמי דר' דוסא ב' רועים ונתן לא' מהם בי"ט ש"מ דר"ף מודה לרש"י כה"ג אין ברירה ודאי ברועה א' מיירי במסר בי"ט ומתניתן ב' רועים ומ"מ מ"ש מסר ביו"ט. א"כ קשיא לישנא דרועה א' אפילו מסר ביו"ט. ועוד דאפילו בעי"ט ואמר כן מ"מ שימסור לב' ולא מסר כרגלי הבעלים. גם מנא לי' לרי"ף לפרש כן ולא כפירש"י כפשוטו וצ"ע ובפירוש המשניות כתב ובתנאי ב' בנים או ב' רועים יש חזרה בס' היד דבן א' נמי כרגלי הבעלים וב' רועים זה אמת ויציב ואין להאריך יותר:

ובש"ע סימן שצ"ז סעיף ד"ה כר"מ ויורה המ"מ יע"ש ובאר הגולה אות ה"ז. בנו. משנה שם וכפירש"י וטור והנה מ"ש משנה שם הי' לבאר כר"מ דכפשוטו בנו כאחר ובנו ורועה ב' רועים הם. ומ"ש כפירש"י וטור צ"ע לכאורה טובא דזה כר"מ ורי"ף ז"ל דלא כרש"י וטור אלא שאני רואה שהוא ז"ל מפרש דלשון הרמז"ל דכתב רועה א' בי"ט דב' רועים נמי בי"ט ורבותא קאמר ל"מ מסר בי"ט לא' אין ברירה אפילו [מעיו"ט] לב' יחד. כיון דבעיו"ט אין ידוע לאיזה ימסור שמא לזה לחוד או לזה לחוד אע"ג דבהמה לרועה קיימא אפ"ה לא קנו שום א' מהם וברמז"ל סידר ב תחלה אפילו מסר בעי"ט ואח"כ רועה א' בי"ט כרגלי הרועה וב' רועים משמע נמי בי"ט וכאמור וצ"ע ואי"ה בפריי יבואר.

השואל כלי מעי"ט כו'. ר' יהודה פוטר במים שאין בו ממש יבואר לקמן בגמרא ל"ח א' ושם יבואר אי משאיל על י"ט למחרתו ובלילה הוא של בעלים כרגלי מי הם:

דף לז:

גמרא הלוקח כו'. הרי בלוקח כו' כרועה אף על גב דמעות מדרבנן אין קונה רק משיכה אוקמי' אר"ת ועוד אפילו בדבור בעלמא כמו המשאיל כדמסיק לקמן שארית ישראל כו' ולא הדרי בהו כ"ש כשיש ממחוסר אמנה בדברים. ובירושלמי אמתניתן דמשאיל כלי כו'. אמר ר' בא תחומין עשו כמדת הדין ופי' ד"ת כו' ולא הבינותי דמה (מסית) מה"ד] שייך בשאלה וכפירש"י לקמן כיון דאסמכי' בדבורי' שזה לא קני לא מד"ת ולא מד"ס אפ"ה אוקמי' ברשותי'. ומיהו יש להסתפק אם נתן מעות ולא משך ועיין רא"ש

כפי הנראה גרסתו הלוקח בהמה אף פי שלא מסר לו אלא בי"ט הרי כרגלי הרועה דל"ת ביה"ש מוכר ולוקח אסחי דעתייהו מינה. וא"כ למה לי שנית והמוסר בהמה לרועה בי"ט דכ"ש הוא מרישא:

דייקא נמי לבנו או לרועה ש"מ יש בכאן פירושים רבים וכבר פירשתיו במשנה ואמנם בירושלמי דשמעתין וז"ל במסרה לו בי"ט אבל מעי"ט כרגלי הרועה בשיש שם רועה אחר כו'. ופי' המפרש הא דבי"ט כרגלי הבעלים בשיש רועה אחר יעו"ש. וזה כפירש"י ז"ל ממש ומאחר דירושלמי מפרש כן צ"ע למה פירשוהו ברי"ף ז"ל פירוש אחר דלירושלמי א"א ג' פירושים של ר"ן ומ"מ דפירשו מעי"ט ולרמב"ן נמי מאי אריא בי"ט אפילו מעי"ט נמי וצ"ע:

זה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו לדרום כו' מלת עירב אין לו ביאור כפשוטו ובפוסקים השמיטו מלת עליו דכיון דשאלו בשותפות ברשות שניהם קיימא. וכל שזה עירב לילך לצפון וזה לדרום אין רשות להוליך החלוק יותר מרגלי שתיהן ועמ"ש לקמן במשאיל מזה יעו"ש:

דקא ינקי תחומין מהדדי. רש"י פירש חלקי הבהמה שראוין לשני תחומין ורי"ף ורא"ש ז"ל פירשו דתחומין שלה חלק זה יונק מזה וכן חלק חברו ונמצא מעורב זה מזה. יש לעיין אמאי לא בטל קצת לחלוחית של זה בזה כמו יין בגיגית וענבים דרוכים מתערבין בשבת כיון שאין ניכר מעולם האיסור בפ"ע ודומה זה לשם. גם אם נאמר מיחל ובשר ב' מינים הם לענין שמא (עיין בארבע שיטות בסוגיא דזרוע בשלה חולין צ"ד) א"כ ליבטל המיחל בחלק זה בבשר דמין בשאינו מינו אף בדשיל"מ בטל ולמ"ש הר"ן ז"ל בנדרים דשיל"מ כה"ג דבשעה זו יוכל לאכול כאן אף בא"מ לא בטל א"ש הביאו התוי"ט כאן. ועיין מה שכתב לקמן אלאחיל מ"ם ומלח כו':

מאי הוה עלה כו' רש"י מפרש אי יש ברירה בכאן או לאו ומסיק בד"ת אין ברירה בדרבנן יש ברירה והרא"ש ז"ל מפרש דבהמה אסורה ופשיט לה דר"א לא פליג אלא יש ברירה הא ינקי תחומין מהדדי ואסור וכ"פ בש"ע סי' של"ז כרי"ף ורמב"ם ויצא לנו דין חדש דהפרש יש בין שותפין בתרנגולת וביצה ובין בהמה עם וולד ונולד בי"ט כי ביצה כרגלי שתיהן וולד כרגלי בהמה שביצה נתגדלה מאמה וולד יש לה חיות בפ"ע כמו שאתה רואה לענין וולד טרפה שמותר וביצת טרפה שאסורה ואי תימא האיך יצויר ביצה להוליך דאפילו טלטול אסור בעומדת לאכילה תריץ טלטול מוקצה ע"י גוי שרי כמו נר הדולק בה שבת גם יצויר בשוחט ומצא ביצים גמורות דמותרת בו ביום עיין שבת רע"ו מ"א י"א (ויבואר אי"ה בפתיחה וביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה

היינו עיקר גמר מ"מ כל שעה נתגדלה באיסור עי"ד פ"ו ובש"ך שם והבן) ועיין י"ד פ"ו וע"ט ובחולין נ"ז ואי"ה יבואר:

דף לח.

גמרא אלמא לית לי' לר' יוחנן ברירה אע"ג דברייתא דאין כו' דלכאן ולכאן לא ע"כ לית לי' להאי תנא ברירה ומוכרח ר"י לתרץ מ"ש למזרח ולמערב ודלמא ר' יוחנן גופא אית לי' ברירה וי"ל דודאי יש לחלק בין תולה בדעת אחרים דיש ברירה ובין תולה בדעת עצמו ומדלא משני ר"י כך ע"כ משום דר"י סובר להלכה אין ברירה אפילו תולה בדעת אחרים להכי מהדר לאוקמי' ברייתא זו כהלכה וכבר בא חכם. ועיין בתוס' ד"ה ואמר יש לפרש כן יעו"ש:

אמר שמואל שור של פטם כרגלי כל אדם ושל רועה כרגלי אותה העיר יש בכאן פירושים הר"ן ז"ל פירוש דפטם אפקי' מרשותי' וחפצי הפקר כרגלי הזוכה ושל רועה לאו מפקר לי' דאין סוחר כ"כ. ולפעמים קונין ממנו בני עירו הלכך כרגלי העיר בשותפות ולפ"ז לשמואל דאין ברירה לעיל בחביות ה"ה כאן ומעכבין זא"ז וה"ה הרועה מעכב עליהם דהוא נמי שותף ולא אפקי' מרשותי' ומש"ה לא אמר ושל רועה כרגלי הלוקח של אותה העיר. ושיטת הרז"ה ז"ל דלאו מטעם הפקר אלא ברירה כה"ג אף שמואל מודה (דמאן דזבין לי' סובר למפרע) דמאן דזבין לי' הוברר למפרע ואין מעכב על ידו משא"כ בשותפים ממש זה מעכב על זה כההוא דחביות וכ"נ דעת הר"א ז"ל בפ"ה מי"ט הלכה ט"ו יעו"ש ונראה שזה דעת רש"י כאן ז"ל ורק אלפים כרוב העיר אבל אם עירב אחד אין רשאי שעירב ולקחו להוליכו דעל הרוב מסר לו הרועה ודעתי' על הרוב וכמ"ש בעל המאור שם. ויש מי שפירש דרגלי כל אדם ורגלי העיר לאיסור שכ"א מעכב על חברו עיין בעל המאור ובש"ע שצ"ז סי"ז פסק דשל פטם שרי למי שלקחו ואפילו שחט הפטם בי"ט ומכר הבשר יעו"ש [דביה"ש אפקורי מפקר לי' ואפי' שחטו אח"כ לצורך עצמו בי"ט נמי שפיר דמי למוכרו לאחרים ולהוליכם למקום שמותרים] ובשור של רועה כרגלי אותה העיר וכתב הט"ז פירש"י. וא"י מניין לו זה דלמא כר"ן ז"ל דלדידן דיש ברירה אפילו אם עירב יחיד מותר להוליך למקום שהוא מותר מאחר דאנן קיי"ל חפצי הפקר כרגלי הזוכה א"כ ודאי י"ל כן ואי"ה בפריי יבואר זה:

השואל כלי מעי"ט כו' דמסר לי' בי"ט ודבור בעלמא הי' בעי"ט אפ"ה אסמכי' לי' ואוקמי' לי' ברשותי' תחומין דרבנן אזלינן בתר דעתי' ועיין ר"ן. ויראה אף אם אמר לי' בין השמשות וכל הלילה יהי' שלי רק למחר שלך אפ"ה אוקמי' לי' ברשותי' דשואל שוב ראיתי שזה אינו דא"כ הוה לי' כשנים ששאלו חלוק בשותפות אלא ע"כ אפקי' מרשותי'

ביה"ש ובע"ה אסור להוליך למקום שהוא מותר רק ברשותי' דחברי' קאי ושור של פטם נמי אפקרי' או אוקמי' ברשותי' דלוקח מאתמול וכן ברועה הרועה אסור להוליך במקום שהוא מותר דאפקי' מרשות' וברשות רוב אנשי העיר קאי ועדיין צ"ע ואי"ה בפריי יבואר על נכון וכאן אין להאריך ועמ"ש במשנה בזה:

פסקא וכן האשה ששאלה כו' הרי אלו כו' פירש"י במשנה דקאי מלת אלו אקדרה ועיסה לא אמים ומלח ותבלין דהני לא הוי רק כרגלי בעלים ואשמעינן מתניתין דלא בטילי וגם פלוגתא דר"י

כי סליק כו' ב' כי סליק. א' על שרצה וב' כי סליק ומטי להתם כפירש"י כאן. ומה שאמר ולבטיל פירש"י איסור תחומין כו' דמים הוה מין באמ"מ וצריך ששים ולית כאן ששים. ועוד דהוה כמעמיד דא"א לעיסה שנילושה בלי מים גם מלח ותבלין לטעמ' עבידה אלא כיון דכאן אין איסור במים ומלח ותבלין גופייהו כ"א איסור תחומין מהראוי שיבוטל המועט במרובה ועיין תוס' ד"ה ולבטיל ומסקנא דשמעתין כרב אשי דשיל"מ לא בטיל אפילו באמ"מ כיון דמתקן העיסה והתבשיל בכך עיין מ"א שצ"ז אות ט' ותקי"ג אות זיין משמע דוקא חזותא. הא לא"ה בטיל אף דמיתקן וע"כ כתי' קמא של תוס' לקמן ל"ט א' ד"ה משום דתחומין הוה איסורא דאית בי' ממונא שם בעלים עלי' ולא בטיל והר"ן ז"ל בנדרים נ"ב א' וכאן תירץ דשיל"מ במקומו היום חמיר טפי אפילו באינו מינו לא בטיל יעו"ש ועיין י"ד ס"ט בט"ז אות ל"ה דלצלי לא הוה דשיל"מ. אם לא שנחלק ביניהם ורש"י ל"ט א' ד"ה שיש לו מתירין או היום כו' ובסימן צ"ז יעשו"ש ובק"ב ובא"ח טור תקי"ג דלר"ת טעמו בטל איך יאמר כן והא מקשה ומשני דשיל"מ אם לא כתי' קמא דתו' לקמן ל"ט א' ד"ה משום ואפשר דטעמו בטל בששים משא"כ כאן:

והנה יש לראות בי"ד ר"י סעיף יו"ד וי"א נדרים דשיל"מ דאפשר לשאול עלי'. ובמינו לא בטל הא באמ"מ בטל לכאורה דלא כר"ן בנדרים דהא אפשר מיד בשאלה אפ"ה באמ"מ בטיל ויש לחלק אמנם מ"ש שם בסי"א ידנודר מיין חברו גם כן דינא הכי ומשמע דבאינו מינו בטל ויש לראות לתי' קמא של התוספת כאן ל"ט א' ד"ה משום דממונא הוא א"כ אפשר בנדר מיין של ראובן הוה שם בעלים וממונא לא בטיל אפילו באינו מינו ולפי מ"ש ביו"ד ק"ב ואו"ח תקי"ג משמע דסובר המחבר כתי' קמא של תוס' דמיתקן לא מגרע ומבטל בטל באמ"מ ומש"ה צריך לטעם חזותא ותחומין הוה ממונא. א"כ אמאי כתב ביו"ד ר"י סי"א דנודר מיין חברו כו' אם לא ביניהם באיזו חילוק וכעת צ"ע:

דף לח:
גמרא חטין בחטין לר"י לא בטל לרבנן בטל. משמע אף יבש ביבש לר"י לא בטל ועיין חולין בסוגיא דזרוע בשלה. ומנחות כ"ב ב' בתוס' האריכו בזה. ולרבנן בטל הוכיחו התוס' מכאן בד"ה נהי דהלכה כרבנן דלא כרש"י בחולין ק"ט ופסחים ל' דהלכה כר"י. דאל"כ מאי קושיא דלמא רבי פסק בכאן כר"י בזה דמין במינו לא בטל ואף שר"י חולק במים כו' ועי"ד מזה:
נבלה בשחוטה כו' עיין ר"מ ז"ל פ"א מה' א"ט מפרש כן אף לרבנן יעו"ש ומכאן לכאורה מוכח דאם נפל היתר חתיכה ברוב איסור מין במינו נעשה הכל איסור אחרי רבים להטות. אם להקל כ"ש לחומרא ממ"ש שחוטה אין בטלה. משמע אם בטילה הוה הכל ודאי איסור ועמ"ש בפריי לי"ד סי' צ"ח בפתיחה מה תערובות בזה ובמ"כ שם:
תבלין לטעמא עבידי כו'. הרמז"ל פ"ה מה' י"ט הלכה כ' כתב מים ומלח והשמיט תבלין ובטור וש"ע שצ"ז כתבו תבלין וא"י למה השמיט הרמז"ל תבלין דמלח ותבלין שוין המה דלטעמא עבידי ואפ"ה הביא מלח ומים ע"כ הטעם כרב אשי או שאר תירוצים עי"ד צ"ח בט"ז אות י"ב וש"ך אות ל"א וב"י שם קי"ב בשאור של גוים בדרבנן גם כן. וטעמא אוסר מחולין שאני שאור כו' ומגמרא נמי מוכח כאן דרבא אמר תבלין לטעמא עבידי ולא בטילי אע"ג דאיסור תחומין דרבנן הוא אפ"ה לא בטל:

דף לט.
גמרא ורב אשי אמר דשיל"מ עיין מהרש"ל לעיל בשמעתין ומהרש"א שם ואפשר דודאי ידע גם המקשה והני אמוראי דקשיא להו דשיל"מ לא בטל ומיתקן הוה כמין במינו אלא דרב אשי הוא דחדית לן לעיל ד' א' וד' ב' דשיל"מ דאף בדרבנן דשיל"מ לא בטל אבל בלא רב אשי י"ל דוקא מ"ה הוא דשיל"מ לא בטיל אבל בדרבנן בטיל ור"א מסיק כו':
משנה הגחלת כו' גחלת ממש וקונה שביתה ביה"ש ברשות בעלים וא"כ גחלת נעשה בי"ט. מכל מקום ביה"ש עצים ברשות בעלים ושלהבת אין בו ממש אפילו היתה שלהבת קשורה בגחלת ביה"ש מכל מקום שלהבת לא שייך בי' קנין שביתה דנייד ואין בו ממש וכן גחלת של הקדש מועלין בה. ושלהבת בין קשור בגחלת או שייף מנא וקיסם לא נהנין ולא מועלין בה. וכן גחלת של ע"ז דאסורה ושלהבת מותר מפרש הרא"ש ז"ל באין קשורה בגחלת הא קשורה בגחלת אסורה וכן המודר הנייה דמותר בשלהבת באין קשורה בגחלת הא קשורה אסור בשלהבת כל אלו מדרבנן הא מן התורה אף שלהבת קשורה בגחלת יראה דשרי רק מדרבנן הלכך בשל הקדש שקשורה שלהבת בגחלת מדרבנן הוא ולא נהנין ולא מועלין והמוציא גחלת ברה"ר בשבת חייב ושלהבת פטור

(אבל אסור) היינו באין קשורה בגחלת אלא קיסם או שייך משחא במנא כדמסיק בגמרא דאי בקשורה בגחלת חייב על הגחלת דאין לה שיעור ומיהו בהזיד בגחלת ושגג בשלהבת פטור מחטאת. ומיהו יראה דחייב חטאת ועדיף מקיסם ומשחא וע"כ לא יצויר מתני' רק בשאין קשורה בגחלת כ"א דאדיי אודיי לרה"ר והא דגחלת של הקדש מבואר בר"מ ז"ל הלכות מעילה פ"ב הי"ג דמיירי בקדשי ב"ה דאלו עצי המערכה שפקעו מעל המזבח אין בו מעילה וא"י ע"ג המזבח מהו הדין וגחלת ע"ז דאסור מ"ה כדבעינן למימר לקמן אי"ה היינו בעצים הדולקין לפני ע"ז להקטרה וכדומה דאלו ע"ז של עכו"ם יש לה ביטול א"נ בע"ז של ישראל שאין לה ביטול עולמית:

והנה במשנה חשיב תלת ושייר לתרין המודר הנייה וגחלת של ע"ז אם לא דנימא תני ושייר ולפי גרסת סדר ירושלמי וכ"ה גרסת הרי"ף ורא"ש ז"ל דל"ג במשנתינו רק תרין גחלת כרגלי בעלים וגחלת של הקדש והא דמוציא לרה"ר לא תנן לה ולקמן אלא הא דתנא המוציא שלהבת פטור היינו בברייתא (ורש"י שם פירש דתנן במתני') א"כ מ"ש דלא תנן במשנה אלא שלהבת אעפ"י שקשורה בגחלת אם הדליק חברו נר וקיסם מיני כרגלי כל אדם. וכן הקדש נמי בין קשור או לאו לא נהנין ולא מועלין א"ש דאינך תלת הנייה וע"ז ושלהבת לרה"ר דוקא באין קשורה והיינו שבת דאדיי אודי דוקא וע"ז והנייה אף בשייף מנא משחא באפשר ומש"ה לא תנן לה במשנתינו (בס"ד) הנך תרתי וכאמור:

גמרא ע"א דמאיסי ובדילי אינשי מינ' כו' כפירש"י ותוספת שהבדילות מחמת מיאוס לא גזרו רבנן משא"כ הקדש. ועט"ז יד"ד קמ"ב אות א' הוכיח מכאן דגחלת של ע"ז מ"ה אסור ואפילו דיעבד לא מדרבנן דא"כ הא מצינו שגזרו אף בע"ז ולי ההדיוט י"ל דזה גזרו ולעשות הרחקה יתירה אף שלהבת כולי האי לא גזרו אלא דא"כ מה פריך מ"ש ע"ז דשריא ומ"ש הקדש דאסורא הא שני ושני שהקדש גחלתו מ"ה אסור וגזרו שלהבת אטו גחלת משא"כ ע"ז דגחלתה מדרבנן שלהבת הוה גזרה לגזרה וש"מ דגחלת ע"ז מ"ה אסור ועש"ך שם אות יו"ד באורך ואם יזכנו ה' אראה לבאר בפריי שם:

גרסינן בירושלמי דשמעתין מברכין על האור של עכו"ם ולא על גחלת וכתב הרא"ש דקשורה בגחלת אין מברכין. ועא"ח סי' רצ"ח ובמפרש שם דמאיס אין מברכין עליו כוונתו כמו שופר של ע"א של עכו"ם ולולב דלכתחלה אין ליטול ולברך עליו וי"ל שלהבת אין בו ממש ולא מאיס ועכו"ם דמאיסי גוף העכו"ם וגחלת:

אמר רב ששת כו' אביי אמר כו'. עיין פירש"י ב' פירושים ומקשה תנא שלהבת פטור או לאביי או לרב ששת לכ"א מהפירושים והר"מ ז"ל בפרק י"ח מה"ש ה"ה המוציא גחלת לרה"ר חייב ושלהבת פטור ולא ביאר אם דוקא אדיי אודוי וכפי הנראה סובר

דרב ששת ואביי מחולקין לרב ששת שייף מנא פטור ולאביי קיסם פטור ולא הכריע אי הלכה כרב ששת או כאביי ומש"ה פסק שלהבת בכל ענין פטור אלא דא"כ מה פריך הא דתנא שלהבת פטור היכי משכחת לה הא משכחת לרב ששת בשייף מנא ולאביי בקיסם. ואפשר דמסופק אי כפי' א' או כפי' ב' ולא הכריע ביניהם ומש"ה פוטר בכל ענין ואין להאריך:

דאדיי אידוי בשורש ידה במ"נ פארותיו שלש א' השלכה (כמו כאן) ב' שבח והלול (מודים אין בו רק עי"ן הפעל וי"ו במקום יו"ד כמו אודה). ג' כל שם יהודי יעו"ש כי כולם נקרא ע"ש שבט יהודה שהוא מלכות. ולפ"ז ותקרא שמו יהודה ע"פ כי הפעם אודה ה' יהי' וד"ה יסוד בו להטעם כמו ידה וי"ה שבראש השם הוא מאותיות השם יתברך כמו הראובני כו' לא"ה ג"כ הוסיפה שם זה בראש השם יהודה כאמור:

משנה בור של יחיד כו'. ושל אותה העיר כאנשי העיר. ושל עולי בבל כרגלי הממלא מוקמינן בגמרא בור של יחיד מכונסין לא נובעין וכל בור מים (היינו מכונסין) היינו בתלמוד ועיין ירמי' ובמ"נ כהקיר בור מימיה בשורש ביר ומים הנובעין אין להם שביתה כלל ושל אותה העיר כרגלי העיר פירש"י אלפים לכל רוח וזה יורה כפירוש השני ברשב"א ודעת הרא"ש וטור כן שאם עירב א' לדרום אין מוליכין אלא אלפים לכל רוח ומיני' שאם זה לצפון וזה לדרום ג"כ יש רשות להוליכו אלפים לכל רוח לשאר ועתוי"ט כאן ומ"מ פ"ה הביאו הב"י בשצ"ז. ובש"ע פסק כפירוש הא' של הרשב"א ז"ל דהוה כמו חביות לעיל בדרבנן יש ברירה ויש לראות טעם הטור למה אין מוליכו למקום שעירב כמו בחביות. ואפשר דכאן אזלינן בתר רוב העיר וכל דאית למיזל בתר רובא לא אמרינן כי שאב לי' הוברר דמאתמול ברשותי' קאי והלכך אף אם שנים עירבו זה לצפון וזה לדרום הולכין אחר רוב העיר ומותר להוליכן אלפים לכל רוח אלא דלפ"ז ה"ה בשותפים אם רבים הם ומיהו י"ל בין שם לכאן:

גמרא כרגלי כל אדם רש"י ז"ל פירש אפילו לא כרגלי הממלא ג"כ. אלא כרגלי מי שמוליכן. דהשתא כרגלי בעלים לא הוה דנייד לא שייך בהו שביתה. כ"ש כרגלי הממלא דלא אבל הפוסקים כולם סוברים כרגלי כל אדם היינו כרגלי הממלא וכ"פ בש"ע שצ"ז ויבואר לקמן אי"ה ועיין מ"א שצ"ז אות י"ד וראוי להיות הציון אלקמן מילא מים לצורך חבירו כרב ששת ויבואר לקמן אי"ה ובטעמא דמלתא דנובעין כרגלי הממלא ולא כרגלי כל אדם אעפ"י דלא שייך לומר הוברר למפרע שנובעין לא קנו שביתה כלל מכל מקום עשו חז"ל במידי דלא קנו שביתה ביה"ש שיהיו כרגלי הזוכה ראשון ולא כרגלי כל אדם. וגדולה מזו כתבו התוס' בעירובין מ"ה ב' ד"ה ביום טוב גשמים שירדה בי"ט כרגלי כ"א

היינו כרגלי הממלא הזוכה ראשון אע"ג דלא שייך כלל הוברר דלא הוה ביה"ש כאן כלל (משא"כ במושכין ומיהו נובעין דומין ממש לזה) ועם זה הבנתי מ"ש מהרש"א ז"ל במשנה ברש"י ד"ה כרגלי הממלא עיין בראש דרגלי הממלא ורגלי כ"א אחד הוא. ירצה דלרא"ש ותוס' דעירובין א"צ לומר בור הפקר כרגלי הממלא מטעם ברירה דתקשה לרב נחמן לקמן דלית לי' ברירה להחמיר בד"ת. ומשמע כ"ש בדרבנן דלא אמרינן להחמיר ברירה (לקמן יבואר דאפשר בדרבנן אמרינן לקולא ה"ה להחמיר שלא יהיו דברי חז"ל כחוכא). אלא דאע"ג דלא אמרינן ברירה מכל מקום עשאום כזוכה ראשון וכמו נובעין וירדו בי"ט כמ"ש התוס' בעירובין אבל רש"י לשיטתי' בהא כרגלי כ"א ממש ע"כ פירש כרגלי הממלא במשנה מטעם ברירה ויבואר לקמן מה שיש לחלק בין השותפין לכאן:

פסקא ושל עולי בבל כרגלי הממלא רש"י פירש במשנה אא וכ"כ הרע"ב וכתב התוי"ט דתחומין דרבנן ובדרבנן יש אא ולא הבינותי דמה אריא תחומין דרבנן דא"נ ד"ת בד"ת נמי להחמיר אא לא לקולא ובדרבנן אף לקולא ואי היינו אומרין דבד"ת כיון דלא אמרינן לקולא ברירה ה"ה דלא מחמירין משא"כ בדרבנן כיון דהקילו לומר יש ברירה בהכרח לחומרא נמי ויהי' ד"ס חמיר מד"ת לענין זה ואין הסברא נותנת כן. עמ"ש ע"ב:

בירא דשותפי נינהו לרשב"א א"ש וכ"ת בשצ"ז משא"כ לטור שם דשל אנשי העיר אלפים לכל רוח. ואם אחד עירב אין יכול להוליכו לרגליו א"כ אמאי כרגלי מי שנתמלאו לו וצריך לומר דשאני עולי רגלים דלא שייך למיזל בתר רובא דכל העולם יש בו שותפות הלכך כרגלי מי שנתמלאו לו:

דף לט:

גמרא ומותרין בשל עולי בבל. עי"ד רכ"ד ולמסקנא אף לרחוץ מותר בשל עולי בבל דהפקירא נינהו וגם כרב ששת קיי"ל באיסורי ומיהו למסקנא אף לר"נ הפקר הוה:

והתנן האחין השותפין כו' עיין רמז"ל פ"ו בכורות ה"י ולא הי' לי פנאי לעיין בי'. אולי אזכה במקום אחר לפרשה והלכה כרב נחמן דאין ברירה בכאן להחמיר ועיין מהרש"א ז"ל במשנה כרגלי הממלא וה"ה לרב נחמן מילא לצורך חבירו כרגלי מי שנתמלאו מטעם ברירה להחמיר וכתבנו לעיל די"ל בדרבנן יש ברירה להחמיר ולהקל ובד"ת הואיל ולקולא אין ברירה לא רצו להחמיר נמי דלא ליפוק חורבא דיאמרו נמי לקולא ברירה ודוחק ועמ"ש מהרש"א ז"ל ומהר"מ שי"ף ז"ל הקשה דמאי חזית דמחמיר בשקלים דעיקרו מדרבנן הקלבון ומיקל במעשר בהמה דעיקרו מן התורה ואי דלא יביא חולין לעזרה הא מצי מקדיש לה. ואין להאריך:

מר סבר קנה ומ"ס לא קנה. יש בכאן הרבה פירושים רש"י פירש דכ"ע לא קנה חבירו בהגבהתו של זה. אלא רב נחמן סבר דהמגביה לעצמו נמי לא קנה וקנאה חברו במשיכה ולכך כרגלי מי שנתמלאו ור"ש סבר דהמגביה קנה לעצמו ומי שנתמלא זוכה אח"כ במשיכה (כדתנן במשנה אם משנתנה לו אמר אני זכיתי תחלה לא אמר כלום והיינו משעת משיכה קנה חברו) ומש"ה כרגלי ממלא ולפ"ז לדידן דקיי"ל המגביה מציאה לחברו קנה חברו אפילו קודם שנתנה פשיטא דהלכה כרב נחמן כרגלי מי שנתמלאו לו. ובעל המאור ז"ל גרס רב נחמן סבר קנה חבירו היינו לאחר שנתנה לו זכה למפרע בו יעו"ש ולפי"ז ג"כ הלכה כרב נחמן דבאמת קנה אפילו קודם שנתנה לו אבל לר"ת הלכה כרב ששת וכ"פ הרי"ף והר"מ ז"ל פ"ה מי"ט הי"ד וכ"ד הר"ן ז"ל אבל המ"מ שם סובר כבעל המאור וכגירסתו וסובר מש"ה השמיט הר"מ ז"ל דממילא שמעינן דהוה כרגלי מי שנתמלא דהמגביה מציאה לחברו קנה חברו. ועמ"א שצ"ד אות י"ד העירותי עליו לעיל וכאן אין להאריך:

והוי יודע שהב"ח וע"ש הביאם המ"א שצ"ז אות י"ד (אין כעת ת"י בעו"ה) סוברים דהלכה כרב נחמן וזה דעת המ"מ ג"כ בפ"ה מי"ט הי"ד כנראה מדבריו שם הביאותיו לעיל ומכל, מקום אף הרוצה לומר כן דוקא בירא דהפקירא הא בור של אנשי העיר אם מילא א' מאנשי העיר לצורך נכרי מודים המה דכאנשי מי שמילא דל"ש המגביה מציאה לחברו קנה חברו דלאו הפקר הוא ומתחלה הוה של ממלא ואח"כ במשיכה זוכה הב'. ועשו כרגלי הזוכ' הראשון כ"ש שיש ברירה להחמיר:

והנה הר"א ז"ל בפ"ה מה' י"ט ה"י השיג על הר"מ ז"ל במה שפסק חפצי הפקר אין קונין שביתה דבעירובין פסק כריב"ב כו' אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו שהר"א ז"ל אשר כל אליו גליות ח"ו לא ראה סוגיא דעירובין כמ"ש המ"מ שהלכה כמיקל לא לחומרא ולומר דה"פ בעירובין לא הכריעו חז"ל אף יחיד נגד רבים לפעמים וכל מי שרוצה יעשה ומאן דעביד כמר עביד לומר שקונין במקומם שביתה לקולא עד"מ אם מילא א' ועירב לצפון ואח"כ נתן לחברו יכול חבירו להוליכו לדרום ב"א כריב"נ ומאן דעביד כרבנן לקולא דאין קונין שביתה יכול להוליכו לצפון ד"א. ולפ"ז שפיר אמר משנתינו דכרגלי הממלא דלא כהלכתא דלקולא הולכין. זה לא ניתן להאמר דמשמע דלקולא לחוד במה דאפלגי בה. ועוד אכתי מה מתורץ הא דלא הביא הרי"ף ז"ל מחלוקת ר"נ ור"ש דנ"מ טובא. ומ"ש דיש עליו טענה בנהרות המושכין והנובעים זה ע"פ תוס' ורא"ש ופוסקים דכרגליא כ"א היינו כרגלי הממלא אבל לפירש"י ז"ל כרגלי כ"א

ממש אין נ"מ בזה ולא מצאתי כעת ברי"ף שמביא לא בכאן ולא בעירובין מי שהוציאוהו מ"ה מ"ו יעו"ש וא"י למה. עיין לקמן וט"ז ת"י:

אי לאו דמסתפינא מחבראי וכ"ש מרבותי הייתי רוצה לחקור קצת בדין זה כמו שאגיד הנה קיי"ל חפצי עכו"ם קונין שביתה במקומן גזרה אטו חפצי בעלים ישראל כמו שמבואר בא"ח ת"א. מבעיא לי אם מילא גוי מבור הפקר או נובעין ומושכין בי"ט מי אמרינן דגזרו בי' אטו זוכה ישראל דהוה כרגלי הממלא וכזוכה ראשון כמו שמבואר בשצ"ח. א"ד כה"ג דלא שכיחא הוא לא עשו תקנה זו ולא גזרו בי' והוה חפצי הפקר ויכול ישראל להוליכו אחר כך למקום שיש לו רשות ואת"ל כן. מבעיא לי תו. אם מילאן עכו"ם לצורך ישראל ובא ישראל אחר ונטל מהגוי אם הם כרגלי ישראל א' או כשני. ומה שהביאני לזה הוא דמילאן ישראל לצורך ישראל הרי כרגלי ממלא כר"ת. וכ"פ המחבר בשנ"ז. ולבעל המאור. וב"ח. וע"ש כרגלי מי שנתמלאו לו. וטעמא דמגביה מציאה לחברו קנה חברו או מטעם שליחות או מטעם זכי' וזכיה נמי מטעם שליחות וקיימא לן אין שליחות לעכו"ם. כמבואר בח"מ סימן קפ"ח ורס"ט, אם כן אין לישראל זכי' בי' אם הגביהו לו עכו"ם מציאה לצורך ישראל. ואם כן הם כרגלי השני שנתן לו העכו"ם ועיין כתובות י"א א' בתוספות ד"ה מטבילין. דבקטן זכין ליה אבל לא לעכו"ם. אבל עכו"ם וקטן וישראל ודאי לא אפילו מדרבנן כנראה מסימן רס"ט. הגביה חש"ו לישראל לא קנה יעויין שם. דאין קטן זוכה אפילו מדרבנן לגדול וה"ה עכו"ם כה"ג וצ"ע בזה. ואי"ה יבואר בפריי וכאן אין להאריך בזה:

וראיתי להט"ז בת"א כתב בפשיטות דלקולא אמרינן דחפצי הפקר קונין שביתה במקומן. ולדידי צ"ע. גם מ"ש חפצי עכו"ם דאם שאלו שנים או מצאו (התחום) יכולין להוליך אלפים שלא כדין י"ל תחומין דרבנן ואמרי דחפצי עכו"ם קונין שביתה במקומן. אם כן יכול כ"א להוליך אלפים כאמור:

משנה מי שהיו פירותיו (פרה במ"נ מנחי למ"ד ה"א ו"ת הרבים ופרה ה"א הנקבה בשורש פר. וכ"ז למאן דאמר ב' שרשיות ולדידן ג' שרשיות וצ"ע. אולי אזכה לבאר זה אי"ה) בעיר אחרת כו'. ואם עירב הוא פירותיו כמוהו. למאן דאמר כרגלי הנפקד איירי ביחוד קרן זויות. או שהמפתח ביד המפקיד וכ"ה בירושלמי דמפתח ביד המפקיד לא הוה ברשותי' דנפקד עיין או"ח לענין מכירת חמץ אין ראיה לכאן באם המפתח ביד המשכיר] ושם יבואר בפריי) ולמאן דאמר כרגלי המפקיד אשמעינן טובא דהויין כרגלי המפקיד. וסיפא אם עירב פירותיו כמוהו נמי כן הוא. והא דלא דייק מרישא כתבו בתוספת ישינים די"ל דעירבו אחרים לא הנפקד. ולמ"ש הר"ן ז"ל. די"א כרגלי הנפקד

והמפקיד אין למידק מרישא רק מסיפא. ואם עירב כמוהו והלא כרגלי שתיהן. ולענין הלכתא פסק המחבר באו"ח כרגלי הנפקד לחוד לא כרגלי שתיהן יעו"ש:

דף מ.

מי שזימן אורחים כו' אא"כ זכה להם כו' רש"י זיכה על ידי אחר. ובסדר ירושלמי משמע זכה להם אחר ועיין רי"ף והתוספות הקשו (בת"י) בבירור מערב יום טוב סגי. ותירצו דשואל דעתו טפי אכלי מאורחים על מנות. והר"ן ז"ל כתב דשאני התם דאמר לי' משאיל לשואל גופי'. מה שאין כן כאן דלא אמר ליה. ולכאורה יש נ"מ לת"י אפילו היו אורחים מאתמול אצל בעל הסעודה ואמר להם שזימן להם לזה כך ולזה כך. לת"י. אפילו הכי כהאי גוונא דבעל הסעודה אפקי ממחשבתו מכל מקום אין דעת האורח לאוקמי' ברשותיה דיש לו מה לאכול בביתו מה שאין כן שואל שדיבר להמשאיל להשאיל לו אוקמי' שואל ברשותי' ולר"נ הטעם דלא בירר הבעל סעודה בפני האורחים ולא אמר בפניהם הלכך צריך זיכוי הא אמר כן בפניהם אפשר דמהני וצריך עיון בזה:

גמרא כגון שייחד לו קרן זויות. עמ"א שכ"ז והוא פשוט. דהטעם כשיחד לו קרן זויות לא קיבל עליו שמירה הא בקיבל שמירה לא מהני יחוד קרן זויות. (ובחמץ י"א כה"ג מהני עיין ר"פ). וכן אם הנפקד אמר בפירוש שאין רוצה להיות אחריותו עליו דכרגלי המפקיד. ויש להסתפק אי הפקיד פירותיו אצל עכו"ם וקיבל העכו"ם אחריות עליו אי בי"ט הויין כרגלי הנפקד או לא דחפצי עכו"ם קונין שביתה, גזרה אטו דישראל אי כהאי גוונא גזרו או לאו. דהוה קצת מלתא דלא שכיחא וצריך עיון כעת ועיין בירושלמי כשהמפתח ביד המפקיד ברשותי' דמפקיד וצריך עיון אי מטעם דאין אחריות על הנפקד או אף דקיבל הנפקד אחריות אונס וכדומה. אפילו הכי כיון דהמפתח ביד המפקיד אין רוצה להעמיד ברשות הנפקד כנראה מתלמודא דידן דבדעת המפקיד תלוי זה וצריך עיון:

משנה אין משקין ושוחטין המדבריות היינו שלנות חוץ לתחום וכמו שיבואר יהיו לנות במקום ישוב כל שהוא חוץ לתחום העיר של בעליהן. דמקצה בעלים דעת' מנייהו ומלת מדבר בשורש דבר במ"נ ארץ שאין ראוי לזריעה יעויין שם. ומ"ש הלנות באפר היינו כל ימות הקיץ. כרבנן דברייתא דלא כרבי. ועפר"ח תצ"ח אות ג' דכל הלנות באפר היינו בימות הקיץ והיינו כרבנן דלקמן יעויין שם:

ויש לי מקום לדון בכאן כי חכמים אמרו כל שאין באות לתוך התחום כל ימי הקיץ הוא דהויין מוקצה. הא באות ולנות לפעמים תוך התחום פעם או פעמיים בקיץ תו לא הוה מוקצה. ומשמע אפילו לא היה בערב יום טוב תוך התחום בין השמשות רק כל שבאות בלילה ולנות תוך התחום כמה פעמים בקיץ הוה מוכן. ואפשר אפילו לנו בלילה

ביום טוב חוץ לתחום ובאו מעצמן תוך התחום ביום טוב דשרי לשחוט מהם ביום טוב דכל שלא הקצוהו בעלים כיון דלפעמים באות בימי הקיץ הוה מוכן וצריך עיון. ובמ"א תק"טו אות ר"ז משמע כל שלא היה תוך התחום מערב יום טוב אסורות יעויין שם. אם כן אמאי לא אמרו חכמים מוקצה כל שלא היה עי"ט תוך התחום. ובירושלמי גרסינן רבי אומר אלו ואלו (באות ברביעה ובאות בימי הקיץ) באו משחשיכה תוך התחום שוחטין ביום טוב ואלו מדבריות הגדילות באפר לעולם) הדא אמרת כלי שבא תוך התחום שרי בד' אמות יעויין שם,. משמע דרבנן נמי מתירין הבאות בימי הקיץ אם באו משחשיכה בלילה מחוץ לתחום לתוך התחום דשרי. ורבי פליג אף אותן שבאו רק ברביעה אם באו משחשיכה שרי וכו'

ומה שהקשה הט"ז בתקי"ח. על הרב בתקט"ו בחוץ לתחום אם ידע או לא ידע כתבנו מזה לעיל בסוגיא דבית שנפחת יעו"ש. ומ"מ יש לומר בלא"ה. כי מוקצה דתחומין לא הוה מוקצה מחמת איסור. דכל שאין האיסור בגוף הפרי וכדומה רק בית סתירת אהל או חוץ לתחום לא הוה מוקצה מחמת איסור ומ"מ כל שהוא חוץ לתחום הבעלים מסתמא מקציין אותן הדברים מדעתייהו הלכך אם אזמין ואמר בפירוש שאין מקצה דעתי' מיני' ובאו הפירות תוך התחום בי"ט שלא בשבילו שרינן לי'. ולכל העולם דמוקצה מחמת איסור לא שייך בכאן הלכך בהמות הבאות לפעמים בימי הקיץ בתוך התחום. לא מקצה מיני' ודעת' עלויה וכשבאו בלילה תוך התחום שרי למשקל מיני'. ושפיר כתב הרב בתקט"ו בסוף הסימן בהג"ה אם לא ידע שיביאו לו עכו"ם הפירות הוה מוקצה מסתמא רק ביושב ומצפה דאזיל מוקצה דמקצה מדעתו אז שרי כי מוקצה מחמת איסור לא שייך בכאן דלאו איסור בגופייהו ועדיין צ"ע בכל זה ואי"ה בפריי בתצ"ח אבאר זה וכאן אין להאריך:

גמרא למה לי למימר משקין ושוחטין עיין ר"ן דאי לומר דמוקצה אין משקין אותן. ולבייתות משקין הא מזונתם עליך יעו"ש ומשמע מכאן דמוקצה שרי באכילה והשקאה כל שמזונתם עליך. ודגים או משום צידה או דאין מזונתם עליך. ולמ"ד מוקצה אסור ליתן לפניהם מזונות אעפ"י שמזונתם עליך קשה לכאורה מכאן. ועיין ב"י תצ"ז. ושם יבואר אי"ה:

משום סרכא דמשכא רש"י ז"ל פירש משכא עור. בתרגום סרכא דבוק העור בבשר דאי משקין קודם שחיטה נוח לפשוט העור אבל הרי"ף ז"ל פירש דאי איכא סרכא משתמטא פירש בריאה. וכ"פ הרמז"ל בפירוש המשניות וסיים התוי"ט והרי אינה סירכא המטרפת ועיין י"ד ל"ט במעוך ומשמוש שנוהגים קולא. ולכאורה יש להם ראי' מכאן לרי"ף והיינו

ריר בעלמא מנתק ואין ראי' דודאי סירכא הבאה לפנינו י"ל טרפה היא מספק כי שמא סירכא ע"י נקב באה או סופו לנתק אעפ"י שרכה מאוד ומ"מ יש סרכות לפעמים ריר בעלמא ומנתקה ע"י השקאה וכשלא ישקה אותה יהי' טרפה מספק ועמ"ש בפריי שם וכאן אין להאריך:

פצעילי תמרה כו' פירש"י ז"ל תמרים שלא נתבשלו כו' ומלשונו יראה לי דגרוגרת וצמוקים דחינהו בידים ולא ראוין היינו אחזו ולא אחזו דאיכא תרתי. אסור בסתמא. ואי אמרינן בפי' מהני לגרוגרת וצמוקין ופצעילי תמרה נמי אחזו ולא אחזו וליכא דחי' בידים מש"ה שרי לר"ש בלא אזמני'. אבל אין ראויין כלל. אף פצעילי לא מהני הזמנה ועיין או"ח ש"כ ס"ב הביא פירש"י ויראה ה"ה פירוש התוספת דכאן פצעילי תמרה חתכן קודם בישולם כו' דכיון דלא היו ראוין לאו דחיינהו בידים הוה ושרי בשבת קודם גמרן:

דף מ:

גמרא אבע"א כו' ג' תירוצים ולתי' א' לר"ש מדבריות כגרוגרת ואסורים בי"ט ולב' תירוצים לר"ש שרי מדבריות או לרבי לא ס"ל כר"ש או לרבנן קאמר. ובה"ג פסק בי"ט נמי כר"ש ומדבריות תרי לישני' בדרבנן ועבדינן לקולא הביאו הרא"ש ז"ל כאן וב"י תצ"ה. אע"ג דאיכא ב' תירוצים לקולא אליבא דר"ש אמר רבותא אפילו אי לא הוה רק ב' לישני' א' לקולא וא' לחומרא בדרבנן לקולא. ומהא שמעינן דספק פלוגתא עדיף מספק מעשה דבספק מעשה קיי"ל דשיל"מ ספיקו לחומרא אפי' בדרבנן ואלו בפלוגתא מיקל בה"ג. ולעיל כמה פעמים כתבנו כן ומוכח מדוכתי טובא ועיין י"ד בש"ך ובפריי שם:

והרי"ף ז"ל כאן פסק כרב נחמן בשבת כרבי שמעון וביי"ט כר"י ובעל המאור בריש ביצה הקשה מהא דאמרינן י"ח ב' אמר רבא מי איכא מידי דבשבת שרי וביי"ה אסור והמלחמות והר"ן כאן תירצו דיוה"כ ושבת חדא קדושה משא"כ י"ט קיל אתי לזלזולי בי' יעו"ש. ומדבריהם למדנו דהלכתא בי"ט כר"י. הא ביוה"כ הלכתא כר"ש כמו שבת מהך דרבא וכדאמרן דלא אתי לזלזולי ביוה"כ ובש"ע א"ח תרי"א כל שאסור לטלטלו בשבת ה"ה ביוה"כ ומיני' מה שמותר בשבת שרי ביוה"כ כדכתיבנא. וממשנה אין בין שבת ליוה"כ אין ראי' דקולא לא חשיב אבל בעל המאור ז"ל כתב ריש ביצה. כללא דמלתא ליכא מידי. דבשבת שרי וביי"ט אסור אלא כל שבשבת איסור מלאכה ביי"ט אסור משום מוקצה אבל תמרי דעיסקי דבשבת שרי ה"ה בי"ט הביאם הב"י ג"כ בתצ"ה ומלחמות השיג עליו מאין מסיקין בשברי כלים ואם היו ראוים לטלטול היו ראוין להסקה דמסיקין בכלים יעו"ש ולהרז"ה ז"ל יש לומר דבשבת כלים אעפ"י שאין עושין מעין מלאכתן ראשונה כל שראוין לשום תשמיש מטלטלין בי"ט. ואפ"ה אסרו להסקה שזה יותר נולד

דמאתמול עומד לשימוש ועכשיו להסקה ומיהו ז"א דעכשיו נמי לשימוש ראוי אלא שסברת בעל המאור ז"ל דכל הסקה ליכא טו מי איכא מידי אסרו משום נולד, ולטלטול שרי כל שראוי לשימוש זה אעפ"י שלא מעין מלאכתן דמי איכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור ואנן קיי"ל בי"ט אסור כרי"ף ז"ל:

כתב הרא"ש ז"ל דמה שהביא בה"ג ראי' דנולד אסור בי"ט מרבא ל"ג א' דמיד שנשבר אין מסיקין בו כתב דרבא ס"ל נמי מוקצה כו'. והנה כתבנו בדף כ' ג'. דרבא אמר עבר ושחט זורק ע"מ לזרוק. ולהתיר בשר. והא מוקצה הוה וחוץ למקדש יש שבות ש"מ מוקצה לית לי' ונולד אית לי'. אלא דבגמרא אמר והא אמר לשמעי' כו'. אלמא לית לי' מוקצה ומשני. משמע לכאורה דרבא אית לי' מוקצה בי"ט נמי וי"ל דהוה נולד. עמ"ש תוספת שם:

סליק מסכת ביצה בעזה"י

פה לבוב מח"ל. ביום עש"ק כ"ד אלול התקל"ז ה' עלינו על גלותינו ויגאלנו גאולת עולם

א מ ן